

راهنمای صعود قله های بلند ایران

فریدون اسماعیل زاده

فهرست مطالب

۸	چگونه کوه نوردی کنیم تا به طبیعت کم تر آسیب برسانیم
۱۰	زندگی نامه
۱۸	پیشگفتار
۱۸	کوه نعمتی پرپها
۱۹	علل ضعف کوهنوردی در ایران
۲۱	منابع و روش کار
۲۳	رشته کوه البرز
۲۳	قله آبک
۲۴	آتش کوه
۲۴	قله آزاد کوه، یخچال، سرماهو و کمان کوه
۲۶	آسمان کوه
۲۷	آسمان کوه در لار
۲۸	آلانه سر
۲۸	قله آرم
۲۹	قله بینالود
۳۰	قله های پاشوره و قله هلزم - قله لهرک
۳۱	قله پالون گردن، نرگس و رستم چال
۳۲	پرچنان (Parchenan)
۳۲	قله پرسون یاسرسیاه غار
۳۳	پلنگ چال
۳۳	قله های پهنه حصار و چشمه شاهی
۳۳	کوه تپال (Tapal)
۳۴	قله تنورکان (Tanurekan)
۳۵	توچال
۳۶	قله جانستون
۳۷	قله خشه چال
۳۸	خط الراس خشه چال به سماموس
۳۹	خرسنگ
۴۰	خلنو
۴۲	قله دارآباد از البرز مرکز

۴۲		قله درفک
۴۳		قله دماوند
۴۴		قله های دوبرارو انگمار (Angmar)
۴۵		قله های سوز چال و رخش
۴۶		خط الراس ماز (Maz) یا دوبرار یا قره داغ
۴۹		قله دهلا (Dahla)
۴۹		قله دونا (Duna)
۵۰		قله دیو آسیاب و قله جیرک (Jirak)
۵۰		ارتفاع دیو آسیاب و قله جیرک
۵۱		له روته، مبدا صعود ده روته
۵۲		قله ریزان
۵۲		زرین کوه
۵۳		قله های سرخاب و قله های سوتک
۵۳		قله سرچال
۵۴		قله سماموس
۵۵		سبلان و هرم داغ و کسره داغ
۵۶		سبلان، مقدمه
۵۷		کوههای سبلان، منطقه شمال شرقی تاجنوب غربی سبلان
۵۷		کوههای جنوبی منطقه سبلان
۵۸		کوههای جنوبی منطقه سبلان
۶۱		قزل داغ یا قزل به ره (Berah)
۶۱		بابامقصود
۶۱		اوج قارداش
۶۲		قله تناور دره سی
۶۲		قله تحله (Tahleh) یا تکله (Takleh)
۶۳		ددهقورقورد (DaDaghurghud)
۶۴		قله سیاهلان یا سیالان
۶۴		قله سیاه دره
۶۵		سی چال یا صندوق چال یا سیاه سرک
۶۵		قله های سیاه سنگ، پشت بندسنگون و سنگان و کرکبود
۶۶		سینه زا، و سودر
۶۶		شاه البرز
۶۷		خط الراس شاه البرز
۶۹		قله شاه نشین
۶۹		قله شاهوار
۶۹		قله شیرباد
۷۰		قله فیل زمین و قله سرسیاه غار

۷۰	قله قدمگاه
۷۱	قله کرکبود (Karkabud) یا کرکبود (Kerkabud) و کافره
۷۲	قله کاسونک
۷۲	کوه کبود
۷۳	قله کمردشت
۷۳	قله کلاش و یا
۷۳	کلک چال
۷۴	قله کهار (Kahar)، قله ناز
۷۵	مسیر شمالی قله های ناز و کهار
۷۵	قله گاوکشان
۷۶	کوه گرگ
۷۷	قله گل زرد
۷۸	قله گوئک چال (Gavanakchal)

کوههای لاریجان تا فیروزکوه

۷۸	قله رنگرزدکان یا کلک سامان
۷۹	قله ساهون
۷۹	قله وردل (Vardel)
۸۰	قله های چمن خو و امیری یا شاه طهماسب
۸۰	قله کهونو (Kahunu) یا کنیون (Kanyun) یا کل پسته (Kalpeste)
۸۰	قله های انیس
۸۱	مرتع سیکله سروقله های دالانک و میشگا خونی
۸۲	قله بوم
۸۲	قله میشینه مرگ
۸۳	قله های لوارک و بازارک
۸۴	قله ملکوه (Molkoh) (چهل تن)
۸۴	مهرچال و پیرزن کلون
۸۴	ارتفاع مهرچال و پیرزن کلون
۸۵	کوه نارجو
۸۶	قله ناز
۸۶	کوه نالر (Nalar)
۸۷	نرگس
۸۷	قله های نروا (Nerwa) و نزوا (Nezwa)
۸۸	قله نمک کوثر
۸۸	قلل ورازو و هفت سران لار و سه سنگ و دو خواهران و شکرلقالص و ...
۸۹	سه سنگ و دوخواهران
۸۹	قله وروشت

۹۰	قله وزوا
۹۰	هفت خوانی از جبهه غربی
۹۰	هفت خوانی از جبهه شمالی
۹۱	قله هزار مسجد
۹۱	قله هم هن (Hamhen)
۹۲	زاگرس و کوه های مرکزی
۹۲	رشته اشترانکوه
۹۴	قله ازنادر
۹۴	قلل پیاره کمندون و پیاره در تخت
۹۵	صعودقلل میرزایی-کوله لایو(Kule Layu)وسن بران(Senboran)،گل گهر(Galegahar)وگل گل(Golgol) ...
۹۵	قله های همدان
۹۶	قزل ارسلان
۹۷	قله دائم برف
۹۸	قله کمرلرزان
۹۸	قله یخچال
۹۹	صعود خط الراس الوند
۹۹	امروله ۳۲۰۳متر (Amroleh)
۱۰۰	کوه اورین (Awrin)
۱۰۱	خط الراس ازگردنهدورمیدان تاپیران شهروقله های براسپی-خرندل-چلی-چیق دره (Chigh)-بز-برزین - کم بران - قرجه - خدرشرفان
۱۰۲	قله چیق دره (Chige Darah)
۱۰۳	قله های بز و برزین
۱۰۳	قله کم بران
۱۰۳	قله خدرشرفان (Khader sherafan)
۱۰۴	کوه های بره گبر (Bare Gabr)، کانی رش (Kanirash) وخلیل
۱۰۴	منطقه جرمی از دهات ترگور ارومیه
۱۰۵	قله های منطقه بیروپریشان
۱۰۶	قله بزسینا (Boz-Sina)
۱۰۷	تفتان
۱۰۸	قله های چهل چشمه و شاه نشین
۱۰۹	خان کرمز (Xan Gormaz)
۱۰۹	قله خدر (Khedr) یا بزمان
۱۱۰	کوه دالانپر (Dalanpper)
۱۱۱	قله دال گرد (Delgerd)
۱۱۱	قله دزاسپید یادژ سفید
۱۱۲	دنا

۱۱۶	دنای جنوبی
۱۱۷	زردکوه
۱۲۳	زردکوه شمالی - از هفت تنان به بعد
۱۲۵	کوه های آذربایجان غربی ، شپی رز (Sepiraz) و سیاه کوه
۱۲۶	راه دوم صعود سپی رز و سیاه کوه
۱۲۷	کوه ستاره لوند (Setare Levand) قله شیلونوک (Shilonuk) یا دی آخردر (Di-Akhar-E-Dar)
۱۲۷	سه‌پند
۱۲۸	منطقه ليقوان یا قوچ کلی (Goli)
۱۳۰	سه‌پند، قله های شمال غربی ، منطقه کندوان
۱۳۱	قله شاهو
۱۳۱	قله شاهین
۱۳۱	خط الراس شاهان
۱۳۳	تیش در چر (Tish Dar Char)
۱۳۴	قله چهل میری شهید یا چهل مرد شهید یا قله شهیدان
۱۳۶	شیرستان الگندا و کرباسی یا شاخ نرمشی
۱۳۷	رشته شیرکوه
۱۳۷	۱ - شیرکوه
۱۳۸	۲ - قله برفخانه
۱۳۹	۳ - آسمان نما یا قبله نما
۱۳۹	۴ - منشاد
۱۴۰	۵ - قله بنادک
۱۴۰	۶ - برج ارنون (Ernun)
۱۴۰	کوه سه سنگ
۱۴۱	کوههای فردان (Ferdan)
۱۴۲	رشته کوههای فردان و شاهان درلرستان
۱۴۳	قالی کوه
۱۴۵	منطقه سرشاخان - قله قلات شاه
۱۴۶	قندیل (Ghandil)
۱۴۸	راه دوم برگشت از قندیل
۱۴۹	قله های شمالی قندیل
۱۵۰	قله های جنوبی قندیل
۱۵۰	قله شیخ شروم (Shikh-Sherom) - جنوب شرقی قندیل
۱۵۰	قله ساوین ، جنوب غربی قندیل
۱۵۱	قله کرکس
۱۵۲	کوه کرباسی
۱۵۳	صعود مستقیم کوه کرباسی
۱۵۴	خط الراس گرین
۱۵۶	کوه کی نو (Keyno)
۱۵۷	قله گینستان (Ginestan)

۱۵۸	قله لاپریون (Lapariun) یا دره بید
۱۵۹	قله های لندرو (Landeru) - گیلی یا پل کاوه پل و گله سگا (Galleh Sega)
۱۶۰	کوه ملی یا میلی یا دنگان یا دهنگان
۱۶۰	کوه میربهار
۱۶۱	نخودچال یا نقره چال
۱۶۲	قله وری (Vary) یا بز آب
۱۶۳	کوه های کرمان
۱۶۳	کوه بید خوان - قله های ابرجو و کمر کم هما (Kamar - E - Kam Homa)
۱۶۴	قله یا به ربان محلی تنب Tonb پلوار
۱۶۴	خط الراس پلوار
۱۶۵	کوه بحراسمان، قله نشانه
۱۶۵	بن ون Bon-e-won یا علم شاه یا جبال بارز
۱۶۶	دردرتو (Dar-e-Dare tu) یا جفتان و برف کشی (Kashi) یا جفتان ۱
۱۶۷	جوپار
۱۷۰	کیشی
۱۷۲	کوه چکورچمن (Chekurchaman) (سنگ نبشت)
۱۷۲	کوه کل کوهی - قله چهل تن بردسیر
۱۷۳	کوه خبر (Khabar) - قله های چاه برف و برج شوم
۱۷۵	کوه دراسو (Dar Orso)
۱۷۵	دندان هنزا و تخت سرطشتک
۱۷۷	دهران (Dehran)
۱۷۸	کوه رومین (Romin) یا سربیزن
۱۷۹	کوه سرخ یا "درمیان"
۱۷۹	کوه سنگ عشق (Sang-e-eshgh) یا قلعه سنگ عشق
۱۸۱	کوه سنگ صیاد
۱۸۲	کوه سه کنج
۱۸۳	کوه طرنک (Torong)
۱۸۴	فاش کوه
۱۸۴	کوه قلاع (Ghelae) و قله های پاسیف (Pasif)
۱۸۵	کوه کل
۱۸۵	قله کم سفید (Kam-E-Sefid)
۱۸۶	قله های کوشا
۱۸۸	قله قلعه حیدری
۱۸۸	کوه گاو
۱۸۹	قله گلچین
۱۸۹	گهر (Gohor) یا میخ گهر
۱۹۱	قله مر (Merr) یا مهر یا قفس
۱۹۲	کوه مورسوز (Mour Souz)
۱۹۳	کوه هشونی (Hashony) یا کوه سفید

۱۹۴	کوه یشم
۱۹۶	منطقه تخت سلیمان (علم کوه) و خط الراس هایش
۱۹۶	منطقه تخت سلیمان
۲۰۰	آنه سرا (Anesara)
۲۰۰	منطقه تخت سلیمان - علم کوه
۲۰۰	راه قله سیاه سنگ و راه های داخل علم چال - خرساتها و هفت خوان
۲۰۰	خرساتها و هفت خوان
۲۰۱	خط الراس پسند کوه و چالون و سیاه کمان
۲۰۲	عبور از خط الراس "دماوند" به علم کوه
۲۰۴	خط الراس دندان اژدها و تخت سلیمان
۲۰۵	علم کوه ، خط الراس دیوچال و ابیدر
۲۰۷	خط الراس رستم نیشیت تا کرماکوه
۲۰۸	خط الراس علم کوه به شاه البرز
۲۱۰	خط الراس علم کوه به سیالان
۲۱۶	خط الراس کرماکوه تا "داکو"
۲۱۶	کرماکوه
۲۱۷	کالاهو، ۴۴۱۲ متر
۲۱۷	قبی شرقی (۴۳۵۹متر) و قبی غربی (۴۳۹۹متر)
۲۱۷	نمازکوه یا نواس کوه
۲۱۸	قله شله وجه (Shaleraje)
۲۱۸	پیازچال
۲۱۸	قله گردله (Gardeleh)

چگونه کوه نوردی کنیم تا به طبیعت کم تر آسیب برسانیم؟

- همیشه یک کیسه با خود داشته باشیم و تمام پسماندهای خود را به پائین (نقاط تعیین شده برای زباله) برسانیم.
- از راه های پاکوب عبور کنیم گذر از راههای میان بر و دلخواه سبب از میان رفتن پوشش گیاهی و فرسایش خاک می شود.
- از چیدن هرگونه گل و گیاه خودداری کنیم. دیده می شود که عده ای در فصل بهار، به چیدن انواع "سبزی صحرائی" می پردازند لازم است بدانیم که امروزه با زیاد شدن جمعیت و افزایش شمار کسانی که به کوه و صحرا می روند. دیگر امکان ندارد که مانند گذشتگان خود از سبزی های خودرو استفاده کنیم.
- در حفظ درختان بکوشیم و هیچ گاه باچوب و بوته آتش روشن نکنیم. برای گرم کردن غذا و درست کردن چای یک چراغ کوچک همراه ببریم. اگر درجائی آتش روشن کردیم، بیش از ترک محل آنرا کاملاً خاموش کنیم و روی آن خاک بریزیم.
- هنگام زدن چادر با پهن کردن زیرانداز، از کندن گیاهان و تخریب دامنه ها خودداری کنیم.
- از نزدیک شدن به آشیان جانوران و آسیب رساندن به آن ها خودداری کنیم.
- از دفع ادرار و مدفوع در نزدیکی جویبارها و رودخانه ها خودداری کنیم. تا حد امکان سعی کنیم از توالتهای پایین دست کوه استفاده کنیم.
- از نوشتن یادگاری روی سنگ ها، دیواره ی غارها، و دیوار پناهگاه ها خودداری کنیم.
- هیچ گاه به تشکیلات آهکی داخل غارها، و دیوار پناهگاه ها خودداری نکنیم.
- برنامه های کوه نوردی جمعیتی (چندصد نفره و چندهزارنفره) که فشار ناگهانی زیادی بر طبیعت وارد می سازد، اجرا نکنیم.
- در هنگام کوه نوردی، چونان یک محیط بان مسئول، مراقب تخلف ها و آسیب رسانی های احتمالی دیگران باشیم. بیشتر کسانی که اشتباه کوچکی مرتکب می شوند، بایک تذکر محترمانه قانع می شوند. شکارچیان غیرمجاز و جویندگان آثار تاریخی را به مقام های مسئول معرفی کنیم.
- مشکلات محیط زیستی کوهستان (مانند چرای مازاد بر ظرفیت مرتع، جاده سازی غیراصولی، سدسازی، معدن کاری، زمین خواری، و گردش گری غیرمسئولانه) را بشناسیم و با طرح آن در رسانه ها یا با نامه نگاری به مسئولان، خواستار رفع این مشکلات شویم.
- به جای درخواست از مسئولان برای ایجاد ((تسهیلات)) کوه نوردی (مانند پناهگاه) خواستار ساخت ((خانهای کوه نورد)) در شهر یا روستا به منظور برگزاری نشست ها و تاسیس کتابخانه و مرکز اطلاعات کوه نوردی شویم.

۹ راهنمای صعود قله های بلند ایران

با محافلی که طرح های احداث تله کابین، پیست موتورسواری و تاسیسات دیگر در کوه می دهند، رایزنی کنیم و به آنان طرح های جایگزین در جهت سرمایه گذاری در روستا یا شهر نزدیک پیشنهاد دهیم .

- منطقه های دارای ویژگی استثنایی را به سازمان های محیط زیست با میراث فرهنگی معرفی کنیم و از آن ها بخواهیم که با ثبت این منطقه ها در فهرست آثار حفاظت شده یا ملی ، به حفظ آن ها کمک کنند.
- به فرهنگ مردم کوهپایه نشین احترام بگذاریم . این فرهنگ ها را بشناسیم . و در حفظ آن ها به جامعه ی محلی کمک کنیم . جنبه هایی از فرهنگ بومی می تواند به توسعه ی پایدار جامعه کمک کند.
- برای ورود به مناطق حفاظت شده و پارک های ملی و مانند آن ، حتما از مقام های مسئول اجازه بگیریم و پاسگاه های محلی و ماموران را در فشار نگذاریم که با ورود ما موافقت کنند.
- در سازمان های مردم نهاد طرفدار محیط زیست عضو شویم ، و در برنامه هایی مانند روز پاک سازی کوهستان، روز جهانی کوهستان، روز زمین، روز ملی دماوند، و ۰۰۰ مشارکت کنیم.

فریدون یک عمر جوانی!

عباس محمدی*

زندگی نامه

فریدون اسماعیل زاده در سال ۱۳۱۹ در همدان، شهری با سنت های دیرپای کوه پیمایی به دنیا آمد. از اوایل جوانی با عضویت در گروه های کوهنوردی به کار جدی کوهنوردی پرداخت و از حدود سال ۱۳۳۹ شروع به همکاری با هیات کوهنوردی همدان کرد. در همان سال ها، بازدید از غار علی سرد (علی صدر) داشت، و در سال ۱۳۴۲ با دیگر همراهانش در "گروه کوهنوردی صحنه" از نخستین کسانی بود که با استفاده از تیوپ خودرو به گشت زنی بر سطح دریاچه غار و شناسائی دالان های آن اقدام کردند. در سال ۱۳۴۴ در سومین "کنگره کوهنوردی کشور" که کوهنوردان همدانی در آن حضور فعالی داشتند، شرکت کرد و در کلاس های آن آموزش دید اسماعیل زاده از نخستین کسانی بود که در همدان کوهنوردی را پایه گذاردند. او در نیمه اول دهه چهل نخستین صعود کلاهدک قله الوند را به انجام رساند.

در زیر، فهرست مهم ترین کارهای اسماعیل زاده را می بینید (۱): باید یادآور شد که او کوه نورد پرکاری بود و ما ریز تمام کارهای او (مانند مسیرهایی که روی سنگ کوتاه های بند یخچال باز کرده، و همچنین تاریخ بعضی مسیرها، از جمله "مسیر اکبر" در بیستون) را دردسترس نداریم.

۱۳۳۹	آغاز همکاری با هیات موهنوری همدان
۱۳۴۲	بازدید از غار علی سرد و شناسائی دالان های مختلف
۱۳۴۴	شرکت در کنگره سوم کوهنوردی کشور
۱۳۴۵	شرکت فعال در ساخت پناهگاه میدان میشان الوند (در این زمان، دبیر هیات بود)
۱۳۴۷	شرکت در کلاس هیاس نوشل مربی اتریشی
۱۳۴۸	صعود زمستانی قله فزل ارسلان
۱۳۵۱	اجرای برنامه بزرگ شناسائی و صعود قله های منطقه جوپار
۱۳۵۲	اجرای برنامه بزرگ شناسائی و صعود قله های اشترانکوه به مدت ۱۱ روز
۱۳۵۲	صعود گرده آلمانها در علم کوه (دومین صعود یک گروه شهرستانی)

صعود دیواره علم کوه از مسیر هاری رست - امیر علایی (نخستین صعود یک تیم شهرستانی از دیواره علم کوه)	۱۳۵۳
اجرای برنامه بزرگ شناسائی و صعود قله های منطقه شیرکوه به مدت ۱۵ روز، صعود دیواره ترزجان	۱۳۵۴
نخستین صعود زمستانی قله منشاد (منطقه شیرکوه)	۱۳۵۵
صعود تکی "مسیر همدانی ها" در بیستون (در گشایش مسیر هم شرکت داشته است).	۱۳۵۶
نخستین صعود زمستانی قله کل جنو	۱۳۶۲
صعود زمستانی گرده آلمانها (هم زمان با تیم دیگر، نخستین صعود زمستانی گرده)	۱۳۶۳
صعود یخچال هرم داغ (احتمالا نخستین صعود)	۱۳۶۴
نخستین صعود زمستانی خط الراس جوپار	۱۳۶۵
تلاش برای صعود دیواره های جنوبی ستیغ دنا	
گشایش "مسیر همدانی ها" روی دیواره ی علم کوه (این مسیردرسال ۱۳۶۹- بدون حضور اسماعیل زاده - تکمیل شد).	۱۳۶۶
شرکت در کنگره کوه نوردی کشور (عضو کمیسیون فنی)	۱۳۶۸
شرکت در برنامه صعود زمستانی دیواره ی شمالی علم کوه	۱۳۶۹
پیمایش خط الراس البرز مرکزی از غرب دماوند تا جنوب علم کوه	۱۳۷۰
پیمایش ستیغ زردکوه از گردنه چری تا هفت تنان	۱۳۷۱
شرکت در کلاس های آلن رنو ، مربی فرانسوی	۱۳۷۱
پیمایش زمستانی ستیغ کلاه قاضی - یخچال - کلاغ لان - قزل ارسلان درمنطقه الوند	۱۳۷۱
نخستین پیمایش زمستانی ستیغ خلنو - آزادکوه	۱۳۷۲
همکاری با "کمیسیون صعودهای برگزیده" در فدراسیون کوه نوردی	۱۳۷۴
تلاش برای پیمایش خط الراس ماز (دوبرار)	۱۳۷۴
نخستین پیمایش زمستانی ستیغ ماز از گردنه امام زاده هاشم تا برج قره داغ (و ده هویر)	۱۳۷۵

اسماعیل زاده طی سال هایی طولانی و به شکلی پیوسته کوه نوردی کرد، با عضویت در گروه ها به تربیت جوانان علاقمند پرداخت و بر سیر کوه نوردی با تجربه تران تاثیر گذاشت . حتی می توان از "مکتب اسماعیل زاده " در کوه نوردی ایران سخن گفت؛ مکتبی که مشخصه های آن عبارت اند از: تلاش برای یافتن هدف های نو روی سنگ های کوتاه و دیواره های بلند، و اجرای صعودهای دشوار زمستانی (چه بر دیواره ها و چه روی ستیغ های طولانی) با تکیه بر تمرین های ورزشی مداوم در طول هفته ، از اوایل دهه ی شصت که به تهران آمد، در بیشتر جمعه ها از صبح تا غروب و در چند روز دیگر، بعدازظهرها دربندیخچال سخت تمرین می کرد. او روی سنگ کوتاه های بندیخچال مسیرهایی را مشخص می کردو تاکل آن را صعود نمی کرد، از کار دست بر نمی داشت ، و در عین حال مشوق همه ی سنگ نوردان حاضر در منطقه بود.

از ۱۴-۱۵ سال پیش که سنگ نوردی ورزشی و کار درسالن در ایران باب شد، دست کم هفته ای سه روز می شد اسماعیل زاده را در سالن سنگنوردی شیرودی دید که با جدیت ساعت ها کار می کرد. او که در زندگی حرفه ای خود سال ها آموزگاری کرده بود، پشتکار و علاقه ی شگفت انگیزی در کار با نوآمدگان داشت . به جرات می توان گفت که نسلی از بهترین کوه نوردان و سنگ نوردان مسابقه دهنده ی ایران از آموزش ها و تشویق های او بهره برده اند. به ویژه می توان از سنگ نوردان گروه آرش (تهران) و بابک (همدان) نام برد که به راستی پرورش یافته ی مکتب اسماعیل زاده بوده اند.

اسماعیل زاده از مربیانی بود که خود سابقه ای درخشان در کار کوه نوردی داشت . و همیشه در بهترین وضع بدنی بود. او هیچ گاه به "نصیحت " های بعضی از هم سالان خود که گاه او را برای در امان ماندن از شیطنت جوانان و نوجوانان، به کناره گیری از آنان فرا می خواندند، توجه نکرد و بی ریا و بی چشم داشت مادی با جوانان کار کرد، به آنان آموزش داد و در این راه دردسرهایی همچون جرو بحث های کش دار و شنیدن بدگویی در کوه و شهر را برای خود خرید.

اسماعیل زاده در پنج دهه کوه نوردی، دوره های پرباری را پشت سر گذاشت : در دوره ای با زنده یاد محمود اجل، پایه گذار کوه نوردی امروزی در همدان (و از پیشگامان برجسته ی کوه نوردی ایران)، هم پابود؛ در دوره ای با غارپیمایان پرکار(مصطفی سلاحی و) همراه بود؛ بخش مهمی از فعالیت هایش، اجرای صعودهای دیواره های بلند به همراه کوه نوردانی همچون نعمت اخصری و سعید اردبیلی بود که نخستین کارهای کوه نوردان شهرستانی را روی دیواره های علم کوه ویستون شکل داد؛ از جوانان ۱۵- ۱۰ سال پیش با بهترین کوه نوردان و سنگ نوردان کشور - حسن نجاریان ، حسن نجاتیان، حسین طالبی مقدم، حمید روحانی و ... - کارکرد وبه آنان چیزها آموخت. در دوره های دیگر، برکار جمعی از بزرگان کوهنوردی ایران که هم سن او و بزرگ تر از او بودند- ابراهیم بابایی، زنده یاد جلال فروزان، زنده یادعلی محمدپور،

زنده یاد ناصر خوشه چین، زنده یاد مجید بنی هاشمی و ... - تاثیر ملموس گذاشت و با آنان تعدادی از دشوارترین صعودهای زمستانی و یک سره نوردی های ایران به انجام رساند؛ و در ۶-۷ سال گذشته، ضمن آن که تمرین های پیوسته خود را در سالن سنگنوردی شیروودی ترک نگفته بود و مشوق تعدادی از بهترین سنگ نوردان مسابقه ایران - مانند امیرپیروسی - بود، برنامه ای را طراحی کرد که مطابق آن می بایست تمامی قله های بالای ۳۵۰۰ متر کشور را صعود کند و از آنها گزارش و عکس تهیه کند. در اجرای این برنامه، او سرجمع سه چهارماه از هر سال را - بسیاری اوقات به تنهایی - در کوه های کشور گذراند. هدف اسماعیل زاده از این کار، تنظیم کتاب راهنمای صعود قله های بلند ایران بود، و در این راه وسواس داشت که حتماً هر گزارش را به اتکای تجربه ی شخصی خود - و نه با نقل از دیگران - تنظیم کند.

از اسماعیل زاده، چند مقاله و یادداشت هم در نشریه های کوه نوردی چاپ شده است.

او، در زندگی کوهنوردی خود، دچار حادثه هایی هم شده بود؛ در اردیبهشت ۱۳۶۸ از "سنگ مریم" (بند یخچال تهران) سقوط کرد و دست راست اش از ناحیه آرنج شکست. در نتیجه این حادثه، چند سال دچار محدودیت حرکت این دست بود. اما کوه نوردی خود را در آن شرایط هم ترک نکرد و با تمرین و حرکت دادن مداوم دست، آن را بهبود بخشید.

(گویا یک بار دیگر هم دچار شکستگی شده بود.)

در بهمن ماه ۱۳۷۴، در حالی که قصد پیمایش زمستانی ستیغ ماز را داشت، در ابتدای کار در نزدیکی قله ی پروانه گرفتار هوای بد شد و شب هنگام چادرش در زیر توده ای از برف تقریباً مدفون شد، و در جریان فرورفتن این برف ها، هم نوردش (همایون محبوب) در زیر برف خفه شد.

سرانجام کار

فریدون، عاشق طبیعت و نمودهای طبیعی بود. در شبی بهاری (حدود بیست سال پیش) در حیاط خانه پدری من نشسته بودیم که رعد و برق و باران گرفت. خواستیم به درون خانه رویم که فریدون گفت "نه بشینیم و باران و برق را ببینیم!" و چه شبی بود....

بهار ۸۴ مانند همان بهارهای قدیم بود. پر باران و با بعد از ظهرهایی پر رعد و برق. اما، فریدون بر تخت بیمارستان بود. من در حسرت آن که چرا سال پیش - با آن که فریدون گفته بود - ترتیب شب نشینی دیگری را در آن حیاط پرخاطره نداده بودم.

دوستی نقل می کرد که دوست دیگری را که باوجود وضع مالی خوب، پیوست دغدغه اطمینان از آینده را داشت. به اطلاق اجاره ای فریدون برده بود، و پس از بیرون آمدن از آن خانه و شنیدن صحبت های پرشور فریدون، از آن دوست نگران پرسیده بود که "بازهم نگرانی!"

فریدون، جوان زیست، بی پروای فردا و بی خیال آن که برای خود تکیه گاه مطمئنی بجوید. او تا آستانه پیری، شور آن جوانکی را داشت که به قول نادر ابراهیمی فریاد می کشد که من اینم: "آوازی از دوردست کوهستان های رفیع وطن، و از اعماق تاریک و عطرآگین جنگل های انبوه وطن، و از میان امواج خروشان دریاها و وطن ... نفرین بر تکیه گاه، بر لحظه های بی دغدغه، بر آرامش، بروقار، و نفرین بر روح بازنشستگی ... من هنوز لج می کنم. هنوز اعتراض می کنم، هنوز زیر بار نمی روم ... و هنوز، هنوز، های های گریه می کنم. به خدا، درست مثل بچه ها، مثل نوجوان ها، و مثل عاشق ها ...".

در آبان ماه ۸۴، پس از چند ماه درگیری با سرطان خون، به غایت زرد و لاغر شده بود در روز جمعه ۱۳ آبان او را با دستان بسته به تخت بیمارستان دیدم که خسته و آزرده تقلا می کرد. باورم نمی شد که آن دستان و پاهای توانمند که از هر سنگ و ستیغی بالا می رفت. چنین ناتوان شده باشد. در آن لحظه فقط دلم می خواست که های های گریه کنم.

فریدون، در روز ۱۶ آبان برای همیشه سر بر این "زمین ناسپاس" نهاد.

آموزه های اجتماعی از زندگی اسماعیل زاده

اسماعیل زاده ازدواج نکرد، اما انسانی بسیار اجتماعی، و درکوه نوردی معتقد به کار گروهی بود. او پیش از انقلاب در هیات همدان و گروه کوه نوردی متحد، و پس از انقلاب در شورای کوه نوردان همدان، و گروه کوه نوردان آرش فعالیت داشت. و از پایه گذاران گروه کوهنوردی بابک (درهمدان) بود. در تیرماه ۱۳۶۸ در کنگره ی کوه نوردی کشور که فدراسیون برگزار کرد، عضو کمیسیون فنی بود، و در سال های ۷۴ و ۷۸ در "کمیسیون صعودهای برگزیده ی" فدراسیون کوه نوردی عضویت داشت. او، همچنین در ابتدای فعالیت انجمن کوه نوردان ایران، عضو آن شد.

با اندک حقوق معلمی، با مناعت طبع زندگی می کرد، مرتب به سفرهای کوه نوردی می رفت و از هیچ کس درخواست کمک نمی کرد، زندگی را بسیار دوست می داشت، باذوق فراوان از کوه ها و طبیعت عکس می گرفت. و به ویژه با دیدن گل ها (که از میان آنها لاله رابسیار دوست می داشت) شاد می شد و دوستان را در این شادی بانشان دادن عکس ها و نقل خاطره ها، شریک می کرد.

او، پیوسته با بهترین کوه نوردان و سنگ نوردان کشور ... و با کسانی دیگر - از سراسر ایران نشست و برخاست داشت و خانه ی کوچک اش محل رفت و آمد یاران بود. اهل چاپلوسی و مجامله نبود، به روشنی عقیده های خود را بیان می کرد و به انتقاد می پرداخت و ... به این دلیل با کسانی درگیر می شد.

* * *

مایلم که فریدون را در شمار " روشنفکران کوه نوردی " بخوانم ، و در این لقب گذاری، بر معنای خاص روشنفکر یعنی "منتقد اوضاع موجود" نظر دارم. فریدون ، بی کم ترین تردید، از ابتدای کار خود جزء بهترین کوه نوردان ایرانی به لحاظ کارهای فنی و نوآوری ها بوده است . اما، دستگاه رسمی کوه نوردی کشور که در شرایط اقتصاد دولتی ایران ، تقریباً تنها پشتیبانی کننده ی برنامه های پرهزینه (به ویژه اعزام به خارج) بوده است . تاب تحمل اشخاص صاحب سبک و "زبان دراز" را نداشته است. فریدون که بی پروا نقطه ضعف های نشستگان بر گرداگرد خوان دولتی را افشا می کرد، و معیار صاحب نظر بودن در عرصه ی کوه نوردی را نه پست و مقام در دستگاه، که کار و کوشش در میدان کوه و میانه ی کوه نوردان می دانست. در این دستگاه مقبول نبود. تعریف می کرد که پیش از انقلاب در یکی از اردوهای انتخاب اعضای تیم اعزامی به هیمالیا، به علت انتقاد از مربیان و گزینش کنندگان (که از نظر صلاحیت کوه نوردی پایین تر از خود او بودند) کنار گذاشته شده بود.

نخستین بار که او را دیدم، مردادماه ۱۳۵۸ بود؛ به سکوی پناهگاه خراب شده ی علم چال رسیده و منتظر بودم که دیگر دوستان برسند تا "گرده" را صعود کنیم. مرد میان سال و خوش چهره ای با موهای خرمایی و چشم های روشن، کتابی رابلندبلند برای دوسه نفر دیگر می خواند، و یکی از دوستان آنان، با "واکی تاکی" کسی را روی مسیر فرانسوی ها راهنمایی می کرد. این مرد کتاب خوان را بعدها در جلوی دانشگاه تهران دیدم که بساط کتاب فروشی راه انداخته بود- و در نسستی دیدم که به مناسبت به پایان رسیدن مسیر آرش روی دیواره علم کوه برگزار کرده بودیم. بعداً دانستم که او، فریدون اسماعیل زاده است. کوه نوردی که نزدما جایگاه رفیعی داشت.

فریدون عاشق کتاب بود و دبوانه وار کتاب می خواند. کتاب های سنگین که بسیاری از "کتاب خوانهای حرفه ای" هم فقط با احترام آنها را در کتابخانه نگاه می دارند و جرات باز کردن شان را ندارند. واین در حالی بود که او هیچ گاه کونوردی را "وسیله ایی برای رسیدن به هدف های بزرگ تر" (چنان که رسم بسیاری از محافل کوهنوردی پیش از انقلاب و چند سال پس از انقلاب بود) نمی دانست. برای او، کوهنوردی به خودی خود یک هدف بود، و این فعالیت سرپوشی بر وجه اجتماعی اش نبود.

* * *

آشنایی با پاره ای کسان، رویدادی دگرگون کننده و مثبت در زندگی است این دگرگونی های مقبت، همچون

جهش های ژنتیکی مفید، کمیاب هستند و همیشه پیش نمی آیند و باید قدر آنها را دانست تا منشا تحول های سازنده در زندگی شوند.

آشنا شدن با زنده یاد فریدون اسماعیل زاده برای من و گروه موهنوردی ما (آرش) چنین رویدادی بود. روحیه چالش گر او، از نخستین برخورد، ذهن (و در کوه همچنین جسم) انسان را درگیر می کرد و از رخوت و تنبلی دل نشین (!) به در می آورد از اوائل دهه شصت که با او آشنا شدم. او را انسانی یافتم که در کار خود سخت جدی است. برای او، کوهنوردی، یا گفتگو در باره هر موضوع اجتماعی دیگر، وقت گذرانی و شوخی نبود. این جدی گرفتن قضیه، چنان بود که نه تنها برای مردم عادی و خوگرده به زندگی معمولی غریب می نمود، بلکه برای ما هم که تا حدی به "بیماری کوه" مبتلا هستیم، گاه غیر عادی به نظر می رسید و حوصله روح ساده گزین ما را سر می برد! بیشتر ما آدم ها، هنگامی که در یک جمع هستیم، دل مان می خواهد چیزی بگ.ئیم که خوشایند همه باشد تا در دل دیگران جا بگیریم. اسماعیل زاده چنین نبود. او ذهن مان را وادار می کرد که به قضایا از زاویه های نامعمول بنگریم. در کوهنوردی، او بیشتر ثقت ها از آن چه که معمولی بود دوری می کرد، روی سنگ هایی که بارها و بارها از آن ها بالا رفته بودیم. مسیرهایی می یافت که نو بود و دشوار، و از ما می خواست که در آن جا که فکر می کردیم بس گیره است، گیره پیدا کنیم. حتی در یک کوه گردی ساده به دنبال کشف معضلی جدید و یافتن راه حل آن بود.

ویژگی دیگر اسماعیل زاده این بود که هیچ گاه برای خود دنبال "هاله احترام" نبود. بسیاری کسان که پانزده، بیست سالی کوه نوردی کرده باشند، به ویژه اگر نوآوری هایی هم داشته باشند. ترجیح می دهند که خود را در هاله پر ابهام "باتجربگی" یا پیش کسوتی، کم و بیش پنهان کنند و دامن خود را به کارهایی مانند پذیرفتن مسولیت اجرایی در یک گروه کوهنوردی تر کنند. اسماعیل زاده اما از این که خود را در معرض محک بی ترحم کار و اجرا بگذارد، هراسی نداشت. او در میان سالی و پختگی هم بی محابا با جوانان کار می کرد. مسئولیت های اجرایی می پذیرفت. و تشنه ی این نبود که تعریف و تمجید بشنود؛ برعکس، دل به دریا می زد و خود را آماج نیش و کنایه های نوآمدگان قرار می داد. این صفتی است که خیلی از ما باید آن را بگیریم.

کار با جوانان، روحیه پذیرش چیزهای نو، و نترسیدن از درگیری، ثمره هایی داشت که در این جا به یکی از آن ها اشاره می کنم: اسماعیل زاده از نخستین کسانی بود که در شرایط سخت دهه ی شصت، با تعدادی از دختران کوه نورد به شکلی جدی در زمینه ی سنگ نوردی و دیواره نوردی کار کرد و از آنان دیواره روهای قدری ساخت. در آن سال ها، مطابق این نامه ی تشکیل گروه های کوه نوردی، عضویت در این گروه ها مخصوص آقایان بود؛ بیش از ده سال زمان لازم بود تا سازمان های رسمی (مانند گروه های کوه نوردی دانشگاه ها) بپذیرند که خانم ها نیز حق کوه نوردی جدی دارند.

آموزه ای دیگر از زندگی اسماعیل زاده این که او در کار کوه نوردی عادت به تحقیق داشت؛ او در پیش گفتار کتاب حاضر، به درستی گفته که یک علت صعود نشدن تمام قله های کشور، "عادت نداشتن ما به تحقیق وتفحص" است. او اشاره کرده که کمتر کوه نوردی پیش از رفتن به منطقه ای جدید، تحقیق کافی درمورد آن جا می کند و پس از بیرون رفتن از منطقه هم به ندرت می شود که گزارش دقیقی بنویسد که نتیجه ی این دومی، پدید نیامدن منابع مناسب برای مطالعه است.

نکته دیگری هم در کارنامه زنده یاد اسماعیل زاده هست که درس آموز است، گرچه آن رانمی توان از ویژگی های مثبت اودانست؛ او همچون بسیاری از دیگر کوه نوردان هم دوره ی خود(و حتی شماری از کوه نوردان امروزمین) اهمیتی به ثبت فعالیت های خویش نمی داد و در نتیجه، تشخیص تقدم و تاخر بعضی کارهای او نسبت به کارهای مشابهی که دیگران انجام داده بودند، بسیار دشوار بود. تاریخ اجرای برنامه های کوه نوردی او (که در بالا به آن اشاره شد) از روی یادداشت ها یا گزارش هایی که خودش منتشر ساخته یادست کم در دفترچه ای شخصی نوشته باشد، فراهم نیامده و به همین دلیل، قطعا کامل نیست و شاید اشکال هایی هم داشته باشد. این عادت نداشتن به ثبت کارها، به اضافه نبود سنت انتشار کتاب راهنما (guidebook) در کشور ما سبب شده که گاه به گاه جرو بحث هایی درمورد این که فلان کار را نخستین بار چه کسی انجام داده، در بگیرد. درمورد کارنامه اسماعیل زاده، نخستین پیمایش غار علی سرد(علیصدر) موضوع کشمکشی قلمی بوده است (نگاه کنید به فصل نامه ی کوه، شماره های "۳" و "۲" و "۴"، سال ۱۳۷۵، و مقاله ی نخستین شناسایی های غار علی سرد در گاهنامه ی ۱۳ انجمن کوه نوردان ایران، تابستان ۱۳۸۵).

درمورد کتاب راهنمای صعود قله های بلند ایران

این کتاب، به شکلی کاربردی آگاهی های لازم اولیه را در دسترس کسی که می خواهد قله ای را صعود کند، می گذارد. اطلاعات ذکر شده، همان گونه که اسماعیل زاده در پیش گفتار گفته، بیش از هر چیزمتکی به تجربه های شخصی نویسنده و از این رو بسیار مطمئن و قابل استناد است. درعین حال باید توجه داشت که بعضی اطلاعات مانند کرایه ی خودرو یا قاطر، وهمچنین اطلاعات مربوط به طول راه های فرعی و پایانه های مینی بوس و اتوبوس و ... در این چند سال تغییر یافته و قطعا بیش از این ها تغییر خواهد کرد. لازم است که خواننده، در این موردها اطلاعات خود را "به روز" کند.

* عضو هیات موسس انجمن کوه نوردان ایران، و رئیس هیات مدیره ی انجمن از ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹
۱) تاریخ ها، تا سال ۱۳۵۶ عمدتا با استفاده از نوشته های نعمت اختری که در آن سال ها هم پای اسماعیل زاده بوده، و تاریخ صعودهای بعدی با استفاده از یادداشت های خودم ذکر شده اند.

پیشگفتار

کوه نعمتی پر بها

ایران کشوری است نسبتاً بزرگ و کوه ها قسمت بزرگی از آن را پوشانده اند. از شرق تا غرب و از شمال تا جنوب آن در کمتر جایی، کوهی را در افقی نمی بینیم . و این به دلایل زیر موهبتی است بزرگ.

۱- وجود صرف کوه ها وسعت خاک ما را افزایش داده، بر ثروت کشور افزوده است.

۲- کوه ها به علت پوشش گیاهی و سنگ ها و معادن مختلف، از منابع ثروت کشاورزی، دامداری و معدنی ما هستند.

۳- کوه ها منابع آب و در واقع منبع و مبنای زندگی مردم ما هستند. شاید اگر کوه نداشتیم، ایران کویری لخت و برهنه بود.

۴- کوه ها همانند تابلو های زیبای بزرگی هستند که در فصول مختلف رنگ و جلوه ای دیگر دارند و از بهترین منابع ارضای حس زیبایی شناسی مردم ما هستند. هر کوهی زیبایی خاص خود را دارد ، مثلاً جوپار و دنا و علم کوه و تعداد زیادی از دیگر کوه ها به علت ساختار سنگی آن ها، درفک (در شمال) و رومین (در کرمان) و بعضی کوه های شمال به علت جنگلی بودن؛ چهل چشمه و اورین و سهند و تعدادی دیگر از کوه های کردستان و آذربایجان؛ بعضی از کوه های کرمان مانند کوشاه و بن و ن (جبال بارز) و تخت سر طشتک به علت پوشش گیاهی غنی و بلند و یا چمنزار ها ی آن ها که در بهار پر از لاله و گل ها ی وحشی دیگر می شود ؛ کوه های الوند به علت چشمه های گوارا و چمنزار های زیبای آن دماوند به علت شکل مخروطی و ارتفاع بلند آن و خلاصه، هر کوهی به نوعی زیباست و همه منبع هوای پاک و تنوع چشم اندازند و مرکز ورزش و تفریح ما هستند. کوه ها در طی تاریخ پناهگاه آزادی خواهان و ظلم ستیزان بوده اند: قیام بابک و اسماعیلیان.

خود اختلاف حرارت کوه با دشت ها و ایجاد جریان هوا، در این دوران آلودگی هوا ، باعث کاهش آلودگی و افزایش پاکی هواست. پس کوه ها نعمت و موهبتی عظیم برای مردم ما و سرچشمه زیبایی و برکت و زندگی ما هستند و حیات ما با وجود آن ها در آمیخته است . در تمام طول تاریخ ما، کوه ها محل دامداری مردم بوده و تاکنون، به استثنای تهران و یکی دو شهر بزرگ که قسمت عمده فرآورده های شیری آن ها از گاوداری های صنعتی و علمی تهیه می شود، در بقیه نقاط باز هم هستند. منبع دیگر زندگی یعنی کشاورزی ما هم مستقیم و غیر مستقیم به کوه وابسته است. یعنی هم از جهت زمین های دامنه کوه ها که اغلب جلگه های آبرفتی اند و هم از جهت تامین آب کشاورزی و هم از لحاظ این که سبب و علت

بارندگی می شوند و سرانجام از جهت استفاده از گیاه های خودروی قابل استفاده برای خوردن یا درمان. با تمام اهمیتی که کوه ها برای زندگی ما دارند ما هنوز کوه های خود را درست و چنان که شایسته تمدن امروز است، نمی شناسیم و هنوز جغرافی دانان و کارشناسان نقشه کشی و کوهنوردان حتی نام عده ای از کوه ها را نمی دانند.

علل ضعف کوهنوردی در ایران

آنچه به طور مستقیم به این نوشته مربوط است این که با وجود عمر تقریباً ۷۰ ساله کوهنوردی در کشور ما و آسان بودن صعود اکثریت قریب به اتفاق کوه های ما، هنوز تمام قله بالای ۳۵۰۰ متری صعود نشده، یعنی تمام کوهنوردان ما در طی تاریخ کوهنوردی کشور، تمام کوه های بلند را صعود نکرده اند. چرا؟ در زیر می کوشم در حد توان خود به علل آن بپردازم:

۱- هنوز مردم ما از جاهای جدید یک نوع ترس و واهمه دارند و به همین علت کمتر به کوهنوردی در نقاط جدید و دور افتاده تمایل دارند، به خصوص که به علت تنوع قومی، در نقاط دیگر معمولاً با زبان یا حداقل لهجه و عادات و اخلاق نا آشنا مواجه می شوند و نوعی بیگانگی احساس می کنند.

۲- تعدادی از کوه ها هنوز نا امن است مانند اشتران کوه و گرین و حتی بیستون و انسان فکر می کند: شاید فلان کوه دور افتاده هم نا امن باشد.

۳- تعدادی از کوه ها از جاده های آسفالتی و حتی هر نوع جاده ماشین رو دور هستند و رسیدن به آن ها با مشکلات نسبتاً زیادی روبرو است مثل برخی از کوه های لرستان و کوه های اطراف زرد کوه و بعضی کوه های کرمان.

۴- ما نه عادت به تحقیق و تفحص داریم و نه منابع کافی در دسترسمان هست. مثلاً کمتر کوهنوردی از تهران یا غرب ایران، زحمت پرس و جو و تحقیق راجع به کوه های لرستان و یا کرمان را به خود می دهد. و اگر زحمت مسافرت به آن نواحی را به خود بدهد، معمولاً بدون تحقیق راه می افتد و با زحمت به ده نزدیک کوه می رسد و گاهی مجبور می شود از اطراف کوه یا اواسط آن برگردد. در حالی که اگر با یک اگر بایکی دو گروه کوهنوردی تماس می گرفت و یا نقشه های طبیعی استان مورد نظر و بعضی از کتاب های مربوط به کوه ها را که البته بسیار کم اند نگاه می کرد، به علت سهل الوصول بودن اغلب کوه های ایران احتمال موفقیت اش تقریباً حتمی می شد.

ونکته دوم که در حقیقت از همان ضعف تحقیق اما در سطح وسیع تر نتیجه شده این که ما منابع کافی هم نداریم، نقشه های در دسترس مان دقیق و کامل نیست، کتاب کم داریم و خیلی از کوه ها و راه های صعود آن ها ناشناخته مانده است. مثلاً قله جنوبی و شمالی زردکوه و تعدادی از کوه های لرستان هنوز احتیاج به تحقیق محلی دارد. راستی این که بعضی کوه های اطراف تهران هم چنین است. در واقع، ما در اوایل راه شناخت خود و کشور خود هستیم و خیلی از راه ها

را باید گشود. محدودیت دید و علمی نبودن تفکر ما و در نتیجه کار و تحقیق ما که حاصل عدم پیشرفت در این زمینه هاست، در خیلی از موارد دست و پای ما را بسته است.

۵- فقر و وضع نابسامان اقتصادی؛ برای کرایه یک قاطر از رودبارک تا علم چال در منطقه ی تخت سلیمان، ۳۰۰۰۰ تومان باید پرداخت و این حقوق ۱۰ تا ۱۵ روزیک کارمند عادی و متوسط است و اگر کرایه اتومبیل در جاده های خاکی و دور افتاده اطراف اغلب کوه های ایران و یا قیمت گران لباس های زمستانی و یا کمبود و گرانی وسایل فنی کوهنوردی را در نظر بگیریم، ابعاد مشکلات تا حدودی خودنمایی می کند و وقتی در برابر پیشنهاد برنامه از اغلب دوستان می شنویم: فلانی نیست! یا نمی توانم، اصرار نمی کنیم و سر به تسلیم و رضا فرود می آوریم و البته این شیوه ای است که فرودستان در تمام تاریخ به آن مجبور بوده اند. پس کوهنوردی جدی، نه کوه روی، کار همه کس نیست.

۶- هر چه هم سخت نگیریم و مته به خشخاش نگذاریم، باز دو مورد دیگر را نمی توان نادیده گرفت و آن فقر آموزش جغرافیا در مدارس و فقر آموزش کوهنوردی صحیح در طول تمام عمر این ورزش است.

اولی باعث شده که ما حتی از ابتدایی ترین اطلاعات راجع به طبیعت کشور خود آگاهی نداشته باشیم. مثلا تصور کنید چند درصد مردم ما می دانند که منابع آبی کشور ما بسیار کم و محدود است و به همین خاطر کشاورزی ایران معمولا کفاف تغذیه مردمش را نمی دهد؟ و آیا اگر این واقعیت ساده را می دانستیم که کمتر از ده درصد اراضی ایران به علت بی آبی قابل کشت است، این طور با بی مبالاتی آب را هدر می دادیم؟ مثلا آیا باز با آب لوله کشی که عمدتا برای آشامیدن در نظر گرفته شده در جلو مغازه یا خانه ی سر به سر چوب کبریتی ناچیز و سمج که محکم به زمین چسبیده می گذاشتیم! ماهی فروشی را در میدان تجریش دیدم که حدود ۵ دقیقه شلنگ آب را برای راندن یک تکه کوچک و لزج ماهی که به زمین چسبیده بود و خیال جابجایی نداشت بر روی آن متمرکز کرده بود.

در مورد شناخت ما از کوه ها و فایده آن ها و طریقه ی صحیح استفاده از آن ها و توجه به فرسوده نشدن خاک و حفظ جنگل ها و مراتع و وحوش و... از این مثال می توان به ارزیابی درستی رسید. به امید زمانی که همه ما نسبت به حفظ یک بوته و یا یک پرند حساسیت نشان دهیم و از هدر رفتن حتی یک لیتر آب جلوگیری کنیم ونقاط دیدنی و زیبا را کثیف نکنیم. و بهترین گردشگاه های ما کثیف ترین جاها و آشغالدانی نباشد.

درباره ی فقر آموزش کوهنوردی هم یک مثال ابتدایی کافی است. در طی بیش از چهل سالی که اینجانب شاهد آموزش کوهنوردی بوده ام، شیوه تعلیم فرود و صعود هیچ تغییری نکرده. هنوز چون گذشته، اولین فرود یک کارآموز از یک سنگ یا ارتفاعی بیش از ده متر عمودی یا کلاهی شروع می شود، یک مربی از بالا و یکی دیگر از پایین فرد مبتدی بیچاره را که نه به کارگاه اطمینان دارد و نه به طناب، و ترس از جان لرزه به اندامش انداخته راهنمایی می کنند که برو تو فضا! بیشتر، برو تو فضا! و بیچاره کار آموز که هم دلش می خواهد کار یاد بگیرد و قبول شود و هم از جانش می ترسد، همیشه

۲۱ راهنمای صعود قله های بلند ایران

ترسی ناگفته و پنهان از فرود پیدا می کند. در حالی که می شود ابتدا روی چند سنگ دو الی سه متری با شیب حدود ۶۰ درجه پیش چشم کار آموزان، کارگاه ها را بست و در باره ی استحکام آن و میخ و طناب، کار آموز را قانع کرد و بعد هم یک مربی در یک زمان، تمرین چند نفر را کنترل کند. البته پاسخ قاطعی در این مورد هست که: آن وقت ابهت مربی و آب چشم گرفتن از کار آموز چه می شود؟! آموزش صعود مصنوعی شامل رکاب و میخ کوبی و غیره هم همین طور است چند بار با چشم خود دیده ام که کارآموز را در زیر کلاهکی تیغه ای آموزش رکاب زدن می دادند. بیچاره قوای روحی اش بین حفظ جان و حفظ تعادل به چپ و راست و پایین و یاد گیری در کش و قوس بود.

تعلیم طریقه صعود کوه ها و چگونگی تحقیق در مورد آن ها و راه و روش برخورد با کوه های با ارتفاع مختلف، در مناطق گوناگون و فصول مختلف و ساختمان های مختلف گر چه امری مشکل نیست، تا به حال به مخیله اغلب ما وارد نشده به اضافه ی این که باید راه و روش برخورد با مردم روستایی خوش نیت و غریب نواز یا ایالات مختلف را هم آموخت. برخلاف منابع تحقیق که کم است و راه رسیدن به پای کوه که همانطور که گفتیم اغلب مشکل و پر هزینه است، صعود ۹۰ درصد کوه های ایران بسیار ساده است و اگر مبدا صعود را درست انتخاب کنیم می توان یکروزه آن ها را صعود کرد و برگشت. حتی صعود یکروزه دماوند امروزه امری عادی است. البته استثناهایی هم چون بزمان و قندیل هست که معمولا بیش از یک روز وقت می برد این نوشته تلاشی است کوچک و ابتدایی در سطح توان نویسنده برای پاسخ گویی به نیازی مبرم در جامعه کوهنوردی، امیدوارم کمکی باشد برای شناخت و صعود اغلب قله های بلند ایران.

منابع و روش کار

مبنای اصلی گزارش های این کتاب یادداشت هایی بوده است که طی حدود ۴۰ سال کوهنوردی در برنامه ها نوشتیم و یا در این ده سال که سرگرم این کار بوده ام صعود کرده ام. در عین حال، آقای صادق آقاجانی رئیس فدراسیون کوهنوردی از روی لطف آرشو گزارش های برنامه های کوهنوردی که برای فدراسیون رسیده بود برای مدتی طولانی در اختیار اینجانب گذاشت. هم چنین آقای عباس محمدی آرشو گزارش های گروه کوهنوردان آرش و دو دفتر بزرگ گزارش های کوهنوردی دانشکده فنی دانشگاه تهران، در قبل از انقلاب را که به گروه آرش سپرده شده بود مدت ها به امانت به من سپرد که جای تشکر بسیار است. به خصوص دو دفتر دانشکده ی فنی بسیار دقیق و منظم و پاکیزه بود، ولی متأسفانه، اکثر این گزارش ها شامل کوه های اطراف تهران و یا کوه های کوتاه می شد. آقای نعمت اله اختری دفتر یادداشت های خود را در اختیار من گذاشتند. آقایان محمد نوری و بهزاد ترکاشوند از اعضای گروه آرش، هرکدام چند گزارش از برنامه های اجرا کرده ی خود را از روی لطف به این جانب سپردند و دوستان سعدی ئی، محمودی و معروفی از گروه سامرند. نده گذارش راه های مختلف صعود ۴ قله از کوه های کردستان را ارسال داشته اند از همگی آنان متشکرم.

با این وصف جز در چند مورد استثنایی که در موقع خود ذکر می شود گزارش صعود تمام کوه هایی که در این کتاب آمده حاصل صعود خود این جانب است .

چون مدت صعود از جمله عامل مهم موفقیت در صعود است ، باید متذکر شوم که :

زمان ها در این کتاب تنها زمان خالص صعود است یعنی وقت صرف شده برای استراحت و غذا خوردن و غیره حذف شده است.

۲. زمان ها با احتساب سرعت افراد ورزیده که معمولا از حد متعارف کمی تند تر است حساب شده، اما به هیچ وجه زمان صعود های سرعتی نیست . یا اگر بخواهیم معیاری دقیق تعیین کنیم، باید گفت اگر صعود متعارف و معمولی را ساعتی ۳۰۰ متر ارتفاع حساب کنیم، در این کتاب، صعود ها تقریبا با سرعت ساعتی ۳۵۰ تا ۴۰۰ متر ارتفاع حساب شده است، نکته دیگر اینکه باید توجه شود صعود خط الراس ها معمولا با بار سنگین انجام می شود و کند تر است . مطلب دیگر قابل ذکر، اینکه چون برای همه کوه ها نقشه و کروکی ارائه نشده، لازم است استفاده کننده به یک نقشه معمولی محل صعود مراجعه کند. تا محل شروع صعود و جهت حرکت و غیره را بهتر درک کند.

فریدون اسماعیل زاده

رشته کوه البرز

قله آبک، ارتفاع ۳۶۱۰ متر

قله تقریباً منفردی است. قسمت های جنوب شرقی و جنوبی و غربی آن خاکی است. وجه های شرقی و شمالی آن صخره ای است ولی حالت دیوار یک تکه ندارد.

بهترین راه صعود آن از شمال شرق دهکده میگون است (ده میگون زیبایی است در شمال شرقی فشم). مینی بوس های میگون از سه راه تهرانپارس حرکت می کنند. در ده میگون پیاده می شویم و از آنجا از جاده ماشین رو سمت شمال شرقی ده بالا می رویم تا به یال آبک می رسیم. راه ساده و نسبتاً کم شیبی تا قله می رود که حدود دو ساعت است.

راه دوم. از شمشک در سمت راست (شرق) به گردنه لجنی واقع در سر کچال می رویم.

و از آنجا به سمت جنوب می پیچیم ، شیب نسبتاً تند اما راحت است ، مدت صعود از شمشک حدود ۴ ساعت است. در تابستان از بالای پیست اسکی شمشک هم می توان به قله رسید .

مسیر سوم . از ده روته بالا می رویم.

روته دهی است در جنوب شرقی دو قله روته و آبک، دو راه رسیدن به آن به این ترتیب است که از سه راه تهران پارس سوار اتوبوس های گرمابدر می شویم که معمولاً ساعت های یک ربع به ۷ صبح و ۲ بعد از ظهر حرکت می کنند و بعد از فشم در دوراهی روته پیاده می شویم. جاده روته در سمت چپ گرمابدر است و بعد از نیم ساعت پیاده روی به ده می رسد. از ده در مسیر رودخانه که آب کمی دارد بالا می رویم تا به سمت راست (شرق) قله آبک می رسیم. تا این جا حدود ساعت طول می کشد. مسیر دارای شیبی تند و در بعضی جاها صخره ای است و در حدود ۳ ساعت (بستگی به مسیر انتخابی و قدرت تشخیص و سنگنوردی ما دارد) تا قله طول می کشد.

بهترین راه برگشت ضلع غربی است که به میگون می رود ، اما از راه های دیگر و به خصوص شمالی هم می توان برگشت.

آتشکوه، ارتفاع ۳۸۵۰ متر

این قله در شمال غربی ده افجه قرار دارد. برای رسیدن به آن از سه راه تهران پارس با اتوبوس های واحد مخصوص افجه حرکت می کنیم و به افجه می رویم. حدود ۱۰۰ متر بعد از جایی که از خودرو پیاده می شویم رودخانه از سمت چپ پایین می آید. از کنار سمت راست این رودخانه شروع به بالا رفتن می کنیم که بعد از حدود نیم ساعت به سمت راست می پیچیم (اول به طرف غرب می رفتیم حالا به سمت شمال می پیچیم) بعد از حدود دو ساعت و عبور از یک منطقه ی سنگی به قله ی کوتاهی می رسیم که به آن ساکا (saka) می گویند .

از ساکا رد می شویم و در جهت شمال بعد از دو ساعت دیگر به آتشکوه می رسیم . ساعت ها را با قدم متوسط نسبتا تند نوشتم . پس صعود این قله بین ۴ تا ۵ ساعت طول می کشد . راه برگشت همان راه رفتن است. در افجه تا شب برای برگشت به تهران وسیله ی نقلیه است .

راه دوم. از افجه در جهت شمال شرق حرکت می کنیم تا در بیرون ده به یک رودخانه که از شمال ده می آید می رسیم از کنار رودخانه بالا می رویم بعد از حدود ۲۰ دقیقه دیگر به یک آسیاب به نام بُن رود می رسیم. از این محل ریزان در سمت راست (خاور) و آتشکوه در سمت چپ دره (باختر) قرار دارد.

راه را تا نزدیک انتهای دره یعنی گردنه بین ریزان و آتش کوه ادامه می دهیم . تا اینجا حدود ۲ / ۵ ساعت راه است و بعد به چپ می پیچیم و به قله می رویم که تا قله هم حدود ۱ ساعت راه است.

قلل آزاد کوه، یخچال، سرماهو و کمان کوه

ارتفاع آزاد کوه ۴۳۵۰ متر، یخچال ۴۲۰۰ متر، سرماهو ۴۱۵۰ متر و کمان کوه ۴۲۵۰ متر

راه های صعود :

۱. مسیر جنوب غرب : ده وارنگرود - دره وانگروند - دره شیر کمر - دشت سوتک - گردنه کمان کوه - دشت کمان کوه -

گردن چورن - قله

۲. مسیر شمال شرق - ده کلاک بالا - گردنه چُرِن (choren) (نزدیک ترین راه)

۳. مسیر شمالی ده نِسِن (nesen) - دشت کمان کوه - گردنه چُرِن

برای رسیدن به وارنگرود از کرج از طریق جاده چالوس به دوراهی دیزین می رویم و از آنجا به دوراهی وارنگرود و ده وارنگرود. معمولا از سر جاده دیزین ماشین های زیادی که به دیزین میروند ممکن است کوهنوردانرا به دوراهی وارنگرود برسانند. حدود ۴ کیلومتر و از دوراهی وارنگرود نیز اگر با خودرو به وارنگرود برویم بهتر است. در غیر این صورت حدود ۱ ساعت پیاده روی داریم. از ده وارنگرود در کنار رودخانه بالا می رویم. (راه ابتدا از داخل ده و به سمت شرق است) بعد به

طرف چپ رودخانه می رود. رودخانه در محلی که ساحل آن بلند است حدود ده دقیقه بعد از انتهای باغ های ده دارای پل است. در غیر این صورت (در صورتی که پل را نبینیم، و یا آن را آب برده باشد) باید از رودخانه عبور کرد که در بهار بسیار پر آب است و احتمال بردن انسان هست.

حدود ۱ ساعت بعد از ده وانگروود به تعدادی درخت می رسیم و در سمت چپ (شمال) دره ای است که دو طرف آن صخره هست. این دره شیر کمر است. از دره شیر کمر که دارای راه مشخصی است بالا می رویم و بعد به سمت راست (شرق) می پیچیم و به سوتک که دشت زیبای چمنزاری است می رسیم و از آن بالا می رویم و ابتدا به گردنه سوتک و بعد به گردنه کمان کوه می رسیم، که از ابتدای دره شیر کمر تا گردنه دوم حدود ۳ ساعت راه است. در سمت چپ گردنه یعنی در شمال آن راهی مالرو است که به دشت زیر قله کمان کوه و سرماهو و یخچال می رسد. این دشت که در واقع باید آن را میدان گفت (چون دورش را دره و کوه گرفته) در بهار پر از گل است و دارای رودخانه و چشمه است. از سمت دیگر این میدان (شرق آن) بالا می رویم و به گردنه چرن در زیر آزادکوه می رسیم. این قسمت هم حدود ۲ ساعت راه است. پس حدود ۶ ساعت راه از وارنگ رود تا گردنه چرن هست و از گردنه چرن تا قله آزادکوه حدود ۱/۵ ساعت راه هست.

راه دوم. مبدا صعود کلاک بالا. برای رسیدن به این ده از گاراژی در سرچشمه به نام..... ساعت ۵ صبح و یا از خیابان سیروس گاراژ اتوسیر نور مقابل پمپ بنزین سوار اتوبوس می شویم که از جاده چالوس به پل زنگوله می رسد و از آن جا به دهات این قسمت، نسن و میناک و غیره می آید (در جاده بلده) یا در غیر این صورت باید از کرج به پل زنگوله و از آن جا به میناک کنار جاده بلده و بعد به کلاک پایین و کلاک بالا آمد. که البته از پل زنگوله به بعد ماشین کمتر هست. فاصله میناک به صورت پیاده تا کلاک بالا کمی بیشتر از ۱ ساعت است. این نزدیک ترین و راحت ترین راه صعود به آزادکوه است. از کلاک بالا از جاده مالرو در سمت راست رودخانه بالا می رویم بهد از حدود ۲۰ دقیقه به یک دو راهی می رسیم. راه طرف چپ را انتخاب می کنیم و در امتداد دره اصلی بالا می رویم تا به گردنه چرن در جنوب قله می رسیم که ز کلاک بالا حدود ۳ ساعت فاصله دارد. و از اینجا تا قله حدود ۱/۵ ساعت طول می کشد.

راه سوم از طریق نسن. این راه هم به علت زیبایی بسیار صعود می شود. با اتوبوس مخصوص جاده بلده که از سرچشمه می آید و یا با ماشین های مختلف به ده نسن و از آن جا به جانب جنوب می رویم. راه در امتداد رودخانه و مشخص است. بعد از حدود ۱ ساعت به جایی می رسیم که دو رودخانه به هم می رسند. از این جا به طرف چپ می پیچیم و بعد از ۲/۵ ساعت به قسمت شرقی میدان زیر قله یخچال و سرماهو و غیره می رسیم و بعد از راه مال رو سمت چپ حدود ۱/۵ ساعت صعود می کنیم و به گردنه چرن می رسیم و بعد به قله آزادکوه صعود می کنیم.

قله های جنوبی آزاد کوه به ترتیب از شرق به غرب عبارت اند از سرماهو (sarmahu) یخچال و کمان کوه. در تابستان و اوایل پاییز یک راه مال رو در زیر قله ها هست (در فصول دیگر بیشتر قسمت های آن زیر برف است). برای صعود آن ها هم

می توان از گردنه چُرن صعود کرد و هم از گردنه کمان کوه واقع در غرب کوه ها. مدت صعود این قله حدود ۳ ساعت است . اتوبوس های میناک یا نسن بین ساعت های ۱۰ و ۲ بعد از ظهر از آن دهات به تهران بر می گردند.

آسمان کوه، ارتفاع ۳۷۵۰ متر (اسبی کالک-قلعه نو)

از سه راه تهران پارس با اتوبوس های واحد که معمولا (ربع به ۷ صبح) ساعت ها تغییر می کند) به طرف گرمابدر می روند حرکت می کنیم. در گرمابدر باید به وسیله وانت بار از جاده خاکی که از این سمت برای دسترسی به شمال کشیده اند حرکت کرد. این جاده ابتدا به گردنه چماقلو می رود و سپس به طرف دره لار سرازیر می شود. تا این تاریخ هنوز جاده از تنگه یونیزار که ابتدای دره لار است رد نشده یعنی این قسمت جاده هنوز درست نشده. پس باید همین جا از خودرو پیاده شد و به داخل دره لار رفتو عرض آن را طی کرد که مستلزم عبور از آب رودخانه است. طرف راست ما (سمت شمال شرق) یال قله آسمان کوه به پیش آسمان کوه به داخل دره پیش آمده می توان همین یال را که در بعضی قسمت ها سنگی است پیش گرفت و بالا رفت که بعد از حدود ۳ ساعت به تیغه ماندی کم شیب می رسد و از آن جا تا قله با این که راه سنگی است اما کم شیب و راحت است و حدود ۱ ساعت طول می کشد. قسمت سمت شمال (چپ) را قلعه نو و قسمت داخل دره سمت راست را اسبی کالک می گویند.

راه دوم. از دره سمت چپ یال آسمان کوه به طرف شرق می رویم. این دره پایین تر از دره آب سفید است که آبشار آن از بالا تر از تنگه یونیزار و بعد از آن دیده می شود و تقریبا موازی با آن است. ما از سمت چپ این دره بالا می رویم. جاده بعد از بیش از نیم ساعت راهپیمایی به سمت راست رودخانه می رود. راه را ادامه می دهیم تا به گردنه می رسیم. از کف لار تا این جا حدود ۲ ساعت راه است. از گردنه یا از نزدیک ترین آن یال سمت راست را می گیریم و بالا می رویم. قله در سمت چپ این یال است. پس می توان در نزدیکی خط الراس به سمت چپ تراورس کرد. بعد از حدود ۱ ساعت و ربع از گردنه به قله می رسیم. انتهای راه سنگی است. از روی قله دریاچه لار و دماوند و کوه های اطراف پیداست. راه دوم راحت تر و نزدیک است. و بهترین راه صعود این قله است.

راه سوم. در صورتی که وسیله نقلیه شخصی مناسب که بتواند از رودخانه ها رد شود داشته باشیم می توانیم از پلور واقع در جاده تهران آمل به جاده سمت چپ که به دره لار می رود وارد شویم این راه تا ایستگاه بازرسی که می توان گفت اول جاده لار و در دامنه کوه دماوند است آسفالت و بقیه آن خاکی خوب است به استثنای حدود ۱ کیلومتر بعد از ایستگاه که تا این تاریخ جاده ای پر دست انداز و خراب دارد. از این محل به طرف غربی ریم تا در داخل دره لار و در سمت راست به باغی می رسیم با درخت های تبریزی در جلوی آن در تمام طول راه این تنها باغ است درست در بغل جاده احداث شده از سمت راست (شرق) این باغ می توان از داخل دره پهن و خشک بالا رفت تا به آخر دره رسیدو سپس به سمت چپ پیچیده

و به قله آسمان کوه رسید، اواخر راه صخره ای ست. این راه از دو راه دیگر از جهت راهپیمایی نزدیک تر است و حدود ۲/۵ ساعت طول می کشد.

ولی راه رسیدن به ابتدای این راه برای همه مقدور نیست. از تنگه یونیزار تا باغ ذکر شده حدود ۲ ساعت و ربع راه است.

قله آسمان کوه در لار

توجه: در لار ۲ قله را آسمان کوه می گویند. اولی روبروی دره یونیزار است و دومی همین قله که شرح می دهیم.

از تهران به پلور در جاده ی تهران - آمل می رویم. و از آن جا از جاده سد لار بعد از گذشتن از نگهبانی سد، از جاده خاکی که ابتدای آن پردست انداز است به داخل دره لار می رویم. این جاده از رودخانه دلیچای می گذرد که پل دارد و به رودخانه ی سفید آب می رسد که پل ندارد و در فصل بهار فقط خودرو های قوی شاسی بلند می توانند از آن بگذرند. بعد از این رودخانه جاده ادامه دارد و به جایی به نام گزل دره (Gozal dareh) می رسد که کمی جلوتر از آن چند ساختمان هست. در گزل دره چشمه آبی هست و یک ساختمان که مخروبه شده. بعد از گزل دره به رودخانه ی الرم (Alarm) می برسیم. بهتر است از آن عبور کنیم و از جاده ی مال رو بغل آن که به شمال می رود بالا برویم تا به دره ی الرم برسیم. این فاصله ۱ ساعت طول می کشد - دره الرم بین سه کوه واقع است. کوهی که در شمال غرب است را آسمان کوه می گویند. قله ی آسمان کوه سنگی و تیز است و از مناطق دور پیدا و مشخص است. در جنوب آن کوهی کوچکتری هست و در شرق آن کوهی صخره ای و تیز و لیکن نسبتا کوتاه - از بین این دو کوه رودخانه ی الرم جاریست.

برای صعود آسمان کوه می توان در سمت غرب به گردنه ی بین آسمان کوه و کوه جنوبی آن رفت و بعد به سمت شمال صعود کرد و به خط الراس رسید که از الرم تا آنجا دو ساعت و ربع طول می کشد. از خط الراس تا قله ی آسمان کوه هم حدود یک ساعت راه است. همچنین می توان از جایی از سینه کش جنوبی کوه که مناسب بدانیم صعود کنیم و به خط الراس برسیم.

سمت شمال شرق آسمان کوه دیواره است و ضلع جنوبی آن گرده ای سنگی. از روی این قله قسمت مهمی از البرز مرکزی پیداست.

راه دوم. در صورتی که خودرو در اختیار داشته باشیم می توان بعد از رد شدن از رودخانه الرم جاده را ادامه می دهیم و کوه جنوبی آسمان کوه را دور بزیم و به نزدیک گردنه ی غربی آسمان کوه (بین آسمان کوه و کوه جنوبی آن) برویم. و از آنجا صعود کنیم که حدود یک ساعت راه نزدیک تر می شود

راه سوم. نرسیده به گزل دره و در شمال شرق آن گردنه یای است. پایین این گردنه چند ساختمان هست. از این گردنه به طرف غرب می رویم و وارد دره ی الرم می شویم. از رودخانه ی الرم می گذریم و همان راه اول را ادامه می دهیم تا قله.

آلانه سر، ارتفاع ۴۱۸۰ متر

از ترمینال غرب توسط اتوبوس های طالقان در مدت حدود ۲ ساعت به «شهرک» مرکز طالقان می رویم. از شهرک توسط خودرو های عبوری به سمت شرق می رویم و به ده بزرگ جویستان می رسیم. در صورت امکان تا ده ناریان می رویم در غیر این صورت از جویستان تا ناریان حدود ۵ ساعت راه است از ناریان در کنار چپ رودخانه به سمت شمال می رویم و بعد از ۱/۵ ساعت به سمت راست می رویم، و به بالا صعود می کنیم. این راه ما را به گوسفند سرای واسکول می رساند. نیم ساعت بالا تر به یک چشمه می رسیم که محل استراحت خوبی است، از این محل پایین می رویم و به کف دره می رسیم و از طریق یال میان دره صعود می کنیم که شیب نسبتاً تندی دارد و بعد از ۱/۵ ساعت به منطقه سنگلاخی مرتفعی در زیر گردنه آلانه سر می رسد. مسیر صعود تا گردنه را که شیب تندی دارد به طرز زیکزاک پشت سر گذارده و با اینکه قله را خیلی نزدیک می بینیم لیکن راه آن طولانی است و از کف دره تا قله حدود ۴/۵ ساعت وقت می گیرد.

قله آلم، ارتفاع ۳۵۵۰ متر

بهترین راه صعود این قله این است که از تهران به پلور در جاده هراز برویم و از آن جا به کرایه کردن لندور یا وانت بار به دره لار برویم. در دره لار به آب سفید می رویم تا به گردنه بین آب سفید و آلم برسیم. آلم چمنزار نسبتاً کوچکی است که جوی آبی از آن می گذرد و جایی است که عده ای از اهالی سنگسر در آن چادر می زنند و به دامپروری می پردازند. از گردنه به سمت جنوب صعود را شروع می کنیم که حدود سه ربع ساعت بعد بر روی خط الراس آلم می رسیم. در طرف غرب ما قله بلند آلم هست که در کمتر از نیم ساعت به آن می رسیم و در طرف چپ یا شرق دو قله دیگر هست که آن ها را هم با صزرف نیم ساعت می توان صعود کرد. این راه نزدیک ولی در صورت نداشتن وسیله ی نقلیه پر خرج است.

راه دوم. از تهران و از سه راه تهران پارس با اتوبوس های واحد که ساعت ۱ ربع به ۷ حرکت می کنند (ساعت ها گاهی تغییر می کنند) به گرمابدر می رویم و از آن جا با کرایه کردن وانت بار یا با استفاده از خودرو های بین راه به تنگ یونیزار، اول دره لار می رویم در تنگ یونیزار پیاده می شویم و عرض دره لار را طی می کنیم و به دره دیگری که کمی پایین تر از روبروی یونیزار است داخل می شویم. این دره سفید آب است در این دره بعد از حدود ۲۰ دقیقه راهپیمایی به دره دیگری در سمت راستی رسیم. این دره را تا آخر طی می کنیم. در روبروی ما کوهی مخروطی شکل نمایان است که آن را کوه گل گچ می گویند. از سمت راست (جنوب) آن عبور می کنیم تا به گردنه می رسیم. از تنگ یونیزار تا این گردنه حدود ۳ ساعت راه آمده ایم. از این گردنه پایین می رویم تا به محل نسبتاً وسیعی می رسیم که چمنزاری است به نام آلم و جوی آب زلالی از آن می گذرد. از گردنه آخر تا آلم حدود ۱ ساعت سرازیری است. کوه آلم در سمت جنوب شرق با

صخره های نود درجه ای آن پیداست. آلم دو قله دارد یکی بلند تر که آن را آلم بالا می گویند و دیگری کوتاهتر که آن را آلم پایین می گویند. این قله ها را پیرزن کوه هم می گویند. به علت شیار های سنگ ها.

از چمنزار آلم جاده ماشین رویی هست که از آن جا به گردنه ای واقع در شمال کوه آلم می رسد و بعد وارد دره آب سفید می شود. در اینجا لازم است توجه کنیم در دره لار دو دره هست که معنی اسامی آن ها یکی است اما با عوض شدن جای صفت و موصوف معرف ۲دره کاملا متفاوت است. دره اولی که از آن بالا آمدیم و تقریبا روبروی تنگ یونیزار است، سفید آب نامیده می شود و دره دیگری که در شرق چمنزار آلم و بعد از گردنه شروع می شود و تا نزدیک دریاچه سد لار کشیده شده است آب سفید است. می توانیم از جاده ماشین رو ذکر شده در بالا استفاده کنیم و به روی گردنه یا نزدیک آن برویم و از آن جا صعود کنیم که در شرح راه اول ذکر شد. اما اگر بخواهیم از خود آلم برویم (بعد از رد کردن رودخانه ای که روی آن چند سیل بند ساخته اند) و از آن جا حدود ۱ربع ساعت به بالا و سمت شرق برویم و بعد از جای مناسبی که به صخره های بالا برخورد نمی کند صعود کنیم تا به خط الراس برسیم و بعد به سمت چپ (شرق برویم) تا به قله برسیم. این راه حدود ۱ساعت طول می کشد.

در صورتی که به سنگ نوردی علاقه داشته باشیم می توانیم بعد از آلم و بعد از رد کردن تپه جنوب غربی آن به سمت جنوب برویم و از درون صخره به قیفی سنگی که در سمت غرب قله است رفته و از آن جا به سمت شمال غرب می رویم تا به قله می رسیم. این راه تماما سنگی است.

مدت صعود از این راه هم همان ۲ ساعت است.

راه برگشت. در صورتی که خودروی شخصی نداشته باشیم در هر صورت بسیار دور است. راه صعود از تنگ یونیزار تا قله آلم بالا برگشت آن حدود ۵ساعت و در صورتی که به دره آب سفید واقع در شرق برویم. اگر خودرو برای رسیدن به پلور به دست نیاوریم حدود ۱۰ ساعت راه در پیش داریم که البته با یک شب مانی توام است و در فصل بهار بسیار لذت بخش است. باید توجه داشت هوای شب در دره لار حتی در تابستان سرد است و نمی توان بی روپوش در آن خوابید.

قله ی بینالود، ۳۲۲۲ متر

از مشهد به چناران و از آن جا به خیح (khich) و جمع آب و سپس به فریزی (Ferizy) می رویم که ده بزرگی است. تا اینجا جاده آسفالت است. از فریزی، از جاده خاکی باریکی به طول ۱۲ کیلومتر می گذریم. این راه از دو گردنه می گذرد و در دو راهی ها راه سمت راست را انتخاب می کنیم تا به دره سیب می رسیم. دره سیب دره ای است بایاغ های میوه بسیار که درخت های گیلاس و آلبالو و گیلاس آن بسیار زیاد است و منظره ی بسیار جالبی دارد. جاده تا کنار رودخانه می رسد.

۳۰ راهنمای صعود قله های بلند ایران

از بین به بعد بسیار سنگی و پر دست انداز می شود. حدود ۱ کیلومتر بالاتر از رودخانه در سمت چپ جاده ساختمان کوچکی هست با یک تراس سیمانی که آن را خانچه ابراهیمی می گویند.

معمولا اینجا جای استراحت شب کوهنوردان است، ولی در فصل میوه به علت سهل انگاری یا بی مبالاتی افرادی که به حریم باغ ها تجاوز می کنند، بعضی باغداران برخورد نا مناسبی با همه ی کوهنوردان دارند. از کنار رودخانه تا پایان راهی جیب رو که به مناسبت صعود سراسری بعضی نیرو های مسلح مرمت شده حدود ۳ ربع ساعت راه است (بدون کوله پشتی) . از کنار باغ گیلاس تا درخت های گردو بالاتر محوطه کم درخت و بازی هست. از همان کنار آخرین باغ جاده پاکوب مشخصی بالا می رود و به روی یال می رسد و بعد به جان پناهی به نام ایمانی. از کنار رودخانه تا اینجا حدود ۱ ساعت و ۲۰ دقیقه راه است. راه از سمت راست یال بعدی ادامه می یابد تا به گردنه مانندی می رسد و بعد به جان پناه دومی که کمی از جاده پرت است . بین دو جان پناه یک ساعت و ۴۵ دقیقه راه است. بعد از گردنه و سر راه قله چمن کوچکی با دو چشمه کوچک هست. راه قله از این جا مشخص است. هر چند متری با رنگ زردی که بر روی سنگ ها زده اند گم شدنی نیست. این راه به صورت زیگزاگ بالا می رود و از زیر صخره ها می گذرد و به محوطه ای خاکی با پوشش گون می رسد و بعد به گردنه ی کوچکی می رسد. از روی گردنه ، از سمت چپ و از سینه کش سنگی به طرف جنوب غربی می رویم تا به روی یالی خاکی و سنگی می رسیم و بعد از ۵۵ دقیقه که از کنار چشمه ها راه افتادیم به قله می رسیم. قله سنگی است. قله ی دیگری در سمت شمال غربی است که کمی کوتاهتر است و فاصله ی آن با قله ی شرقی ۷ دقیقه راه است. از روی قله در سمت جنوب غربی راه صعود از نیشابور دیده می شود که جان پناهی هم روی یال دارد .

راه دوم . از نیشابور به میر آباد یا صعود می رویم که جاده ی آن ها آسفالت است. از صومعه از کنار رودخانه جاده ی خاکی را ادامه می دهیم تا به محلی به نام دو آبی می رسیم و دره ی چپ که را که به طرف شمال شرق است بالا می آییم. جاده در کنار رودخانه و مشخص است. بعد از روی یالی که راه پاکوب مشخص دارد بالا می آییم تا به جان پناه می رسیم و از همان راه به قله می رویم. راه نیشابور دور تر است و راهاز فریزی و دره سیب تا قله ۴ ساعت است. گزارش راه دوم از آقای خوشدل است.

قله های پاشوره (۳۹۰۰ متر)

و قله ی هلزم - قله ی لهرک حدود ۳۹۰۰ متر

از تهران در جاده ی هراز که همان جاده تهران آمل است است به دو راهی جاده لاسم بعد از پلور می رویم. در اینجا باید معطل شد تا سوار خودرو هایی که از این جاده به سمت شرق می روند بشویم. چند کیلومتر بعد از لاسم و روی گردنه ای که در سمت شرق آن ده وزنا (vazna) پیداست پیاده می شویم و به سمت شمال صعود را شروع می کنیم که با کوله ی

۳۱ راهنمای صعود قله های بلند ایران

چند روزه حدود ۳ ساعت طول می کشد که به قله ی شرقی پاشوره می رسیم. در اینجا می توان کوله پشتی را زمین گذاشت و به سمت غرب برای صعود پاشوره غربی رفت که سه ربع ساعت طول می کشد چند دقیقه بعد از این قله پرتگاهی عمیق هست با لبه های سنگی و خورد و در پایین آن هم یک سوزنی خورد دیده می شود که معمولا کلاغ سیاه ها بر فراز آن پرواز می کنند.

به قله ی شرقی بر می گردیم و راه را به طرف شرق ادامه می دهیم که بعد از حدود ۲۰ دقیقه به قله ی سفیدرنگی می رسیم که نقشه ها آن را هلزم (Halzam) می گویند. راه را ادامه می دهیم تا ۲۰ دقیقه بعد به قله ی بلند بعدی به نام لهرک (Lahark) می رسیم که هم ارتفاع پاشوره هاست.

قله پالون گردن، نرگس و رستم چال

ارتفاع قله پالون گردن ۴۳۰۰ متر، نرگس ۴۲۰۰ متر، رستم چال ۴۰۰۰ متر

از روی قله خلنو در سمت شمال شرقی حرکت می کنیم و بعد از ۲ بار بالا و پایین رفتن (یا رد کردن قله های فرعی) به قله پالون گردن می رسیم. این راه حدود ۲ ساعت طول می کشد. البته در صورت تمایل می توان دو بر آمدگی بین راه را صعود نکرد و از زیر آن ها رد شد. این دو برآمدگی یا دو قله را از سمت خلنو به پالون گردن میش چال و پالون می گویند. از پالون گردن از روی خط الراس به سمت شمال می پیچیم و به قله نرگس می رسیم. که خط الراس آن تا قله یخچال در جنوب آزادکوه ادامه دارد. از زیر خلنو گردنه بین خلنو و میش چال راه پاکوبی تا قله پالون گردن هست که عبور را بسیار راحت می کند. از پالون گردن تا نرگس حدود ۱ ساعت راه است.

در قسمت شرق نرگس با سرازیری اندکی به طرف رستم چال می رویم که در روی خط الراس است و تنها در نزدیکی قله کمی ارتفاع می گیرد. از نرگس تا رستم چال کمتر از ۱ ساعت وقت می گیرد.

برای بازگشت. دو یال فرعی از زیر قله دارای شیب تندی است و برای فرود چندان مناسب نیست. اما یال سوم در قسمت شمال شرقی قله هموار تر است و ما از همین مسیر با صرف ۱ ساعت به پیچده (Pichdeh) و ناحیه می رویم. از ناحیه می توان به اوزکلا (Ouz kala) و از آن جا به اوز رفت که سر راه پل زنگوله به بلده است.

از همین راه هم می توان قلل رستم چال و نرگس و پالون گردن را صعود کرد.

راه سوم. برای صعود پالون گردن این است که با خودرو ها ی گرمابدر از سه راه تهران پارس حرکت کنیم و به گرمابدر برویم که آخر خط است. از ده گرمابدر جاده ادامه دارد که از طریق لار به شمال می رود.

پس با کرایه کردن وانت می توان به گردنه چماقلو و از آنجا بعد از عبور از تنگ یونیزار به دره لار رسید. از نزدیک رودخانه لار و در سمت غرب و در انتهای دره کوه مخروطی بلندی دیده می شود که همان پالون گردن است. جاده پاکوبی از سمت راست (شمال) رودخانه لار دارد.

پَر چنان (Parchenan)، ارتفاع ۴۰۵۰ متر

این قله در دره لزور (Lazur) و شمالغرب ده کهرئز (KAHRIZ) است و از اطراف خود از پایین دیده نمی شود. این است که پیدا کردن راه صحیح صعود به آن در منطقه امکان ندارد و باید از قبل مسیر های صعود را بشناسیم تا اشتباه نکنیم. برای رسیدن به لزور و کهرئز، از تهران به سمت فیروز کوه می رویم و در ۵ کیلومتری فیروز کوه در محلی که آن را چشمه حصار می گویند به جاده سمت چپ داخل می شویم و بعد از عبور از چند ده به دهکده لزور و بعد به کهرئز می رسیم. جاده آسفالت است. برای صعود بهتر است از ده کهرئز و از جاده مال رو نسبتاً پهنی که به غرب می رود آغاز کنیم. این جاده بعد از حدود ۳ ساعت به چمنزاری می رسد که زیر قله های صندوقچه (در جنوب پرچنان) و سفید لت (جنوب شرقی پرچنان) است و در سمت چپ پایین آن گوسفند سرائی هست که دو کلبه دارد. از اینجا مستقیماً به سمت راست قله ی صندوقچه می رویم و با تراورس آن به سمت چپ (غرب) به گردنه ای در شمال صندوقچه می رسیم. از کلبه ها تا اینجا حدود ۱ ساعت راه است. بین این گردنه و قله پرچنان یک دره فاصله هست که هم می توان آن را پایین رفت و از سمت مقابل (غرب) بالا رفت و هم دره را دور زد و به یال پرچنان رسید. از این گردنه تا قله ۲ ساعت راه هست، قله به اصطلاح دو شاخ است که قله سمت چپی (غربی) بلند تر است. زیر قله دیواره ای بریده به ارتفاع حدود ۱۰۰ متر هست. برای بازگشت بهتر است از همین راه برگردیم. در غیر این صورت می توان از قله بر روی یال جنوب غربی آن آمد و از آن جا به داخل دره ی فاصل بین قله صندوقچه و پرچنان سرازیر شد و به طرف جنوب رفت که به رودخانه سیاه رود می رسد و از آن جا در کنار رودخانه به ده لزور رفت.

قله پرسون یا سر سیاه غار، ارتفاع ۳۲۰۰ متر

از تهران و از سه راه تهران پارس با خودرو های افجه حرکت می کنیم. (اتوبوس واحد و مینی بوس دارد) و در افجه پیاده می شویم و به طرف شمال شرق حرکت می کنیم تا به رودخانه ای که سمت راست یا مشرق ما هست می رسیم از رودخانه عبور می کنیم و از جاده مال رو مشخصی بالا می رویم و از چند مزرعه و باغ رد می شویم تا به محوطه وسیع و تختی به نام دشت هویج می رسیم که پای قله ریزان است و شمال ده افجه. از این محل جاده مال رو مشخصی به سمت شرق به گردنه افجه و شمی رسد. و از گردنه تا قله در شمال شرقی کمتر از نیم ساعت است.

از افجه تا دشت هویج حدود ۲ ساعت و از دشت هویج تا قله هم حدود ۲ ساعت راه هست. راه بازگشت همان راه رفت است.

پلنگ چال، ارتفاع ۳۵۲۰ متر

از تجریش با اتوبوس یا مینی بوس به درکه می رویم و از آنجا بعد از رد شدن از پل رودخانه از جاده مشخصی به طرف شمال می رویم، بعد از حدود ۲ ساعت به پناهگاه می رسیم. از پناهگاه هم چنان به طرف شمال می رویم و بعد از حدود ۳ ساعت دیگر به قله می رسیم. راه برگشت همان راه رفت است.

قله های پهنه حصار، ارتفاع ۳۳۵۹ متر و چشمه شاهی، ارتفاع قله ۳۳۵۰ متر

این دو قله نسبتاً کم ارتفاع در البرز مرکزی قرار دارند. برای صعود به آن ها در صورت نداشتن وسیله نقلیه باید از تهران به ده کن (Can) واقع در غرب تهران رفت. از ده کن به دهکده ی سنگان می رویم. از سنگان در جاده مال رو، مشخصی که در امتداد رودخانه و بالا دست آن است به طرف شمال غرب می رویم. که بعد از عبور از کنار امامزاده ای در نیم ساعتی سنگان به کنار رودخانه می رود. بعد از نیم ساعت دیگر از رودخانه رد می شویم و به طرف چپ می پیچیم و باز از جاده مشخصی بر روی یک یال بالا می رویم و بعد از ۲ ساعت راه از سنگان به آبشاری بلند می رسیم که آبشار پهنه حصار می گویند و در وایل بهار یخ زیر آن به صورت کله قندی زیباست. سپس از سمت داست آبشار از صخرهای بالا می رویم و به بالا ی آبشار می رسیم. بعد از سمت چپ رودخانه بالای آبشار بالا می رویم و حدود ۲ ساعت بعد از آبشار به قله چشمه شاهی و بعد از حدود ۲۰ دقیقه به قله پهنه حصار می رسیم.

قله پهنه حصار را پهنه سار (Sar) هم می گویند- اغلب مسیر ها دارای راه مال رو مشخص هستند.

کوه تپال (Tapal) ۲۸۱۵ متر

در جاده ی دامغان به شاهرود و ۵ کیلومتر بعد از جاده ی فرعی آسفالتی که به ده ملا (۲۰ کیلومتری شاهرود) می رود یک جاده ی شنی در سمت چپ یا شمال جاده به سمت کوه می رود که وارد آن می شویم و بعد از حدود ۳/۵ کیلومتر در سمت چپ گوسفند سرایی هست و در سمت راست رودخانه ی خشکی که از شرق به غرب می آید. وارد همین رودخانه می شویم و حدود ۳ ربع ساعت بالا می رویم تا به تپه ای می رسیم و از روی آن به سمت شمال شرق می رویم تا به یال اصلی کوه تپال که آن هم خاکی توام با سنگ های کوچک است بالا می رویم در طی مسیر باید از یک سوزنی مانند صخره ای که سنگ های آن خرد و قابل ریزش است رد شد و به گردنه مانند بعد از آن رسید. بعد از گردنه از روی یال به سمت شمال غرب و در انتها به سمت شمال می رویم تا به قله می رسیم. مجموع صعود از اول یال اصلی حدود ۳/۵ ساعت است.

روی یال سنگ چینی ساخته اند. قله ی دیگری در سمت جنوب آن هست که کوتاهتر است. می توان از روی گردنه بین دو قله به سمت غرب پایین رفت و به رودخانه ی خشک شمالی جنوبی سمت غرب کوه رسید و از آنجا به ادامه ی همان جاده خاکی اول رسید. کوه تپال و اطراف آن جنگل تَنک سرو کوهی دارد.

قله تنورکان (Tanurekan) ارتفاع حدود ۳۴۰۰ متر

این کوه در شمال شهرک طالقان و جنوب شرقی قله ی شاه البرز واقع شده است و دارای سه قله است به نام های قلعه منصور ، پهنه حصار، و تنورکان که از همه بلند تر است.

برای صعود از تهران یا قزوین به شهرک مرکز طالقان می رویم. جاده طالقان از سمت راست جاده تهران قزوین و در ۴۰ کیلومتری قزوین جدا می شود و بعد از عبور از گردنه ای به طرف رودخانه ی شاهرود سرازیر می شود و بعد از رد کردن چند ده به شهرک می رسد. فاصله ی شهرک تا تهران حدود ۱۵۰ کیلومتر است. از شهرک حدود ۵ کیلومتر به طرف شمال می رویم تا به هَرَنج (Haranj) دهکده ای در پای کوه می رسیم تمام جاده ها آسفالت است. در آخر جاده شهرک-هرنج تپه ای هست که در بالای آن وسایل بازی کودکان و عمارت غسلخانه دیده می شود. در سمت چپ تپه هم قبرستان ده هست. می توان از بالا یا از سمت چپ این تپه بالا رفت و از طرف دیگر سرلریر شد تا به کنار جوی آب برسیم و از آن به بعد از کنار جوی بالا می رویم تا به کنار رودخانه می رسیم. و راه گاهی از سمت راست و گاهی از سمت چپ رودخانه بالا می رود. بعد از حدود ۵۰ دقیقه در سمت راست رودخانه رسوبات زرد رنگ آب معدنی دیده می شود. کمی بالا تر، جای تخت کوچکی هست با یک چشمه د سمت راست آن و یک سنگ چین.

از این به بعد از سمت راست دره بالا می رود. که بعد از مدتی به سختی قابل تشخیص است و اغلب گم می شود. در سمت راست(شرق) صخره های بزرگ و با اشکال غریب و زیبا دیده می شود. بعد از حدود ۱/۵ ساعت بالا رفتن از رودخانه و رد کردن قله ای در سمت راست به گردنه ای می رسیم به نام قلعه گردن (Gardan) «این گردنه بین قله قلعه منصور که همان قله ای است که رد کرده ایم و قله ی بلند تنورکان است. از این گردنه قله تنورکان در سمت شمال دیده می شود و راه مشخصی ندارد و از گردنه تا قله حدود ۱ ساعت و ربع راه است. از روی تنورکان قله ی شاه البرز خیلی نزدیک به نظر می رسد. در صورتی که بخواهیم به شاه البرز برویم از روی تنورکان به طرف شمال با کمی تمایل به شرق راه را ادامه می دهیم و بعد از رد کردن یک برجستگی در سر راه به گردنه ی بین دو قله می رسیم. این گردنه راهم گردنه ی تنورکان می گویند. از آن جا به خط الراس شاه البرز می رسیم و به سمت غرب پیش می رویم تا به خود قله ی شاه البرز یا به قول محلی ها البرز می رسیم. فاصله بین تنورکان و شاه البرز حدود ۱ ساعت و سه ربع است.

توچال ۳۹۳۳ متر یا ۳۹۵۰ متر

توچال نام بلند ترین قله ی خط الراس توچال است که رشته کوهی است که از گردنه قوچک در جنوب شرقی تا سد کرج در شمال غربی ادامه دارد.

برای صعود قله ی توچال، از تهران به میدان تجریش می رویم و از آن جا با سواری هایی که در سمت شمال میدان توقف می کنند به دربند و سپس به سردر بند می رویم. در میدان سر بند مجسمه ی کوهنورد نصب شده است. از پله های سمت چپ میدان بالا می رویم. راه مشخص است و به ایستگاه تله سی ریز می رسد. از اینجا به بعد کافه هایی در دو طرف جاده است. بعد از نیم ساعت از سر بند و در ادامه ی راه به دو پل یکی چوبی و دیگری آهنی می رسیم که پل آهنی چند متر بالا تر از پل جنوبی نصب شده است. اینجا چهار راهی است که جاده ی سمت راست از روی پل آهنی به ده پس قلعه می رود و جاده تقریباً روبرو به بند یخچال می رسد که به علت داشتن سنگ ها و صخره های بلند و کوتاه و همچنین دیواره ای در انتهای آن مرکز سنگنوردی طبیعی تهران است. راه سمت چپ به سمت پناهگاه شیر پلا (Shirpala) و سپس توچال می رود. این راه هم مشخص است و حتی در روز های غیر تعطیل که هوا مناسب باشد رفت و آمد در آن جریان دارد و اغلب کافه ها به خصوص از نیمه های بهار تا نیمه ی پاییز بازند.

بعضی قسمتهای این میسر سنگی است که در آنها طناب یا سیم بکسل کشیده اند و یا نردبان و پله آهنی کار گذاشته اند که آمد و رفت را آسان می کند. این راه تا پناهگاه بزرگ شیر پلا که چند سالن و تراس دارد، ادامه می یابد و از سر بند تا پناهگاه حدود ۲ ساعت و ربع طول می کشد.

در سمت چپ محوطه ی زیر پناهگاه آبشاری است به نام آبشار دو قلو. از سمت چپ (غرب) پناهگاه، راهی پاکوب از توی سنگ به سمت یال چپ پناهگاه می رود که همان راه صعود قله ی توچال است. در روی یال به سمت راست و بالا می رویم. راه کاملاً مشخص است و به خط الراس می رسد و بعد در ادامه به پناهگاهی سنگی به نام پناهگاه سنگ سیاه می رسیم. از شیر پلا تا اینجا حدود ۱ ساعت و چهل و پنج دقیقه راه است. از پناهگاه سنگ سیاه تا قله هم حدود ۱/۵ ساعت راه است که باز راه مشخص است و به علاوه برای اینکه در زمستان راه را گم نکنند تیر های فلزی به رنگ نارنجی در فواصل معینی تا قله نصب شده است و به علاوه برای اینکه در زمستان راه را گم نکنند تیر های فلزی به رنگ نارنجی در فواصل معینی تا قله نصب شده است. صعود توچال از این راه هم از جهت طول صعود و هم از لحاظ درگیری با صخره های پایین پناهگاه شیر پلا از کوه های نسبتاً مشکل ایران است.

صعود توچال از راه پارک جمشیدیه و پناهگاه کلک چال

به همان طریقی که در صعود کلک چال شرح دادیم به گردنه بین توچال و کلک چال می رسیم. کمی پایین تر و در سمت چپ چند چشمه ی خوب و دارای آب گوارا و چمن نسبتاً کوچکی در نزدیک جاده است. از نزدیک گردنه پاکوب باریک

تری به سمت چپ می رود که بعد از حدود ۵۰ دقیقه به خط الراس توچال یا ۴ پالون می رسد. راه از سمت راست یال تا قله ادامه می یابد. از ابتدای خط الراس تا قله ۱ ساعت و چهل و پنج دقیقه طول می کشد. پس در مجموع صعود قله از این راه ۶ ساعت طول می کشد. راه کلک چال به علت اینکه ۱/۵ ساعت آن در سایه است و در تمام طول مسیر جاده پهن مشخصی دارد که درگیری با سنگ ندارد ساده تر اما طولانی تر از راه شیر پلا است.

صعود توچال از مسیر ده ولنجک و جاده ی تله کابین توچال

در بزرگراه چمران و در نزدیک پمپ بنزین پیاده می شویم و در خیابان تابناک کمی بالا تر از پمپ بنزین با اتوبوس هایی که به ولنجک می روند حرکت می کنیم و در آخر خط در ولنجک پیاده می شویم و راه را ادامه می دهیم که به یک سرازیری می رسد و بعد از آن جاده به سمت راست (جنوب) می پیچد. ما به سمت چپ و به جاده ی تله کابین می رویم، که تابلوی بزرگ آن در اول راه مشخص است. بعد از ده دقیقه پیاده روی به پارکینگ بزرگی می رسیم. از آن عبور می کنیم و ۲۰ دقیقه دیگر پیاده می رویم تا به مبدا تله کابین می رسیم. تا اینجا جاده آسفالت است. در صورتی که بخواهیم پیاده بالا برویم، از اینجا وارد جاده خاکی اختصاصی تله کابین می شویم. این جاده ماشین رو است و تا ایستگاه ۷ تله کابین که در فاصله ی ۴۰ دقیقه ای قله استبالا می رود. بعد از ۳۵ دقیقه که از اول جاده ی خاکی بالا رفتیم به ایستگاه ۱ یا رستوران چشمه می رسیم و بعد از نیم ساعت دیگر پیاده روی به ایستگاه ۲ می رسیم. از ایستگاه ۲ تا ایستگاه ۵، ۱ ساعت و چهل و پنج دقیقه دیگر راه است. در این ایستگاه آب خوردن است.

[بعد از ایستگاه ۲ به دو آنتن می رسیم که از فاصله آنها در سمت راست، جاده ای پاکوب شروع می شود. این راه مسیر لوله ی آب است و چندین پیچ جاده ماشین رو را حذف می کند و راه را نزدیک تر می کند.] بعد از ایستگاه ۵ از جاده سمت چپ بالا می رویم و بعد از دو ساعت و ۱۰ دقیقه به ایستگاه ۷ تله کابین می رسیم. پس از اول جاده خاکی تا ایستگاه ۷، ۵ ساعت راه با قدم معمولی است و از ایستگاه ۷ هم تا قله حدود ۴۰ دقیقه راه است.

جانستون، ارتفاع ۴۰۰۰ متر

برای صعود این قله از تهران سه راه تهران پارس با اتوبوس های خط واحد گرمابدر که معمولاً یک ربع به ۷ صبح حرکت می کنند راه می افتیم و نزدیک گرمابدر سر جاده آب نیک پیاده می شویم. از این جاده به طرف شمال در مسیر رودخانه می رویم بعد از گذشتن از ده آب نیک به دشت جانستون می رسیم که حدود ۱ ساعت طول می کشد. بعد از آب نیک راه از سمت راست رودخانه مشخص است. از این دشت برای صعود جانستون دو مسیر وجود دارد.

۱. مسیر مستقیم. رو به شمال از دست جانستون یال رو برو را بالا می رویم که بعد از مدتی به یالی دیگر می رسد که راه مشخص است. این یال مستقیماً به قله می رود.

۲. از دشت جانستون. راه مشخصی به سمت چپ می رود و بعد از مدتی به راست می پیچد و از کمرکش یک قله کوتاه به روی یالی می رسد. این یال مستقیم به قله می رسد که در آخر صخره ای است. از دشت جانستون تا قله حدود ۳ ساعت راه است. راه برگشت همان راه رفته است.

۳. راه سوم. نزدیک راه. از تهران با اتوبوس های گرمابدر به دهکده لالون می رویم. در لالون از کنار رودخانه بالا می رویم و بعد از رد کردن تنگه ی بالای لالون (شمال آن) در سمت راست (شرق) جایی هست که کوه رانش کرده . در جنوب آن (پایین تر از آن) دره ای تنگ هست که راه پاکوبی در سمت راست آن دیده می شود . وارد دره می شویم، بعد از حدود ۲۰ دقیقه دره گشاد می شود و دو راه پاکوب در آن دیده می شود، یکی در سمت راست که به شرق و به خط الراس می رود و دیگری به سمت شمال. این راه دوم در اواخر دره (شمال دره) به صورت زیگزاگ به سمت راست (شمال شرقی) و خط الراس می رود و از روی خط الراس وارد صخره های قله جانستون می شود. مدت صعود از لالون تا قله حدود ۳ ساعت و ربع است. در شمال قله جاده پاکوب مشخص و نسبتاً عریضی به دره لار می رود.

قله خشه چال ۳۹۵۰ متر

از گاراژ حسینی واقع در خیابان سعدی قزوین با خودرو های الموت که همه روزه صبح ها و حدود ساعت ۲ بعد از ظهر راه می افتند حرکت می کنیم. بعد از عبور از گردنه از شاهرود رد می شویم و به دهکده دیکین (Dikin) می رسیم. اینجا راه دو شعبه می شود که از سمت چپ می رویم و به دریاچه اوان (Ovan یا Evan) می رسیم (قبلاً باید با راننده طی کرد یا خودروی دربستی برای رسیدن به دریاچه گرفت) .

از دریاچه، از کنار رود اوان به سمت شمال می رویم بعد از حدود ۲ ساعت به دو پیچ نزدیک به هم رودخانه می رسیم که در وسط آن ها جوی دیگری که از سمت راست (شرق) می آید مسیر خود را به ارتفاع بیش از دو متر بریده است. تقریباً بلافاصله بعد از پیچ دوم رودخانه، در سمت چپ جاده پاکوبی هست که از وجه غربی رودخانه به بالا می رود تا به یال غربی قله می رسد. تا اینجا حدود ۳ ساعت دیگر راه هست و از اینجا تا قله حدود نیم ساعت که مسیر سنگی است. در غرب و شمال غربی کوه دهات اشکور واقعند.

راه دیگر این است که از دریاچه و از کنار رودخانه بالا می آییم تا در انتهای دره به یک آبشار می رسیم. در بالای آبشار راه پاکوب مشخصی به نزدیک قله می رسد. از یال سمت راست رودخانه هم می توان بالا رفت. از دریاچه تا قله حدود ۶ ساعت راه است.

خط الراس خشه چال به سماموس ۳۷۵۰ متر

جاده پاکوبی که از دریاچه اوآن می آید و از نیم ساعتی غرب قله ی خشچال رد می شود (به گزارش خشه چال رجوع کنید از سینه کش زیر کوه رد می شود و در واقع وجه غربی کوه را طی می کند و به شمال کوه می رسد. سمت شمال غربی زمین های دهات اشکور دیده می شود. در روبرو (در سمت شمال) دو راه پاکوب هست. راه بالایی به جای تختی می رسد که آب و چشمه و در بهار برف دارد. از گردنه ی غربی خشه چال تا اینجا حدود ۲ ساعت راه است. در سمت شمال غرب این جای هموار کوهی صخره ای هست. جاده را پی می گیریم و از سمت شمال شرق یالی را قطع می کنیم و به دره سبز و خرمی می رسیم که بعد از آن هم به دره وسیع دیگری می رسیم. در بهار باید از چند برف پر شیب گذشت. هم چنان با استفاده از جاده راه را ادامه می دهیم تا به پای کوهی تقریباً سفید رنگ می رسیم که آن را شاه سفید کوه می گویند. پایین این کوه میدان مانندی است بزرگ و فراخ و با شیب کم در طرف مقابل شاه سفید کوه (تقریباً شمال غرب آن) کوه بزابن (Bozabon) یا بزاکوه (Boza) در ۳۵۰۰ متری یا شیطان کوه قرار دارد که بسیار تیز و پر شیب است. در ادامه ی راه به چمنی می رسیم که پر از پیازچه وحشی است و جاده ای که به ده تُمُل (Tomol) می رود و در سمت شمال پیداست. تا اینجا نیز حدود ۵ ساعت راه آمده ایم یعنی از گردنه ی غربی خشه چال حدود ۷ ساعت. راه را ادامه می دهیم و از تپه ای در سمت شمال بالا می رویم و در طرف دیگر بعد از یک تراورس به جاده ماشین رو می رسیم. و کوه گردبُن که دورش صخره ای است می بینیم. جاده پاکوب از تنگه ای می گذرد که سمت چپ (غرب) این کوه واقع است این جاده دون در نظر گرفتن پیچ و خم هایش تقریباً مستقیم به طرف شمال می رود. در سمت راست (شرق) دره ها به طرف منطقه جنت رودبار می روند. از دور کوهی که به صورت دماغه ای است که نوک آن به طرف شرق است دیده می شود. راه بعد از یک گردنه به طرف این دماغه می رود. تا نزدیک این دماغه حدود ۴/۵ ساعت دیگر راه آمده ایم. کمی پایین تر آب هست که از درون تنگه ای سنگی به پایین می رود و روی سنگ های دو طرف تنگه درخت هایی از خانواده کاج پهن شده است. از سمت چپ دماغه و هم چنان از جاده پاکوب عبور می کنیم بعد از مدتی به یک سرآشویی می رسیم که بسیار سبز و خرم و زیباست، از طرف دیگر آن جاده پاکوب ادامه دارد. بعد از حدود ۲ ساعت راه رفتن به جایی می رسیم که خانه های لپاسر در پایین دست نزدیک دیده می شود. بعد از لپاسر جاده پاکوب عریض تر و مشخص تر می شود و با تراورسی بلند به عمق دره باغ دشت می رود که باید از طرف دیگر این دره بالا رفت. جاده مستقیم شیبی بسیار

تند دارد و به یالی منتهی می شود که جز دره جواهر ده است. از این جا می توان به ساموس صعود کرد و یا از بالای یال و از توی جاده با یک تراورس بزرگ پایین رفت و بعد از حدود ۴ ساعت بعد از لپاسر به جواهر ده رسید.

خرسنگ، ارتفاع ۳۹۳۱ متر

خرسنگ دارای دو قله شرقی و غربی است. قله شرقی صخره ای بزرگ است و قله غربی گرد و مخروطی شکل است. بهترین راه صعود تابستانی این کوه از گردنه چماقلو یا یو نیزار است که مشرف به دره لار است. برای رسیدن به آنجا در صورت نداشتن وسیله نقلیه از دیوی شرق با ماشین های گرمابدره که ساعت یک ربع به ۷ صبح حرکت می کنند (این ساعت گاهی تغییر می کند بنا براین باید قبلا ساعت حرکت آن ها را پرسید) تا گرمابدر می رویم. که حدود ۱/۵ ساعت وقت می گیرد. در صورت نرسیدن به این خودرو ها می توان از سه راه تهران پارس با مینی بوس یا اتوبوس به فشم رفت و از آنجا با سواری به گرمابدر رسید در گرمابدر یا پایین تر از آن دهکده زاگون باید سعی کرد وانت باری اجاره کرد که تا گردنه چماقلو برود. راه از گرمابدر تا گردنه چماق لو خاکی خوب است و قسمتی از راه مازندران از طریق دره لار است. از گردنه چماق لو وقتی رو به دره لار ایستاده ایم، به یال سمت چپ (یالی که به طرف شمال می رود) سوار می شویم. و بعد از حدود ۳ ساعت به قله خرسنگ می رسیم. این راه در صورت داشتن وسیله نقلیه بهترین و نزدیک ترین راه است و می توان از همان راه برگشت. در صورتی که خودرو نداشته باشیم می توان از قله به سمت غرب رفت و بعد به سمت جنوب رفت و از دره ای که به آب نیک (Nik) می رسد پایین آمد. اتوبوس های گرمابدر معمولا ساعت ۴ بعد از ظهر از گرمابدر به طرف شهر حرکت می کنند. در صورت رفتن اتوبوس معمولا وسایل دیگری در این جاده رفت و آمد می کنند که تا فشم می آیند و از آن جا به بعد معمولا وسیله برای آمدن به تهران هست.

راه دوم. در صورت نداشتن وسیله نقلیه بهترین راه این است که به گرمابدر برویم و از طریق جاده خاتون بارگاه و پیاده به دره ای در سمت چپ که دست چپ آن یک عمارت است و تعدادی درخت در اطراف آن هست برسیم. از گرمابدر تا اینجا حدود ۲۰ دقیقه راه هست. از سمت راست دره و از یالی که در بالای آن صخره هایی هست که زیر قله ی خرسنگند بالا می رویم تا به خط الراس می رسیم و بعد از حدود نیم ساعت به طرف چپ می رویم. کل این راه از جاده حدود ۴ ساعت طول می کشد. این راه را برای صعود زمستانی بهترین راه است. باید توجه داشت که در زمستان معمولا جاده لار را برفی سنگین می گیرد که رسیدن از گرمابدر تا اول یال صعود گاهی به ۱۱ الی ۲ ساعت وقت احتیاج دارد. این راه از جهت بهمن ایمن است و معمولا خشک یا خیلی کم برف است.

راه سوم. از آب نیک، راه ده آب نیک تقریبا نیم کیلومتر پایین تر از گرمابدر است. پس با اتوبوس های گرمابدر حرکت می کنیم و در آب نیک پیاده می شویم. از کنار رودخانه حرکت می کنیم. راه مشخص است و بعد از ۱ ساعت به گردنه ای می

۴۰ راهنمای صعود قله های بلند ایران

رسد. بعد از عبور از گردنه به دشت جانستون می رسیم که سمت چپ ماست و از آن جا قله جانستون در روبرو پیداست. تا اینجا حدود ۱ ساعت راه آمده ایم. در این جا راه به دو شعبه تقسیم می شود. یکی به چپ می رود که راه جانستون است و دیگری ادامه راه که بعد از طی یال غربی خرسنگ به جبهه شمال غربی آن می رسد که می توان از آن بالا رفت و بعد به سمت شرق برویم و به قله برسیم. همچنین می توان راه را ادامه داد که به گردنه ای در شمال خرسنگ می رسد و از آنجا به راست (طرف جنوب) می رویم و به قله می رسیم. این راه راحت، اما دور است و در زمستان قابل استفاده نیست.

راه چهارم. از داخل گرمابدر و از کنار رودخانه ای که از داخل ده می آید (با رودخانه ای که از پایین ده می گذرد اشتباه نشود) بالا می رویم تا به یک محوطه نسبتاً باز می رسیم.

در قسمت روبرو در بالای سر صخره هایی هست، سوار یالی که به قسمت ساده این صخره ها می رسد می شویم. (این قسمت روبرو متمایل به سمت راست است) و به اول صخره ها می رسیم تا اینجا حدود ۲ ساعت راه است. صخره ها را بالا می رویم تا به خط الراس می رسیم. این قسمت هم اگر راه را درست طی کنیم ۱ ساعت طول می کشد. از خط الراس به سمت چپ می رویم و بعد از حدود ۲۰ دقیقه به قله اول خرسنگ که روی صخره ای بزرگ قرار دارد می رسیم و بعد با حرکت بیشتر به سمت غرب بعد از ۱ ربع دیگر به قله دوم خرسنگ می رسیم. از قله دوم می توان به دره آب نیک در سمت چپ یا غرب رفت و از آن جا به آب نیک و بعد به لب جاده رسید. یا اینکه راه رفته را برگشت و بعد از رد کردن قله اول از یال یا دره مناسبی پایین آمد و به جاده گرمابدر _ خاتون بارگاه رسید. این راه بعد از راه گردنه چماقلو در فصل هایی که برف کم است مناسب ترین راه است. البته برای کسانی که با سنگنوردی آشنایی دارند.

خلنو، ارتفاع ۴۳۷۵ متر

برای رسیدن به آن از تهران، سه راه تهران پارس با اتوبوس های گرمابدر حرکت می کنیم و بعد از فشم و زاگون در لالون از خودرو پیاده می شویم. بعد از پل لالون و از کنار رودخانه و در جاده مال رو مشخصی به سمت شمال راه می افیم که بعد از حدود ۳ ربع ساعت به تنگی می رسیم که دو طرف آن سنگی است. بعد از این تنگ به سمت راست رودخانه می رویم. از اینجا راه مشخص است و بعد از حدود ۱ ساعت که از تنگ رد شدیم به چشمه ای آب معدنی و گازدار می رسیم که آن را تلخ آب می گویند. نیم ساعت بعد از این آبشار کوچکی است که از سمت راست آن بالا می رویم و بعد به یک شیب تند می رسیم. دو جوی یا رودخانه در اینجا جاری است یکی در سمت راست یا مشرق و دیگری که تشکیل آبشار را می دهد در سمت چپ و این رودخانه دوم از شمال و از همان شیب تند پایین می آید. در سمت چپ این رودخانه راهی هست که بعد از مدتی به سمت راست می رود. راه در این سمت با زیگزاگ های بزرگی به خط الراس می رسد. در اینجا در

سمت شمال محوطه هموار یا چالی است که باید از آن بگذریم و بعد از عبور از چال مانند دیگری و طی کردن یک شیب نسبتاً تند در سمت چپ به قله خلنو و یا به اصطلاح عده ای خلنو بزرگ می‌رسیم. راه از آبشار تا اینجا ۲/۵ ساعت است. از روی خط الراس پیش گفته و قبل از ورود به چال، راه دیگری هم در سمت غرب هست که یالی را بالا می‌رود و به قله مانندی می‌رسد که آن را برج خلنو میگویند. از اینجا به راست (شمال) می‌پیچیم. بعد از عبور از برج تیغه ای می‌رسیم که آن را تیغه ژاندارک می‌گویند و راه پاکوبی در سمت چپ دارد. بعد از این تیغه به برآمدگی دیگری می‌رسیم که آن را خلنو کوچک می‌نامند و بالاخره به خلنو اصلی یا خلنو بزرگ می‌رسیم. این راه حدود نیم ساعت دور تر و مقداری از آن توام با سنگنوردی است.

راه دوم. صعود خلنو. این راه بیشتر در زمستان مورد استفاده است.

از تهران و از سه راه تهران پارس یا اوایل خیابان دماوند به شمشک می‌رویم. در ده شمشک جاده در نزدیکی اول پیست اسکی پیچ بزرگی به چپ می‌خورد. از نزدیک این پیچ ما باید به سمت راست برویم که از نزدیک رودخانه شروع به بالا رفتن می‌کنیم و بعد از عبور از ده در جاده مال رویی به سمت شرق می‌رویم. در سمت چپ یا شمال شیب های تند که در بعضی جاها صخره ای است دیده می‌شود. اگر کمی پایین بیاییم به گردنه ای می‌رسیم که آبی گل آلود دارد و آن را گردنه لجنی می‌گویند و تا اینجا ۱/۵ ساعت راه آمده ایم و از اینجا باید به سمت شمال صعود کنیم که به پناهگاه لجنی که در بالای آن قله سر کچال است می‌رسیم. می‌توان از ابتدا و کمی بالا تر از دره و از (دست چپ) با شیبی نسبتاً ملایم به همان پناهگاه رسید. در زمستان باید از دست راست رودخانه به گردنه لجنی رسید و سپس پایین آمد. و از یال پناهگاه بالا رفت. از شمشک تا پناهگاه حدود ۳ ساعت راه است، از پناهگاه تا قله سرکچال حدود ۲ ساعت. از قله سرکچال به سمت شمال و پایین می‌رویم که به گردنه ای می‌رسیم به نام گردنه ورزا (Varza). در سمت چپ و پایین این گردنه جای تخت و چمنزاری است که ۲ حوضچه مانند هست و آن را دریوک (Deriuk) می‌گویند. از گردنه به سمت شمال (روبرو) حرکت می‌کنیم که ابتدا به برج خلنو و بعد به تیغه ژاندارک و بعد خلنو ها می‌رسیم. این راه از شمشک در تابستان حدود ۷ ساعت طول می‌کشد.

راه سوم. این راه طولانی است ولی چون در بهار بسیار زیباست در اینجا می‌آوریم. از تهران به کرج می‌رویم و از کرج با ماشین های دیزین یا وارنگه رود و یا ماشین های چالوس به دو راهی دیزین که با تابلوی بزرگی مشخص شده می‌رویم. در این دو راهی معمولاً وانت یا سواری به مقصد دیزین یا وارنگه رود می‌رود که می‌توان از آن ها برای رسیدن به وانگه رود استفاده کرد در غیر این صورت باید پیاده از جاده ماشین رو سمت راست به راه افتاد و به دو راهی وانگه رود در سمت چپ رسید و از آن جا در سمت راست رودخانه وانگه رود و باز از جاده ماشین رو حرکت کرد تا به ده رسید. این راه از جاده

۴۲ راهنمای صعود قله های بلند ایران

چالوس تا ده وانگه رود حدود ۱/۵ ساعت طول می کشد از ده وانگه رود در مسیر رودخانه پیش می رویم. و بدون اینکه به دره های اطراف راست یا چپ داخل شویم. تا به انتهای دره می رسیم. در سمت چپ ما قله های یخچال و سرماهو و کمان کوه و در اواخر دره قله نرگس جا می ماند. در انتهای دره سرچشمه رود وانگه رود را می بینیم که از سمت چپ آن می گذریم و به خط الراس می رسیم. در سمت چپ ما قله های پالون گردن و نرگس و در سمت راستمان خلنو است دره وانگه رود شرقی غربی است و ما از غرب به شرق آمده ایم حال از روی خط الراس به طرف جنوب می پیچیم و بالا می رویم تا به قله خلنو می رسیم که حدود سه ربع ساعت راه است. دره وانگرود در دو ماه اردیبهشت و خرداد پر از گل و گیاه است از نیمه تا آخر اردیبهشت قسمت های اول آن و خرداد قسمت های بالاتر (شرقی تر) . این راه از وانگه رود حدود ۷ ساعت طول می کشد.

قله دار آباد از البرز مرکزی، ارتفاع ۳۳۰۰ متر

مبدأ صعود دهکده دار آباد از توابع شمیرانات تهران است. برای رسیدن به دارآباد از میدان قدس تجریش سوار اتوبوس های دار آباد می شویم. بعد از پیاده شدن، از دره دار آباد به طرف شمال حرکت می کنیم. بعد از مدت راهپیمایی به دره دیگری در سمت راست که به چشمه درازلش (Darazlash) می رسد می پیچیم و بعد از چشمه حدود نیم ساعت با شیب تند بالا می رویم که به روی خط الراس قله می رسیم و خط الراس با شیب ملایمی به سمت قله می رود. راه بازگشت را می توان از همان طریق رفت انتخاب کرد و یا اینکه از روی یال مستقیما به پایین و به سمت دارآباد بیاییم که به پشت بیمارستان دارآباد می رسد.

توجه: از روی قله دارآباد می توان به طرف شمال و به دهکده های باغ گل و اوشان رفت و یا از جبهه شرقی به ده رودک رسید.

مسیر دوم. از ده حاجی آباد سه راه فشم (از سه راه تهران پارس تقریبا همیشه برای فشم ماشین هست). در ده حاجی آباد بعد از پل پیاده می شویم و به طرف رودخانه می رویم و از پل چوبی آن می گذریم و به سمت دیگر آنن می رویم و درست در امتداد پل این رودخانه از یال روبرو صعود را شروع می کنیم. مدت صعود حدود ۴ ساعت است.

قله دُرفک، ارتفاع حدود ۲۶۹۸ متر

قله دُرفک در شمال رودبار و جنوب سیلپهل است و از کوه های جنگلی و بسیار زیباست. بهترین مسیر صعود به آن از طریق ده شیر کوه است. برای رسیدن به شیر کوه باید از رودبار با خودرو کرایه به ده توتکابن (Tootkaban) رفت (مینی بوس های این ده ۲ کیلومتر بالا تراز رودبار و در سمت راست جاده و نزدیک قهوه خانه می ایستد) از توتکابن رد

شده به شیر کوه که در پای کوه درفک است می رسیم. از رودبار تا شیر کوه کمتر از دو ساعت است (از شیر کوه به سمت شمال و در کنار لوله آب ده بالا می رویم که به منبع آب ده ، بعد به گوسفند سرای لارنه می رسیم. تا اینجا حدود ۳ ساعت راه است که تماما در جنگل است. از لارنه راه را بر روی یال ادامه می دهیم. بعد از ۱/۵ ساعت به محل م درختی می رسیم و بعد از اینجا شیب تند می شود و راه مال روی مشخصی دارد و بعد از ۱/۵ ساعت دیگر به چشمه جیرونی که چند کلبه دارد می رسیم.

از این نقطه به علت ارتفاع منطقه از انبوهی از درختان کاسته می شود. از این جا مسیر در راه مشخص ادامه می یابد تا به محل پهن دژ می رسد پهن دژ جای پهنی است به چشمه ی آب و دو دیواره ی سنگی. از پهن دژ مسیر به سوی شرق منحرف شده و بعد به روی گردنه ای می رسد که قله در قسمت شرق با کاسه وسیع خود مشخص است و قله در انتهای کاسه و بالای آن است و از جیرونی تا قله حدود ۵ ساعت راه است.

قله دماوند، ارتفاع ۵۶۷۱ متر

از تهران به پلور و از آن جا به رینه می رویم و (از پلی بعد از پلور رد می شویم به نام پل مون Mun) مسیر جنوبی، قبلا از رینه صعود می شد. اما حال چون برای معدنی در نزدیکی رینه جاده کشیده اند می توان از حدود ۵ الی ۶ کیلومتر بعد از (غرب) رینه داخل جاده معدن شد که تا معدن جاده خوب است و از آن به بعد نسبتا خراب می شود. این جاده تا علف چین یا بارگاه اول دماوند موجود است که می توان در صورتی که وسیله نقلیه در اختیار داشته باشیم از آن استفاده کنیم. می توان از پلور برای علف چین یا مسجد خودرو کرایه کرد که دیگر احتیاجی نیست که به رینه برویم. از علف چین تا پناهگاه جنوبی حدود ۲/۵ ساعت راه است که جاده مشخصی دارد. و از پناهگاه هم تا قله حدود ۴ ساعت راه است که آن هم مسیر مشخصی دارد. در سر راه در ارتفاع ۴۸۰۰ متر یک آبشار یخ بسته هست که آن را آبشار یخی می گویند. به علت وجود بخار گوگرد معمولا شب حدود ساعات ۲ الی ۴ بامداد از این راه به قله می روند. زیرا معتقدند شب ها بخار گوگرد کمتر است. امروزه کمتر احتیاج به این نوع تدابیر هست.

معمولا برای حمل بار از قرارگاه کوهنوردی واقع در رینه تا بارگاه سوم که دارای پناهگاه است قاطر موجود است.

مسیر شمالی . در جاده هراز (تهران_آمل) و نزدیک کهرود جاده ای خاکی از دست چپ (وقتی از تهران به آمل می رویم) جدا می شود که به ناندل و حاجی دلا و بالاخره به چُم بَن زیر یخچال سیوله می رسد یخچال سیوله در وجه شمالی دماوند است . این جاده را می توان با وانت بار و یا جیپ طی کرد. جاده برای سواری و پیکان از ناندل به بالا خراب است و تقریبا قابل عبور نیست.

در مسیر شمالی دماوند دو جان پناه اولی در ارتفاع ۳۹۰۰ متر و دومی در ارتفاع ۴۸۰۰ متر وجود دارد. از چمبن تا پناهگاه اول را در حدود ۲ ساعت و از پناهگاه اول تا دوم را هم در همین حدود می توان رفت و از جان پناه دوم تا قله حدود ۳/۵ الی ۴ ساعت راه است.

در چم بن قبل از گوسفند سرا سنگ بزرگ چهار گوشه هست که راه از نزدیک آن می گذرد و مشخص است تا جان پناه ها و از آن به بعد هم باز راه مشخصی است که از سمت چپ یخچال سیوله می گذرد.

مسیر شمال شرقی. مبدا صعود ده گزنک (Gazenak) در جاده هراز. از ده گزنک در جاده مال روی مشخصی تقریباً به سمت شمال می رویم که بعد از حدود ۲ ساعت به گوسفند سرای استله سر می رسیم. جاده از درختزار زیبایی می گذرد. استله سر دشتی نسبتاً وسیع است که روبروی دره یخار است و در شمال آن قله منار دیده می شود. از استله سر به بعد دو راه هست. یکی از روی قله ی منار، به این ترتیب که از روی یال منار به قله آن می رویم و بعد به شن های زرد زیر تخت فریدون می رسیم که شن اسکی است. این راه حدود ۴/۵ ساعت زمان لازم دارد. راه دیگر در انتهای دره یخار چشمه ای هست که به منطقه ی آن پهن کوه می گویند و سمت راست رودخانه است. از پهن کوه راه مشخصی هست که روبه بالا می رود و با یک دور زدن به بالای شن های زرد زیر تخت فریدون می رسد که شن اسکی است و عبور از آن مشکل است. این راه را تا پناهگاه حدود ۳/۵ ساعت است. از پناهگاه تخت فریدون تا قله حدود ۴ ساعت راه است.

مسیر شرقی. مبدا صعود ده ملار. از آبگرم لاریجان جاده ای ماشین رو هست که تا ده ملار می رود. از ده ملار با کامیون های معدن تا ابتدای دره وزمین چال (Vezmin) می رویم و از سمت راست یال ملارد تا ارتفاع ۴۰۰۰ متری صعود می کنیم تا اینجا حدود ۴ ساعت راه است و این محل جای مناسبی برای شب مانی است. از این محل به بعد را از طریق یال سنگی که در نزدیک قله به بالای آبشار یخی برخورد می کند طی می کنیم که تا قله حدود ۵ ساعت راه است.

مسیر غربی. سال ۱۳۷۴ پناهگاهی در این مسیر ساختند و جاده ای هم برایش کشیدند که تا حدود ۱ تا ۱/۵ ساعتی پناهگاه کشیده شده، که در صورت داشتن وسیله نقلیه می توان آن را در انتهای جاده پارک کرد. از این جا تا پناهگاه راه مشخص است. پناهگاه از پایین دیده می شود. بعد از پناهگاه هم راه معلوم است. کمی سمت چپ (شمال) را می گیریم و از دره ای در سمت چپ پناهگاه رو به قله می رویم. قسمت اول راه شنی است و تا قله حدود ۵ ساعت راه است. راه دیگری بالای پناهگاه است که یالی سنگی است و عبور از آن ساده است ولی برای برگشت باید از راه شنی که ۱ ساعته تا پناهگاه می آید استفاده کرد.

قله های دو برار، ۴۲۰۰ متر و انگمار (Angmar) ۴۱۵۰ متر

این دو قله روی خط الراس Maz یا قره داغ به طوری که بین کوهنوردان مشهور است دو برار قرار دارند. قله دو برار

بلند ترین قله این خط الراس است. اهالی منطقه شمال آن ، آن را « سیاه کمر» می نامند و دو برار به قله ی شرقی آن می گویند زیرا دو صخره بلند دارد که از پایین نمایان است.

مبدا صعود ده لاسم (Lasom یا Lasem) است. برای رسیدن به ده لاسم می توان با خودروهای تهران- آمل حرکت کرد و حدود نیم کیلومتر بعد از پلور در سمت راست جاده ای جدا می شود که خاکی خوب است. اینجا پیاده می شویم. وسیله نقلیه اتفاقی از آن جا رد می شود که باید یا از آن ها برای رفتن به لاسم استفاده کرد یا وسیله را از پلور کرایه کرد.

راه اول. از جاده ماشین رو چند کیلومتر از لاسم رد می شویم در سمت راست دره ای است که انتهای آن به شرق قله های دو برار می رود. از جاده خاکی به داخل دره می رویم که حدود ۳ ربع ساعت پیاده روی است. مدخل دره تنگ است بعد کمی گشاد می شود. در سمت چپ(شرق) انتهای دره جاده ای زیکزاک بالا می رود. کف دره آب هست. راه زیگزاک را بالا می رویم و حدود ۴ ساعت بعد از به خط الراس می رسیم. ما در شرق قله سوزچال و بین سوزچال و رخس رسیده ایم. به سمت چپ(غرب) می رویم و بعد از ۱ ساعت به دو برار می رسیم. این بهترین راه صعود این قله است و در ضمن می توان سوزچال را هم صعود کرد.

راه دوم. از دریاچه هوبر واقع در جنوب خط الراس ماز. برای رسیدن به این دریاچه یا باید وسیله نقلیه شخصی داشت و یا از شهر دماوند و یا از فیروز کوه وانت یا جیب کرایه کرد. از این دریاچه به روی تپه ای در شمال شرقی آن می رویم و یا از تنگه ای که از شمال جنوبی است و در شمال دریاچه قرار دارد رد می شویم و بعد به شمال شرقی می پیچیم. حدود ۴ ساعت بعد به خط الراس می رسیم که احتمالاً کمی در شرق دو برار است. و بعد به دو برار می رویم. قله انگمار در ۴۵ دقیقه ای سمت غرب دو برار قرار دارد و قله سوزچال در حدود نیم ساعت شرق دو برار.

قله های سوزچال، ۴۱۰۰ متر و رخس، ۴۱۰۰ متر

این دو قله بر روی خط الراس ماز یا قره داغ یا در اصطلاح کوهنوردان دو برار قرار دارد.

راه اول. از ترمینال شرق تهران با اتوبوس یا مینی بوس به پلور می رویم. کمی کمتر از ۱ کیلومتر از پلور رد می شویم، در سمت راست جاده فرعی هست که دو جاده هراز و فیروزکوه را به هم وصل می کند. یا باید از پلور وانت کرایه کرد و یا اینکه اول جاده خاکی منتظر خودروی عبوری شد که ما را به بعد از لاسم و نزدیک یک سر بالایی و در مقابل دره ای دره ای تنگ برساند که سمت راست آن قله دو برار است. در سمت چپ این دره تنگ و در قسمت بالا دو صخره بزرگ هست که اهالی به آن ها دو برار می گویند. ولی در نقشه ها بالا ی آن را سوزچال می نامند. پس از این محل به طرف جنوب و یالی که دو صخره مزبور در سمت راست آن است می پیچیم که باید رودخانه تقریباً خشک را قطع کنیم. این یال شیب

تندی دارد و مدت صعود آن حدود ۴ ساعت است. قله سوزچال در سمت راست خط الراس قرار دارد. پس باید حدود سه ربع به سمت غرب صعود را ادامه داد تا به آن رسید. از داخل دره تنگ مزبور هم می توان از سمت چپ آن و از راهی پاکوب در همین مدت ابتدا به خط الراس و بعد به قله سوزچال رسید. به شرح دو برار رجوع کنید. قله رخس در سمت چپ ما (شرق) و روی خط الراس و به فاصله تقریباً ۴ ساعتی است. این قله صخره ای است. راه بازگشت همان راه صعود است.

راه دوم. صعود قله های سوزچال و رخس. از تهران و از ترمینال شرق سوار خودرو های فیروز کوه می شویم و بعد از ده سید آباد در دوراهی که در سمت چپ جاده (غرب) هست و دو راهی هویر (Havir) می گویند پیاده می شویم. در اینجا باید با اجاره وانت بار و یا با استفاده از خودرو های عبوری که البته در این جاده کم هست بعد از عبور از دهات مومج (Mumaj) و و دهنار به ده هویر رسید. این ده در دامنه های بین قله سوزچال در غرب و رخس در شرق است و بعد از عبور از ده از طریق یال جنوبی قله ها که تپه ماهور است و شیب تندی دارد عبور می کند و بعد به خود یال می رسد که شیب آن کمتر است. بعد از ۲/۵ ساعت به زیر قله سوزچال می رسیم. از این محل با شیب تندی که در اواخر سنگلاخی است به قله می رسد کل این راه از ده تا سوزچال حدود ۵ ساعت است. از روی خط الراس به سمت راست (مشرق) می رویم و بعد از حدود ۴ ساعت به قله رخس می رسیم.

می توان از روی یال رخس پایین آمد و به ده رسید. همه ی جبهه های رخس صخره ای است.

خط الراس ماز (Maz) یا دو برار یا قره داغ

در اینجا منظور از خط الراس ماز یا دو برار قسمتی از خط الراس اصلی البرز است که از سمت غرب به جاده ی امامزاده هاشم پلور (بر سر جاده ی تهران - آمل) و از سمت شرق به جاده ی دماوند - فیروز کوه یا تهران - فیروز کوه جاده ی ده کهنک (Kohnak) و در حدود ۳۰ کیلومتری فیروز کوه محدود می شود. این خط الراس از هر دو سو امتداد دارد. از قله سوز چال به بعد را معمولاً قره داغ می گویند. در جاده ی هراز (تهران - آمل) بعد از امامزاده هاشم و در سرایشی که به پلور می رسد، جاده پیچ بزرگی می خورد و از روی پلی رد می شود که برای عبور آب دره ای که در سمت شرق هست احداث شده است و همین جا مبدا صعود است. اولین قله خط الراس به نام کمر تاش (Kamartash) در شمال شرق این پیچ قرار دارد که آن را پیچ مرغ (Margh) می گویند. برای رسیدن به آن یا باید از خودرو هایی که از ترمینال شرق به آمل و بابل می رود استفاده کرد و یا بعد از چهار راه واقع در شرق ترمینال شرق تهران سوار خودرو هایی که اتفاقی به پلور می روند شد و در کنار پیچ مزبور پیاده شد.

از یال شمال شرقی شروع به صعود می کنیم (قسمت بالای دره در سمت راست ماست) و بعد از حدود ۲ ساعت و ربع به خط الراس می رسیم. در سمت غرب شمالی ما قله ی بلند گل زرد نمایان است. کوله پشتی ها را روی خط الراس می

گذاریم و به سمت غرب می رویم و بعد از حدود ۲۰ دقیقه به قله ی کمر تاش به ارتفاع ۳۶۰۰ متر می رسیم. یالی هم از سمت شمال و از نزدیک پلور به این قله می رسد که بیشتر آن شیبی ملایم دارد. آن هم می تواند مبدا صعود باشد ولی دور تر از راه اول است. خط الراس ماز یا دو برار از چهار قسمت تشکیل می شود. اول تپه ماهور های خاکی با شیب نرم که دو قله به نام سیاه چال تقریباً در اواسط آن است. دوم: شیب های نرم و خاکی به شیبی تند و توام با سنگ منتهی می شود که ارتفاع آن خیلی بلند تر از قسمت اول است. خود این قسمت سه قسمت یا قله ی مجزا دارد که از دور کاملاً پیداست. و سه قله هستند به نام میان رود. قسمت سوم شمال شرقی قسمت دوم است که ارتفاع قله های بلند تر از قسمت دوم است. این ها قله های از پروانه تا اول قره داغند و قسمت چهارم قلل بعد از قره داغ تا آخر از کمر تاش به سمت شرق حرکت می کنیم و در مدت حدود ۲ ساعت خط الراس خاکی قسمت اول را تمام می کنیم و به شیب تندی می رسیم که وجه جنوبی آن صخره ای است. قسمت اول این تکه از خط الراس یا قله ی میانرود اول به صورت خط الراس سنگی نسبتاً تیز و خردی است که خود دو قله دارد که روی آن ها سنگ چین درست کرده اند. فاصله ی این دو قله از هم ۷ یا ۸ دقیقه است. فاصله قله اول از شیب های خاکی پایین حدود سه ربع ساعت است. بعد از آخرین قسمت این قله گردنه ای خاکی هست که قله دوم میانرود بعد از آن است و خود قله دوم میانرود هم سمت شمال آن کاملاً خاکی است و فاصله ی آن از قله ی قبل ۲۵ دقیقه است.

در شرق این قله گردنه ای عمیق است که آن را از قله ی شرقی میانرود جدا می کند به نام گردنه میانرود. این گردنه از طرف شمال به رودخانه ی زهرود (Zehrud) می رسد که بعد از چند پیچ به مزرعه سرسبزی در جنوب شرقی ده زیار می رسد. ده زیار می رسد. ده زیار اولین دهکده ی غربی جاده ی خاکی شمال خط الراس است. سمت جنوب شرقی گردنه هم گوسفند سرایی است که احتمالاً آب دارد. شیب های هر دو سمت نسبتاً کم و مسیر آن ها خاکی است. در نزدیکی گردنه و در سمت شمال آن چند جای خواب درست کرده اند که قابل استفاده است.

فاصله ی قله ی شرقی از گردنه حدود نیم ساعت و از قله ی وسطی حدود ۵۰ دقیقه است. قله های میانرود ۳۷۵۰ متر ارتفاع دارند. بعد از میان رود شرقی گردنه ای خاکی است و بعد قله های پروانه به ارتفاع ۴۰۰۰ متر و فاصله ی آخر میان رود تا قله ی اول پروانه حدود یک ساعت است. قله ی دوم پروانه ۱۰ دقیقه با قله غربی فاصله دارد.

بعد از دو قله پروانه قله انگمار (Angmar) است که فاصله ی آن با قله قبلی حدود یک ساعت و ۱۰ دقیقه است. ارتفاع انگمار ۴۰۵۰ متر است. بعد از انگمار و به فاصله ی ۲۰ دقیقه یک قله و ۱۰ دقیقه بعد قله ی دیگر و ۲۰ دقیقه بعد قله ی چنگه چال (Changechal) ۲ یا غربی هست. ارتفاع چنگه چال ها را روی نقشه سازمان جغرافیایی کشور (۱/۲۵۰۰۰) ۴۱۰۰ متر نوشته ولی چنگه چال شرقی از غربی بلند تر است. دو قله ی چنگه چال در جنوب ده لاسم واقعند و یالی نرم از

چنگه چال ۲ یا غربی تا باغات لاسم پایین می رود. وجه جنوبی چنگه چال ها صخره ای است و مسیر بین دو چنگه چال هم صخره ای است. فاصله ی دو چنگه چال حدود ۵۰ دقیقه است.

قله های چنگه چال را نقشه ی سازمان جغرافیایی چنگیز چال نوشته است، اما مردم لاسم آن را چنگه چال می گویند. راه بین قله ی چنگه چال شرقی تا گردنه ی دو برار صخره ای است و ۴۲۵۰ (بنا بر نقشه ۱/۲۵۰۰۰) و ۴۲۰۰ متر (بنا بر نقشه ی سازمان جغرافیایی وزارت دفاع و پشتیبانی نیرو های مسلح) است. بعد از دو برار غربی به قله ی دو برار شرقی می رویم. فاصله ی آن ها حدود نیم ساعت است و مسیر تماما تیز و سنگی و خورد است. به نظر می رسد که از وجه جنوبی خط الراس هم می توان به قله ی دو برار شرقی رسید. این قله از قله ی دو برار غربی کوتاه تر است.

قله بعدی سوزچال نامیده می شود که بنابر نقشه ۴۱۰۰ متر ارتفاع دارد. در سمت جنوب شرقی دو برار شرقی پایین می رویم و حدود ۵۰ دقیقه بعد به گردنه می رسیم که به شکل دالان است. سمت شمال آن ادامه یال دو برار و سمت جنوب آن صخره هایی با ارتفاع حدود ۳ متر قرار دارد. در اینجا هم جای خوابی درست کرده اند که دور آن سنگچین شده. برای صعود سوزچال بهتر است از وجه شمالی کوه استفاده کنیم و از سینه کش های خاکی به تدریج به سمت شرق بالا رویم و در جای مناسب بعد از رد کردن سنگ های خط الراس به قله صعود کنیم که از روی گردنه کمتر از نیم ساعت راه است. از قله سوزچال پایین می آییم. قله ی قره داغ در سمت شمال شرق آن است. تا روی گردنه را در مدت ۱۵ دقیقه می توان پایین آمد. از روی گردنه جاده پاکوب نسبتا پهنی در جهت شمال شرق بالا می رود و بعد از رد کردن شانه غربی قره داغ به قله می رود.

ارتفاع آن ۴۰۵۰ متر نوشته شده است. صعود قره داغ از روی گردنه حدود ۴۰ دقیقه طول می کشد. از شرق قره داغ پایین می آییم و در سمت شرق قره داغ به مدت ۳ ربع ساعت پیاده روی، خط الراس خاکی و کم شیب است و پهن و بعد صخره های خورد شروع می شود.

قله قره داغ را مردم هویر انگمار (Angmar) می گویند. اول صخره ها جنوب ده وزنا (Vazna) است که خود ده در جنوب قله ی پاشوره است. بهتر است صخره ها را حتی المقدور از روی خط الراس یا از کمی پایین آن رد شد. امروزه به علت آمد و رفت زیاد در خیلی از جاها ی صخره ها جاده پاکوب درست شده. از اول صخره ها تا قله ی رخس حدود ۱ ساعت طول می کشد. پس از روی قله ی قره داغ تا روی رخس کمی کمتر از دو ساعت راه است. برای صعود رخس هم می توان از سمت جنوب صخره ها رد شد و وقتی به زیر آن می رسیم آن را صعود کنیم. ارتفاع رخس را هم ۳۸۰۰ متر نوشته است از روی رخس به طرف جنوب شرقی پایین می آییم و ادامه صخره ها را از پایین دور می زنیم. قسمت اول راه به علت اینکه از روی توده های انبوه سنگ خورد نا پایدار می گذرد مشکل است ولی نیمه ی بعدی جاده ی پاکوب دارد و عبور از آن نسبتا راحت است. بعد از حدود ۵۵ دقیقه به روی خط الراس خاکی و نرم بعدی می رسیم. اینجا هم با

سنگچین جای خواب درست کرده اند. از اینجا هم ۵۰ دقیقه ی دیگر تا قله ی خاکی سمت شرق راه داریم. ارتفاع آن حدود ۳۷۰۰ متر است. فاصله ی این قله با قله ی خاکی بعدی حدود ۲۰ دقیقه است. این قله از قله های خاکی غرب خود کوتاه تر است. باز دوباره صخره های خورد شروع می شود که باید از آن ها عبور کرد. قله ی بعدی با قله ی غربی ۱ ساعت فاصله دارد و تا قله ی شرق خود ده دقیقه. از اینجا چند راه پاکوب دیده می شود که می توان از آن ها عبور کرده و در سمت جنوب شرقی به قله ی گنبدی شکل رسید که اسب گیرون یا گون چال (Gawan chal) نامیده می شود و حدود ۳۵۰۰ متر است. در سمت جنوب شرق این قله چند چال هست که آن ها را گون چال - چکود (Chakud) و یورد فرضی (Yord- E- Farzy) می گویند. سمت شمال یورد فرضی و داخل دره چشمه آبی هست. از قله گون چال به بعد خطالراس با شیب نسبتا کم به پایین می رود که می توان از یکی از یال های نرم آن پایین به سمت جنوب رفت و بعد به جاده ی فیروز کوه - تهران رسید. از روی یال تا روی جاده حدود سه تا سه و نیم ساعت راه است.

قله دهلا (Dahla) ۳۹۷۸ متر

از تهران در جاده ی چالوس به پل زنگوله می رویم که حدود ۳ ساعت راه با اتوبوس است. از پل زنگوله با خودرو های عبوری به گردنه لابشم (Labashm) می رویم که ارتفاع آن ۳۲۸۰ متر است و حدود ۱ ساعت راه است (از تهران همه روزه ساعت ۵ صبح اتوبوسی از خیابان شهید مصطفی خمینی پایین تر از تقاطع امیر کبیر و از گاراژ نور روبروی پمپ بنزین به سمت دهات پایین آزاد کوه حرکت می کند که از گردنه لابشم می گذرد).

بین ۵/۵ تا یک ربع به ۶ بعد از ظهر هم مینی بوسی که از نوشهر می آید از پل زنگوله به آن قسمت می رود. از گردنه لاسم و از روی خط الراس به طرف شمال غرب می رویم و بعد از ۱ ساعت به گردنه ی دیگری می رسیم که آن را نفتو (Naftu) می گویند. سمت شمال این گردنه چمن وسیعی است که آن را گلستان می گویند و یک ساختمان شیروانی دار متعلق به محیط بانان در آن احداث شده است. سمت شرق آن کوه صخره ای دی کش (Dikash) و سمت غرب آن یال و خط الراس صخره ای کوه دهلاست. در این خط الراس چندین برآمدگی صخره ای هست که آن ها را نمی توان قله نامید. از این خط الراس گاهی از سمت راست یا شمال آن و گاهی از سمت چپ آن از بین صخره ها می گذریم. که بعد از مدتی به سمت شمال غرب می پیچد و به قله ی دهلا (Dahla) می رسد. قسمت آخر راه راحت است. از گردنه ی نفتو تا دهلا دو ساعت و بیست دقیقه راه است.

قله دونا (Duna)، ارتفاع ۳۶۰۰ متر

برای رسیدن به این کوه از کرج توسط مینی بوس هایی که به چالوس می روند به پل زنگوله می رویم. در امتداد رودخانه این پل به راه می افتیم. بعد از ۱ ساعت به دشتی وسیع می رسیم که ده دلار در آن است. یال شمالی قله از این مکان به

خوبی پیداست و دارای شیب تندی است. در وسط یال از کنار یک دیواره کوتاه سنگی گذشته بالا می رویم و به قله می رسیم و مدت زمان این صعود از ده حدود ۳ ساعت و از پل زنگوله حدود ۴ ساعت است.

قله دیو آسیاب و قله ی جیرک (Jirak)

ارتفاع دیو آسیاب ۳۹۵۰ متر و قله ی جیرک بیش از ۴۰۰۰ متر

این دو قله بر روی خط الراسی قرار دارد که از قله گونک چال (Gavank chal) در شمال غربی و رارو شروع می شود و به قله ی جیرک در غرب خاتمه می یابد. یال شمال غربی جیرک بعد از این که افت زیادی می کند و به کوه کبود می رسد و از آن جا به خط الراسی می پیوندد که از کوه سینه زا می گذرد و به پالون گردن می رسد.

برای صعود دو قله مزبور. باید به تنگ یونیزار (به شرح آسمان کوه نگاه کنید) آمد و از تنگ یونیزار به دره لار می رویم و بعد از عبور از رودخانه و کمی پایین تر از روبروی تنگ یونیزار وارد دره سفید آب می شویم. از تنگ یونیزار تا اول دره سفید آب حدود ۱ ساعت راه است. از دره سفید آب تقریباً مستقیماً به طرف بالا می رویم (وارد هیچ یک از دره های طرف چپ و راست نمی شویم) البته دره در اوایل راه کمی پیچ می خورد. این دره را تا انتهای آن طی می کنیم که حدود ۲ ساعت طول می کشد. در روبروی ما کوهی مخروطی شکل قرار دارد که آن را کوه گل گچ (Gel-e-Gach) می گویند. راه ما بین این کوه و یال جنوب غربی جیرک است. از انتهای دره که آن را دره گل گچ (در نزدیک انتها دره و در سمت راست آن معدن گچ است) می گویند و از سمت چپ آن بالا می رویم تا به گردنه بین کوه گل گچ و جیرک می رسیم که حدود ۲۰ دقیقه از کف دره فاصله دارد.

از گردنه یال سمت چپ (طرف شمال) را بالا می رویم. این یال ابتدا پر از گون و علف است بعد شنی و به اصطلاح کچل می شود و به قله می رسد که در سمت راست خط الراس است. قله ی جیرک خاکی و گنبدی شکل است. از اول دره سفید آب تا قله جیرک حدود ۴ ساعت راه است (بدون بار و با قدم متوسط).

از قله جیرک، قله ی دیو آسیاب به خوبی نمایان است که قسمت انتهایی آن صخره ای است و در سمت شرق قله جیرک قرار دارد. فاصله بین دو قله حدود ۲ ساعت راه است. قله ی جیرک بلند تر از دیو آسیاب است. رودخانه دیو آسیاب با پیچ و تاب زیبایی از شمال این قله شروع می شود و درون دره واقع بین قلل خواهران و سه سنگ و هفت سران لار در شمال و شمال دیو آسیاب و گون چال از جنوب پایین می رود تا به رودخانه سه سنگ می پیوندد و رودخانه دلیچای را تشکیل می دهد.

راه بازگشت همان راه رفت است با این تفاوت که در برگشت از نزدیک قله جیرک می توان پایین آمد و به سمت گردنه تراورس کرد و از آنجا همان راه صعود را برگشت.

راه دوم. از طریق پلور . از پلور به دره لار می آییم . در دره لار جاده خاکی نسبتاً خوبی از سمت شمال سد لار و از شمال کوه عسل عسل (در شمال دریاچه سد لار) می گذرد و به رود خانه آب سفید (با سفید آب که در بالا ذکر شده استباه نشود) می رسد . در اینجا دو راه می شود. راه دست چپ (که به غرب می رود) به گوزل دره می رود و راه سمت راست (که به شمال غرب می رود) از کنار رود خانه ی آب سفید بالا می رود . و از بین کوه های کونگ چال و آلرم در جنوب می گذرد . از چمنزاری که بعد از گردنه هست و آن را آلرم می گویند که سمت غرب شمالی می رویم تا به گردنه بین کوه گل گچ و جیرک می رسیم . این راه حدود ۱/۵ ساعت است بقیه راه همان راه اول است .

قله روته، ارتفاع ۳۲۰۰ متر ، مبدا صعودده روته

روته قله ای صخره ای است و در شمال غربی ده روته واقع است .

برای رسیدن به ده روته با اتوبوس های گرمادره که از سه راه تهرانپارس و حدود ساعت یک ربع به ۷ حرکت می کنند. استفاده می کنیم و بعد از عبور از فشم در سمت چپ جاده ماشین رویی هست که حدود ۳ کیلو متر تا ده ادامه دارد . باید در این دو راهی پیاده شد به سمت ده روته رفت که تقریباً نیم ساعت راه است .

مسیر صعود : راه از دره بالای مدرسه ی ده و از کنار یک درخت بزرگ می گذرد . شیب دره نسبتاً زیاد و شن اسکی است. مسیر را با زیگزاگ به سوی شمال ادامه می دهیم و بعد از حدود ۱/۵ ساعت به محوطه نسبتاً وسیعی زیر قله اصلی می رسیم و از این محل با عبور از شکاف های مختلفی که بالای مسیر قرار دارد به یال شرقی غربی رسید، سپس مسیر را به سمت راست تغییر داده به قله تیغه ای روته می رسیم. مدت زمان این صعود از روته ۳/۵ الی ۴ ساعت است.

مسیر دوم. از کف رودخانه روته که کم آب است حرکت می کنیم و بعد از حدود ۱/۵ ساعت دره رودخانه تنگ می شود و ما به راست می پیچیم و به خط الراس می رویم . از سمت راست خط الراس بهتر می توان عبور کرد. پس به آن جا رفته و مستقیماً به سمت شمال و به سمت قله می رویم. قله صخره ای است، صعود قسمت های بالای آن کمی مشکل است. مدت صعود بیش از ۳ ساعت است.

مسیر سوم. این مسیر گرچه دور است، اما بسیار راحت تا زیر قله می رسد .

از شمشک به گردنه لجنی می آییم و کمی بعد از آن داخل دره شمالی جنوبی می شویم که ابتدای آن پهن است و بعد باریک می شود و از آن جا با فاصله ی زمانی حدود ۱ ساعت به زیر سنگ های قله می رسیم.

برای رسیدن به شمشک از سه راه تهران پارس با مینی بوس به فشم می رویم و از آن جا به شمشک. از آخر شمشک جاده سمت چپ که آسفالت است به گردنه ی دیزین می رود. ما از روبرو داخل جاده، جاده پاکوبی می شویم که به سمت راست می رود تا گردنه لجنی.

مسیر چهارم. صعود روتنه مسیر شرقی. با همان اتوبوس های گرمابدر از جاده روتنه می گذریم و به دو راهی لالون می رسیم در این جا پیاده می شویم و داخل راه لالون می شویم (امروزه اتوبوس های گرمابدر به لالون هم می روند) تا به امامزاده می رسیم. تا اینجا حدود یک ربع ساعت راه است. از اینجا در امتداد یال شرقی غربی دست چپ به طرف غرب حرکت می کنیم. بعد از حدود ۳ ساعت به قله روتنه می رسیم.

قله ریزان، ارتفاع ۳۵۷۱ متر

این قله شمال ده افجه و در شرق آتشکوه است.

برای رسیدن به افجه از تهران و از سه راه تهران پارس با اتوبوس های واحد مخصوص افجه حرکت می کنیم و به افجه می رسیم. از افجه در جهت شمال شرق حرکت می کنیم تا به یک رودخانه پهن که معمولاً آب کمی دارد می رسیم و از آن رد می شویم. در سمت راست راه مال رو پهن و مشخصی هست که با شیب کم در جهت شمال بالا می رود و به جای فراخ و تختی به نام دشت هویج می رسد که کلبه ای و تعدادی درخت و یک چشمه دارد از افجه تا دشت هویج حدود ۲ ساعت راه است. از یال بالای درخت ها و کلبه که یال جنوبی ریزان است صعود می کنیم که شیب تندی دارد. این راه هم حدود ۲ ساعت طول می کشد. برای برگشت می توان از یال جنوب شرقی قله پایین آمد و به گردنه شرق دشت هویج رسید و بعد به دشت سرازیر شد. این راه برای صعود هم مناسب است.

زرین کوه، ارتفاع ۳۴۵۲ متر نقشه البرز مرکزی (حدود ۳۵۱۰ متر گیتا شناسی)

از تهران و از ترمینال شرق واقع در سه راه تهران پارس سوار مینی بوس های شهر دماوند می شویم. در دو راهی دماوند واقع بر جاده فیروز کوه پیاده شده با کرایه هایی که به دهات جنوبی شهر دماوند می روند مانند کیلان Keylan عینورزان به ابتدای ده جابان می رویم. یا از ترمینال شرق با خودرو هایی که به فیروز کوه می رود حرکت می کنیم و در همین جا پیاده می شویم. از ابتدای جاده تا ده نیم ساعت راه هست. در کنار پل اصلی ده رودخانه ای جاری است که از دره جنوبی زرین کوه می آید و ما در امتداد آن به سمت شمال حرکت می کنیم و بعد از نیم ساعت به منبع آب ده می رسیم. بعد از چند گوسفند سرای کوچک رد می شویم و بعد از ۱ ساعت به یک دو راهی می رسیم که گوسفند سرای بزرگی دارد و رودخانه کوچکی از دره شمال شرقی وارد دره اصلی زرین کوه می شود. روبرو ما در شمال تنگه ی مشخصی هست که بعد از ۴۵ دقیقه وارد آن می شویم و به سر چشمه رودخانه می رسیم و این محل حالت قیفی را دارد که در ضلع شمال غربی آن قله زرین کوه واقع است. از درون آن راه مال رو مشخصی به سمت شمال ادامه دارد که بر روی یال شرقی قله می رسد. مسیر مال رو را ادامه داده و بعد از نیم ساعت وارد آبرفتی در دست چپمان می شویم که با شیب تندی تا روی

یال جنوبی قله ادامه می یابد. مسیر از ابتدای آبرفت تا روی یال کلا نیم ساعت طول می کشد. یال را به سمت شمال ادامه می دهیم و بعد از نیم ساعت بر روی قله زرین کوه می رسیم. مسیر برگشت همان راه رفت است که ممکن است در صورت نبودن خودرو تا جاده فیروز کوه پیاده طی کنیم. از ابتدای جاده خاکی جابان تا روی قله کمتر از ۴ ساعت طول می کشد. **مسیر دوم.** از شهر دماوند و از جاده خاکی که به دریاچه تار می رود حرکت می کنیم. از نزدیک دریاچه از یال سمت راست (سمت جنوب) شروع به صعود می کنیم که بعد از حدود ۳ و نیم ساعت به قله می رسیم. قله در جنوب غربی دریاچه واقع است.

قله های سرخاب و قله های سوتک

ارتفاع قله های سرخاب ۳۷۹۲ متر و ارتفاع ثله های سوتک ۳۹۶۶ و ۳۸۴۶ متر

برای صعود این قله ها، از کرج به ده وارنگرود و از آن جا به دره شیر کمر می رویم (رجوع کنید به شرح صعود آزادکوه از طریق ده وارنگرود). از دره شیر کمر و از کنار رودخانه بالا می رویم تا به سرچشمه ی آن می رسیم. قله سرخاب در بالای (شمال) این سرچشمه قرار دارد. از شیب تند بالای سرچشمه بالا می رویم و در انتهای مسیر، از میان تیغه های کنار قله عبور می کنیم و به قله می رسیم. مدت صعود از وارنگرود ۶ ساعت و از سرچشمه حدود ۳ ساعت است. جبهه شمالی سرخاب دیواره های حدود ۳۰۰ متر دارد که در انتها ی دره دونا واقعند. از روی قله شرقی با رفتن به طرف شرق با چند افت و خیز می توان به قله های سوتک رسید.

برای صعود به سوتک، قبل از رسیدن به سرچشمه در سمت راست چمنزار وسیعی هست که آن را سوتک می گویند. از این چمنزار بالا می رویم و به گردنه سوتک می رسیم. از ابتدای دره شیر کمر تا گردنه حدود ۳ ساعت راه است. دو قله سوتک در دو طرف این گردنه واقعند. این گردنه در غرب گردنه کمان کوه و نرسیده به آن است. قله سوتک بزرگ در شمال غرب قله ی کمان کوه است. پس از گردنه به طرف جنوب شرقی می رویم و به سوتک می رسیم و از همین گردنه به طرف شمال می رویم و به سوتک کوچک می رسیم که هر کدام حدود ۳ ربع راه است.

قله سرکچال ارتفاع ۴۱۵۰ متر

قله سرکچال در شرق قله کلون بستک و شمال شرقی ده شمشک واقع است. از تهران و از سه راه تهران پارس و یا از اوایل خیابان دماوند برای شمشک خودرو هست که با آن ها حرکت می کنیم و به شمشک می رسیم. در شمشک در نزدیک محل پیست جاده ماشین رو به سمت غرب می پیچد. ما از همان نزدیکی در جاده مالرویی که به سمت شرق می رود و از ده عبور می کند بالا می رویم. اگر از نزدیک رودخانه عبور کنیم بعد از حدود

۱/۵ ساعت به گردنه ای می رسیم که چشمه ای گل آلود دارد و آنجا را گردنه لجنی می گویند و از این گردنه به سمت چپ یعنی شمال می پیچیم و بالا می رویم که بعد از حدود ۲ ساعت دیگر به پناهگاه لجنی می رسیم و از پناهگاه تا قله حدود ۲ ساعت راه است که ابتدا به خط الراس می رسد و بعد به شرق می پیچد و بعد از رد کردن ۲ قله که آن ها را سرکچال های ۱ و ۲ می گویند به قله سوم که قله اصلی است می رسد.

بعد از رد کردن ده شمشک می توان از طرف چپ خط القعر دره به طور اریب و آرام آرام بالا رفت تا به پناهگاه رسید این راه نزدیک تر از راه کنار رودخانه است.

در زمستان به علت اینکه راه اول پر برف است و خطر بهمن دارد و راه دوم هم از جهت ریزش بهمن خطرناک است بهتر است از پایین پیست سوار یالی شد که در سمت راست است و شرقی و غربی است. در انتهای این یال و در شمال آن گردنه است. کمی پایین می رویم و بعد از رد کردن گردنه سوار یال شمالی می شویم و به پناهگاه و سپس به قله می رویم.

راه سوم. صعود قله سرکچال. از تهذران با اتوبوس های گرمابدر به لالون می رویم و از لالون از کنار رودخانه بالا می رویم (به طرف شمال) تا به تلخ آب و بعد آبشار می رسیم از لالون تا آبشار حدود ۲ ساعت راه است. از آبشار از راه پاکوب مشخصی مه ابتدا از طرف راست رودخانه می گذرد و بعد از حدود ۲۰۰ متر به طرف چپ می رود و دوباره به راست برمی گردد و به خط الراس می رسد بالا می رویم. این راه هم حدود یک ساعت است.

از خط الراس به طرف چپ (غرب) می رویم و به یال نسبتا پر شیب سرکال می رسیم که با طی آن در زمان تقریبا یک ساعت به قله سرکچال می رسیم. راه برگشت از یکی از راه های صعود است.

خط الراس کلون بستک به سرکچال. این راه از روی هر دو قله مشخص است و حدود ۳/۵ ساعت طول می کشد.

قله سماموس، ۳۶۲۰ متر

مبدا صعود جواهر ده. از رامسر و محله ای آخوند محله هر روز ماشی های زیادی (اغلب وانت بار) به جواهر ده می روند. راه از جنگل می گذرد و بسیار زیباست. جواهرده بالای جنگل است. در آن قهوه خانه و دکان های متعددی هست، ولی از پاییز به بعد تا بهار تقریبا خالی از سکنه است. از قهوه خانه به طرف گردنه راه می افتیم که جاده کاملا از قهوه خانه قابل رویت است و به غرب می رود. بعد از ۲ ساعت به گردنه می رسیم. راه ملایم است و در بین راه چشمه ای هست. از گردنه به دره بعدی که یک کلبه دارد سرازیر می شویم، راه مشخص است و بعد از طریق یال بعدی صعود را آغاز می کنیم که بعد از ۱/۵ ساعت به دشتی زیبا و پر گل و آبگرمی به نام لپاسر (Lepasar) می رسیم. سماموس در شمال این منطقه قرار دارد و با صرف ۲ ساعت در مسیری ملایم می توان به آن دست یافت که امامزاده ای در روی آن است. می توان از همین راه برگشت.

مسیر دیگر برای بازگشت، رفتن به جواهر دشت واقع در شمال سماموس است، که از طریق یال شمالی به پایین سرازیر می شویم و در نزدیکی های جواهر دشت به سمت راست می رویم و به جواهر دشت می رسیم. از جواهر دشت به رامسر جاده بسیار بد و شیار خورده است. که در صورتی که وقت باشد بهتر است آن را پیاده طی کرد که بسیار زیباست. در غیر این صورت باید با خودرو های روسی بسیار قدیمی که مخصوص این جاده است به رامسر برگشت که البته خطرناک است. راه جواهر دشت به رامسر تقریباً یک روز پیاده روی است. خودرو ها حدود ۴ بعد از ظهر از جواهر دشت راه می افتند.

سبلان و هرم داغ و کسره داغ

ارتفاع سبلان ۴۸۱۱ متر و هرم داغ ۴۶۵۰ متر و کسره داغ ۴۶۰۰ متر

از اردبیل یا مشکین شهر برای شابیل یا قطور سویی خودرو می گیریم. این هر دو جا دارای چشمه های آب معدنی هستند فقط یک ربع تا ۲۹ دقیقه پیاده روی با هم فاصله دارند.

از شابیل می توان قاطر گرفت تا بارها را به جان پناه گردنه غربی یا زیر یخچال هرم داغ ببرد.

از شابیل تا یخچال هرم داغ حدود ۳ ساعت و تا جان پناه گردنه غربی حدود ۴ ساعت است. از جان پناه گردنه غربی تا قله سبلان حدود ۳ ساعت راه است که ابتدا به گردنه غربی می رویم و بعد یال دست چپ را که یال غربی سبلان است. صعود می کنیم. در قله سبلان دریاچه زیبایی هست.

برای صعود قله های هرم داغ. از گردنه غربی به سمت راست (یا مغرب) صعود می کنیم. از گردنه تا قله هرم ۱ حدود ۱/۵ ساعت طول می کشد و از آن جا دو هرم دیگر را صعود می کنیم که فاصله ی هر یک از قبلی حدود سه ربع ساعت است.

صعود هرم سوم توام با سنگنوردی است. اگر محل استقرار ما در زیر یخچال هرم داغ باشد با دور زدن یخچال از روی یال و از ضلع غربی آن، پایین می آییم که در یک محل احتیاج به یک فرود ۱۰ متری دارد. اما اگر محل استقرار در جان پناه باشد باید مسیر رفته را برگردیم. صعود هر سه هرم از گردنه غربی حدود ۳ ساعت طول می کشد. صعود کسره داغ از روی هرم ۳ حدود ۱ ساعت طول می کشد. در صورتی که بخواهیم از یخچال هرم داغ به آن صعود کنیم باید از زیر یخچال هرم به سمت راست (غرب) رفت به طوری که از محل های ریزشی زیر هرم دور باشیم. و از یال غربی کاسه یخچال ابتدا به جان پناه زیر یخچال های کسره داغ برویم و بعد به قله صعود کنیم که مسیر های راحتی دارد و حدود ۳ ساعت از زیر یخچال هرم و حدود ۱ ساعت از پایین یخچال کسره داغ یا از جان پناه کسره داغ طول می کشد.

یخچال های کسره داغ در اواخر مرداد و شهریور یکسره یخی استو مشکل ترین یخچال های ایران هستند. می توان از طریق دهکده موئیل به جنوب یخچال های کسره داغ آمد و از آنجا به کسره داغ صعود کرد. برای این کار می توان از دهکده موئیل قاطر یا الاغ کرایه کرد.

صعود از جبهه جنوب شرقی سبلان. از اردبیل به سرعین و از آن جا به ورگه سرا یا ورگه ساران می رویم. از ورگه سرا می توان بار ها را به وسیله ی چارپا حمل کرد. مسیر گاهی از چپ و گاهی از سمت راست رودخانه می گذرد. تا آخرین چشمه پایین کوه، نرسیده به آق مسجد حدود ۶ ساعت راه است و در طول راه چادر نشین ها زندگی می کنند. از این چشمه تا گردنه غربی حدود ۳ ساعت راه است.

در مبدا هر سه جبهه سرعین، شاه بیل و قطور سویی آب گرم هست.

صعود از قطور سویی. از قطور سویی به طرف یال شرقی پیش می رویم و بعد از حدود ۳ ساعت به پناهگاه یا حسینیه می رسیم. امروزه جاده ماشین رو تا پناهگاه کشیده شده و لندور ها از قطور سویی تا آنجا رفت و آمد می کنند. از پناهگاه از روی یال به سمت بالا می رویم که بعد از ۳/۵ ساعت به زمین همواری می رسیم و بعد از طی آن به دریاچه و قله می رسیم. در مجموع از قطورسویی تا قله حدود ۷ ساعت راه است.

سبلان، مقدمه

کوه های سبلان را می توان به سه منطقه ی عمده تقسیم کرد:

(۱) قله های سبلان و هرم داغ ها و کسره داغ ها و قله های دیگر در اطراف آن ها که همگی بالای ۴۰۰۰ متر ارتفاع دارند.
(۲) قله های جنوبی سبلان که همگی پایین چهار هزار متر ارتفاع داند و به وسیله ی یک زمین یا دره ای که از غرب به شرق کشیده شده و در سمت جنوب شرقی سبلان به جنوب می پیچد و به دره الوارس می رسد از قله های شمالی جدا می شود.

(۳) کوه های شمال شرقی تا جنوب غربی سبلان که از قزل داغ یا قزل به ره (Be rah) شروع می شود و تا دده قورقورد در شرق هرم ها ادامه دارد. عده ای از قله های این منطقه بالای چهار هزار متر و عده ای دیگر پایین چهار هزار متر ارتفاع دارد. لازم به ذکر است که در این گزارش شرح قله های بالای سه هزار و پانصد متر در نظر است.

بر خلاف منطقه اول که به علت ارتفاع زیاد و سنگی و شنی بودن و هوای سرد محل زندگی نیست، زمین هایی پایین تر در دو منطقه دیگر دارای پوشش گیاهی خوب و چمن های وسیعی است که به قولی حدود ۱/۵ میلیون دام در آن ها می چرد که بیشتر گوسفند و بزند.

دامداران منطقه ی سبلان که از اواسط بهار تا مهر ماه به مراتع خود می آیند همگی از ایل شاهسون و ترکند و مردمی مهربان و قابل اطمینان و مهمان نوازند. آن ها در چادر هایی گرد و گنبدی شکل به نام اُبه (Obeh) زندگی می کنند، و از اوایل مهر شروع به کوچ به سمت دشت مغان که محل زندگی زمستانی آن ها است می کنند.

تقریباً در همه جای این کوهستان عظیم چشمه یا رودخانه و یا دریاچه ای به نام گول (Gul) هست و یا آبی از زیر برفی جاریست که نیاز به آب را حتی در تابستان تامین می کند و کمتر احتیاج به حمل آب هست. البته آب بعضی از آن ها به علت آمد و رفت و توقف دام در کنار آن ها آلوده است.

کوه های سبلان، منطقه شمال شرقی تا جنوب غربی سبلان

ارتفاع کوه ها را از روی نقشه ی شرکت پرسون تدوین و ترسیم آقای علی مقیم و خانم سپیده تنباکوزاده برداشته ام. از تبریز یا اردبیل به مشکین شهر می رویم و از آن جا از گاراژ قوتور سوئی یا خودرو های لندور که نفری ۱۰۰۰ تومان (در سال ۸۳) می گیرند و به قوتور سوئی می روند به آن جا می رویم. قسمتی از جاده خاکی درجه ۲ است. قوتور سوئی جایی است دارای حمام های آب گرم معدنی و یک رودخانه که از وسط آن می گذرد و دکه ها و دکان هایی که چایی و گوشت کباب شده گوسفند می فروشند.

از قوتور سوئی می توان باز با لندور و کرایه نفری ۱۵۰۰ تومان به پناهگاه واقع در شمال شرقی سبلان رفت. جاده خاکی و درجه ۲ است و حدود ۱ ساعت طول می کشد. در سمت شمال پناهگاه دره های قوتور سوئی و شابیل هست و اگر در جهت عقربه های ساعت بچرخیم، کوه هایی می بینیم که از شمال شرقی سبلان تا جنوب غربی که منظره به وسیله ی خود سبلان قطع می شود کشیده شده است.

در شمال شرقی و یک قله ی بلند گردنه ای دیده می شود که جاده ای ماشین رو از آن می گذرد. از پناهگاه تا این گردنه ۱/۵ ساعت راه است و از نزدیک ۲ حوضچه یا گول می گذریم. در نزدیک گردنه و در سمت راست چشمه ای است که دختر ها دبه های بزرگ را از آنجا آب می کنند و بار الاغ ها می کنند و به ابه ها می برند و عجیب این که این چشمه را که از لوله ای فلزی جاریست در مواقع دیگر به وسیله ی چوبی که درون لوله می کنند سد می کنند و به همین جهت اطراف آن خیس نیست. قله ی شمالی گردنه را قزل داغ و قله ی چوبی آن را اوچ قارداش می گویند.

کوه های جنوبی منطقه ی سبلان

مشخصات کلی: (۱) تمام این کوه ها سبز و خرم و دارای گل و گیاهند، بخصوص تا اواخر تیر ماه (۲) همه جا آب هست و دریاچه ها یا حوضچه های زیادی در اطراف قله ها و کوه هاست. (۳) تا پای اغلب قله ها جاده ی ماشین رو کشیده اند. (۴)

اسم اغلب قله ها را حتی گوسفنداران پای قله نمی دانند و هر کدام چیزی می گویند و معمولا اسم مراتع یا دره ها را روی قله ها می گذارند. (۵) مراتع و یا قله ملک شخصی است. مثلا می گویند: «این کوه مال من است.» (۶) اغلب مردم کی فازی بلدند و تقریبا همه مهربان و مهمان نوازند. (۷) در میان تمام قله ها فقط سه چهار قله صخره ایست که نوشته ام. بقیه خاکی و در پای آن ها مراتعی وسیع و سبز و خرم و بسیار زیباست

کوه های جنوبی منطقه ی سبلان

مبدا حرکت سراب. از اردبیل یا تبریز به سراب می رویم. در سراب رو بروی بیمارستان امام خمینی، نبش یک خیابان پهن سوار پیکان هایی می شویم که به آقمیون (Aghmeiun) و سپس به تهرزاب (Sahzab) می روند (فاصله تا آقمیون ۱۷ کیلو متر و از آق میون تا تهرزاب ۱ کیلومتر و کرایه در سال ۱۰۰،۸۲ تومان است).

جاده تا انتهای ده تهرزاب آسفالت است و معمولا خودروها تا تهرزاب می روند. از تهرزاب به بعد جاده شنی درجه دو است که باید با جیب یا وانت بار رفت. از این جاده بالا می رویم و از چند محل که اوبه ها را برپا کرده اند رد می شویم تا به یک سه راهی می رسیم که آب زیادی از جویی در سمت چپ جاده جاری است و در سمت راست یک کارخانه ی پنیر سازی در چادری بسیار بزرگ است.

این جا باید از جاده ی سمت چپ که کمی شیب رو به پایین دارد حرکت کرد و در جایی مناسب از سینه کش سمت راست بالا رفت و به قله ی بدر داغی (Baderdakhy) رسید. از سه راهی تا قله ۱ ساعت و سه ربع با کوله نسبتا سنگین طول می کشد. روی این قله و تقریبا تمامی قله های دیگر را برای پیدا کردن عتیقه کنده اند. در سمت شمال غربی قله زمین تقریبا هموار بزرگی است که چند جای آن را کنده اند و آب جمع می شود. سمت جنوب شرق قله هم در ارتفاع نسبتا زیادی پایین تر از قله زمین نسبتا همواری با یک دریاچه هست. همین جا باید گفت که تمام سطح کوه های جنوبی منطقه ی سبلان پوشیده از علف است. مرتع شمال غرب و غرب بدر داغی را چُرجه (Chorje) یا کُرچا (Korja) می گویند. در سمت غرب بدر داغی چندین قله هست که بلند ترین آن ها که آخرین قله هم هست چهل گزی نامیده می شود و فاصله ی آن با قله ی بدر داغی دو ساعت است. از بدر داغی پایین می آییم و از کنار حوضچه های آب رد می شویم و از جاده ی ماشین رو به سمت غرب می رویم و از کمی پایین تر و از خط الراس به طرف جنوب غربی می رویم که چند جا باید بالا و پایین رفت و بالاخره به قله ی چهل گزی می رسیم که قله ی آن را به قطر بیش از ۱۰ متر و عمق ۵-۶ متر کنده اند و دور این چال سنگ چین هایی ساخته اند. می توان هم از غرب و هم از شرق خط الراس به قله رسید و برگشت. این قله از مسیر خط الراسی ما به کنار است. پس به کنار حوضچه های آب زیر بدر داغی بر می گردیم که از چشمه ای در همان نزدیکی پر می شوند. گوسفند داران این مناطق سرابی و مهمان نواز و مهربان و قابل اعتمادند. در

پایین دست (شمال) جاده ی ماشین رو بین بدر داغی و چهل گزی دریاچه ی بزرگی است که آن را قره گول (Ghara Gul) می گویند. دریاچه ی دیگری به همین نام در خیلی پایین و در سمت جنوب هست. دور دریاچه و اصولا تا پای بیشتر قله ها جاده ماشین رو عشایری کشیده اند. در برگشت به سمت زمین پایین دست بدر داغی از کنار حوضچه ها می گذریم و به خط الراس واقع در شمال شرق می رویم و از آن جا از جاده ی ماشین رو یا از روی علف ها می گذریم تا به گردنه ای می رسیم که شمال شرق آن کوه بوغابلاغی (Bughabolaghy) هست. از خط الراس شمالی بدر داغی تا این گردنه حدود ۵۰ دقیقه و از گردنه تا قله حدود ۴۰ دقیقه راه است.

دریاچه ی قره گول شمال شرقی چهل گزی و تقریبا غرب بدر داغی و جنوب غربی بوغابلاغی است. قله ی بعدی را به نام دره ای در شرق و جنوب شرقی آن دلجه دره سی (Dalja Darraci) می گویند و فاصله ی آن با بوغابلاغی ۴۰ دقیقه راه است. بوغابلاغی هم در واقع زمین های شمال کوه است. بعد از دلجه دره سی، کوهی بلند هست که بالای آن پهن و هموار است. این قله را معمولا بالاخان می گویند. این قله در انتها الیه دو یال طولانی واقع است که هر دو تقریبا غربی شرقی هستند و روی این دو یال هم برآمدگی هایی هست که در واقع نمی توان آن ها را قله نامید و فاصله ی بالا خان با دلجه دره سی یک ساعت و ۴۵ دقیقه است. راه از روی قله دلجه دره سی و از روی خط الراس پهن و هموار می گذرد و به یال شرقی - غربی می رسد.

در سمت شمال و شمال غرب این قله، چهار قله است که یکی از آن ها خیلی بلند و مشخص است به نام لولوک (Luluk) یا ککیل (Kakil). پس می توان کوله پشتی را روی قله ی بالا خان گذاشت و به سمت آن ها رفت. مسافتی را پایین می آییم و به زمین همواری به نام مافی (Mafi) می رسیم که دو حوضچه نزدیک به هم دارد. در سمت راست و روی خط الراس سنگ چین بزرگی درست کرده اند. به طرف قله بالا می رویم که در غرب قله بالا ی ۴۰۰۰ متر منطقه ی سبلان (قله های غرب کسره داغ) قرار دارد. راه تا این قله یک ساعت طول می کشد. در غرب این قله دو قله دیگر هست. اولی سونابگیم (Sunabegim) و دومی تندرو (Tanderu) که می توان هر کدام را در مدت نیم ساعت صعود کرد. در شمال شرق قله اول هم قله ی دیگری هست که فاصله ی آن با سونابگیم حدود ۱ ساعت به نظر می آید (من صعود نکردم) و احتمالا به نام مُراکی (Moraky) نامیده می شود که اسم ده پایین آن است. در چال بین این دو قله دریاچه ای هست. راه رفته را برمی گردیم و به قله بالا خان می رویم.

از بالا خان به طرف شمال شرق پایین می آییم و به گرنه ای می رسیم که سمت شمال شرق آن محوطه نسبتا وسیعی است و از بالا دریاچه ای هم در آن دیده می شود و یک چهار دیواری برای نگهداری گوسفند و بز دارد. از گردنه تا قله ی بعدی به نام علم لی (Alamly) حدود ۲۰ دقیقه راه است. از این قله به طرف پای قله ی بلند بز داغ پایین می آییم که تا پای بز داغ حدود ۱ ساعت طول می کشد. بین دو کوه محوطه ی وسیعی هست که نیم ساعت طول می کشد تا به پای بز

داغ برسیم. این محوطه را هم علم لی می گویند. روی یال غربی بز داغ یک برآمدگی یا قله هست که آن را کوه گرگی یا به ترکی جاناورداغ (Janawar dagh) می گویند. در پای بز داغ یا شمال غربی آن گردنه ی مشهوری است به نام هزار میخ یا ابوالفضل کلک (Kalak). از گردنه هزار میخ تا قله ی اول جاناورداغی حدود ۵۰ دقیقه طول می کشد. از روی این قله تا بزداغ هم حدود ۵۰ دقیقه طول می کشد. نزدیک قله ی بزداغ دیواره ای سنگی به بلندی حدود ۴۰ تا ۵۰ متر هست. سنگ های قله گرانیت و خرد است. سمت جنوب شرق بزداغ یک خطالراس نسبتا کوتاه است که قله ها از سطح خط الراس خیلی بلندتر نیستند و در سمت شرق آن خطالراسی بلند تر است که جنوب قله های غربی بالای ۴۰۰۰ متر سبلان است. در این خط الراس هم قله ها خیلی از خطالراس بلندتر نیستند و در واقع نمی توان آن ها را قله نامید. سمت شرق و شمال شرقی بزداغ و جنوب قله های غربی منطقه ی سبلان (هرم ها و کسره و غیره) چال بسیار وسیع و پر برفی هست. این چال را از سمت شمال و شمال شرق دور می زنیم. به این ترتیب که از بزداغ به طرف شمال پایین می آییم تا به گردنه می رسیم و بعد به طرف شمال بالا می رویم و به قله واقع در جنوب غربی قله های غرب کسره داغ می رسیم که چسبیده به آن هاست. تا روی این قله حدود ۱ ساعت طول می کشد. از این جا به طرف شمال می رویم و حدود ۲۰ دقیقه بعد به قله بعدی می رسیم و از آن جا به سمت شرق تراورس می کنیم.

حال درست در زیر قله های شمالی ۴۰۰۰ متری هستیم. سنگ های بزرگ و کوچکی از این کوه ها افتاده که در زمین هموار پایین ایستاده اند. این محوطه را به طرف شرق ادامه می دهیم تا به رودخانه ای می رسیم که از زیر قلل بلند شمالی جاریست. این راه حدود ۲۰ دقیقه طول می کشد. به شمال خط الراس دیگری می رسیم که یکی از قله های آن هزال (Hazal) نامیده می شود. صعود اولین قله حدود ۵۰ دقیقه طول می کشد. از آن جا به طرف جنوب می رویم و بعد از ۲۵ دقیقه به قله ی دوم می رسیم. این قله تماما از سنگ های بزرگ و کوچک که خیلی از آن ها غلطان است تشکیل شده است و صعود آن نسبتا مشکل است. این قله ها نوک تیز و بلند است. از این جا راه می افیم و بعد از مدتی به طرف شرق می رویم و به قله ی بلند دیگری که سمت شمال آن صخره ایست و فاصله ی آن با قله قبلی ۳ ربع ساعت راه است می رسیم. این قله را هزال (Hazal) می گویند. در سمت جنوب شرقی این قله، قله ی دیگری که تماما سنگی است دیده می شود که بعد از حدود نیم ساعت به نوک آن می رسیم. تمام اطراف این قله به جز قسمت غربی دیواره ایست و راه سمت غرب هم از توی سنک های بزرگ گرانیت می گذرد. روی هیچکدام از قله های این خط الراس سنگ چین نیست. اما کنار قله های اول و سوم را کنده اند. این قله را سردره (Sar Darreh) می گویند. در سمت جنوب و جنوب شرق آن چال وسیعی هست با یک رودخانه. خط الراس این قله به سمت شرق به تپه ای ختم می شود که مشرف بر پیست اسکی و جاده الوارس به پیست است. از روی قله تا پایین سمت جنوب آن بیش از ۲۰ دقیقه راه است. در ضلع شمالی این قله دریاچه ی نسبتا بزرگی هست و در وجه جنوبی و جنوب شرقی آن هم چند دریاچه کوچک هست. اگر از جنوب قله سر

دره به طرف شرق و به روی تپه نامبرده برویم، حدود یک ساعت و ۱۰ دقیقه طول می کشد. این سمت هم باز گل و گیاه و پوشش گیاهی بلند و خوبی دارد و یک بوته کوتاه ۵ یا ۶ سانتی متری که برگ های آن شبیه پامچال است دیدم با ۵ غنچه زرد رنگ. در ضمن در مراتع این جا گل آبی رنگ زیبایی هم هست که بسیار فراوان است و بعد از تپه یعنی در سمت شرق آن هم فراوان است اما گل زرد رنگ فقط ۲ بوته بود که یکی را هم دام ها لگد کرده بودند.

قره داغ یا قزل به ره (Berah) ۳۸۶۲ متر

به ره یعنی جایی که گوسفندان را جمع می کنند و شیر آن ها را می دوشند، بره (Barreh) به معنی بچه گوسفند اشتباه نشود. از گردنه به طرف شمال صعود می کنیم و بعد از ۱ ساعت و ربع به قله قزل داغ می رسیم. این قله از سه برآمدگی اندازه ی هم تشکیل شده که به هم نزدیکند و نمی توان آن ها را سه قله ی جداگانه نامید. قله ی اصلی ، برآمدگی سنگی است که احتمالا از همه بلند تر است. قله ی دیگری در سمت شمال قزل داغ و در فاصله ی حدود ۱ ساعتی آن است. چون در سمت جنوب شرقی، قله بلند نوک تیزی به نام بابا مقصود هست قله ی جنوبی را از این سمت صعود نمی کنیم. کوله پشتی ها را بر می داریم و به دره شمالی اوچ قارداش و نیم ساعت بعد از گردنه ی شمالی آن می بریم. راه تا اینجا ۱ ساعت و ربع طول می کشد.

بابا مقصود، ۳۶۷۷ متر

از روی یال و از جاده ای پاکوب به سمت شرق می رویم تا به قله میسیم. راه تا بابا مقصود حدود ۱ ساعت است. این قله ای زیبا و نوک تیز است که تقریبا از روی تمامی قله های این منطقه دیده می شود.

اوچ قارداش، ۳۸۹۰ متر

اگر از گردنه ی شمالی به این کوه صعود می کردیم حدود ۱ ساعت راه بود. از جایی که کوله ها را زمین گذاشته ایم نیم ساعت بالا می رویم و به گردنه بین اوچ قارداش در شمال شرق و قله ی تناور دره سی (Tanavar Dareci) در جنوب غرب می رسیم. این گردنه جایی است با سنگ های بزرگ و حال چرا قله ی جنوبی را این گونه می نامند نفهمیدیم. از روی گردنه به طرف شمال می رویم. دو سوزنی زیبای سنگی که از سنگ های بزرگ و کوچک درست شده اند، در واقع دو تا از برادر هاینده که دومی بلند ترین قله ی این کوه است و برای صعود از سمت جنوب باید دست به سنگ صعود کرد، اما سمت شمال آن راحت است. راه از گردنه ی جنوبی تا قله نیم ساعت طول می کشد. در سمت شمال غربی قله ی سنگی، قله ی دیگری کوتاهتر است که احتمالا برادر سوم است. از سمت راست به گردنه برمی گردیم.

قله تناور دره سی، حدود ۳۸۰۰ متر

این کوهی شنی است که دو صخره ی بزرگ روی قله ی آن است. راه از گردنه ی شمالی آن تا قله نیم ساعت است.

قله تحله (Tahleh) یا تکله (Takleh)، ۳۷۵۹ متر

از تناور دره سی در جهت جنوب غربی پایین می آییم و به گردنه ی شمال شرقی تکله می رسیم. در پایین دست و سمت شمال غرب گردنه دریاچه نسبتاً بزرگی است به نام قره گول (Gharegul) که سمت شمال و غرب آن نسبتاً هموار است و سمت جنوب غربی آن گردنه ای است که راهی پاکوب و پهن از آن می گذرد. از گردنه ی شمال شرقی تکله که روی نقشه برسون آن را پیشیک بولاغی (Pishik Bolaghi) نوشته است بالا می رویم تا به قله ی جنوبی، تکله می رسیم. مدت زمان فاصله ی دو قله ۱ ساعت است. سمت غربی قله شیب تندی دارد. پس از روی یال به سمت شمال غربی پایین می رویم و سپس به جنوب غربی می پیچیم و از نزدیک گردنه دوم که قبلاً نوشتیم که راه پاکوب پهنی از آن می گذرد پایین می رویم و به مرتع بزرگی می رسیم به نام مرتع تکله یا تحله. در این جا در مرداد ماه آب نیست و چشمه در پایین دست است که از آن جا با مال آب می آورند. از این جابه سمت غرب می رویم. در سمت چپ (جنوب و جنوب غرب) خط الراس دیگری شروع می شود جدا از خط الراسی که تا به حال از آن عبور می کردیم و فاصله ی آن ها مرتعی است ادامه مرتع پایین قله تکله که آن را هم مرتع تحله یا تکله می گویند و گفتم که در پایین دست چشمه دارد. خط الراس دیگر که از جنوب غربی به طرف شمال شرقی می رود، در ابتدا دو قله ی کوتاه خاکی دارد. سمت جنوب شرقی قله ی اول سنگی است. پس از دره ی سمت راست یا شمال این خط الراس بالا می رویم و بعد به سمت چپ و به روی یال آن می رسیم. دو قله ی اول خط الراس جدید را که پشت سر ما مانده اند می توان در مدت ۲۰ دقیقه صعود کرد و برگشت.

قله سمت شمال غرب، قله ای سیاه رنگ و بلند است و مدت صعود آن از روی یال یا گردنه ۲۵ دقیقه طول می کشد. بعد از قله گردنه ای است که سمت شمال آن یعنی سمت رو به سبلان آندر اواخر مرداد هم برف بزرگی دارد که آب از زیر آن جاریست و در پایین دست چمنی و جوی آبی دیده می شود. فاصله ی قله ی تکله تا این قله حدود ۱ ساعت و ۴۰ دقیقه است. این قله احتمالاً همان است که روی نقشه ی پرسون آن را قوشالار (Ghoshalar) ۴۰۴۲ متر نوشته اند. در کنار جوی آب پایین دست آن جا ی همواری است که دورش را سنگ چیده اند برای استراحت گوسفندان. آب این جوی از گردنه ی شمال غربی قوشالار و از گردنه ی قله ی دیگری در شمال غرب آن جاریست که آن هم در وجه شمالی خود برف بزرگی دارد. در سمت شمال شرقی این قسمت و در فاصله ی آن با سبلان قله ای خاکی است که به علت پوشش گیاهی خود سبز رنگ است و در مدت یک ربع ساعت می توان آن را صعود کرد و گویا همان قله ای است که روی نقشه ۴۱۶۰ متر نوشته اند.

لازم است متذکر شوم که چون از بالای مرتع تکه ما با مردم محلی برخورد نداشتیم نتوانستیم نام قله ها را سوال کنیم و با اینکه اغلب اسامی که از مردم پرسیدیم با اسامی نقشه ی پرسون فرق دارد، مجبوریم نام های چند قله ی دیگر را از آن نقشه پیروی کنیم.

از این گوسفند سرای زیبا به طرف شمال غرب می رویم و قله ی بعد از سیاهرنگ قبلی را جا می گذارم و به قله ی دوم بعد از آن که آن هم از سنگ های سیاه تشکیل شده است می رسیم: از گوسفند سرا تا اینجا یک ساعت و ده دقیقه راه است که در بعضی قسمت های آن گل های زیبا ی بابونه و مینای کوهی زیادی در این زمان (مرداد ماه) رویده و به کوهستان لطفی بخشیده. قله ی قبلی را از روی گردنه در مدت ۵ دقیقه می توان صعود کرد. در سمت غرب این قله ی سوم برف بزرگ و طولی است که جوی آبی یخی از توی آن جاریست. این قله را از سمت جنوب شرقی می توان صعود کرد و از سمت شمال غربی پایین آمد. از این چند قله در روی نقشه ی پرسون اثری نیست.

قله چهارم (از قله سیاهرنگ اول شمارش را شروع کردم و دو قله ی اولی خط الراس جدید را که خاکی و ساده بودند نادیده گرفتیم. در صورت حساب کردن آن ها این قله ی ششم می شود). این قله را نمی توان روی نقشه ی پرسون توجیه کرد ولی با توجه به ارتفاع آن و اینکه روی خط الراس تیغه ای و خردی است که در نهایت به هرم سه می رسد شاید بتوان آن را دده قورقود نامید و مسلماً اینجانب هیچ ادعایی راجع به درستی این نام ندارم. اگر توانستم بار دیگر به منطقه بروم سعی می کنم از راهنمایی محله برای اسامی استفاده کنم.

دده قورقورد (Dadaghurhud) ، ۴۳۰۰ متر

این قله روی همان خط الراس قبلی استو قسمت های پایین آن شیبی کم دارد و در وسط شیب تند و شنی و مشکل می شود به طوری که با زحمت خود را به وجه جنوبی آن می رسانیم و صعود می کنیم و در قسمت آخر باز شیب ملایم می شود تا به قله می رسد. خط الراس شمال غربی این قله از یک سری سوزنی سنگ و خرد و یک دیواره تشکیل شده که به نظر غیر قابل صعود می رسد. مدت صعود از قله ی قبلی یک ساعت و ۲۰ دقیقه طول می کشد.

در واقع این یال خط الراس جنوب شرقی _ شمال غربی را به هرم ها و مجموعه ی قله های منطقه ی سبلان وصل می کند ولی غیر قابل صعود است.

برای برگشت می توان یا به سمت جنوب و بعد به دره الوارس و ورگه سرا و پیست اسکی رفت که در قسمت صعود قله های جنوبی سبلان شرح آن آمده است و یا سپس به سمت شمال می رویم. از این به بعد راه را با فلش های سفید رنگ روی سنگ ها نشان داده اند. این راه از یال زیر یکی از هرم ها بالا می رود. راه شنی و حرکت در آن مشکل است. در

قسمت بالا اگر مستقیم برویم به هرم می رسیم و اگر به راست بپیچیم به یالی می رسیم که به گردنه مشرف است و برف بزرگی با شیب کم بین ما و گردنه را پر کرده است. از این گردنه بهتر است به جان پناه برویم.

قله سیاهلان یا سیالان، ۴۲۰۰ متر

از کوه های الموت، شمال شرقی ده هنیز (Haniz). ساعت ۱۲ از قزوین و از گاراژ الموت واقع در میدان ولیعصر وسیله نقلیه به طرف الموت حرکت می کند که تا هنیز در پای سیالان می رود. مدت زمان تا رسیدن به هنیز ۴ تا ۵ ساعت است. در طی راه از معلم کلایه، شهرک، شتر خان و اتان می گذریم که جاده آسفالت است. از اتان به بعد جاده خاکی است که به کلایه و بعد هنیز می رود. شیب این جاده تند است. سیالان دارای دو قله شرقی و غربی است که قله شرقی بلند تر است. راه صعود. از سمت رودخانه هنیز و از جاده پیچاپیچ مال رویی که تا گردنه می رسد و بعد به طرف شمال و گوسفند سرا و دریا سر و غسل محله در دره دو هزار سرازیر می شود.

مدت صعود از دره هنیز تا گردنه حدود ۷ ساعت و تا قله حدود ۸/۵ ساعت است. در مسیر راه آب در فواصل دور از هم وجود دارد. به خصوص در زیر گردنه که چشمه آب خوبی هست. از گردنه تا گوسفند سرا حدود ۲ ساعت و از گوسفند سرا تا دریا سر ۳ الی ۴ ساعت و از دریا سر تا غسل محله حدود ۱/۵ ساعت راه هست. از عسا کحله خودرو برای گرفتن به تنکابن موجود است بهتر است در تمام طول راه ها از مسیر جاده عبور کنیم.

در صورتی که از شمال و از طریق تنکابن بخواهیم به سیالان برسیم. باید با وسیله نقلیه به دریا سر برویم که دشتی بسیار زیباست و از آن جا تماما از جاده مال رو به طرف جنوب برویم که همان راه برگشت بالاست.

قله سیاه دره، در حدود ۳۶۰۰ متر

این قله ای زیبا ولی بسیار پرت افتاده و دور است و راه دسترسی به آن ، چه از الموت و چه از طالقان بسیار طولانی است. در اینجا راه از طریق شهرک طالقان را می نویسم.

از شهرک به حسنجون می آییم و از آن جا در مسیر موازی رودخانه و خلاف جهت آن به سمت شمال غرب بالا می رویم. بعد از حدود ۳/۵ ساعت به روی سینه کش سمت چپ (تقریبا جنوب) می رویم زیرا مسیر رودخانه دیگر از شمال به جنوب می شود. یعنی از دره های زیر خط الراس می آید. راه را به طرف شمال غرب ادامه می دهیم و از جاده ی پاکوب به گردنه ی مالخانی می رسیم که سمت دیگر آن الموت است. تا اینجا حدود ۶ ساعت راه است. از این گردنه و از سینه کش سمت راست آن بالا می رویم به طرف جنوب غربی و بعد به گردنه ی کوچکی می رسیم و از سمت دیگر بالا می رویم تا به روی یالی نسبتا کوتاه می رسیم. در انتهای یال پایین می رویم و به یال قله می رسیم. از گردنه ی مالخانی تا اینجا حدود

۱/۵ ساعت (بدون کوله پشتی) راه آمده ایم. از اینجا تا قله هم حدود ۴۰ دقیقه راه است. یال منتهی به قله نسبتاً پر شیب است. راه برگشت تا گردنه ی مالخانی همان راه رفت است و از آن جا تا دهکده ی حسنجون ۶ کیلومتری شهرک حدود ۵ ساعت طول می کشد.

سی چال یا صندوق چال یا سیاه سرک

این قله را مردم محلی سیاه سرک می گویند. این کوه در جنوب غربی کوه کلون بستک یا خورتوعک قرار دارد و در غرب ده دربند سر از تهران به شمشک یا دیزین می رویم و از آن جا به گردنه ی دیزین. راه از دیزین خاکی تا گردنه و از شمشک تا گردنه آسفالت است. از گردنه به سمت غرب می رویم. در انتها ی جاده آسفالت جاده ای خاکی برای تاسیسات پیست اسکی کشیده اند که تا قله ی سی چال ادامه دارد. می توان از این راه پیاده یا با خودرو هایی مثل جیپ و وانت بار بالا رفت و یا از سمت چپ آن بین گردنه و آخر آسفالت از جاده ی ماشین رثیی که حال متروک شده بالا رفت و بعد در سمت چپ به روی جاده ای پاکوب افتاد و از آن جا به گردنه مانندی رسید و بعد از روی یال راه را ادامه داد تا به قله رسید. مدت صعود از این راه یک ساعت و نیم طول می کشد و از جاده ی ماشین رو طولانی تر است. روی قله تاسیسات اسکی و مخبرات ساخته شده است. در سمت جنوب قله ی سی چال دو قله ی دیگر است که کمی کوتاهترند. اولی خاکبست و به علت رویش علف ها سبز رنگ است و دومی پر شیب و سنگی و تقریباً قرمز رنگ است. فاصله ی اولی از سی چال ده دقیقه و دومی ۵۰ دقیقه است. برای صعود دومی که آن را کوه آهار می گویند، ابتدا به قله ی اول می ویمو بعد به سمت جنوب پایین می رویم تا به گردنه می رسیم و سپس کوه را صعود می کنیم. در بین راه و در نزدیک قله باید از چند متر سنگ های خورد عبور کرد که سنگ های قله را می توان دور زد و از سمت جنوب بالا آمد، چون مسیر شمال خطرناک است در بین راه از گردنه تا قله و حدود اواسط راه و در سمت راست جاده ها (سمت شرق) چشمه ای است که در فصل بهار قابل استفاده است، لیکن در بین راه از شمشک به گردنه ی دیزین همیشه چشمه ی بزرگی با آبی گوارا هست که به صورت آبشار به کنار جاده می ریزد و پایین آن را به صورت حوضچه در آورده اند.

قله های سیاه سنگ، پشت بند سنگون و سنگان و کرکبوه

ارتفاع قله های سیاه سنگ ۳۶۰۰ متر، پشت بند سنگون ۳۱۵۰ متر و سنگان ۳۵۰۰ متر و کرکوه ۳۱۵۰ متر

سیاه سنگ محل اتصال سه خط الراس پهنه حصار از جنوب، لوارک بازارک از شرق و یال های دنداندار نمار و شاه دژ از شمال غربی است. از شمال شرق به دره لونیز شهرستانک و از جنوب شرقی به ادامه دره لالون و از جنوب غربی به دره

خور راه دارد. نزدیک ترین آبادی به این قله ده تالون است. اما بهتر است از ده سنگان آن را صعود کنیم. چون در مسیر صعود به آن می توانیم قله کرکوه، پشت بند سنگون و سنگان را نیز صعود کنیم.

این مسیر تا شار پهنه سار یعنی مسیر صعود به قله چشمه شاهی و پهنه سار با آن ها مشترک است و ۲ ساعت از سنگال طول می کشد.

سپس از بالای آبشار به سوی خط الراس شمالی (سمت راست) منحرف می شود و تا خط الراس حدود ۱/۵ ساعت طول می کشد. در اینجا قله ی کوچکی به نام کرکوه وجود دارد. قله پشت بند سنگون در فاصله ۴۵ دقیقه ای کرکوه است. بعد مسیر را به سمت شمال ادامه می دهیم و بعد از عبور از گردنه در روی خط الراس به قله ی سنگون یا سنگان می رسد. دهاتخور و سی چال از این محل دیدنی است. همچنین قله منار و در قسمت شرق قله سرلت به ارتفاع ۳۳۵۰ دیده می شود و برای صعود به سیاه سنگ بر روی خط الراس و یا عبور از کنار تیغه ها با شیب تند بعد از ۳/۵ ساعت به قله می رسیم. برداشته شده از روی گزارش ها.

سینه زا، ارتفاع ۳۹۰۶ متر و سودر، ارتفاع ۳۸۵۰ متر

این دو قله بر روی خط الراس چپگر و به پالون گردن واقعند و به علت دوری از آبادی های شمال و جنوب خود کمتر صعود می شوند. دره لار در جنوب و دره بطاهرکالا (Betaherkala) در شمال این خط الراس است. برای صعود به این قله از تهران و از تهران پارس با اتوبوس های گرمابدر که حدود یک ربع به ۷ حرکت می کنند به گرمابدر می رویم و از آن جا از جاده ی ماشین رو جدیدی که به شمال کشیده شده یا پیاده و یا با کرایه وانت بار) به گردنه چماقلو و بعد به دره لار می رویم. پس از رودخانه لار عبور کرده و وارد دره سفید آب می شویم. بعد از ۱/۵ ساعت و با شیب ملایم به محل دو آب می رسیم از این محل به داخل دره سمت چپ می رویم و بعد از یک ساعت به داخل کاسه اصلی سینه زا می رسیم. این کاسه به توسط قله سودر در شمال و سینه زا در شمال غرب و بن ورده در جنوب احاطه شده است. مسیر صعود از طریق یال نسبتا تند جنوب قله است که ابتدا به خط الراس رسیده و با چرخشی به سوی غرب به قله سینه زا می رسد. این مسیر از کف کاسه حدود ۳ ساعت به طول می انجامد. در موقع رفتن یا بازگشت می توان قله سودر را که در شرق مسیر است صعود کرد. راه بازگشت همان راه صعود است.

شاه البرز، ارتفاع ۴۲۰۰ متر

از تهران به شهرک طالقان می رویم (در صورتی که وسیله نقلیه داشته باشیم). از قزوین از گاراژ مینی بوس های طالقان اغلب برای رسیدن به شهرک مینی بوس هست یا از ترمینال غرب تهران با اتوبوس های قزوین حرکت می کنیم. در سمت

راست نرسیده به قزوین تابلوی بزرگی است که روی آن نوشته « طالقان » اینجا پیاده می شویم و به جاده بالایی که عمود بر جاده تهران قزوین است می شویم و آن جا معطل خودرو های عبوری می شویم که به شهرک می روند.

از شهرک باید برای رسیدن به ده حسن چون که مبدا صعود است اتومبیل کرایه کنیم. از تهران تا شهرک معمولا ۲ ساعت راه است و از شهرک تا حسن چون هم حدود ۵ کیلومتر جاده ی آسفالت است. از حسن چون، از روی جاده مال رویی موازی با رودخانه به طرف بالا (رو به شمال) حرکت می کنیم. بعد از حدود ۱ ساعت به جایی می رسیم که دو رودخانه از دو طرف یالی به هم می رسند. در امتداد همان راه قبلی از این محل رد می شویم و بعد از حدود ۱ ربع ساعت به سمت راست می رویم و از رودخانه رد می شویم (پل دارد) و از روی جاده مال رو سمت راست رودخانه حدود ۱۰ دقیقه بالا می رویم و یال بین دو رودخانه را قطع می کنیم و به کنار رودخانه سمت راست (شرقی می رسیم. از کنر این رودخانه بالا می رویم. بعد از سه ربع ساعت به یال اولی می رسیم که در سمت چپ رودخانه است. راه صعود مشخص است. از اینجا یال اصلی شاه البرز شروع می شود و شیب آن نسبتا تند است. در حالی که تا به حال با شیب بسیار کمی بالا می آمدیم، راه را ادامه می دهیم و بالا می رویم تا به یک دو راهی می رسیم. بهتر است از راه سمت راست که تراورسی است از بالای رودخانه عبور کنیم. بعد از حدود ۳ ساعت (از اول یال اصلی) به محوطه ی میدان مانندی می رسیم که به آن دو آب یا میانو (Miyano) می گویند، زیرا دو آب مختلف از دو سمت در آن جاری است و به هم می رسند. اینجا محل اطراق گله های بز و گوسفند است و محلی ها در آن جا پنیر درست می کنند. از یال پهلوی آب سمت چپ (غربی) و از بغل چادر دامداران راه را ادامه می دهیم تا بعد از حدود ۱ ساعت و ربع به خط الراس می رسیم. از آن جا به راست می پیچیم، بعد از حدود ۲۰ دقیقه به یال اصلی قله می رسیم و بعد از حدود نیم ساعت دیگر روی قله ایم. از میانو می توان به موازات آب سمت راست بالا رفت و به خط الراس رسید که در در شرق قله است و از آن جا به قله رفت.

خط الراس شاه البرز، بین ۴۰۵۰ تا ۴۲۰۰ متر

شاه البرز مجموعا ۵ قله دارد که اولین آن شاه البرز در شرق با ارتفاع ۴۲۰۰ متر و آخرین قله ی مادبان کول یا سفید گتور (Sefidgotur) در انتهای غربی خط الراس است با ارتفاع حدود ۴۰۵۰ متر. همه ی قله ها بالا تر از ۴۰۰۰ متر ارتفاع دارند. برای صعود این خط الراس می توان از ترمینال غرب و از قسمت خط قزوین با اتوبوس های قزوین حرکت کرد و در دو راهی طالقان که تابلو دارد پیاده شدو به روی جاده ی طالقان رفت. در اینج معمولا سواری برای شهرک طالقان هست و کرایه آن ۴۰۰ تومان است (در سال ۸۳). در شهرک با سواری به حسنجون (Hasanjun) می رویم که حدود ۶ کیلومتر از شهرک فاصله دارد. از حسنجون از جاده ی پاکوب مشخص بعد از یک ساعت و ده دقیقه به جایی می رسیم که دو رودخانه ی بزرگ به هم می رسند و بین آن ها یالی کوتاه است.

بعد از ده دقیقه دیگر که به طرف شمال می رویم به کتر رودخانه غربی می رویم. و از پلی چوبی که روی رودخانه بسته اند می گذریم. در سمت دیگر رودخانه هم جاده پاکوبی است کگه از آن به طرف شمال می رویم. این جاده از یال جاده بین دو رودخانه می گذرد و نزدیک رودخانه شرقی می رسد. از این جا باز به شمال می رویم و بعد از دو ساعت راه از حسنجون به بعد به اول یالی می رسیم که تابلوی سفیدی دارد. جاده مشخص است و در دو طرف خط الراس می پیچد و بالا می رود و بعد از نیم ساعت به یک دو راهی می رسد. ما از سمت راست بالا می رویم و به جای تخت پرگیاهی می رسیم. تا اینجا ۳ ساعت و ۴۰ دقیقه با کوله پشتی راه آمده ایم. بعد از حدود نیم ساعت دیگر به جای هموار دیگری می رسیم که رودخانه ی بزرگی از سمت راست آن جاریست. اینجا را میانو (Miyano) یا میان دو آب می گویند. در سمت چپ آن جای تخت نزدیک آب زلال برای استراحت هست. از حسنجون تا اینجا حدود ۴ ساعت و ۲۰ دقیقه با کوله پشتی راه آمده ایم. می توان از حسنجون الاغ یا قاطر کرایه کرد و این راه را با سرعت بیشتری و راحت تر طی کرد. از اینجا تا قله با کوله پشتی کمی بیش از ۳ ساعت راه است. در صورتی که بخواهیم به قله برویم از همان حدود گوسفند سرا به سمت شمال و کمی مایل به شرق بالا می رویم تا به خط الراس می رسیم و از آن جا به طرف شمال شرقی می رویم تا به یال قله می رسیم. تا اینجا حدود ۱/۵ ساعت راه آمده ایم. از این جا به سمت شمال غرب می پیچیم و بالا می رویم. قبل از اینجا در سمت چپ و پایین یال راه پاکوبی دیده می شود که می توان از آن هم استفاده کرد. از هر دو راه باید از چال مانند سمت غرب صخره های شاه البرز عبور کرد و به خط الراس که همان اولین قله ی غربی شاه البرز است رسید. این راه هم از میانو تا قله حدود ۳ ساعت با کوله پشتی طول می کشد.

در صورتی که به قله ی شاه البرز رفته باشیم باید برگشت و از جای مناسبی صخره های سمت چپ قله را رد کرد و به چال زیر آن ها رسید. و بعد دوباره بالا رفت و به خط الراس رسید که ۱ تا ۲ ساعت وقت می گیرد.

از روی خط الراس به سمت غرب می رویم. قله ی دوم تقریباً سر راه است و می توان کوله را زمین گذاشت و در مدت حدود ۲۰ دقیقه آن را صعود کرد و باز گشت. فاصله ی قله ی اول تا سوم ۱ ساعت و ربع است. بین قله ی سوم و چهارم دره یا گردنه ای نسبتاً عمیق اسن و فاصله ی آن ها ۴۰ دقیقه راه است که آن هم از روی یال می گذرد. قله ی چهارم را مردم طالقان مادیلن کول و الموتی ها سفید گتور (Sefidgotur) می گویند. قله ای است مخروطی و خاکی و مسلط بر دو دره ی طالقان و الموت. می توان از یال جنوب غربی آن پایین آمد. بعد از حدود ۳ ربع از پایین مادیلن که کول که به سمت جنوب غربی می رویم به گردنه ی مال خانی (Mal khany) می رسیم که مرز بین طالقان و الموت است. هر دو طرف گردنه تخت های بسیار زیبایی دارد، با چشمه های بسیار و گل و گیاه زیاد که از بالا دست چون مخمل سبز نمایان است. راه دیگر برای پایین آمدن است که به قله ی سوم برمی گردیم و از یالی که به طرف جنوب شرق و به داخل دره طالقان می رود پایین بیاییم. راه اول تا پای کوه ۱ ساعت و تا گردنه کمتر از ۱ ساعت و ۳ ربع طول می کشد. راه دوم تا

پای کوه طولانی تر است اما راه تا رسیدن به حسنجون را بسیار نزدیک می کند. از گردنه مالخانی تا حسنجون حدود ۵ ساعت طول می کشد در صورتی که از سمت جنوب دره ی طالقان و از پای قله ی کله سنگ (Koleh sang) بگذریم. کله سنگ قله ای صخره ای در جنوب خط الراس شاه البرز است. راه داخل دره هم طولانی است. راه دوم که از ابتدای یال جنوب شرقی تا حسنجون است حدود ۲/۵ ساعت طول می کشد.

قله شاه نشین، ارتفاع ۳۸۷۶ متر

از تجریش به درکه می رویم و از آن جا به طرف شمال از جاده مشخصی عبور می کنیم. بعد از حدود ۲ ساعت به پناهگاه پلنگ چال می رسیم. از پشت پناهگاه و طرف راست دره اصلی صعود می کنیم تا به یال شاه نشین می رسیم (به روی گردنه بین کمای چای و شاه نشین) که حدود ۱/۵ ساعت است. بعد به طرف شمال می رویم. بعد از حدود ۱ ساعت و ۳ ربع به یال بین توچال و شاه نشین می رسیم و به طرف غرب (سمت چپ) می رویم. بعد از نیم ساعت روی قله هستیم.

قله شاهوار، ۳۹۴۵ متر

مبدا صعود دهکده کوچک میشی واقع در غرب کوه.

از شاهرود جاده ای آسفالتی تا تاش بالا می رود که حدود ۳۵ کیلومتر راه است. از تاش جاده ای خاکی درجه ۲ تا میشی می رود. در میشی پیاده می شویم و در امتداد راه قبلی بالا می رویم تا جایی که در سمت راست دره ای دیده می شود. این راه از میشی تا اینجا کمتر از ده دقیقه است. در انتهای این دره امازاده مانندی با آبی و چند درخت هست که آن را پیر میشی می گویند. از یال سمت چپ (تقریباً شرق) این دره که تقریباً شمالی جنوبی است بالا می رویم. یال بعد به سمت شرق می پیچد تا به محوطه ای با شیب ملایم می رسیم. قله های شاهوار در انتهای شرقی راه است. شاهوار چهار قله دارد که در روی یک خط تقریباً شمالی جنوبی واقعند و دو قله ی وسطی بلند ترند. فاصله ی قله ی جنوبی تا شمالی حدود ۳ ربع ساعت راه است. مدت صعود حدود ۴ ساعت است. برای برگشت از همان راه صعود استفاده می کنیم یا از یکی از دره های شرقی غربی که به میشی می رود برمی گردیم در ضمن می توان از میشی مستقیماً از دره و از کنار رودخانه بالا آمد) دره شمال شرقی - جنوب غربی) تا به خط الراس رسید که نزدیک شمالی ترین قله است و از آن جا به قله دیگر صعود کرد. مدت راه ها تفاوت زیادی ندارد.

قله شیر آباد، ۳۲۱۱ متر

از مشهد به شاندیز و بعد ابرده (Abardeh) و زشک (Zoshk) می رویم. تا زشک جاده آسفالت است، و از زشک از کنار رودخانه و از جاده ی خاکی پر دست اندازی که دو طرف آن باغ های میوه و به خصوص آلبالو و گیلان است بالا می رویم

۷۰ راهنمای صعود قله های بلند ایران

تا انتهای جاده و در انتهای دره. طول این راه ۱۲ کیلومتر است و از انتهای آن جان پناه تقریباً سفید رنگی پیداست. از کنار آخرین باغ از شیب تندی بالا می رویم و به روی یال می رسیم. جاده ی بعد به سمت چپ و به سینه کشی می رسد که زیر جانپناه است. از آن جا بالا می رویم و به روی یال جان پناه می رسیم. تا اینجا ۱/۵ ساعت راه آمده ایم. از جان پناه و از جاده ی پاکوب مشخص به سمت جنوب غربی می رویم. راه ابتدا کمی پایین می رود و بعد با شیب ملایمی بالا می رود و به قله می رسد. از جان پناه تا قله هم ۱/۵ ساعت راه است.

در مسیر علاوه بر گون بوته های سریش زیادی در اواخر خرداد ماه گل کرده است که به مسیر جلوه می دهد. در شرق قله ، قله ی خاکی دیگری هست که فاصله ی آن با قله ی اصلی حدود ۱۷ دقیقه راه است. قله به صورت خط الراسی است با چند برآمدگی کوچک که روی آخرین آن ها دو تابلو نصب شده است. راه برگشت همان راه رفت است و در طول راه از باغها تا قله آب نیست. در دو طرف تپه قله به سمت شمال و جنوب جاده های پاکوب نسبتاً پهنی هست و در یکی از دره های سمت شمال شرق سدی دیده می شود. نام این دره دولت آباد است.

این کوه هم مانند اغلب کوه های دیگر خراسان دره های عمیقی دارد که در عمق آن ها درخت های میوه عمل آورده اند. راه برگشت همان راه رفتن است.

قله فیل زمین، ارتفاع ۳۳۵۰ متر و قله ی سرسیاه غار، ۳۲۰۰ متر

قله فیل زمین در جنوب دره لار و شمال ده لواسان بزرگ است. برای رسیدن به آن از ترمینال شرق با مینی بوس به جاجرود در جاده هراز می رویم و از جاجرود با وانت بار یا مینی بوس های محلی به ده لواسان بزرگ می رویم. راه از دهات چهارباغ و کلان به لواسان بزرگ می رسد. از این جا در امتداد رودخانه شمالی حدود ۱۵ دقیقه جلو می رویم و به یک دو راهی می رسیم. در این جا در سمت شمال یک قله ی نسبتاً کوتاه دیده می شود و در قسمت شمال شرقی قله فیل زمین را می توان دید از کف دره از یک راه مال رو که به گردنه شمالی می رود (این راه از لواسان به دره لار می رود) به گردنه می رویم. شیب این راه تند است و حدود ۲ ساعت طول می کشد. و بعد از رسیدن به گردنه به طرف شرق می رویم و از روی خط الراس به راحتی به قله می رسیم که این هم ۱ ساعت وقت می گیرد. از قله فیل زمین در مدت ۱ ساعت و از طریق گردنه غربی آن می توان به قله سرسیاه غار صعود کرد.

قله قدمگاه، ارتفاع ۳۶۵۱ متر

شمال روستای سرلش از توابع بخش شه میرزاد شهرستان سمنان.

راهنمای صعود قله های بلند ایران ۷۱

از فیروز کوه با وانت بار به ده ترود می رویم. جاده خاکی است اگر بتوان از این ده با خودرو تا نزدیک گوسفند سرای سرلش که جاده خاکی دارد و در ضلع جنوبی قله است پیش رفت ۳ تا ۴ ساعت راهپیمایی صرفه جویی شده. از گوسفند سرای سرلش قله به صورت مخروطی در شمال شرقی به خوبی پیداست.

برای صعود ابتدا از یال جنوبی کوه که شیب تندی دارد در مدت ۲ ساعت به خط الراس می رسیم. سپس به سمت شرق می پیچیم و از مسیر های با سنگنوردی ساده عبور کرده بعد از ۱/۵ ساعت به قله می رسیم.

قله ی کرکبود (Karkabud) یا کرکبود (Kerkabud) و کافره

ارتفاع کرکبود ۳۶۵۰ متر و کافره ۳۶۵۰ متر

بهترین راه صعود این دو قله این است که از تهران به گرمابدر برویم (به شرح آسمان کوه نگاه کنید) و از گرمابدر به گردنه ی چماقلو یا یونیزار وقتی رو به بالا می رویم، در سمت راست گردنه ی چماقلو یعنی در سمت جنوب آن کوه کاسونک قرار دارد. این کوه را صعود می کنیم (به شرح کاسونک نگاه کنید). صعود آن حدود ۱/۵ ساعت طول می کشد. از قله در قسمت جنوب شرقی کوهی صخره ای دیده می شود که آن را کافره می گویند. از قله کاسونک سرازیر می شویم و به گردنه بین دو قله می رسیم (دره ی سمت چپ که به دره لار و رودخانه لار می رود دره شکار است) پایین آمدن از کاسونک حدود ۱ ساعت طول می کشد و شروع به صعود قله کافره می کنیم که بهتر است از طرف راست و نزدیک به پرتگاه صعود شود. از قله کاسونگ تا قله کافره حدود ۳ ساعت راه است. باز روی همان خط الراس و در جهت جنوب شرق قله ی دیگری است که آن را قله کرکبود می گویند. فاصله ی این قله از قله ی کافره حدود نیم ساعت راه است. این قله صخره ای و نوک تیز است.

راه دوم. از تهران به گرمابدر و از آن جا به دره لار می رویم (نگاه کنید به شرح آسمان کوه یا اسبی کالک) در دره لار از سمت راست دره حرکت می کنیم. بعد از حدود یک ساعت به چشمه دو برار می رسیم. سپس از همان طرف راست راه را ادامه می دهیم تا به اولین دره دست راست می رسیم. این دره را کرکبود (Karkabud) یا کرکبود (Kerkabud) می گویند و تقریباً روبروی تنها باغی است که در دره لار ایجاد شده است. تا اینجا نزدیک ۲ ساعت راه آمده ایم. ۳ ربع ساعت بعد از چشمه دو برار.

از طریق پلور واقع در جاده هراز هم می توان به اینجا رسید. به این ترتیب که بعد از رد کردن گزل دره و کمردشت به باغ مذکور می رسیم. سپس رودخانه را رد کرده و به دره کرکبود داخل می شویم. وقتی وارد دره کرکبود شدیم بعد از حدود ۲۰ دقیقه دره دو شاخه می شود. دره سمت راست را دره شکارگر می گویند و دره سمت چپ دره کرکبود.

دره سمت چپ را ادامه می دهیم که بعد از حدود یک ساعت به کف رودخانه کرکبود می رسد. از اول دره کرکبود تا اینجا حدود ۱ ساعت و ربع طول می کشد. قله ی کرکبود در سمت راست ما (جهت شمال) پیداست. قسمت بالای این قله تماما صخره است و باید در پیدا کردن راه دقت کرد. وقتی به سمت کوه (رو به شمال) می ایستیم. در سمت چپ یالی سنگی است که بهتر است با آن درگیر نشویم، اما از زیر یال سنگی می توان عبور کرد و به قله رسید البته می توان دره کرکبود را تا انتها طی کرد و به گردنه رسید و سپس به راست (شمال شرق) پیچید و به قله رسید. از اول دره کرکبود تا قله کرکبود حدود ۳ ساعت راه است و از قله کرکبود، در جهت شمال غرب قله ای صخره ای و کمی بلند تر پیداست که آن را قله ی کافره می گویند. فاصله ی دو قله حدود نیم ساعت راه است.

قله کاسونک، ارتفاع ۳۶۵۰ متر

مبدا صعود دهکده گرمابدر، از سه راه تهران پارس با اتوبوس های گرمابدر به ده گرمابدر می رسیم (ساعت حرکت حدود ۷ صبح که گاهی تغییر می کند، می توان به فشم رفت و از آن جا با سواری به گرمابدر رسید). از گرمابدر، بهترین راه آن است که با کرایه کردن وانت بار به گردنه چماقلو یا یونیزار سر راه دره لار رفت و از آن جا از یال سمت راست (در جهت جنوب شرقی) به طرف کاسونک که از دور پیداست و نیمه صخره ای است، حرکت کرد. تا قله ۱ ساعت راه است. در صورتی که خودرو نباشد نباید جاده ماشین رو را تا گردنه پیاده رفت و یا از بالای گرمابدر و از جاده سمت راست به طرف جنوب شرقی حرکت کرد که مقداری از راه از کنار رودخانه می گذرد و بعد به دره ای در سمت راست می پیچد و به خط الراس و از آن جا به قله می رود. این راه تا قله حدود ۴ ساعت راه است و در برگشت می توان به گردنه چماقلو آمد و از آن جا از جاده ماشین رو به گرمابدر و سپس به تهران برگشت. اتوبوس های خط واحد گرمابدر معمولا ساعت ۴ بعد از ظهر از آن جا به طرف تهران برمی گردند.

کوه کبود، ارتفاع ۳۳۶۸ متر

این کوه در جنوب دره لار و شمال جاده هراز واقع است و نزدیک ترین آبادی به آن از سمت جنوب ده جَوَرَد (Javard) است. برای رسیدن به جورد، از رودهن با وانت بار حرکت می کنیم و بعد از حدود ۱ ساعت به جورد می رسیم. مسیر صعود از کنار رودخانه به سوی شمال شرقی و بعد شمال می رود و به گردنه ی غربی کوه می رسد که حدود ۳ ساعت راه است و سپس با طی یک ساعت راه به قله می رسید.

در سال های اخیر از ایرا (Eira) (دهی در سه کیلومتری غرب جَوَرَد) جاده خاکی ماشین رویی کشیده اند که به سمت شمال ایرا می رود و حدود نصف راه ایرا تا گردنه ی غربی کوه کبود ادامه دارد. می توان از این جاده بالا رفت و به گردنه

سیاه پلاس واقع در غرب کوه کبود و شرق قله فیل زمین رسید و بعد به شرق پیچید و به قله رفت.

قله کمردشت، ارتفاع ۳۵۵۰ متر

این کوه در جنوب شرقی آسمان کوه یا اسبی کالک قرا دارد. برای رسیدن به آن از تهران و از ترمینال شرق به پلور در جاده هراز می رویم و از پلور از جاده ای که به سد و دره لار می رود، بعد از عبور از دریاچه سد لار به تنها باغی که در دره لار و در سمت راست دره هست می رسیم. از سمت جنوب باغ که دره ای خشک با شیب کم است پیاده به طرف شرق می رویم تا به گردنه می رسیم. این راه حدود ۱/۵ ساعت است. از گردنه از یال شمال شرقی بالا می رویم که حدود ۱/۵ ساعت دیگر تا قله راه است.

راه دوم. از تهران و از سه راه تهران پارس با اتوبوس های واحد که صبح ساعتیک ربع به ۷ به طرف گرمابدر می رود به آن ده می رویم. این راه حدود ۱/۵ ساعت طول می کشد. از آن جا با کرایه کردن خودرو، از طریق گردنه چماقلو (یا یونیزار) به نزدیک دره لار می رسیم. از گردنه چماقلو تا دره لار به علت مرمت نشدن، جاده خراب شده و رفت و آمد خودرو ها به سختی انجام می شود. از نزدیک دره لار پیاده می شویم و به داخل دره لار می رویم و یال های سمت راست را دور می زنیم تا بعد از حدود یک ساعت و ربع به دو چشمه بزرگ می رسیم که آن ها را چشمه دو برار می گویند. از این جا از رودخانه لار رد می شویم و به جاده سمت شمال شرق می رویم و از آن جا به سمت پایین (تقریباً جنوب) می رویم تا به باغی که در بالا ذکر شد می رسیم.

قله کلاش ویا، ارتفاع ۳۸۵۰ متر

غرب کهنه ده و جنوب ده آزاد بر. مشرق قله هفت خانی
از جاده چالوس تا ده شاپل در کنار جاده و نرسیده به گچسر می رویم. از شاپل به سمت مغرب می رویم تا بعد از حدود ۱/۵ ساعت به کهنه ده می رسیم. با عبور از ده مسیر را به سوی یال شمال شرقی قله که کاملاً مشخص است ادامه می دهیم. این یال شیب تندی دارد. بعد از چند افت و خیز شنی به قله کلاش ویا می رسیم. این مسیر از کف دره حدود ۴ ساعت طول می کشد.

کلک چال، ۳۰۰۵ متر

از تهران به تجریش و میدان قدس می رویم. در شرق این میدان با سواری های جمشیدیه به پارک جمشیدیه می رویم که کرایه ی کامل آن در سال ۸۳، ۳۰۰ تومان است. کمی پایین تر از پارک جمشیدیه و در سمت چپ کوچه ای است که بعد

از عبور از پل رودخانه شروع می شود. داخل این کوچه می شویم و پیش می رویم تا در سمت راست به جاده ی کلک چال می رسیم که تابلو دارد و ابتدای آن گیشه ی نگهبانی است. این جاده تا پناهگاه کلک چال حدود ۲ ساعت و ربع طول می کشد. تقریباً در تمام طول راه در سایه درختان کنار جاده هستیم. شیب ملایم و جاده پهن است. پناهگاه کلک چال تاسیسات مختلفی دارد از جمله یک برج و یک مسجد و زمین های بازی و غیره. پناهگاه را به طرف کوه روبرو ترک می کنیم. جاده ای پاکوب و نسبتاً پهن در پشت پناهگاه در مدت ۵۰ دقیقه ما را به گردنه ای می رساند که در سمت جنوب غربی آن پناهگاه شیرپلا و در شمال شرقی آن قله ی کلک چال قرار دارد. از اینجا به سمت راست می پیچیم و از جاده ی باریکی در سمت راست یال قله ی کلک چال بالا می رویم و در مدت حدود ۳ ربع ساعت به قله می رسیم. می توان از ادامه ی جاده پاکوب قبلی که آن هم به سمت راست می رود و در سمت چپ کلک چال است، استفاده کرد. این جاده با شیب کمی مدتی رو به پایین می رود و به کنار جوی آبی می رسد که از چشمه های بالا تر جاریست. جاده بالا می رود و به سمت چپ می پیچد که به سمت پیاز چال و بعد توچال می رود. ما به چپ نمی رویم بلکه به سمت راست می رویم و از نزدیک یال در مدت ۲۰ دقیقه به قله ی کلک چال می رسیم.

راه دوم. از گلاب دره و از میدان تجریش با سواری های امامزاده قاسم که در سمت شمال شرق میدان ایستگاه دارند حرکت می کنیم (کرایه ۱۲۵ تومان). نرسیده به ده و نزدیک پلی که در آن جا به سمت راست می پیچد، پیاده می شویم و از جاده ی پهنی که به سمت شرق می رود بعد از حدود ۱/۵ ساعت به چشمه ی بزرگ در بالای درختان می رسیم که آب آن از لوله ای جاریست. از سمت چپ آن و از جاده ی پاکوب بالا می رویم و به پناهگاه کلک چال می رسیم. از چشمه تا پناهگاه حدود ۳ ربع ساعت راه است.

راه سوم. از میدان سربند. از تجریش به سربند می رویم. سواری های سربند در قسمت شمالی میدان تجریش ایستگاه دارند و کرایه ی آن ها ۱۲۵ تومان است که معمولاً ۱۵۰ تومان و حتی گاهی ۲۰۰ تومان می گیرند. در سربند و در ابتدای میدان و در بغل دکان ها کوچه ای در سمت راست است که داخل آن می شویم و از جلوی اولین ساختمان بلند سمت چپ از جاده ی باریکی در سمت چپ بالا می رویم تا به روی یال مسلط بر میدان سربند می رسیم. سیم بکسل هایی که برای تمرین تیروول و یا امور دیگر کشیده اند دیده می شود. از روی یال بالا می رویم تا به چشمه ای که در بالای درختان گلاب دره است و در راه دوم شرح دادم می رسیم. از آن جا به پناهگاه کلک چال و سپس از همان راهی که قبلاً گفته شد به قله ی کلک چال می رویم. مدت زمان هر سه راه تقریباً یکی است.

قله کهار (Kahar)، قله ناز، ارتفاع قله کهار ۴۱۰۰ متر، قله ناز ۴۱۰۸ متر

مبدا صعود دهکده کلوان - از کرج، اول جاده چالوس و از گاراژ مینی بوس های آن که ساعات ۷ صبح و ۲ بعد از ظهر

(ساعت ها تغییر می کنند) برای کلوان خودرو دارد، سوار شده بعد از حدود ۲ ساعت به کلوان می رسیم که جاده آن بعد از پل خواب به دست چپ وارد می شود و آسفالت است. و بعد از طی حدود ۱۰ کیلومتر بعد از دو راهی به ده کلوان می رسد. برای صعود به قله مذکور از پل کلوان در جاده مالرو مشخصی به طرف شمال می رویم. بعد از حدود ۱۰ دقیقه به جاده دیگری در سمت راست می رسیم. این جاده پاکوب بعد از حدود ۲۵ دقیقه از مسیری پوشیده از خاک های سرخ به گردنه کلها می رسد. اینجا از روی یال مشخص و از جاده ای پاکوب شروع به صعود می کنیم که بعد از حدود یک ساعت و سه ربع به پناهگاه می رسد. از پناهگاه به روی یال می رویم و بعد باز هم از جاده پاکوب مشخص به طرف قله حرکت می کنیم. از پناهگاه تا قله هم حدود ۲ ساعت یا کمی بیشتر وقت لازم دارد. در نزدیکی پناهگاه آب کمی هست، می توان از راه اتو مبیل رویی که از طریق ده کلها به معدن می رود استفاده کرد و تا معدن که تقریباً هم سطح پناهگاه است بالا آمد و از آن جا از طریق جبهه ی شرقی قله ی کهار به آن صعود کرد که حدود ۲/۵ ساعت طول می کشد.

مسیر شمالی قله های ناز و کهار

از تهران به شهرک مرکز طالقان و از آن جا به جوستان (Joestan) یا جوستون (Joestoon) و از آن جا به گته ده می رویم. از گته ده به طرف دره جنوبی ده می رویم و از راه مال رو سمت راست دره جلو می رویم تا به تنگه ای سنگی می رسیم. در این محل دو دره به هم می رسند. ما از سینه ی سمت چپ دره ی سمت راست و از راه مال رو عبور می کنیم. بعد از حدود ۱ ساعت به محل تقاطع دو دره دیگر می رسیم. این بار از دره سمت چپ که سنگی است راه را ادامه می دهیم. می توان از یال بین دو دره هم صعود کرد و به سمت راست گردنه رسید. تا به گردنه ی بین ناز و کهار می رسیم. در فاصله سه ربعی گردنه آب موجود است. از گته ده تا گردنه حدود ۵ ساعت راه است. از گردنه از روی یال به سمت قله ی کهار که در سمت چپ ماست حرکت می کنیم و در کمتر از دو ساعت به آن می رسیم. از این قله تا قله ی ناز که مشخص است کمتر از دو ساعت راه است راه برگشت همان راه صعود یا برگشت از یال غربی گردنه است که در بالا ذکر شد. صعود زمستانی کهار از این طرف در هوای خوب معمولاً حدود ۸ ساعت طول می کشد.

قله گاوکشان ۳۸۱۳ متر

مبدأ صعود: دهکده کوچک جمشیری در جنوب غربی دهکده شاه کوه بالا.

از شاهرود به دهکده شاه کوه یا شاد کوه بالا می رویم. گویا خودرو های این دهات در فلکه ی اصلی شهر ایستگاه دارند. از شادکوه راهی خاکی تا جمشیری می رود که می توان با کرایه کردن وانت یا لندور یا با استفاده از خودرو های عبوری به آن رسید در غیر این صورت از شرق ده راهی پاکوب بعد از عبور از رودخانه، از تپه ای بالا می رود و تا جمشیری ادامه دارد

که با پرسش از اهالی می توان آن را پیدا کرد و در بالای (جنوب) جمشیری و سرپیچ جاده پیاده می شویم و از یال پرگون و گیاهی که به طرف جنوب غربی بالا می رود و در سمت راست (شمال) آن چشمه آب و چمنی هست بالا می رویم تا به صخره های بالا می رسیم. زمین پر از سنگ های خرده و بی علفی در دست چپ هست که به گردنه ی کوچکی منتهی می شود که دو طرف آن صخره است. پس به گردنه می رویم. راه تا اینجا کمتر از ۱/۵ ساعت است از گردنه به سمت راست (شمال غربی) می پیچیم و بالا می رویم تا به قله می رسیم. این قسمت هم حدود نیم ساعت طول می کشد. گاو کشان دارای سه قله است که روی خط الراسی شرقی غربی قرار دارند. قله شرقیاز همه کوتاه تر و قله ی غربی از همه بلند تر است و فاصله آن ها حدود ۳ ربع ساعت است. این کوتاهترین راه صعود گاو کشان است.

در ضمن رشته گاوکشان رشته ای طولانی و صخره ای و مضرس است و این سه قله در اواسط آن قرار دارند.

راه دوم. می توان از شاه کوه بالا رد شد و به مزرعه ای رسید که آن را سرخ دوزو (Sorx Duzu) می گویند و علامتش تپه ای تقریباً سرخ رنگ در پایین تر از مزرعه و کنار رودخانه است که وجه جنوبی آن صخره ای است این منطقه درست در شمال قله ی گاوکشان است. ربروی تپه کنار رودخانه دره ای هست که آن را دره کبود می گویند. دو یال دو طرف دره برای صعود مناسب است. یال شرقی بع زیر صخره های قله ی شرقی می رود که تا آن جا حدود ۲ ساعت راه است. صخره های این قله ریزشی است و راه صعود آن ها احتیاج به دقت و هوشیاری دارد و صعود آن ها تا قله حدود ۱ ساعت و ۳ ربع طول می کشد.

یال غربی دره کبود به زیر شیب تند قله ی غربی می رود و مدت صعود تا قله حدود ۴ ساعت است. در این منطقه کوه های سنگی را چکل (Chekal) می گویند. صخره های قله شرقی را چکل گاوکشان می گویند.

کوه گرگ، ۳۵۵۳ متر

از جاده ی هراز یا تهران- آمل به طرف آمل حرکت می کنیم. بعد از پنجاب در سمت چپ پل و جاده ایست که به بلده و یوش و غیره می رود. همین جا پیاده می شویم. با خودرو هایی که به بلده می رود به ده تاکر (Takor) که سی کیلومتر با اول جاده فاصله دارد می رویم. از تهران هم یک یا دو اتوبوس هر روز به بلده می روند که می توان با آن ها هم رفت و در تاکر پیاده شد که لب جاده است. جاده ی بلده آسفالت است ولی در هر چند کیلومتر، مقداری از آن خراب شده و به صورت خاکی در آمده است. از تاکر از سمت شرق مسجد و از کنار رودخانه بالا می رویم و بعد از حدود ۳ ربع ساعت (با کوله ی چند روزه) در سمت راست (شرق) دره ای دیده می شود که ابتدای آن دو محوطه را با دیوار های سنگ چین محصور کرده اند. از همین دره و از جاده ی پاکوبی که بیشتر از کف رودخانه می گذرد بالا می رویم. آب در کف رودخانه هست و بعد از حدود یک ساعت جاده از سمت راست رودخانه به سمت راست می پیچد. در سمت چپ رودخانه هم جاده

مال رویی هست که به سمت غرب می رود و کمی بالا دست چند گوسفند سرا هست. جاده ما با پیچ های متعدد بالا می رود و بعد از حدود ۱ ساعت شیب آن کم می شود و به سمت شمال تراورس می کند و حدود ۲۵ دقیقه بعد به چشمه ای می رسیم که بالا دست آن یک چهار دیواری سنگ چین هست. در صورتی که بعد از ظهر حرکت کرده باشیم، اینجا برای استراحت شب مناسب است.

از سرچشمه و از جاده مال رو باز هم به طرف شمال شرق تراورس می کنیم و از زیر کوهی صخره ای به نام میش نو یا به قول عده ای زاغند (Zaghand) می گذاریم و به زیر گردنه ای می رسیم. از اینجا به طرف شمال صعود می کنیم و بعد از ۱/۵ ساعت از سرچشمه به گردنه می رسیم. راه مال رو خوبی از غرب به شرق از نزدیک گردنه می گذرد. پس کوله را زمین می گذاریم و از روی خط الراس به قله ی زاغند که تا اینجا ۲۰ دقیقه راه است می رسیم. بعد از آن جا به سمت گرگ حرکت می کنیم. مدت صعود تا گرگ بدون کوله از قله ی زاغند ۴۵ دقیقه است. در سمت شرق قله ی بلند دیگری پیداست که روی نقشه ارتفاع آن را ۳۴۶۷ متر نوشته است. راه پاکوبی از زیر قله ی گرگ و بعد از روی خط الراس ادامه دارد و از زیر این قله می گذرد. فاصله ی دو قله ۲۵ دقیقه است. در برگشت از همین جاده مال رو بر می گردیم که کوه های گرگ و زاغند را دور می زنند و به گردنه می رسد. در برگشت از گردنه باید توجه داشت که راه های پاکوب و مال رو چند تا هست. ما از راه های بالایی می گذریم و به سمت جنوب می رویم تا به راه پاکوبی که از آن بالا آمده ایم می رسیم که به چشمه و بعد به راه قبل از آن می رسد. چون معمولاً این حدود مه هست امکان گم کردن راه وجود دارد. قله ی گرگ را بر بشت (Barebasht) هم می گویند.

قله گل زرد، ارتفاع ۳۶۹۳ متر

مسیر ۱. بعد از گذشتن از دهکده آبعلی واقع در جاده آمل به قهوه خانه مبارک آباد سمت چپ جاده می رسیم. اینجا پیاده می شویم و از پشت قهوه خانه در امتداد رودخانه به طرف شمال می رویم بعد از حدود اربع به یک تنگ سنگی می رسیم، از آن عبور می کنیم. بعد از تنگ چشمه ای هست که می توان آب برداشت. کوه درست روبروی ماست و در بالای آن دیواری صخره ای کشیده شده که چند جا شکاف دارد. بهتر این است که از سمت چپ صخره ها (غرب آن ها) عبور کنیم و بعد به راست بپیچیم و به قله برسیم. مدت صعود از قهوه خانه تا قله حدود ۴ ساعت است.

راه دوم. بعد از امامزاده هاشم و نرسیده به پلور واقع در جاده آمل ، آبشاری هست که از یال صخره ای شرق جنوبی گل زرد جاری است چون صعود قسمت اول این صخره ها مشکل است می توان حدود ۵۰ متر به طرف غرب رفت و از کوه بالا کشید. بعد از حدود اربع ساعت صعود به سمت راست پیچید و به روی یال آمد و صعود را که از روی صخره ها یا کنار آن ها انجام می شود ادامه داد. این یال مستقیم به قله گل زرد می رسد. مدت صعود حدود ۴ ساعت است.

راه سوم. در جنوب شرقی گل زرد دره ای شرقی غربی هست که به پلور و رود هراز باز می شود و شیب ملایم دارد و یک جاده خاکی ماشین رو در آن هست. می توان از نزدیک پلور وارد این دره شد و به طرف غرب رفت و قله را صعود کرد و این راه کمی طولانی تر ولی راحت تر است. در صورت داشتن خودرو شخصی می توان از جاده ماشین رو بالا رفت و به نزدیکی شرق قله رسید که راه خیلی نزدیک می شود.

بهترین راه صعود این قله مسیر اول است. برای بازگشت مسیر های اول و سوم راحت است.

قله گونک چال (Gavanakchal) ، ارتفاع ۴۰۰۰ متر

از تهران از طریق جاده هراز به پلور می رویم. در پلور باید با کرایه لندور یا وانت بار به ورارو رفت. برای رفتن به ورارو از طریق جاده سد لار پیش می رویم تا در سمت راست به یک جاده خاکی که تابلویی با دو فلش دارد می رسیم. این جاده به پناهگاه غربی دماوند می رود. از این جاده پیش می رویم تا جاده دیگری از آن جدا می شود. از جاده سمت چپ به ورارو می رویم. به علت خرابی جاده رفتن از پلور تا ورارو تقریباً ۲ ساعت طول می کشد. ورارو چمنزار بزرگی است بین دو رشته گونک چال و نمک کوثر. این دو رشته کوه که تقریباً موازی با هم و هر دو شرقی غربی اند. گونک چال در شمال و نمک کوثر در جنوب. خود گونک چال در جنوب رشته ی هفت سران لار و سه سنگ و دو خواهران واقع شده است و بین آن ها رودخانه دیو آسیاب جاری است که به دلیچای می ریزد و دلیچای به دریاچه سد لار می ریزد. قله گونک چال از ورارو دیده می شود. برای صعود گونک چال از سمت غرب ورارو و از یال ملایمی که به سمت شمال غرب می رود شروع می کنیم. صعود آن حدود ۳ ساعت طول می کشد. بعد از قله بلند گونک چال گردنه ای نسبتاً کوتاه هست و بعد از آن چند قله دیگر که حدود ۳۸۰۰ متر ارتفاع دارند و در آخر قله ی بلند دیو آسیاب.

کوه های لاریجان تا فیروز کوه

قله ی رنگرزدکان یا کلک سامان، حدود ۳۵۰۰ متر

قله بعدی که تقریباً در سمت شرق دیده می شود رنگرزدکان (Rangraz Dokan) است. برای صعود آن از لهرک شرق پایین می رویم و به گردنه ای می رسیم که راهی پاکوب منطقه شمال و جنوب آن را به هم وصل می کند. در سمت شمال گردنه و شمال کوه های لهرک و رنگرزدکان چمنی وسیع هست به نام کلک سامان (Kalak saman). در این چمن گوسفندان بنیاد مستضعفان می چرند و در بین راه درست جنوب یال هم چمنی هست که معمولاً گوسفند داران گرمسار چادر دارند و گله ها در آن می چرند. از روی قله ی لهرک تا گردنه کمی بیش از یک ساعت طول می کشد. در اینجا از دو راهی می توان رنگرزدکان را صعود کرد. اول این که راه را به طرف شرق ادامه دهیم که بعد از حدود ۱ ساعت و ۳۵ دقیقه

به قله می‌رسیم. اما اگر بخواهیم به قله بعدی به نام ساهون برسیم بهتر است از روی گردنه‌ی غرب رنگرزدکان به داخل چمن کلک سامان برویم که حدود یک ربع ساعت باید به طرف شمال برویم تا به آن برسیم. ارتفاع گردنه از چمن زیاد نیست. بعد از کنار چمن به سمت شرق می‌رویم و بعد از حدود ۲۵ دقیقه به اول جاده‌ای ماشین‌رو و خاکی می‌رسیم. در این جا کوله را زمین می‌گذاریم و به سمت شمال شرق برای صعود رنگرزدکان می‌رویم که احتمالاً حدود یک ساعت طول می‌کشد.

قله ساهون، ۳۶۵۰ متر

بعد برمی‌گردیم و عرض چمن را به طرف شمال طوری قطع می‌کنیم که به زیر گردنه غربی کوه شمالی به نام ساهون برسیم و از این جا صعود کنیم. در صورتی که از گردنه به قله رفته باشیم در برگشت باید به طرف شمال غرب پایین تا باز به اول جاده ماشین‌رو برسیم و ادامه راه دوم را پیش بگیریم. در صورتی که از قله رنگرزدکان به طرف شمال یا شمال شرق برویم به چالی می‌رسیم که در شرق کلک سامان است و آن جا هم چمنی است که ییلاق مردم گرمسار است به نام کلک. از این جا می‌توان بالا رفت و به گردنه شرقی ساهون رسید. این راه چند ساعت دور می‌شود. راهی که از داخل کلک سامان گفتیم بعد از حدود ۱ ساعت به گردنه غربی ساهون می‌رسد. در این جا می‌توان کوله‌پشتی را زمین گذاشت و در مدت ۲۰ دقیقه قله را صعود کرد. ساهون روی خط‌الرأسی شرقی- غربی قرار دارد که سمت جنوبی آن‌ها تماماً سنگی است و فقط در چند جای استثنایی خاکی است. مردم گرمسار این صخره‌ها را چکل (Chekal) می‌گویند. قله بلند در سمت غرب ساهون هست که می‌توان یا از روی خط‌الرأس و یا از سمت شمال کمی پایین‌تر از خط‌الرأس به آن رسید که یک ساعت و ربع طول می‌کشد. در پای این کوه و در جنوب غربی آن دریاچه‌ای در اول تنگی و در درون کلک سامان هست. دوباره به گردنه غربی ساهون برمی‌گردیم. در سمت شمال چمنی با ساختمان دیده می‌شود که در مدت ۲۰ دقیقه به آن می‌رسیم. در این جا آب از توی چمن‌ها جمع می‌شود و به صورت جویی به طرف غرب می‌رود. شلنگی هم مقداری آب را از پای کوه ساهون به جلو ساختمان می‌رساند که احتمالاً تمیزترین آب این جاست.

قله وردل (Vardel)، ۳۳۵۰ متر

از این مرتع به طرف شمال شرقی و بعد به سمت شمال می‌رویم تا به خط‌الرأس می‌رسیم. از روی خط‌الرأس به سمت شرق می‌رویم تا به قله‌ای صخره‌ای می‌رسیم به نام وردل. مدت صعود آن از مرتع قبلی، چند دقیقه بیشتر از یک ساعت طول می‌کشد.

قله های چمن خو و امیری یا شاهطهماسب، ۳۵۰۰ و ۳۹۵۰ متر

از روی قله پایین می آیم و خطالرأس را به سمت شرق ادامه می دهیم تا نزدیک قله کوتاهی در شرق وردل. در بین راه دست چپ یک قله صخره ای سفیدرنگ در سمت چپ یا شمال را که روی آن سنگ چینی درست کرده اند، رد می کنیم. سپس به طرف شمال پایین می آیم و از سمت راست تپه های سفیدرنگ به طرف شمال شرق می رویم تا به گردنه ای می رسیم که جاده ماشین رو دارد. تا این جا نیم ساعت راه آمده ایم. از سینه کش کوه به سمت شمال راه را ادامه می دهیم و به روی یک برآمدگی که سمت جنوب و شرق آن صخره ای است می رسیم که آن را قله چمن خو نوشته اند (در نقشه ها) اما در واقع قله ای نیست. تا این جا ۱ ساعت و ربع از گردنه بالا آمده ایم. کمی بالاتر جاده ای مال رو با شیب تند هست که به صورت اریب تقریباً بدون هیچ زیگزاگی به شرق گردنه می رسد. راه از گردنه پایین در جنوب غربی تا این گردنه در شمال شرقی از روی تپه ها و سینه کش های سبز و خاکی و با شیب ملایم بالا می آید و تقریباً مستقیماً به طرف شمال. مگر راه مال رو که به سمت شمال شرق می آید. از چمن خو تا گردنه کوه امیری یا به گفته محلی ها شاهطهماسب ۱ ساعت دیگر راه آمده ایم. کوله پشتی را زمین می گذاریم و از گردنه به سمت غرب بالا می رویم. بعد از ۲۵ دقیقه به اولین قله این خطالرأس می رسیم. راه را به سمت غرب و برای صعود آخرین قله که از همه بلندتر است ادامه می دهیم. چند قله اول سنگینند و قله آخر خاکی است. وجه جنوبی همگی آن ها شیبی تند و سنگ های ریزشی و خورد دارد. از قله اول تا قله آخری ۵۰ دقیقه راه است، بدون کوله پشتی. در سمت شمال این قله ها و در جنوب خطالرأس دیگری به نام انیس (Enis) دره ای هست با چمن های سبز و خرم و جوی آب.

قله کهونو (Kahunu) یا کنیون (Kanyun) یا کل پسته (Kalpeste) ، ۳۸۵۰ متر

به گرده شرقی امیری یا شاهطهماسب برمی گردیم و راه را به طرف تقریباً شرق ادامه می دهیم. در مدت ۳۵ دقیقه بعد، بعد از رد کردن قله ای کوتاه به قله بلندی می رسیم که روی نقشه ها اسمی ندارد. روی گردنه شرقی این قله کوله پشتی را زمین می گذاریم و از آن جا راه را ادامه می دهیم و بعد از ۳۵ دقیقه دیگر به قله ای بلند به نام کنیون که محلی ها آن را کل پسته می گویند می رسیم. در بین راه دو قله کوتاه تر را رد کرده ایم. سپس راه رفته را برمی گردیم و به گردنه شرقی قله اول می آیم. کوله را برمی داریم و به سمت شمال پایین می آیم و به مرتعی به نام هلیون (Helyun) می رسیم که بین دو خطالرأس امیری و انیس است. این مرتعی وسیع و طولانی با جوی های آب است که به سمت غرب ادامه دارد.

قله های انیس

در سمت شمال مرتع هلیون خطالرأسی سنگی هست که قله سمت شرق آن کاملاً سنگی است و آن را انیس ۱ (۳۷۵۰)

راهنمای صعود قله های بلند ایران ۸۱

متر) می‌گویند و در محل (Chekol) که شاید همان چکل (Chekal) به معنای صخره است، دو قله دیگر در وسط و یک قله بلند در غرب دارد که آن‌هم بلندتر است. از شرق مرتع هلیون تا قله غربی یا گردنه بین انیس‌ها و امیری ۴۵ دقیقه طول می‌کشد. از آن‌جا از روی خطالرأس به سمت شرق می‌آییم و بعد از ۳۵ دقیقه به قله دوم (شرقی) میانی می‌رسیم. کل این خطالرأس هم سنگی و خورد است. پس به سمت شمال شرق پایین می‌آییم. این راه را بدون کوله‌پشتی می‌رویم و برمی‌گردیم و به گردنه بین انیس‌ها و امیری می‌رسیم. خطالرأس انیس‌ها را در محل سیکله‌سر (Sikolesar) می‌گویند که نام چمنی در سمت شمال آن است. از گردنه شمال هلیون تا گردنه شمال چکل یا انیس ۱ راهی پاکوب هست که عبور را ساده می‌کند و مدت ۲۵ دقیقه طول می‌کشد. راه حدود ۱۰۰ متر شرق گردنه می‌رود. باز کوله‌پشتی را زمین می‌گذاریم و برای صعود انیس ۱ (۳۷۵۰ متر) یا چکل به طرف غرب می‌رویم که بعد از ۲۵ دقیقه به آن می‌رسیم. چون این قله سنگی و مشکل است، بهتر است به طرف شمال غرب برویم و از جایی مناسب به سمت تقریباً جنوب بیاییم و قله را صعود کنیم. در برگشت هم می‌توان به غرب رفت و از سمت شمال کوه را دور زد و به گردنه شرقی برگشت.

مرتع سیکله‌سر و قله‌های دالانگ و میشگاخونی، حدود ۴۰۰۰ متر

این دو قله در شمال مرتع سبز و خرم و زیبای سیکله‌سر قرار دارند و از خطالرأسی که صعود می‌کنیم برکنارند ولی چون راه صعود آن‌ها از این‌جا نزدیک است، ذکر می‌کنیم.

وقتی از روی گردنه شرقی چکل یا انیس را به سمت شرق بالا می‌رویم و به خطالرأس می‌رسیم، در سمت چپ یا شمال راه پایکوبی هست که به راحتی ما را به گردنه (شمال آن) یک سهراهی هست که راه اول آن همان است که از غرب آمده‌ایم. راه دوم به گردنه می‌رود و راه سوم به سمت شمال و به مرتع سیکله‌سر، فاصله دو گردنه ۲۵ دقیقه راه است. و از این‌جا تا چمن سیکله‌سر ۲۵ دقیقه راه است. وقتی به سمت شمال نگاه می‌کنیم کوهی سفیدرنگ در جلو کوه میشگاخونی غربی که دالانگ هم نامیده می‌شود می‌بینیم. از سمت راست این کوه عبور می‌کنیم و داخل دره‌ای دالان مانند می‌شویم و به خطالرأس شمال غربی مدخل آن می‌رسیم و سپس به سمت شمال شرق می‌رویم تا به قله دالانگ می‌رسیم. راه از چمن سیکله‌سر تا قله ۱/۵ ساعت طول می‌کشد. این کوهی سنگی است با خطالرأس سنگی و تیز که خرد هم هست از روی این قله به طرف شمال شرق پایین می‌رویم. راه را باید با دقت پیدا کرد، در غیر این صورت خطرناک است. بعد از پایین رفتن از صخره به گردنه‌ای راحت می‌رسیم که راه را تا قله به سمت شرق می‌رویم و احتمالاً حدود ۳ ربع ساعت است (خودم صعود نکرده‌ام). در سمت شمال این قله گردنه‌ای هست و راه خاکی دهکده‌های نشل و خرم و پردر (ParDar) به بایجان از آن می‌گذرد. از روی این گردنه تا قله حدود ۱ ساعت راه ساده هست. بعضی قسمت‌های این کوه شیب‌های تند و تقریباً

غیرقابل صعود دارد. در ادامه همین راه با خودرو می توان از جاده های فرعی به شمال غربی قله دالانگ و چمنی رسید که گوسفندسرا دارد و از آن جا، پیاده به سمت جنوب آمد و به گردنه سمت غرب دالانگ رسید و راه را تا قله ادامه داد که آن هم به نظر می رسد کمتر از ۲ ساعت راه باشد (خودم صعود نکرده ام).

در برگشت از دالانگ، از سیکله سر می گذریم و در مدت ۵۰ دقیقه به خطالرأسی که از آن پایین آمدیم و به بوم می رسد می رویم (خطالرأس روبه روی میشگلخونی). در واقع بوم یعنی بام، نام این خطالرأس است و نه نام قله ماقبل میشینه مرگ. قبل از بوم یک قله صخره ای به نام لباسری (Lebasery) هست که مسیرهای دو سمت شمال و جنوب آن مشکل و مسیر سمت غرب آن توأم با سنگنوردی است ولی مسیر شرقی آن راحت است و صعود آن حدود ۱۵ دقیقه طول می کشد. فاصله بین جایی که به خطالرأس بوم رسیدیم تا شرق قله لباسری حدود ۴۵ دقیقه است. از این به بعد سه چال پشت سرهم هست که در هر کدام یک دیوار مانند طبیعی در سمت غرب، باعث جمع شدن برف و در نتیجه وجود آب لافل تا اواخر تیرماه می شود.

قله بوم، ۳۸۰۰ متر

همان طور که گفته شد بوم یا بام در واقع نام خطالرأس غربی این قله است و علت این نام گذاری تخت و هموار و بلند بودن این منطقه است. اما چون نام دیگری برای آن ذکر نکرده اند (در واقع عده ای از مردم محل این قله را میشینه مرگ و قله بلند بعدی را آخرسنگ (Akhorsang) می گویند. آن را به همین نام می نامیم. از شرق لباسری راه می افیم و بعد از عبور از سه چال که ذکر کردیم به طرف قله سنگی بوم می رویم که در مجموع یک ساعت و ۵ دقیقه تا قله آن راه است.

قله میشینه مرگ، ۴۰۵۰ متر

در سمت شرق این قله گردنه ای که سمت راست یا جنوب آن چمنی به نام میشینه مرگ هست و در سمت چپ یا تقریباً شمال آن دو چمن به نام آخرسنگ که در وسط آن ها تپه ای قرار دارد. نام قله میشینه مرگ و یا به قول عده ای از محل ها آخرسنگ از نام این چمن ها گرفته شده است و در واقع یعنی کوه بالای این چمن ها. از قله بوم به طرف جنوب شرق و بعد به سمت شرق پایین می رویم و در مدت ۴۰ دقیقه چمن ها را رد می کنیم و به یالی می رسیم که به قله بلند میشینه مرگ می رسد. صعود از این قله بعد از رد کردن قسمتی که دارای بوته هاست به علت وجود سنگ های خورد، تقریباً مشکل است و تنها راهی پاکوب که در این قسمت ها هست، عبور را نسبتاً ساده می کند. از گردونه دو چمن تا قله میشینه مرگ حدود یک ساعت و ربع راه است. از این جا می توان تقریباً تمام قله های اطراف را دید. به نظر می رسد که قله پرچنان از میشینه مرگ بلندتر باشد. چون از روی پرچان میشینه مرگ کوتاه تر می نماید و از روی میشینه مرگ هم، پرچنان بلندتر به نظر می آید.

از روی میشینه مرگ به سمت شمال شرق پایین می‌رویم و بعد از رد کردن خطالرأسی که از یال میشینه مرگ جدا می‌شود به شمال غرب می‌رود، به سمت شمال پایین می‌آییم و بعد به طرف شمال غرب ادامه می‌دهیم تا در سمت چپ به یک گوسفندسرا می‌رسیم که سیاه‌چادرهای زیادی دارد و رودخانه‌ای که از تنگی در سمت چپ (تقریباً غرب) سرچشمه گرفته از پایین دست آن می‌گذرد. این جا درنه (Darne) است.

(برای رسیدن به درنه باید توجه داشت که هدف ما رسیدن به دره‌ای در سمت شرق و شمال شرق است که سمت غرب آن یال‌های کوه‌های میشینه مرگ و درنه و رباط است و سمت شرق آن یال‌ها یا سینه‌کش‌های بلند کوه‌های شرقی). از درنه جاده کوهستانی بسیار زیبایی ما را به ده سبز و خرم و پر از درخت‌های میوه خرم می‌رساند و یک ساعت و ۱۰ دقیقه طول می‌کشد. جاده ماشین‌رو خاکی‌ای موجود است که از سیاه‌بیشه به نسل و از آن جا به خرم و پردر (Pardar) و در انتها به دهکده بایجان در کنار جاده آمل-تهران می‌رسد. طول این جاده از ده خرم تا ده بایجان ۴۳ کیلومتر و خاکی است و از گردنه بلند پشت میشگانخونی و گردنه دیگری به نام کتوچال (Katuchal) می‌گذرد. مدت عبور از آن با خودرو حدود ۲ ساعت است. از سمت دیگر یعنی سیاه‌بیشه هم، طول راه و مدت عبور آن همین اندازه یا کمی بیشتر است.

قله‌های لوراک و بازارک، ارتفاع لوراک ۳۷۵۰ متر و بازارک، ۳۶۵۰ متر (شاه‌نشین ۳۸۵۰ متر)

این دو قله به فاصله حدود ۱ کیلومتر از یکدیگر در روی خطالرأس اصلی توچال (از گردنه قوچک تا قله توچال) قرار دارند. نزدیک‌ترین آبادی به آن‌ها از جهت شمال شهرستانک است.

راه صعود از طریق تجریش-دربند-اوسون-پناهگاه اسپیدکمر-از اسپیدکمر به گردنه شهرستانک که حدود ۲ ساعت طول می‌کشد و از گردنه به قله شاه‌نشین حدود ۴۰ (چهل) دقیقه و از شاه‌نشین تا لوراک ۱/۵ ساعت و از لوراک تا بازارک هم ۱/۵ ساعت به طول می‌انجامد.

مسیر صعود از گردنه شهرستانک تا قله شاه‌نشین بر روی خطالرأس می‌باشد و از شاه‌نشین مسیر با یک سرایشی تند به گردنه شرقی لوراک می‌رسد و سپس با شیب ملایمی به قله لوراک می‌رسد.

راه دوم. از تهران به امامزاده داوود می‌رویم (در سمت شمال شرقی میدان آزادی برای امامزاده داوود خودرو هست) از امامزاده داوود، از سمت چپ رودخانه و برخلاف جریان آب و از راه مال‌رو حرکت می‌کنیم. پس از رد کردن دو دره فرعی به طرف بالا می‌رویم و بعد از حدود ۳ ساعت به خطالرأس قله شاه‌نشین و قله لوراک می‌رسیم. به سمت چپ می‌رویم و حدود نیم ساعت بعد به لوراک می‌رسیم از لوراک تا بازارک حدود ۱/۵ ساعت راه است. برای برگشت می‌توان از همان مسیر برگشت و یا مقداری به چپ رفت و به گردنه سرلت (Sarlat) بین دهات شهرستانک در شمال و رندان در جنوب رسید و از آن جا مستقیماً به ده رندان رفت. در بیشتر قسمت‌ها راه مال‌رو مشخص هست. از گردنه سرلت تا ده رندان حدود

۴ ساعت راه است. از رندان می توان با خودروهای گذری به جاده امامزاده داوود آمد. در صورت نبودن خودرو این راه هم حدود ۲ ساعت وقت می گیرد. در جاده امامزاده داوود وسیله برای رفتن به تهران زیاد است. عده ای قله غربی را که ما بازارک گفته ایم «لوراک» و قله شرقی را «بازارک» می گویند.

قله مُلکوه (Molkoh) (چهل تن)، ۳۰۰۸ متر

از مشهد به طرف جنوب و در جاده تربت حیدریه تا رباطسنگ می رویم. از رباطسنگ به کدکن و از میدان کدکن به سمت جنوب می رسیم تا به رودخانه می رسیم که آن را زوبدجیشت (Zo-E-bad- Jisht) می گویند. در رودخانه جاده ماشین رویی نیست اما لندرور نیسان و امثال آنها می توانند چند کیلومتر جلوتر بروند. از درون رودخانه یا از سمت راست آن بالا می رویم. از کدکن حدود یکساعت و چهل و پنج دقیقه که بالا رفتیم در سمت چپ رودخانه، راه پایکوبی به روی یال کوچکی بالا می رود (به سمت شرق) و بعد دوباره به راست یا جنوب می پیچد و به برکه آبی می رسد که اطراف آن را علفهای سبز و محکم گرفته. از آن جا می گذریم و راه را به طرف جنوب ادامه می دهیم تا به چشمه ای می رسیم به نام چشمه پونه که در دامنه ملکوه از زمین بیرون می آید. ملکوه چون دیواره بلندی در بالای سر دیده می شود به سمت شرق می رویم تا به سمت چپ قله می رسیم. در این جا مسیر آب های بهاری رودخانه یا جوی مانندی بدون آب با شیب تند درست کرده. ما از همین قسمت که سنگ های رودخانه ای دارد بالا می رویم تا به سنگ های یکپارچه کوه می رسیم. در سمت راست شکافی عمودی هست و در سینه سمت راست آن رُل پانچ سفیدرنگی برای حمایت کوبیده اند. از همین جا حدود ۲۰ متر صعود ۵/۱۰ داریم. بعد از آن در سمت راست مسیری سنگی با شیب نسبتاً کم هست که از آن بالا می رویم و به قله می رسیم. از روی چشمه پونه تا قله حدود ۱ ساعت راه است. البته اگر در روی سنگها معطلی زیاد نداشته باشیم یعنی با همان سرعت راه رفتن از مسیرهای سنگنوردی عبور کنیم.

قله یا بهتر بگوییم قسمت انتهایی کوه سراسر سنگی است و این قسمت راحت ترین راه رسیدن به قله است. در سمت راست یعنی غرب کوه هم مسیری نسبتاً راحت از روی چشمه پونه به نظر می رسد که به احتمال زیاد از این راه مشکل تر است. راه برگشت همان راه رفتن است که به علت وجود رُل پانچ های محکم می توان ۲۰ متر مشکل مسیر را با طناب فرود آمد.

ارتفاع مهرچال ۳۹۰۰ متر و پیرزن کلون ۳۹۰۰ متر

جنوب گرمابدر. شمال خاوری امامه

از سه راه تهران پارس با خودروهای فشم حرکت می کنیم و بعد از دوراهی اوشان به یک دوراهی در سمت راست می رسیم که تابلو دارد و دوراهی امامه است. پیاده می شویم و اول دوراهی معطل خودروهای عبوری می شویم که به ده امامه می رود.

در صورتی که خودرو نباشد باید پیاده رفت که حدود ۲ ساعت راه تا ده هست. از ده و از همان جاده عبور می‌کنیم تا به یک گردنه می‌رسیم که در سمت راست آن تعاونی... هست. همان‌جا پیاده می‌شویم (در صورتی که با خودرو تا آن‌جا آماده باشیم) و یال سمت چپ را که شیب‌تندی دارد در پیش می‌گیریم، این راه بعد از حدود ۴ ساعت و بعد از رد کردن چند قله فرعی به مهرچال که بلندترین قله منطقه است و روی آن خاکی است می‌رسد. در حدود نیم‌ساعتی آن قله پیرزن کلوم است که تقریباً هم‌ارتفاع آن است.

راه دوم. با خودروهای گرمابدر واقع در سهره تهران پارس که حدود ساعت یک‌ربع به ۷ صبح راه می‌افتند حرکت می‌کنیم و به گرمابدر می‌رسیم. از کمی بالای گرمابدر (تقریباً شرق آن) جاده‌ای از سمت راست جاده ماشین‌رو جدا می‌شود که بعد از حدود نیم ساعت به رودخانه می‌رسد و از کنار چپ آن‌راه ادامه می‌یابد. تا از درختان سمت چپ رد می‌شویم و در سمت راست یک رودخانه کوچک را رد می‌کنیم و به یک مزرعه دارای تعدادی درخت می‌رسیم. تا این‌جا حدود ۱ ساعت راه آمده‌ایم.

در صورتی که از یال تند سمت چپ این مزرعه که آب کمی هم از وسط آن پایین می‌آید شروع به صعود کنیم بعد از حدود ۳ ساعت به قله پیرزن کلون می‌رسیم. در اواسط این راه یک قله کوتاه سنگی هست که از سمت راست و با سنگ‌نوردی از آن پایین می‌آییم و راه را ادامه می‌دهیم. در نیم‌ساعتی پیرزن کلون، قله خاکی مهرچال قرار دارد.

صعود خط‌الرأس از پیرزن کلون تا ریزان. این خط‌الرأس بین مهرچال و آتشکوه و ریزان دو گردنه با ارتفاع نسبتاً کم دارد (باید ارتفاع زیادی را کم کرد). برای صعود از یکی از دو راه گفته شده در بالا به قله‌های مهرچال یا پیرزن کلون می‌رویم و از آن‌جا به سمت جنوب‌شرقی می‌آییم تا به گردنه بین مهرچال و آتشکوه برسیم و از آن‌جا به آتشکوه و به همین ترتیب به ریزان می‌رویم. راه صعود به علت دیدداشتن روی مسیر قله‌های بعدی مشخص است. فقط بین مهرچال و آتشکوه ممکن است حدود ۱۰ دقیقه زودتر یا دیر راه را طی کرد. این راه با سرعت نسبتاً زیاد در مدت ۶ ساعت طی می‌شود (با سرعت معمولی چیزی حدود ۹ تا ۱۰ ساعت. از ریزان قله را دور می‌زنیم و از سمت شرق رو به جنوب می‌آییم و بعد به غرب می‌پیچیم و به دشت هویج در زیر قله‌ریزان می‌رسیم. از سمت جنوب‌غربی این دشت و از راه پهنی که مشخص است پایین می‌رویم و بعد از حدود ۲ ساعت با سرعت متوسط به ده افجه می‌رسیم. رفت و آمد به ده افجه نسبتاً زیاد است و معمولاً تا ساعت‌های ۸ و ۹ شب اتومبیل برای تهران گیر می‌آید.

کوه نارچو، ارتفاع حدود ۳۶۰۰ متر

نارچو قله‌ای صخره‌ای در شرق آزادکوه است که در نوک صخره‌های آن آثاری از قلعه‌ای قدیمی موجود است. قسمت شمالی این کوه دارای صخره‌های عمودی و بلند است و قسمت غربی آن هم صخره‌ای است، ولی با سنگ‌نوردی متوسط (+۹/۵)

می توان به آن صعود کرد. سمت جنوب دارای شیب تند و سنگ های ریز است و صعود از آن مشکل است. تنها از قسمت شرق آن که آن هم صخره های ولی دارای شیب کم است می توان تقریباً به راحتی آن را صعود کرد. برای صعود این کوه در جاده بلده به ده میناک و از آن جا به کلاک علیا می رویم (نگاه کنید به شرح آزادکوه) چند دقیقه پایین تر از پارکینگ کلاک علیا، در سمت چپ، دره ای هست که آن را دوره (Dora) می گویند. از سمت راست این دره (تقریباً وجه غربی) جاده ای پاکوب بالا می رود. از همین راه بالا می رویم تا به مزرعه ای می رسیم. از آن به بعد مسیر دره را ادامه می دهیم تا به گردنه ای می رسیم که سمت دیگر آن به طرف ده ناحیه سرازیر می شود. از کلاک تا این گردنه حدود ۲ ساعت راه هست. از گردنه به سمت راست (تقریباً غرب) بالا می رویم. (راه از روی سنگ عبور می کند)، تا به قله می رسیم. این قسمت هم حدود ۱ ساعت راه است.

قله ناز

قله ناز دارای دو قله شرقی و غربی است.

راه اول. از چهار پایین می آییم و طوری به طرف قله ناز تراورس می کنیم که به گردنه بین چهار و ناز شرقی برسیم. راه پاکوب باریکی موجود است. از گردنه سوار یال شمالی ناز شرقی می شدیم و بعد از حدود ۳ ربع به ناز شرقی می رسیم، و از آن جا به طرف غرب پایین می رویم تا به گردنه بین دو قله ناز برسیم و بعد ناز غربی را که بلندتر است صعود می کنیم.

راه دوم. از گردنه به طرف غرب می رویم و وارد چال پایین دو قله ناز می شویم و سپس از سینه کش روبه رو (شمال قله غربی) بالا می رویم تا به خط الرأس غربی قله ناز غربی می رسیم و سپس به قله صعود می کنیم. فاصله دو قله چهار و ناز کمتر از ۲ ساعت است. در شمال قله دهکده گته ده (Gate-deh) دیده می شود.

برای برگشت به کلوان ابتدا به قله ناز شرقی برمی گردیم و سپس از یال شرقی آن پایین می آییم. نیمه آخر راه زیگزاگ های بلندی دارد و بعد وارد باغات می شود که پیدا کردن راه معمولاً مشکل است. این راه طولانی و بیش از ۳ ساعت وقت می گیرد. پیش از رسیدن به باغات و کمی بالاتر از درخت بید بزرگی که در زمینی مسطح دیده می شود چشمه خوبی موجود است. در یکی از مسیرهای قله ناز پناهگاهی احداث شده است. این پناهگاه در شمال غربی دهکده کلوان قرار دارد.

کوه نالر (Nalar)، ۳۷۱۰ متر

از زردکمر که دهی است نزدیک بلده جاده تهران- نور یا بلده- نور که جدیداً ساخته شده است از زردکمر (Zardkamar) که دهی است نزدیک بلده می گذرد و به گردنه تاش (Tash) بین دو قله سیاه سنگ و نالر می رود و از آن جا به طرف نور سرازیر می شود. با خودرو از این راه تا گردنه می رویم و درست روی گردنه یعنی در نقطه اوج آن از

یال سمت راست صعود را شروع می‌کنیم و از روی خطالرأس به سمت جنوب شرق می‌رویم تا بعد از ۱/۵ ساعت بدون کوله به قله نالر می‌رسیم. سر راه صخره‌هایی هست که می‌توان از پایین دست آن به راحتی عبور کرد. راه سمت راست (تقریباً جنوب) بهتر است و در آن جا راه پاکوب هست. قله نالر را بلندتر از گرگ نوشته‌اند، اما روی قله به خوبی پیداست که قله گرگ بلندتر است. در تمام جاده‌ها و بعد خطالرأس آب نیست. ولی در پایین دست راه چشمه هست. پس باید آب را از پایین آورد. در سمت چپ گردنه تاش یال کوه سیاه سنگ هست که می‌توان از آن بالا رفت و بعد از حدود ۳ ربع ساعت به قله رسید (خودم نرفتم). فاصله زردکمر تا بلده چند دقیقه بیشتر نیست و هر روز بعد از ظهر حدود ساعت ۲ برای تهران اتوبوس هست که معمولاً از جاده آمل می‌روند مگر این که این جاده بسته باشد که از پل زنگوله و جاده چالوس به تهران می‌روند.

نرگس، ارتفاع ۳۶۵۰ متر

قله در شمال ده پیچ‌بن واقع است. برای رسیدن به پیچ‌بن از قزوین و از گاراژ حسینی واقع در خیابان سعدی سوار اتوبوس‌های الموت می‌شویم و به معلم کلایه یا شترخان می‌رویم. از این جا باید وانت درستی گرفت که بعد از ۱/۵ ساعت در جاده خاکی به ده گرمارود که آخرین ده در این جاده می‌باشد می‌رود. از خودرو پیاده شده بقیه راه را که مال روست و به طرف شمال شرق می‌رود پیاده طی می‌کنیم تا به پیچ‌بن می‌رسیم که در دشت وسیعی قرار دارد و جمعیت ده زیاد نیست. تنها چشمه ده در شمال آن است. قله شاه‌البرز و سات و غسل‌سر در اطراف این ده قرار دارند. برای صعود قله به طرف گردنه شمالی حرکت می‌کنیم که با چند زیگزاگ بزرگ به آن می‌رسد. از خطالرأس به طرف مشرق می‌رویم که با عبور از یک قله فرعی به مخروطی سنگلاخی و نیمه‌سنگی که از یال حدود ۱۰۰ متر ارتفاع دارد و یک گرده سنگی در سمت شمال آن است می‌رسد. دره سه‌هزار در شمال این کوه و قله سیالان و علم کوه و غیره از روی قله پیدایند. مدت صعود از پیچ‌بن تا قله حدود ۳/۵ ساعت است و از گرمارود تا پیچ‌بن نیز کمتر از ۳ ساعت راه هست. امروزه جاده ماشین‌رویی از پیچ‌بن به شرق کشیده‌اند. به گزارش خطالرأس علم کوه به سیالان رجوع کنید.

قله‌های نروا (Nerwa) ۳۸۱۰ متر و نزوا (Nezwa) ۳۷۸۲ متر

این دو قله در شمال شهرستان شهمیرزاد قرار دارند. از سمنان توسط خودروهای شهمیرزاد به آن شهر می‌رویم. از شهمیرزاد توسط مینی‌بوس یا وانت‌بار می‌توان به گردنه ۲۷۰۰ متری کوه بشم رفت که در آن جا می‌توان قله مرتفع منطقه را دید.

خودروهای منطقه معمولاً تا ده چاشم (Chashm) واقع در جنوب غربی کوه نروا می‌روند. ولی می‌توان با کرایه وانت‌بار دربستی تا خوریه بالا که دهی است در جنوب خاوری کوه نروا رسید. از شه‌میرزاد تا خوریه بالا نزدیک ۲ ساعت راه با خودرو هست. بعد از عبور از خوریه بالا مسیر را در راه مشخصی در دره شمالی ده پیاده ادامه می‌دهیم و بعد از ۱/۵ ساعت به ابتدای یال جنوبی قله می‌رسیم. صعود از این یال با شیب تند و با صرف ۳ ساعت ابتدا به کمرش خط‌الرأس فی‌مابین دو قله می‌رسد که از مسیری ملایم به سمت شرق به قله نروا می‌رسیم و سپس با تغییر جهت به سمت غرب بر روی خط‌الرأس و با صرف ۱ ساعت به قله اصلی یعنی نروا می‌رسیم.

از طریق دیگری هم می‌توان این دو قله را صعود کرد. به این ترتیب که از شه‌میرزاد به چاشم با خودرو می‌رویم و سپس به گردنه سفیدلت می‌رویم تا گردنه سفیدلت جاده ماشین‌رو هست و از آن‌جا با قله نروا کمتر از یک ساعت راه هست.

قله نمک کوثر، ارتفاع ۳۶۵۰ متر

این کوه دو قله بلند در شرق خود دارد برای صعود آن‌ها به ورارو می‌رویم و از شرق کوه یا از شمال آن بالا می‌رویم. حدود ۲/۵ ساعت طول می‌کشد که به قله می‌رسیم. قله دیگر حدود ۲۰ دقیقه با اولی فاصله دارد. احتمالاً بلندترین قله، شرقی‌ترین قله است.

دو قله گونگ‌چال و نمک‌کوثر اسامی خود را از محل‌هایی (محوطه پهن و معمولاً چمنزار) گرفته‌اند که گوسفندداران در آن‌ها چادر می‌زنند. گونگ‌چال در شمال کوه گونگ‌چال است و نمک‌کوثر و در ضمن تمام دره بین هفت‌سران لار و کوه گونگ‌ال را گونگ‌چال می‌گویند و تمام دره جنوبی کوه نمک‌کوثر را نمک‌کوثر می‌گویند.

قلل ورارو و هفت‌سران لار و سه‌سنگ و دو خواهران و شکر لقااص و...

در شمال غربی کوه دماوند چند قله بلند هست که اغلب آن‌ها بیش از ۴۰۰۰ متر ارتفاع دارند.

قله ورارو (Veraru) به ارتفاع ۴۰۵۰ متر و هفت‌قله هفت‌سران لار که همه غیر از آخرین قله غربی ۴۱۰۰ متر ارتفاع دارند روی یک خط‌الرأس تقریباً مستقیم شرقی-غربی قرار دارند. قله آخر ۴۱۵۰ متر است. یال شرقی آن‌ها از مغرب تخت سرداغ و بعد از رودخانه سه‌سنگ شروع می‌شود. در جنوب این قله‌ها رودخانه دیوآسیاب و در شمال آن‌ها رودخانه سه‌سنگ جاری است. این قلل از غرب و شمال غربی به کوه سه‌سنگ متصل می‌شوند.

دو قله ششم و هفتم از هفت‌سران صخره‌ای و کمی مشکل است. عبور هر ۸ قله از رودخانه سه‌سنگ حدود ۶/۵ ساعت طول می‌کشد که در گزارش خط‌الرأس دماوند به علم‌کوه شرح داده‌ایم.

سه سنگ و دوخواهران

برای صعود این قله‌ها از گردنه سه سنگ، بهتر است از کنار رودخانه بزرگ سه سنگ به طرف غرب برویم و از سرچشمه این رودخانه که در آن جا قله دوخواهران مشخص است به طرف جنوب برویم و ابتدا دوخواهران و بعد دو قله سه سنگ را صعود کنیم. سه سنگ دارای دو قله یکی به ارتفاع ۴۳۰۰ متر و دیگری به ارتفاع ۴۲۵۰ متر می‌باشد. از گردنه سه سنگ تا قله دوخواهران حدود ۴/۵ ساعت راه است که در صورت نبودن برف (اواسط تابستان به بعد) کمتر طول می‌کشد. اگر از سمت هفت‌سران بخواهیم به سه سنگ برسیم، قله کوچک سه سنگ مسیری صخره‌ای دارد که باید با دقت راه را پیدا کرد و از غرب هفت‌سران تا سه سنگ کوچک حدود یک ساعت و ربع و از سه سنگ کوچک تا بزرگ هم حدود ۱ ساعت راه است. از سه سنگ بزرگ تا دوخواهران هم ۱ ساعت راه است.

قله وروشت، ارتفاع ۴۱۰۰ متر (نقشه البرز مرکزی ۴۰۰۸ متر)

مبدأ صعود این قله ده ولی آباد بعد از تونل کندوان در جاده کرج به چالوس است. از کنار قهوه‌خانه ولی‌آباد و از راه مشخصی عبور می‌کنیم و بعد از حدود ۲۰ دقیقه به ده ولی‌آباد می‌رسیم. از بالای ده و از سمت چپ آن به راه خود ادامه می‌دهیم و بعد از عبور از صخره‌ها و با دوری بزرگ، به راست و در واقع بالای صخره‌ها می‌پیچیم و به قله می‌رسیم. این راه حدود ۶ ساعت است.

راه دوم. از سمت غرب قله دهلا (به گزارش دهلا رجوع کنید) به طرف شمال پایین می‌رویم. شیب تند است و سنگ‌های خرد عبور را مشکل می‌کند. باید به سمت شمال شرق برویم تا از صخره‌های سمت راست خود عبور کنیم و به گردنه بزدوش (Bozdush) بین دهلا و وروشت برسیم. از گردنه راه ساده می‌شود. از سمت راست برآمدگی جلو راه رد می‌شویم و به سمت قله وروشت می‌رویم. فاصله دو قله دهلا و وروشت ۲ ساعت و ۱۰ دقیقه است.

در سمت شمال شرق وروشت قله‌ای خاکی است که راه آن ساده و پهن است و آن را مری (Mary) می‌گویند. روی نقشه گیتاشناسی آن‌را جیرچال نوشته. در سمت شمال غرب وروشت هم قله دیگری هست که در محل آن‌را پيله کوه (pile kuh) و روی نقشه شاه‌پیل کوه نوشته‌اند. در بین راه دهلا به وروشت در سمت غرب گردنه بزدوش و کمی پایین‌تر از گردنه چشمه آب هست و در سمت شرق و کمی بعد از گردنه هم چشمه دیگری هست که هردوتا اواخر شهریور هم آب دارند.

در صورتی که نخواهیم از روی خط‌الرأس و از بین صخره‌ها رد شویم می‌توانیم از گردنه نفتو به طرف شمال پایین برویم و به چمن گلستان برسیم و از آن جا به طرف شمال غرب برویم و به گردنه بزدوش برسیم. این راه راحت و احتمالاً نزدیک‌تر است. برای برگشت در صورتی که نخواهیم از راه رفته برگردیم از روی قله وروشت و از روی خط‌الرأس به سمت

جنوب می‌آییم و بعد از روی یالی که به سمت جنوب غربی می‌رود پایین می‌رویم تا به گردنه‌مانندی می‌رسیم که دو برآمدگی خاکی و کوچک در سمت غرب آن هست. این دو برآمدگی را رد می‌کنیم و بعد به سمت جنوب و جنوب شرق می‌رویم. راهی مال‌رو در سمت جنوب شرق پیداست و به سمت آن راه می‌رویم که از کمرش کوه می‌گذرد و در مدت حدود نیم ساعت به هریجان می‌رسد. می‌توان از کف دره و از راه مال‌رو دیگری پایین رفت و به ولی‌آباد رسید و هردو ده به‌خصوص هریجان بسیار زیبایی‌ند و در سمت شمال و شرق هریجان صخره‌های عمودی هست و در پای صخره‌های شرقی جنگلی پر و زیبا هست. از هریجان جاده خاکی ماشین‌رو هست که با پیچ‌وخم طولانی به جاده آسفالت تهران- چالوس می‌رسد.

قله وزوا، ۴۱۵۰ متر

قله‌ای است بین قله‌های جانستون در شرق و گردنه ورزا، (سر راه قله سرکچال به خلنو) در غرب. فاصله آن با جانستون حدود ۱/۵ ساعت تا گردنه ورزا حدود نیم ساعت است.

هفت‌خوانی از جبهه غربی، ارتفاع ۳۹۱۰ متر

به همان ترتیب که در مورد ناز و کهار گفته شد از جاده چالوس به طرف کلوان می‌آییم متنها نرسیده به کلوان از جاده سمت راست به دهکده کلها می‌رویم. قله هفت‌خوانی در سمت شرق ما با کمی تمایل به شمال قرار دارد. از یال پرشیب و مشخص رو به شرق بالا می‌رویم تا به خط‌الرأس و سپس به دو قله می‌رسیم. مدت صعود حدود ۴ ساعت است. آب را باید از پایین برد. راه بازگشت همان راه صعود است.

راه دوم. به‌جای این راه می‌توان از دهکده آویزر (Avizar) نرسیده به کلها نیز به قله صعود کرد. شیب این راه ملایم‌تر است. از کنار رودخانه بالا می‌رویم تا به ساختمانی در سمت راست می‌رسیم. از یال سرخ‌رنگ پشت آن بر روی یال می‌رویم و تا قله صعود می‌کنیم. این راه هم برای صعود زمستانی مناسب است.

هفت‌خوانی از جبهه شمالی

از کرج به طرف چالوس می‌رویم و بعد از گچسر به دوراهی آزادبر می‌رسیم، داخل جاده آزادبر می‌شویم، از آن می‌گذریم و به گردنه عسک می‌رسیم. این‌جا پیاده می‌شویم و از راه مال‌رو به طرف پایین حرکت می‌کنیم و بعد از حدود ۱ ساعت به زیر یال هفت‌خوانی می‌رسیم. از روی یال به طرف قله حرکت می‌کنیم، بعد از حدود ۶ ساعت به قله می‌رسیم. امروزه جاده بالا آمده تا حدود ۲ ساعتی قله. که در صورت داشتن یا کرایه‌دادن وانت یا جیب می‌توان از آن جاده استفاده کرد.

روی یال آب نیست و آب را معمولاً باید از پایین برداشت. راه برگشت همان راه صعود است.

قله هزارمسجد، ۳۱۳۰ متر

قله این کوه حالت زیارتگاه دارد و می‌توان با جیب یا نیسان و وانت به آن رسید. از مشهد از راه دهات فاز- معین‌آباد- رضوان و سد کارده و دهات کوشک‌آباد- بهره- گوش به ده بزرگ مارشک (Mareshk) می‌رسیم. تا این‌جا جاده آسفالت است. از مارشک به دهات کریم‌آباد- تک‌چشمه و سپس از جاده خاکی که در بعضی نقاط بسیار خراب است به قله می‌رسیم. از مشهد تا مارسک ۷۰ کیلومتر راه است و از مارسک تا قله ۴۴ کیلومتر.

راه دوم. رسیدن به قله هزارمسجد. از مشهد به چناران و بعد به بقمج (Boghmej) می‌رویم. طول راه ۳۵ کیلومتر و حدود نصف آن خاکی است. بعد از بقمج از بین دو روستای گاش (Gash) و اندیشش یا انجیشش (Anjishesh) می‌گذریم و به گردنه‌ای می‌رسیم. بعد از گذشتن از گردنه به یک سد خاکی به نام شهدای عشایر می‌رسیم، و بعد راه را ادامه می‌دهیم تا قله.

قله هم‌هن (Hamhen)، ارتفاع ۳۶۰۸ متر

از سهرای تهران پارس تهران با اتوبوس‌های فشم به دوراهی امامه ۳ کیلومتری فشم می‌رویم و از آن‌جا با خودروهای عبوری به ده امامه می‌رویم. در صورت نبودن وسیله نقلیه باید پیاده رفت که حدود ۲ ساعت طول می‌کشد. در امامه در تقاطع رودخانه باید پیاده شد و به سمت چپ (شمال) در مسیر رودخانه شروع به صعود کرد. بعد از حدود یک‌ربع ساعت رودخانه دوشاخه می‌شود که در امتداد شاخه چپ صعود می‌کنیم و بعد از حدود ۲۰ دقیقه دیگر مجدداً رودخانه دو شعبه می‌شود. از این نقطه روی یال سمت چپ می‌رویم و مستقیماً تا قله صعود می‌کنیم. از امامه تا قله ۳ الی ۴ ساعت طول می‌کشد. راه دوم. با اتوبوس گرمابدر، از سهرای تهران پارس حرکت می‌کنیم و در گرمابدر پیاده می‌شویم. مسیر جاده ماشین‌رو گرمابدر کمی بعد از ده به دوراه تقسیم می‌شود که ما راه سمت راست را پیش می‌گیریم و به کنار رودخانه می‌رسیم. از سمت چپ رودخانه پیش می‌رویم تا جایی که در سمت راست رودخانه یک جوی فرعی به رود اصلی می‌ریزد. پس از رود اصلی عبور می‌کنیم به کنار جوی فرعی که از جنوب می‌آید می‌رسیم تا این‌جا کمتر از ۱ ساعت راه است و از سمت راست این جوی صعود می‌کنیم تا به خط‌الرأس آن می‌رویم تا به قله هم‌هن می‌رسیم. این قله سر راه صعود پیرزن کلون و مهرچال از این سمت است و برای صعود زمستانی مناسب است. مدت صعود از گرمابدر حد ۳/۵ ساعت است.

زاگرس و کوه‌های مرکزی

رشته اشترانکوه

رشته اشترانکوه واقع در مرکز بخش الیگودرز از شهرستان بروجرد، خط‌الرأس آن در جهت شمال‌غربی به جنوب‌شرقی است.

اشترانکوه معمولاً از سمت شمال‌شرق و شرق صعود می‌شود. منطقه غربی آن دارای شیب‌های تند و اغلب شنی و سنگی است و صعود آن مشکل است. به‌علاوه به علت وجود دریاچه گهر در آن سمت و نبودن جاده ماشین‌رو دسترسی به آن دشوار است.

ناحیه شرقی را می‌توان به ۳ منطقه یا حوزه یا آبریز تقسیم کرد که هرکدام از این مناطق از دهی خاص قابل صعود است. به این ترتیب، از جنوب شرقی به شمال‌غربی.

الف. منطقه کمندون (Kamandoon). شامل این قله‌ها: ۱. کول‌جنو (Kulejonnou) یا کوه چنان؛ ۲. تخت‌شاه؛ ۳. از نادر؛ ۴. پیاره کمندون (Peiarah).

ب. منطقه ده دَرِتخت یا منطقه سراب شاه‌تخت شامل قتل: ۱. پیاره دَرِتخت؛ ۲. قله مِهَرَجَمال؛ ۳. سوزنی مِهَرَجَمال؛ ۴. سراب شاه‌تخت؛ ۵. لگه (Lagah)؛ ۶. قله فیالسون (Fialehsson).

ج. منطقه پاتاف و تیون شامل قتل: ۱. میرزایی؛ ۲. کوله‌لایو (Kule Layo)؛ ۳. سن‌بران (Senboran)؛ ۴. گل‌گهر (Gale Gahar)؛ ۵. گل‌گل (Gol Gol).

منطقه کمندون و منطقه دَرِتخت یا سراب شاه‌تخت به وسیله گردنه پیاره از هم جدا می‌شود (این گردنه هم‌ایو هم می‌گویند) و منطقه سراب شاه‌تخت از تیون یا پاتاف به وسیله گردنه چنبر میرزایی (این گردنه را گردنه پاتاف هم می‌گویند) از هم جدا می‌شود.

الف. منطقه کمندون. برای رسیدن به این منطقه بهتر است به الیگودرز برویم و از آن‌جا با خودروهای کمندون به آن‌جا برسیم. برای صعود هر چهار قله این منطقه احتمالاً احتیاج به یک شب ماندن هست. چون قله‌ها از کف منطقه ارتفاع زیادی دارد. دو قله کول‌جنو و تخت‌شاه را در یک برنامه طولانی می‌توان یک روزه صعود کرد.

به این ترتیب که از ده با حدود ۲ ساعت راهپیمایی به تونل برفپیر می‌رسیم. این‌جا جای مناسبی برای چادر زدن است و مبدأ خوبی برای صعود برای رسیدن به تونل برفپیر باید از کنار رودخانه کمندون رو به بالا رفت تا جایی که رودخانه دو قسمت می‌شود. از آن‌جا در امتداد رودخانه سمت چپ بالا می‌رویم. در سمت پایین تنگه فاصل بین تخت‌شاه و از نادر، تونل برفپیر قرار دارد.

برای صعود دو قله تخت‌شاه و کول‌جنو. درست از جلو کوه تخت‌شاه (شمال‌شرق آن) شروع به صعود می‌کنیم. در مسیر راه صخره‌های زیادی وجود دارد که باید از آن‌ها بالا رفت. بعد از چند ساعت به روی خط‌الرأس تخت‌شاه می‌رسیم و مسیر را به طرف چپ (تقریباً جنوب) ادامه می‌دهیم تا به قله تخت‌شاه می‌رسیم. این راه حدود ۵ ساعت طول می‌کشد. فاصله بین تخت‌شاه و کول‌جنو مقداری بریدگی دارد که باید به گردنه رفت و از آن‌جا به سمت کول‌جنو رفت. راه سمت راست کول‌جنو (غرب آن) که ادامه خط‌الرأس است. به علت درگیری با صخره احتیاج به وسایل فنی دارد. اما یالی تیغه‌مانند از وسط یخچال شمال‌شرقی کول‌جنو تا قله کوشیده شده که در ظاهر صعود آن مشکل می‌نماید، اما در واقع ساده است و می‌توان از آن بالا رفت.

راه دیگر آن است که قله را از جلو (از شمال‌شرق و شرق) دور زد و به جنوب آن رفت و از آن‌جا صعود کرد که راحت‌تر است. این راه حدود ۴ ساعت طول می‌کشد. برای برگشت از مسیر یخچال زیر کول‌جنو استفاده می‌کنیم و مستقیم به پایین می‌آییم.

راه دوم صعود کول‌جنو: از الیگودرز به کمندون می‌رویم و از کمندون بالا می‌رویم و از سازمان آب که محوطه نسبتاً بزرگی در جلو آن هست می‌گذریم و از پلی بر روی رودخانه رد می‌شویم و به سمت چپ آن می‌رویم و به موازات رودخانه تا دره‌ای می‌رویم در سمت چپ این‌جا را تنگ از نادر می‌گویند. تا این‌جا ۳ ربع ساعت راه آمده‌ایم. داخل دره سمت چپ می‌شویم و بالا می‌رویم تا به محوطه پهنی می‌رسیم که آن‌را سراب بهادر می‌گویند. تا این‌جا هم ۳ ربع دیگر راه است. راه را ادامه می‌دهیم تا به گردنه‌ای می‌رسیم. از گردنه به سمت راست می‌رویم و به پناهگاه می‌رسیم. از سراب بهادر تا پناهگاه ۱/۵ ساعت راه است از پناهگاه از کنار جوی کوچکی بالا می‌رویم با تمایل به سمت چپ تا به یک سینه‌کوه می‌رسیم که از آن هم بالا می‌رویم در سمت راست یخچال زیر قله هست که آن‌را سیاه‌چال می‌گویند که از پناهگاه تا آن‌جا ۱/۵ ساعت راه است. می‌توان سینه به‌جای قسمت راست رفتن به سمت چپ رفت و از توی صخره‌ها از شکافی جوی مانند بالا رفت و به خط‌الرأس قله رسید که بعد به راست می‌پیچیم و به قله می‌رویم. در صورتی که به سمت راست برویم و داخل یخچال شویم به سمت راست یخچال و زیر تیغه شمالی که از قله تا یخچال آمده می‌رویم و آن تیغه را که صعودش مشکل نیست در مدت حدود یک ساعت و ربع صعود می‌کنیم و به قله می‌رسیم. برای برگشت بهتر است از روی قله به سمت شمال به گردنه بین کول‌جنو و تخت‌شاه برویم و از آن‌جا به یخچال سیاه‌چال بیاییم و بقیه راه را از مسیر رفت برگردیم.

قله از نادر

از نادر، کوهی تقریباً منفرد است چون با دو قله شمالی (پیاره کمندون) و جنوبی (تخت‌شاه) فاصله دارد؛ یعنی دارای بریدگی است.

قله‌از نادر در سمت راست تنگه تونل برف‌پیر قرار دارد و برای صعود آن از همان جلو شروع می‌کنیم. مسیر کمی صخره‌ای است و مقداری درگیری با سنگ دارد. و بعد از حدود ۳/۵ ساعت به کوهی که جلواز نادر است می‌رسیم و از آن جا یک یال دنداندار با قله اصلی فاصله هست که بیش از ۱ ساعت زمان می‌برد و برای برگشت هم می‌توان از راه رفت، برگشت و هم از طریق شمال کوه که به گردنه پیاره می‌رسد. این راه از دره‌ای می‌گذرد که مقداری درگیری با سنگ دارد و به‌علاوه باید حدود ۳ ساعت از سمت راست دره بالا رفت.

قله پیاره کمندون و پیاره در تخت

برای صعود این دو قله هم می‌توان از ده کمندون راه افتاد، هم از ده درتخت و در هر دو صورت باید به گردنه پیاره رفت. راه این قله از سایر قله ساده‌تر است. ابتدا به گردنه پیاره می‌رویم و از آن جا به قله پیاره کمی سمت چپ گردنه (جنوب) صعود می‌کنیم. مدت صعود این قله حدود ۴ ساعت است. این قله به ده کمندون مشرف است. قله دیگری به همین نام پیاره و در سمت شمال آن هست که مشرف به ده دره‌تخت است و آن را پیاره درتخت می‌گویند. برای صعود پیاره درتخت از همان خط‌الرأس که سنگی و طولانی است به سمت شمال حرکت می‌کنیم. ابتدا به گردنه می‌رسیم و بعد به قله که حدود ۲ ساعت طول می‌کشد. برای برگشت راه مال‌رویی از کنار یخچال هست که به گردنه می‌رود. برگشت حدود ۲/۵ ساعت طول می‌کشد.

منطقه درتخت یا سراب شاه‌تخت. قله لگه- سراب شاه‌تخت. برج مهرجمال و قله مهرجمال، سراب شاه‌تخت نزدیک ده درتخت است. در غرب سراب یا جلو ما وقتی رو به کوه ایستاده‌ایم دره‌ای تنگ قرار دارد که به تدریج باز می‌شود و در آخر آن دیواره‌ای با شیب تقریباً ۷۵ درجه تا نزدیک قله کشیده شده است.

برای صعود قله‌های این منطقه از یال دست راست این دره که محلی‌ها به آن کوه لِمه‌سو (Lameso) (به معنای خشک و بی‌آب) می‌گویند شروع می‌کنیم. راه نسبتاً راحت است و درگیری کمی با صخره دارد. هدف رسیدن به قله لگه (Lageh) است. فاصله سراب تا لگه حدود ۵ ساعت است. سمت راست لگه (یا شمال غربی آن) قله فیاسون هست و سمت چپ آن (جنوب‌شرقی) قله شاه‌تخت و مهرجمال. برای رسیدن به شاه‌تخت باید از لگه پایین آمد که بعضی از قسمت‌های آن احتیاج به کار فنی دارد.

بعد از رسیدن به گردنه و بعد قله مهرجمال است که حدود ۱ ساعت وقت برای صعود آن‌ها کافی است. برای برگشت می‌توان از گردنه کوچکی بین سوزنی مهرجمال و قله مهرجمال استفاده کرد که در پایین آن یخچالی است با شیب ۴۵ تا ۷۰ درجه که حدود ۲ کیلومتر تا چال سراب شاه‌تخت امتداد دارد. البته این یخچال احتیاج به کلنگ دارد و در صورت نبود کلنگ می‌توان با احتیاط از فاصله بین یخچال و سنگ‌های کناره دره استفاده کرد و پایین رفت. قسمت‌های پایین یخچال شیب تند می‌شود و احتیاج به حمایت طناب دارد. پایین آمدن از این یخچال حدود ۲ ساعت و از آن‌جا تا چشمه‌های سراب نزدیک ۱ ساعت زمان می‌برد. برگشت از راهی که رفته‌ایم ایمن‌تر و راحت‌تر، ولی دورتر است.

صعود قله میرزایی - کوله لایو (Kule Layu) و سن‌بران (Senboran)، گل‌گهر (Galeghar) و گل‌گل (Golgol).

تمام این قله را می‌توان از دره چال کبود صعود کرد و از چال میشان پایین آمد.

چال کبود جایی فراخ و بزرگ و دارای یخچال است. برای آمدن به آن در صورتی که از تخت بیابیم از بالای سراب تا آن‌جا حدود ۴ ساعت راه است و در صورتی که از تیون حرکت کنیم حدود ۵ ساعت راه است. در تیون مشهدی‌رضا راهنمای منطقه بوده. امروزه در این راه پناهگاهی به نام پناهگاه گل‌گل درست شده. آب در کف چال‌ها نیست.

از کف چال کبود تا چنبر میرزایی قله انتهایی جنوب‌غربی چال حدود ۱ ساعت و از آن‌جا تا کوله‌لایو کمی بیش از ۱/۵ ساعت و از کوله‌لایو تا سن‌بران حدود نیم ساعت راه است. راه در بعضی قسمت‌ها توأم با سنگ‌نوردی است. در شمال‌غربی چال کبود، چال میشان قرار دارد و دو قله گل‌گهر و گل‌گل در آن چال قرار دارند. از سن‌بران تا گل‌گهر ۴۵ دقیقه راه نسبتاً مشکل و از گل‌گهر به گل‌گل هم ۱/۵ ساعت است که اواخر آن مسیر مشکل می‌شود. و توأم با سنگ‌نوردی نسبتاً مشکل است. از گل‌گل از یال سمت راست تقریباً جنوبی چال میشان پایین می‌آییم که حدود ۲/۵ ساعت وقت می‌گیرد.

توجه: ۱. امروزه بیشتر اوقات کوهنوردان کل خط‌الرأس اشترانکوه را در یک برنامه صعود و طی می‌کنند که به طور متوسط ۴ روز طول می‌کشد. بهترین فصل صعود اواخر ماه است که مقداری برف در لابه‌لای سنگ‌ها برای رفع تشنگی یافت می‌شود.

۲. صعود زمستانی اغلب قله اشترانکوه به غیر از سن‌بران و گل‌گل و گل‌گهر که حداقل با ۲ روز وقت انجام می‌شود بسیار مشکل است. به‌خصوص صعود قله‌های جنوب‌شرقی آن نظیر کول‌جنو و تخت‌شاه. صعود زمستانی کول‌جنو در سال ۶۲ یک هفت به‌طول انجامید.

قله‌های همدان

دیوار بلند کوه‌های الوند سرتاسر جنوب و غرب همدان را احاطه کرده، از طرفی یکی از عوامل هوای سرد همدان است که

در تابستان باعث جلب توریست می‌شد و از طرف دیگر با آب و هوای خوش و چشمه‌های فراوان و گوارا، محل وسیعی برای تفریح، گردش و ورزش برای اهالی را فراهم کرده است. آب آشامیدنی همدان و دامپرووری آن هم مدیون کوه‌های الوند است. بیشتر باغ‌های این شهر در دامنه‌ها و دره‌های این کوه ایجاد شده است. کوه‌های همدان آتشفشانی و جنس سنگ‌های آن خارا (گرانیت) است. الوند دارای قله متعددی است که در زیر از شمال غربی به جنوب شرقی بلندترین آن‌ها را شرح می‌دهیم. در طول مسیر قله‌ها به علت وجود چشمه، احتیاج به حمل آب نیست.

قزل‌ارسلان، ارتفاع ۳۲۵۰ متر

این قله در انتهای شمال غربی خط‌الرأس الوند قرار دارد و بیشتر آن سنگی است.

راه صعود- از دهکده وهنان (Wehnan). از محل چراغ‌قرمز که میدانی (میدان سپاه) است در اول جاده همدان به تهران یا همدان به کرمانشاه سوار خودروهای عبوری می‌شویم که حدود نیم ساعت بعد در سر جاده همدان به کرمانشاه به دوراهی صالح‌آباد می‌رسد. سمت چپ جاده اصلی راهی فرعی هست که به دهکده وهنان می‌رود و حدود یک‌ربع راه است. از دهکده وهنان کوه‌های قزل‌ارسلان و دائم برف یا (خَرّه‌به‌سر Xarreh-be-sar) پیداست. به سمت جنوب شرقی و از راهی پهن و مشخص به‌راه می‌افتیم که بعد از حدود ۲ ساعت پیاده‌روی به پای کوه قزل‌ارسلان می‌رسیم. این قله از سمت شرقی در تابستان راهی ساده دارد که درست از وسط دره نسبتاً پهنی است که دو طرف آن دو یال سنگی است و حدود ۳ ربع طول می‌کشد که به قله می‌رسد. در زمستان تمام پهنه این دره، پر از برف می‌شود که معمولاً از یکی از یال‌ها و از کنار یا روی صخره‌ها باید عبور کرد و حدود ۳ ساعت صعود آن طول می‌کشد. یال جنوبی دره که آن‌هم صخره‌ای است و باید از روی صخره‌ها عبور کرد برای تیم ۳ الی ۴ نفره صعود آن یا حمایت حدود ۴ ساعت طول می‌کشد. این راه کاملاً مطمئن است. برای رسیدن به آن از کف یخچال باید به طرف جنوبی یعنی به طرف قله دائم برف رفت و از ابتدای یال جنوبی صعود کرد.

راه دوم- راه حیدره قاضی‌خان. این ده در سمت مغرب همدان واقع است و برای رسیدن به آن باید از همدان یا با خودرو در بست به آن رسید و یا از انتهای غربی خیابان یا بلوار جانبازان نزدیک میدان بار همدان با مینی‌بوس‌های ده به آن‌جا رفت.

ارتفاع این ده بسیار بالاست و از آن‌جا تا پای قزل‌ارسلان حدود ۱/۵ ساعت است و راه صعود خود قله همان راه پیش‌گفته است.

راه سوم. از قلاق‌لان (Qalaghlan). برای رسیدن به قلاق‌لان به شرح قله‌های الوند و قلاق‌لان رجوع کنید.

برای رسیدن به دائمبرف و قزلارسلان در تابستان، می‌وان از زیرسنگ‌های قلاق‌لان رد شد و یا یال جنوب قله را بالا رفت و صخره‌های قلاق‌لان را دور زد و به سمت شمال‌غرب رفت.

راه از گنجنامه تا پناهگاه قلاق‌لان حدود ۳/۵ ساعت است و در زمستان بستگی به وضع برف دارد. اما معمولاً بین ۴/۵ تا ۶ ساعت است.

از قلاق‌لان به سمت شمال‌غرب و از روی یال و گردنه بین قلاق‌لان و دائم‌برف رد می‌شویم که در تابستان حدود ۳ ساعت راه تا دائم‌برف است و از دائم‌برف تا قله قزلارسلان کمی بیش از ۱ ساعت طول می‌کشد.

این راه در زمستان هم قابل عبور ولی طولانی است و در روی یال قله دائم‌برف احتیاج به سنگ‌نوردی دارد.

راه چهارم - از وردآورد بالا. این ده بر سر راه اسدآباد به شهرستانه که همان راه اسدآباد به توپسرکان است قرار دارد و برای صعود زمستانی بهترین راه است. از همدان به اسدآباد می‌رویم که بیش از ۱ ساعت راه است. و از اسدآباد با کرایه کردن اتومبیل به وردآورد بالا می‌رویم. در قهوه‌خانه‌ای که کنار جاده است می‌توان شب خوابید و صبح در صورتی که کف‌زمین را برف گرفته باشد. حدود ۷ ساعت راه تا قله قزلارسلان هست. قله ده به خوبی پیداست و در سمت راست آن قله دائم‌برف هم نمایان است. راه از روی یالی است که با کمی فاصله از ده مستقیماً به قله وصل می‌شود و جنوب‌غربی به شمال‌شرقی است.

راه برگشت همان راه صعود است. در زمستان این قله یکی از زیباترین کوه‌های ایران است.

قله دائم‌برف، ارتفاع ۳۴۲۰ متر

این کوه که آن‌را در قدیم خرّه‌به‌سر یعنی کوهی که قله‌اش خاکی است می‌نامیدند. در مجاور قزلارسلان است و با کمی بیش از ۱ ساعت می‌توان از قله یکی به قله دیگری رسید. نزدیک‌ترین راه صعود به آن از دهکده حیدره قاضی‌خان است که نزدیک ۲ ساعت تا قله آن راه است. خودروهای ده در انتهای بلوار جانبازان نزدیک میدان بار همدان ایستگاه دارند. اما به علت گرانی خودرو درست برای حیدره قاضی‌خان و به موقع نبودن اتومبیل‌های خود آن دهکده برای کوهنوردان، معمولاً این قله را از راه قله قلاق‌لان صعود می‌کنند که در قسمت راه سوم صعود قزلارسلان شرح دادیم. حُسن این راه در وجود پناهگاه قلاق‌لان است که می‌توان شب در آن جا به‌سر برد و صبح روز بعد قله‌ها را صعود کرد و برگشت.

در قدیم برای صعود دائم‌برف از طریق دهکده برفین یا برفجین و امامزاده کوه حرکت می‌کردند. به این ترتیب که از امامزاده کوه به طرف جنوب‌غربی بالا می‌رویم تا نزدیک گردنه یا خود گردنه و بعد به راست یا شمال‌غرب می‌پیچیم و به‌طور اریب به قله می‌رویم این راه حدود ۵ ساعت طول می‌کشد.

قله کمرلرزان، ارتفاع ۳۳۹۵ متر

راه اول. از همدان سوار مینی بوس های شهرستانه که در تابستان کنار لوناپارک یا میدان دانشگاه توقف می شویم و به گردنه شهرستانه می رویم. شهرستانه دهی است بزرگ که در پشت کوه های الوند (در جنوب آن) واقع است. روی گردنه یا در تنها قهوه خانه نزدیک آن از خودرو پیاده می شویم و از سمت چپ یعنی جنوب شرقی شروع به صعود می کنیم که بعد از رد کردن چند قله فرعی به قله بلند کمرلرزان می رسیم. این راه حدود ۳ ساعت است.

راه دوم. یا خودروهای دهکده دره مرادبیک که می توان در میدان دانشگاه و در خیابان بوعلی سوار شد به طرف این دهکده می رویم. از آن جا به طرف جنوب (در امتداد راهی که با خودرو آمده ایم) حرکت می کنیم تا از باغ های ده خارج می شویم و به چند خانه سنگ و گلی که آن ها را خانه ییلاقی ها می گویند می رسیم از دره مرادبیک تا این جا حدود ۲ ساعت پیاده روی است. دو دره در جلو هست که یکی روبرو دیگری کمی چپ تر است. از دره روبرو حرکت می کنیم تا انتهای آن دو به روی خط الرأس می رسیم. از خط الرأس به سمت راست یا شمال غرب می رویم و به قله می رسیم. این راه تا زیر شیب خط الرأس جاده پاکوب مشخص دارد. از خانه ییلاقی ها تا قله حدود دو ساعت و ربع راه است. قله مخروطی شکل و خاکی است. در سمت شمال غربی این قله، چند قله نزدیک به هم هست که آن ها را چهارقله می گویند.

قله یخچال، ارتفاع حدود ۳۵۸۰ متر

از همدان و از میدان دانشگاه سوار کرایه های دهکده دره مرادبیک می شویم. از دره مرادبیک و از راه مشخصی رو به بالا (سمت جنوب شرق) می رویم که از باغات این دهکده رد شده به محلی که دو دره با زاویه حاده ای در جلو نمایان است می رسیم. در این جا چند خانه گلی هست که آن ها را خانه ییلاقی ها می گویند. از دره مرادبیک تا اینجا حدود ۲ ساعت راه است. از دره سمت چپ حرکت می کنیم تا نزدیک انتهای دره در آن جا در سمت چپ راهی زیگزاگی هست که آن را هزارچم می گویند. این راه به میدانی می رسد در پای قله های یخچال که آن را میدان یخچال می گویند. از خانه ییلاقی ها تا این میدان حدود ۲/۵ ساعت راه است. از میدان در سمت جنوب دو قله نزدیک به هم هست که معمولاً در وسط آن ها مقداری برف باقی می ماند. این دو قله را یخچال می گویند. این میدان تا قله کمتر از نیم ساعت راه است. این قله بلندترین قله همدان است.

قله کلاه قاضی ۳۴۰۰ متر. نزدیک ترین راه به این قله از دهکده ارزانفود واقع در شمال شرقی آن است. ارزانفود یا به لهجه محلی ارزان پول دو مین بوس دارد که در گاراژی واقع در خیابان اراک نزدیک میدان چاپارخانه توقف می کنند و معمولاً صبح و ظهر به ده می روند. در همان محل سواری برای این ده همیشه هست.

از اول خیابان سنگشیر هم می توان خودرو کرایه کرد. در مدت حدود نیم ساعت به ارزان پول می رسد و در آن جا از یالی که به سمت جنوب غرب می رود به طرف قله می رویم. از این راه در مدت حدود ۳ ساعت به قله می رسیم. جاده ماشین رویی برای معدن سنگی در زیر قله کلاه قاضی کشیده اند که می توان از آن استفاده کرد و تا ۱ ساعتی قله رفت.

راه دوم از دهکده سیمین. برای رسیدن به این ده هم از اول خیابان سنگشیر اتومبیل سواری می گیریم. یا از میدان رسالت همدان سوار خودروها ابرو Eberu می شویم و در ابرو با دادن کرایه اضافی به سیمین می رویم. و بعد از رسیدن به آن از راه مشخصی به طرف جنوب غرب حرکت می کنیم تا آخر دره. در این جا تعدادی درخت هست. از یال سمت چپ به طرف قله می رویم که از سیمین تا قله حدود ۴ ساعت راه است. بر نوک کلاه قاضی سنگ گرانبه بزرگی هست که به صورت طبیعی نمی توان به آن صعود کرد.

صعود خط الرأس الوند

چون صعود قله های الوند به طور جداگانه نوشته شده، اینک ساعات فاصله بین قله ها را برای افرادی که بخواهند خط الرأس را صعود کنند می آوریم.

کوه های الوند از جنوب غربی تا جنوب شرقی همدان را چون دیواری بلند پوشانده اند. قله اصلی آن از جنوب شرقی به جنوب غربی آن به ترتیب عبارتند از کلاه قاضی - یخچال - کمرلرزان - قلاق لان - الوند - دائم برف - قزل ارسلان.

برای رسیدن به پای کلاه قاضی، باید از میدان سنگشیر همدان سوار ماشین های ده ابرو شد که در کمتر از ۱ ساعت به ابرو می رسد. از این جا یک جاده خاکی ماشین رو تا پای کوه کلاه قاضی کشیده اند که باید با کرایه کردن وانت بار آن را طی کرد که آن هم حدود نیم ساعت راه است. آخر جاده که درختزاری است در بند مانند، درست در پای یال کلاه قاضی گرفته. این یال در سمت چپ درختزار وقتی پشت به جاده و رو به کوه ایستاده ایم قرار دارد (سمت شرق در بند) صعود کلاه قاضی از این راه حدود ۳ ساعت طول می کشد. فاصله بین کلاه قاضی و قله یخچال ۲ ساعت و ربع و فاصله بین قله یخچال و قله کمرلرزان (کمرلرزان چند قله دارد که بلندترین آن آخرین قله است که مشرف بر دره بزرگی است به نام تاریک در) حدود ۲ ساعت است. فاصله بین کمرلرزان تا قله قلاق لان حدود ۳/۵ ساعت است و از قلاق لان تا قله دائم برف حدود ۲/۵ ساعت و از دائم برف تا قزل ارسلان حدود ۱ ساعت است. از قله قزل تا ده وهنان هم حدود ۲ ساعت و ربع طول می کشد. از وهنان معمولاً خودرو برای رسیدن به همدان یا جاده همدان کرمانشاه هست.

امروله ۳۲۰۳ متر (Amroleh)

کوه امروله در شمال شرقی صحنه کرمانشاه و از جنوب کوه نقره چال یا نخودچال است.

نزدیک ترین آبادی به آن قاسم آباد است که در جنوب غربی کوه قرار دارد و با اتومبیل می توان به آن رسید. برای صعود به قله از یال روبه روی آبادی شروع می کنیم و بعد از حدود ۲/۵ ساعت به پناهگاه می رسیم و از آن جا حدود ۱/۵ ساعت دیگر تا قله راه است.

کوه اورین (Awrin) ۳۶۲۲ متر

این کوه در غرب شهرستان خوی قرار دارد. بهترین راه صعود آن از دو روستای حصار یا کوچک است که هردو در شمال شرقی کوه واقعند و راه رسیدن هردو روستای بدلان Badelan می گذرد. خودروهایی خاص حصار معمولاً ساعت ۶ بعد از ظهر از جلو قهوه خانه در خیابان باریک و کوتاهی است در غرب میدان امام حسین و قهوه خانه بدلانی ها هم در مجاور همان قهوه خانه است و خودروهایی بدلان هم از همان جا حرکت می کند. در صورت نبود خودرو در جلو قهوه خانه ها می توان کمی جلوتر رفت و به یک سهراهی رسید و در آن جا از خودروهایی عبوری استفاده کرد و یا خودروی دربستی برای رسیدن به بدلان کرایه کرد که حدود ۱۰۰۰ تومان کرایه آن هاست معمولاً بیشتر می گیرند.

راه بدلان به این ترتیب است که ۴ الی ۵ دقیقه بعد از سهراهی در سمت چپ جاده آسفالتی جدا می شود که اول آن تابلویی است که رویش نوشته پسک Pasak وارد این جاده می شویم. تا پسک راه آسفالت است و بعد از آن خاکی خوب است که انشعاب هایی از آن جدا می شود و برای گم نکردن باید در هر انشعابی سؤال کرد. در مجموع جاده از پشت تپه روبه رو (واقع در غرب) می گذرد. تا پسک، دشت سبز و خرمی است و از آن به بعد دره ای با باغات بسیار در دو طرف جاده هست. از خوی تا بدلان ۲۵ دقیقه راه است.

از بدلان به حصار یا کوچک می رویم، جاده جز در داخل بدلان که حدود ۲۰۰ متر بسیار خراب و پردستانداز است در مجموع بد نیست. البته در مواقع بارندگی یا بعد از آن آب شن و خاک را به داخل جاده می آورد و به همین جهت این جاده برای عبور خودروهایی سواری مناسب نیست.

جاده روستاهای کوچک و حصار تا حدود ۲/۵ کیلومتری حصار مشترک است و از آن جا جاده حصار به سمت چپ بالا می رود و به روی تپه ای می رسد و جاده کوچک مستقیم داخل دره ای می شود.

راه کوچک: این راه احتمالاً از راه حصار کوتاه تر است. از ده راه می افتیم و از داخل جاده ماشین رو تا آخر آن می رویم که نزدیک دو صخره سرخ رنگ ۳ الی ۴ متری است و از آن جا از یال سمت چپ صعود می کنیم. و بعد از حدود ۲ ساعت و سه ربع که از ده راه افتادیم به قله می رسیم. شیب خود قله از این راه صخره ای و خورد است. روی قله ۴ سنگ چین بلند و یک سه دیواری برای محافظت از باد درست کرده اند. می توان از همین راه برگشت. ولی چون احتمال وجود خودرو در حصار بیشتر است، بهتر است به حصار برویم. برای این کار ابتدا به گردنه ای واقع در سمت راست (تقریباً جنوب) راهی که آمده ایم

راهنمای صعود قله های بلند ایران ۱۰۱

می‌رویم و بعد از شیب یالی مشخص به طرف آب‌گیرهایی که بالاتر از ده است و نمایان است می‌رویم و بعد از راهی مناسب پایین می‌رویم که حدود ۲ ساعت تا ده راه است.

راه حصاره: جاده ماشین‌رویی از حصار بالا می‌رود و تا نزدیک قله می‌رسد و از آن به بعد جاده پاکوب خوب و مشخصی تا قله امتداد می‌یابد. می‌توان از همین راه استفاده کرد و یا این‌که با استفاده درست از مسیرهای دوطرف رودخانه‌ای که از بالا وارد آبادی می‌شود بالا رفت تا به برکه‌های آب رسید و از آن‌جا از یال مشخص روبه‌بالا رفت و به گردنه‌ای که در بالا گفته شد رسید به سمت راست پیچید و از راه پاکوب مشخص به قله رسید.

مدت صعود حدود ۳ ساعت. راه از حصار تا بدلان حدود ۲ ساعت و ربع و راه بالا رفتن آن حدود ۳ ساعت است. مردم حصار و بدلان گردند و بقیه روستاها ترکند. کوه اورین از جهت گل و گیاه و وجود چشمه‌ها و برکه‌های آب یکی از زیباترین کوه‌های ایران است. از بلندی‌های نزدیک قله دو زمین هموار دیگر که دارای چشمه‌ها و برکه‌های متعدد است دیده می‌شود و در تمام راه از پایین قله تا حصار و پایین‌تر چشمه‌های آب هست و انواع گل‌های وحشی چشم را نوازش می‌دهد.

خط‌الرأس از گردنه دورمیدان تا پیران‌شهر و قله‌های براسپی - خرندل - چلی -

چیق‌دره (Chigh) - بز - برزین - کم‌بران - قرجه - خدرشرفان

توجه: در تمام طول این خط‌الرأس باید سعی کرد از راه‌ها عبور کرد، زیرا منطقه بخصوص در قسمت‌های خاک عراق مین‌گذاری شده است.

سر راه پیران‌شهر به اشنویه و در ۵ کیلومتری پیران‌شهر، ایستگاه گازی است و در نزدیک آن یک جاده خاکی از سمت چپ جدا می‌شود. این‌جا را سه‌راه خال‌دار می‌گویند زیرا دهی به‌نام خال‌دار می‌گویند زیرا دهی به نام خال‌دار در نزدیک آن است. این جاده بعد از ده خال‌دار به ده سیلوه (Silve) و بعد از آن به ده گرده‌سور (Gerde Sur) می‌رود و بعد ادامه دارد تا مرز عراق. در نزدیکی‌های مرز منطقه را دورمیدان (Dor-midan) می‌گویند. از نزدیکی مرز و از شرق آن خط‌الرأسی شروع می‌شود که تا پیران‌شهر ادامه می‌یابد و اغلب قله‌های آن مرز ایران و عراق است یعنی یک سمت قله خاک عراق و سمت دیگر آن متعلق به ایران است و میل مرزی در روی قله نصب شده است. قله بلند این خط‌الرأس را چیق‌دره (Chighe Darreh) می‌گویند. وقتی به گردنه واقع در غرب چیق‌دره می‌رسیم که آن‌جا هم میل‌مرزی هست. چند قله در سمت غرب و جنوب‌غربی است که عده‌ای از آن‌ها متعلق به عراق و بعضی دیگر متعلق به ایران است.

خطالرأس اصلی در سمت شرق است که بعداً آنرا شرح می‌دهیم. پس ابتدا راه رسیدن به گردنه غربی چیق‌دره را شرح می‌دهیم که آنرا گردنه گران (Goran) می‌گویند.

از سیلوه تا دورمیدان حدود ۲ ساعت راه با جیپ یا لندرور است. جاده خاکی و درجه ۲ است. در نزدیک منطقه دور میدان یک جاده خاکی از سمت راست به طرف شمال می‌رود که از زیر سیاه‌کوه رد می‌شود و به زمین همواری به نام کیل شین (Kile Shin) می‌رسد، که سنگ‌نوشته معروف کیل شین در آنجا پیدا شده. کمی بالاتر از آن و در جایی که گردنه دورمیدان که مرز ایران و عراق است پیدا می‌شود. تپه نسبتاً بلندی در جنوب پیدا می‌شود که آنرا از گل‌زردان (Galezardan) یا گل‌زردان می‌گویند و صعود آن حدود ۴۰ دقیقه طول می‌کشد. این تپه را بالا می‌رویم و از طرف دیگر پایین می‌رویم تا به رودخانه می‌رسیم. منطقه جنوب کوه گل‌زردان را هم گل‌زردان می‌گویند. بهتر است به جایی از رودخانه برویم که فصل مشترک دوآبی است که از دو دره یکی غربی و دیگری جنوب‌غربی می‌آید، زیرا رد شدن از رودخانه وقتی به می‌پیوندند مشکل‌تر می‌شود. از رودخانه رد می‌شویم و از بالای شمالی جنوبی در سمت راست بالا می‌رویم تا به گردنه گران می‌رسیم. تا این‌جا حدود ۲ ساعت و ربع راه آمده‌ایم. می‌توان از دره‌ای به نام دل‌تنگ (Dol tang) هم بالا آمد که راه آن کمی پایین‌تر از قله گل‌زردان است و دو طرف آن جاده مال‌رو است. اولین قله سمت غربی را چلی (Cheli) می‌گویند که صعود آن از گردنه نیم ساعت طول می‌کشد. بعد از آن دو برآمدگی دیگر به نام خزندل (Kharandol) که از چلی بزرگ‌ترند پشت‌سر می‌گذاریم. از این‌جا خطالرأسی به طرف جنوب می‌رود که به قله بلند الگرد (Algord) یا الگروز (Algorz) می‌رسد که جز خاک عراق است و خطالرأس دیگری به طرف شمال می‌رود که داخل خاک ایران است. این خطالرأس قله‌ای دارد که نوک آن صخره است. از قله چلی تا این قله یک ساعت و ۱۰ دقیقه راه است. در شمال این قله، قله دیگری نزدیک به آن هست که پایگاه داشته و این‌ها با براسپی (Barespi) می‌گویند.

قله چیق‌دره (Chige Darah)، حدود ۳۶۰۰ متر

از گردنه گران به طرف شرق صعود می‌کنیم و بعد از حدود ۱ ساعت و سه ربع به قله می‌رسیم. احتمالاً این بلندترین قله منطقه است، یعنی بلندتر از الگروز. سمت شرق جیغ‌دره دیواره است که به طرف شمال امتداد می‌یابد و بعد از حدود ۲۰۰ متر به غرب می‌پیچد و در این‌جا هم دیواره‌ای به ارتفاع حدود ۲۰ متر و طول حدود ۲۰۰ متر است و دو حوضچه در پای این دیواره شرقی غربی هست. راه پایین آمدن از قله هم در صورتی که کلنگ نداشته باشیم از فصل مشترک دو دیواره است. یعنی دیواره شمالی جنوبی در قسمت شمال آن به یک قسمت نسبتاً ساده می‌رسد که می‌توان به راحتی از آن پایین رفت و به قسمت مسطح شمال‌شرقی قله رسید و از جاده ماشین‌رو به طرف قله‌های شرقی رفت. در صورت کلنگ‌داشتن در ضمن پایین آمدن به طرف شمال، می‌توان از جایی که شیب کم‌تری دارد پایین رفت.

قله های بُز و برزین

در شرق چیق دره دو قله هست که روی یک خطالرأس شمال غربی - جنوب شرقی واقعند. قله واقع در شمال غربی را بُز (Boz) و قله واقع در جنوب شرقی را برزین (Barzin) می گویند. از روی قله چیق دره تا بُز حدود ۲/۵ ساعت راه است. فاصله دو قله بز و برزین هم حدود ۵۰ دقیقه است که باید از سمت چپ یا قسمت شرقی یال طی کرد چون در خاک عراق مین گذاری شده و در آن گوسفندی هم نمی چرد. گردنه نسبتاً عمیقی بین این دو قله و در پای برزین هست، پس می توان از سمت چپ (شرق) زیاد پایین آمد و از گردنه به بعد از جاده ماشین رویی که با شیب زیاد تا نزدیک قله می رود استفاده کرد. سنگ های کوه بُز گرانیت است. تمام منطقه از علف و گون پوشیده شده است.

قله کم بران، حدود ۳۵۰۰ متر

از قله برزین تا گردنه شرقی آن حدود نیم ساعت راه است و از آن جا تا قله بعد به نام کم بران (Kom Boran) یک ساعت دیگر راه است. کم بران قله بلند است کمی کوتاه تر از چیق دره و بلندتر از دو قله بز و برزین. گردنه بین کم بران و برزین را گردنه برزین می گویند. کم بران ۲ قله دارد، یکی در شمال که بلندتر است و مخروطی شکل و دیگری در جنوب که میل مرزی روی آن است. فاصله دو قله حدود ده دقیقه راه است. از روی همه قله ها کوه های منطقه قندیل در جنوب و سیاه کوه و سپی رز در شمال بخوبی نمایانند.

کوه یا قله بعد از کم بران را که در جنوب شرقی آن قرار دارد قرجه (Gharejeh) یا Gharejah می گویند.

برای رفتن به قرجه از جاده ماشین رو راه می افیم که چند کوه یا قله صخره ای را دور می زند و به گردنه ای می رسد که در آن جا خطالرأس به دو قسمت می شود. یکی به سمت شرق و به قله کوتاه کانی خدا (Kani khoda) می رود و دیگری به جنوب و به قرجه. فاصله بین دو قله حدود ۲ ساعت پیاده روی است. چند دقیقه بعد از گردنه، در سمت چپ جاده ماشین رو حوضچه آب یا گمی هست. روی قرجه که بر پیران شهر مسلط است پایگاه مهمی بوده که اکنون خراب شده است.

قله خدر شرفان (Khader Sherafan)

قله بعدی که تقریباً جنوب قرجه است و از دور مخروط آن نمایان است، قله خدر شرفان است که بر دهکده کوچک قمبره مسلط است و برای رسیدن به آن نیز برای پرهیز از خطر مین باید از جاده ماشین رو عبور کرد که خود باعث دوری راه می شود. فاصله دو قله حدود ۱ ساعت راه است. روی این قله هم پایگاه بزرگی بوده که خراب شده است. برای

پایین آمدن از کوه می توان هم از جاده ماشین رو پایین آمد که طولانی تر است و هم به صورت میان بر از دره ای که به سمت شرق می رود عبور کرد. در پایین دست یک پایگاه سفیدرنگ نیروی انتظامی دیده می شود که جاده ای از نزدیک آن می گذرد. این جاده وقتی به قسمت کفی منطقه می رسد بعد از مدت کمی به جاده آسفالت پیران شهر به حاج عمران می رسد. حاج عمران دهکده و بازارچه ای است متعلق به عراق. می توان از جاده ماشین رو دیگری که برخلاف جاده اول به طرف شمال شرق می رود استفاده کرد و به دهکده قزقپان (Ghez Ghepan) رسید، که از آن جا هم خودرو برای رفتن به پیران شهر موجود است. مدت پایین آمدن از خدرشرفان تا جاده آسفالت با قدم معمولی (نه تند و نه کند) حدود ۲ ساعت و ربع است. در بین راه آب هست.

کوه های بره گبر (Bare Gabr)، کانی رش (Kanirash) و خلیل ۳۵۰۰ متر

منطقه جرمی از دهات ترگور ارومیه

کوه های بره گبر و کانی رش در جنوب جرمی و کوه خلیل در جنوب شرقی آن است.

راه اول: از سمت جنوب رودخانه جرمی رو به پایین و موازی با رودخانه حدود ۵ دقیقه می رویم و بعد از راه ماشین رو به راست می پیچیم و به داخل دره ای که در سمت غرب کوه خلیل است می شویم. در این دره که به نام دره گه گرو (Gagaru) است رودخانه ای جاری است و در دو طرف رودخانه راه های خوب مال رو هست. به علاوه راه ماشین روی کشیده اند که گاهی به راست (غرب) و گاهی به چپ (شرق) رودخانه می رود. از همین راه ها تا آخر دره پیش می رویم و بعد تا گردنه بین دو قله خلیل و بره گبر در سمت راست (غرب) و قله های کوه خلیل در سمت چپ (شرق) قرار دارند. جاده مال رو از طرف دیگر گردنه به صورت مارپیچ به پایین می رود به سمت جنوب شرقی. تا گردنه حدود ۴ ساعت راه است و از گردنه به هر کدام از دو قله بر گبر و کوه خلیل حدود یک ساعت و ربع راه است. راه عبور راه ماشین رو است که از طرف چپ (شمال شرقی) تا قله اول کوه خلیل می رود و از طرف راست (سمت غرب) تا نزدیک قله بره گبر ادامه دارد. کوه خلیل چند قله دارد که روی یک خط الرأس تقریباً شمالی جنوبی قرار دارند و فاصله قله جنوبی تا شمالی آن حدود نیم ساعت است. خط الرأس بر گبر و کانی تقریباً شمالی - جنوبی است و بین بره گبر و کانی رش قله دیگری که کوتاه تر از بر گبر و کانی رش است هست. راه کانی رش از بر گبر به صورت پاکوب مشخص است که از زیر قله وسطی می گذرد و به گردنه قله کانی رش می رسد و تا قله ادامه می یابد. فاصله دو قله بر گبر و کانی رش حدود ۱/۵ ساعت است. دو طرف شرق و غرب کانی رش صخره ای است. سمت غرب قله بر گبر هم صخره ها به صورت دیواری کشیده شده اند که عبور از خط الرأس غربی تا قله را مشکل می کنند. برای برگشت از کانی رش به نزدیک بره گبر می آییم و از جنوب شرقی آن پایین می رویم و به جا ده ماشین رو می رسیم و به گردنه بین کوه خلیل و بره گبر برمی گردیم. برای برگشت از کوه خلیل. در صورتی که در قله جنوبی باشیم که وقتی پایگاه نظامی داشته و اکنون اسکلت فلزی آن ها باقی مانده، از آن جا به گردنه می آییم و بعد به دره گه گرو

۱۰۵ راهنمای صعود قله های بلند ایران

(دره غربی کوه خلیل) سرازیر می شویم و برمی گردیم. در صورتی که در قله شمالی کوه خلیل باشیم، در پایین دست یعنی سمت غرب جاده ماشین رو هست که می توان از آن استفاده کرد. این جاده بعد از مدتی تمام می شود و جاده پاکوب خوبی در ادامه آن شروع می شود که از آن به صورت مارپیچ پایین می رویم تا داخل دره گه گرو (در غرب کوه خلیل) می شویم. از این جا تا چرمی حدود ۱/۵ ساعت راه است. در صورتی که بخواهیم اول کوه خلیل را صعود کنیم، می توانیم از این راه استفاده کنیم و به قله های شمالی کوه خلیل برویم و بعد از جاده ماشین رو به گردنه بین خلیل و بره گبر برویم و بعد قله های بره گبر و کانی رش را صعود کنیم.

راه دوم: از کنار پل عابر پیاده (کمی بالاتر از ۵ لوله ضخیم داخل آب) از راه ماشین رو بالا می رویم. تقریباً موازی با رودخانه ای که از جنوب می آید و به داخل رودخانه جرمی می ریزد.

بعد از ۱/۵ ساعت به گردنه ای می رسیم. گردنه دیگری تقریباً در جنوب آن هست. اگر از جاده ماشین رو برویم خیلی طولانی است. دوراه پاکوب برای رسیدن به گردنه دوم هست. بهتر است از راه بالاتر عبور کنیم که راحت تر است. این راه به بالا می رود و بعد از پشت تپه سرراه رد می شود و بالاخره به گردنه دیگر می رسد و حدود ۳ ربع ساعت بین دو گردنه راه هست. بعد باز هم از راه ماشین رو حرکت می کنیم و فقط در جاهایی که این جاده زیاد دور می زند و می توان میان بر رفت آن را ترک می کنیم. تا جایی که میله مرزی ایران و ترکیه را می بینیم. اگر برای تماشای آن رفتیم بهتر است دوباره از تپه پایین بیایم و داخل راه ماشین رو شویم. جاده ماشین رو از طرف چپ (تقریباً شرق) قله بالا می رود و تا نزدیک قله بره گبر می رسد. در صورتی که از سمت راست قله بالا برویم، احتمالاً با صخره های غربی درگیر خواهیم شد و مجبوریم پایین بیایم و دوباره از داخل کاسه زیر قله بالا برویم. بعد از میل مرزی، در شمال غربی قله چال های زیادی هست که اگر از جاده ماشین رو استفاده نکنیم مدتی وقت را برای بالا و پایین رفتن از این چال ها از دست می دهیم در سمت جنوب غربی دهات و زمین های ترکیه که جنگلی است دیده می شوند. صعود قله بره گبر از این راه اول شرح داده شد برای صعود قله های کوه خلیل باید به گردنه بین بره گبر و خلیل رفت که قبلاً تشریح شد. فاصله برگبر از قله جنوبی خلیل حدود دو ساعت است.

برای صعود قله های خلیل و کانی رش از سمت شرق هم اقدام کرد. و از دهات اطراف رازان (Razhan) بالا آمد که نزدیک تر است. به خصوص قله کانی رش.

قله های منطقه بیروپیشان

بیر (Beyr) یا بدر ۳۲۵۰ متر، دروازه ۳۰۹۷ متر، پریشان، شعبان کچل.

از قروه کردستان یا از همدان حرکت می کنیم. فاصله بین همدان و قروه حدود دو ساعت است. حدود ده کیلومتری قروه جاده ای به سمت جنوب غرب از جاده اصلی جدا می شود. این جاده خاکی خوب است و بعد از رد شدن از روستاهای

میهم سفلی و علیا (Meyham) و روستای نعمت‌آباد به میدان‌مانند وسیع و زیبا و پرعلفی می‌رسیم که قله‌ها یا به عبارت بهتر کوه‌های نام‌برده در سمت شمال و غرب و جنوب آن قرار دارند. فاصله جاده اصلی تا روستای نعمت‌آباد حدود ۵ کیلومتر است. دو قله پریشان و شعبان‌کچل صخره‌ای هستند و کوه‌ها همه از هم تقریباً جدا هستند. در پای کوه پریشان که تقریباً در وسط واقع است پناهگاهی ساخته شده. باید سعی کرد خودرو هرچه بیشتر به این پناهگاه نزدیک شود، که البته از قله دروازه که در سمت شمال‌شرقی است و نخستین قله یا کوه دورمیدان است دور می‌شویم.

اگر در پناهگاه مستقر شویم، می‌توانیم در مدت سه ساعت قلله‌شی دروازه را از طریق گردنه بین دروازه و بدر صعود کنیم و بعد به بیر برویم که حدود ۲/۵ ساعت طول می‌کشد و از آن‌جا به پریشان صعود می‌کنیم که آن هم حدود ۲/۵ ساعت وقت لازم دارد. برای صعود پریشان، بعد از پایین‌آمدن از بیر، از روی یال تقریباً شمال‌شرقی قله پریشان به طرف آن می‌رویم و یا از کمرکش شرقی کوه‌راهی سنگی به صورت تراورس باریکی موجود است که می‌توان از آن عبور کرد و بالا رفت و به قله رسید. از قله پریشان در مدت حدود یک ساعت می‌توان به پناهگاه برگشت. برای رسیدن به کوه و قله شعبان‌کچل که چون قامت انسانی راست و سوزنی‌مانند است، باید به سمت جنوب رفت و صعود آن حدود چهار ساعت طول می‌کشد. راه تراورس مانند پهنی در سمت راست (غرب) کوه از دور دیده می‌شود، که همان راه صعود قله است. در میدان پای کوه‌ها آب و چشمه هست و به‌علاوه مردم محلی می‌گویند بر روی کوه بیر چشمه زیبایی به نام شاه‌پسند هست که ما ندیدیم.

در صورتی که منظور صعود قله بدر به تنهایی باشد یا بدر و دروازه را بخواهیم صعود کنیم، بهتر است به روستای پیرسلیمان برویم که به آن دو قله نزدیک‌تر است و در شمال بدر قرار دارد.

قله بُز سینا (Boz-e-Sina) حدود ۳۱۰۰ متر

این کوه به نسبت ارتفاع آن بسیار پربرف است به‌طوری که در اوایل تابستان در دره‌های شمالی آن در ارتفاع خیلی پایین هنوز برف هست.

جاده ماشین‌رو خوبی از گسیان (Gasyan) که نزدیک دیزج است بالا می‌آید و از زیر بزسینا می‌گذرد و بعد از پایین رفتن از گردنه، یال شمال‌غربی آن‌را دور می‌زند و به گردنه جنوب‌شرقی دالانپر کوچک می‌رسد و ادامه دارد تا گردنه شرقی دالان پر بزرگ.

می‌توان از دیزج یا گسیان (Gasyan) برای زیر بزسینا خودرو کرایه کرد. یک پاسگاه نیروی انتظامی در روی تپه مشرف بر گردنه جنوب‌شرقی دالانپر کوچک هست که در صورت برخورد به خودروهایی که به آن‌جا می‌روند احتمالاً می‌توان با آن‌ها بالا رفت.

در صورتی که از دالان بزرگ بخواهیم به بزسینا برویم. از پایین دالان پر و از روی جاده ماشین‌رو تا زیر بزسینا و روی جاده ماشین‌رو در شمال غربی بزسینا حدود ۲/۵ ساعت راه است در صورتی که تقریباً بدون بار باشیم. برای این کار بهتر است از زیر دالان پر تا نزدیک پاسگاه بیاییم و بعد از وجه جنوبی یالی که پاسگاه روی آن است دور بزسینا تا به برکه آبی برسیم. چند دقیقه بعد از برکه جاده ماشین‌رو را که از کنار پایگاه متروکی می‌گذرد ترک می‌کنیم و از سمت راست پایین می‌رویم. در جلو ما صخره‌های سفیدرنگی دیده می‌شود که باید از پایین آن‌ها رد شویم و داخل جاده ماشین‌رو دیگری شویم که از آن جا می‌گذرد و به گردنه غربی بزسینا می‌رسد. قله بزسینا در منتهی‌الیه شرق است و می‌توان از گردنه غربی و یا از چال اول شمالی یا چال دوم شمالی کوه بالا رفت و به خط‌الرأس رسید و بعد به قله رفت. مدت صعود از گردنه غربی تا قله حدود ۲ ساعت است. در غرب کوه جاده ماشین‌رو متروکی تا نزدیک خط‌الرأس بالا می‌رود. برکه آبی بالاتر از جاده و تقریباً در شمال غربی چال اول هست که دور آن بسیار زیباست. راه از پای کوه تا گسیان بسیار دور است. و باید سعی کرد با خودروهایی عبوری طی کرد.

تفتان، ارتفاع ۳۹۴۱ متر

دارای دو قله به نام نرکوه و ماده‌کوه‌است. نرکوه بلندترین و تیزترین است و ماده‌کوه پهن‌تر و شاید بشود گفت چاق‌تر و خاکی است:

۱- مسیر جنوبی. از خاش یا از زاهدان به ده‌کوشه (Kusheh) می‌رویم که در غرب جنوبی کوه است. از گوشه در جهت شمال شرق و از کنار رودخانه به مدت ۱/۵ ساعت پیاده طی می‌کنیم تا به برج سنگی بزرگی به نام پیری‌بک (Pir-Bi-Bak) می‌رسیم. از این محل از رودخانه جدا شده وارد دره شمال شرقی بی‌بک (دره جنوب غربی تفتان) می‌شویم و به سمت شرق می‌رویم و از یک راه مال‌رو به‌طور زیگزاگ بالا می‌رویم و به روی یال سیاه‌کوه می‌رسیم. بعد از ۱ ساعت به تپه ماهورهایی برمی‌خوریم که از آن‌ها می‌گذریم و بعد از ۳ ساعت به دره ترشاب می‌رسیم. از این محل باز به سمت شرق می‌رویم تا به یال جنوبی تفتان می‌رسیم و سپس با صعود یک شیب ملایم به قله ماده‌کوه می‌رسیم. در نزدیکی این قله محلی است که بخار گوگرد از آن بیرون می‌آید.

از ماده‌کوه در جهت شمال غرب پایین می‌رویم که به گردنه بین دو قله می‌رسیم و از آن جا به قله نرکوه صعود می‌کنیم. قله ماده‌کوه را چهل تنان هم می‌گویند. راه برگشت همان راه رفت است. تا نزدیکی‌های قله آب هست.

۲- مسیر غربی. از زاهدان به طرف خاش می‌رویم در ۲۵ کیلومتری خاش و از سه‌راهی گوشه- تمندان وارد جاده خاکی به سمت شرق می‌رود می‌شویم که ابتدا به روستای تمندان و سپس به دهکده جم‌چن (Jam Chin) می‌رسیم که انتهای راه ماشین‌روست. از این جا در مسیر رودخانه بندگلو بالا می‌رویم تا بعد از ۳ ساعت به پناهگاه تازه‌ساز تفتان

می‌رسیم. از پناهگاه تا قله نیز ۳ ساعت راه است. همین راه را می‌توان برگشت که حدود ۴ ساعت تا پایین طول می‌کشد. وسیله نقلیه را بهتر است از زاهدان تهیه کنیم. می‌توان از کوشه و از طریق یکی از یال‌های مشرف به دهکده جم‌چن هم صعود کرد.

۳- مسیر شرقی. از طریق راه خاکی خاش به میرجاوه و از جاده‌ای که در سه کیلومتری نرسیده به پاسگاه ژاندارمری سنگان از جاده اول جدا می‌شود، به طرف سیاه‌چادرهای دامنه شرقی تفتان می‌رویم که ۸ کیلومتر است و از آن‌جا به قله می‌رویم.

۴- مسیر شمالی. از جاده میرجاوه به خاش، ابتدا به بخش لادیز و از آن‌جا به دهکده تمین که در ۵۰ کیلومتری جنوب میرجاوه قرار دارد می‌رسیم و از آن‌جا صعود می‌کنیم. در یکی از دره‌های این مسیر گورستانی باستانی به نام گور هفتادماً هست.

توجه: یخچال‌های تفتان سفت و یخی هستند و برای عبور از آن‌ها حتی در زمستان و ایام نوروز، احتیاج به کلنگ هست.

قله‌های چهل چشمه و شاه‌نشین ارتفاع ۳۱۶۳ متر

مردم محلی، چهل چشمه را چَلِ چَمَه (یعنی چهل آب) می‌گویند.

حدود شانزده کیلومتر بعد از دیوان‌دره و بر سر یک جاده فرعی جدا می‌شود و به طرف چهل چشمه می‌رود این دوراهی را کله‌کان (Kalekan) می‌گویند و کافه‌ای در نبش آن هست. این جاده فرعی تا دهکده بست (Best) که در پای کوه چهل چشمه است پیش می‌رود و حدود دو ساعت با خودرو راه است. در صورت نداشتن وسیله نقلیه می‌توان از دیوان‌دره جیب یا وانتی برای عبور از آن کرایه کرد. بیشتر راه خوب است و چند کیلومتر آخر نسبتاً خراب. مردم دهکده بست کردند و مطابق معمول بسیار ساده و مهربان. بعد از بست از جاده پاکوب مشخصی که بر روی تپه دومی بعد از ده هست و رو به جنوب می‌رود به راه می‌افتیم. این راه ملایم و مشخص است و از روی یالی بین دو دره زیر چهل چشمه بالا می‌رود تا چمن زیبایی که در زیر دو قله هست و چند چشمه در آن جاری است.

در نزدیک چمن راه دو قسمت می‌شود یکی از سمت راست (غرب) بر روی تپه می‌رود و بعد به جنوب می‌پیچد و به قله می‌رود و جاده دیگر از روبه‌رو با کمی تمایل به چپ ابتدا بر روی گردنه بین دو قله و بعد به نزدیک قله سمت چپ یا شاه‌نشین می‌رسد. مدت صعود از بست تا چهل چشمه حدود ۴ ساعت است و فاصله دو قله حدود ۱ ساعت راه است.

از دو دره دو طرف یال هم می‌توان به قله رفت و هردو، جاده پاکوب مشخص دارند که دورتر از راه اول است. هر سه راه تماماً پوشیده از گل و گیاه مناطق مرطوب است.

راه دوم از دهکده اسحق‌آباد و در واقع از شمال غربی کوه است.

برای رسیدن به اسحق آباد وقتی از دیوان دره به طرف سقز می‌رویم، بعد از دهکده چایان، یک جاده خاکی ماشین‌رو هست که به طرف جنوب می‌رود. وارد این جاده می‌شویم و بعد از دهکده بسطام به اسحق آباد می‌رسیم. فاصله این دهکده تا قله حدود ۴ ساعت راه است.

خان‌گرمز ۲۸۵۳ متر (Xan Gormaz)

کوهی منفرد است در جنوب کنگاور و جنوب راه اسدآباد به کرمانشاه. به علت هموار بودن زمین‌های شمالی آن خودرو می‌تواند تا نزدیکی پای کوه برود. تقریباً تمامی وجه شمالی این کوه را دیوارهای بلند تشکیل می‌دهد که به علت تنوع مراحل صعود، محل بسیار جالبی برای سنگ‌نوردی و دیواره‌نوردی در تابستان است.

در فصل تابستان این دیواره به علت در سایه‌بودن و در نتیجه خنک‌بودن می‌تواند جانشین بیستون شود که در این فصل کار در آن مشکل است.

از قسمت‌های شمال‌غربی و جنوب‌شرقی کوه می‌توان به راحتی به آن صعود کرد. مدت لازم برای رسیدن به قله حدود ۲ ساعت است. در پای قله و در قسمت شمال آن و بالای دیواره‌ها جای تخت وسیعی هست پر از گون‌های بزرگ و غاری دارد که آب کمی قطره قطره از سقف جاری است.

قله خدر (Khedr) یا بزمان، ۳۵۰۳ متر

از کرمان به بم و از بم به بزمان می‌رویم. اتوبوس‌ها ساعت‌های ۵ عصر و ۱۰/۵ شب حرکت می‌کنند و حدود ۴/۵ ساعت طول مسافت است. از بزمان باید با کرایه وانت‌بار به گوانز (Guanz) برویم. جاده خاکی گوانز از کیلومتر ۲۳ بزمان به بم و بلافاصله بعد از چهل پل متوالی جدا می‌شود و به سمت چپ می‌رود و از لب جاده آسفالت تا گوانز حدود ۹ کیلومتر جاده خاکی است که می‌گویند خود اهالی با بیل و کلنگ درست کرده‌اند. نرخ وانت‌بارها در این‌جا حدود ۲ برابر تهران و آذربایجان و غیره است. چون برای این راه که حدود ۱ الی ۱/۵ ساعت طول می‌کشد در جاهای دیگر مثلاً آذربایجان حدود ۳ هزار تومان کرایه می‌گیرند، در حالی که این‌جا ۷ هزار تومان از ما کرایه گرفتند. گوانز در ۱۳۸۱ دهکده‌ای است با تعدادی سیاه‌چادر و یک مسجد و یک تعاونی که از سنگ ساخته شده‌اند و چند چاه آب در کف رودخانه که به چرخ‌چاه از آن‌ها آب می‌کشند. راه قله از کنار مسجد، جاده مال‌رو نسبتاً پهنی است که ابتدا به کف رودخانه می‌رود و بعد از رد شدن از چاه آبی، از سمت راست رودخانه بالا می‌رود و به یک زمین تقریباً مسطح می‌رسد که درختچه‌های به قول اهالی گریچ (Gerich) در دو سمت جاده روییده. بعد از حدود یک ساعت این راه به روی یک یال تقریباً ال شکل می‌رود که بعد می‌پیچد و از روی خطارأس یال بالا می‌رود. این راه شیبی ملایم دارد و در مجموع بعد از حدود ۳/۵ ساعت

از گوانز به ریشه اصلی کوه که شیبی تند دارد می‌رسد. این بهترین راه برای صعود افرادی است که برای اولین بار به این کوه می‌آیند. در طرف راست این یال (شمال آن) دره بُنستان (Bonestan) و در طرف چپ (جنوب) آن دره مدگی (Medegi) قرار دارد. از دره مدگی هم می‌توان صعود کرد و وقتی بعد از کمی بیش از سه ساعت راه به دیواره‌های کوتاه دوطرف دره که رنگ‌های زرد و کرم و قهوه‌ای دارد نزدیک شدیم، به سمت راست برویم و چون به خط‌الرأس یال رسیدیم به سمت غرب پیچیده وارد یک زمین تقریباً مسطح با درختان جنگلی بشویم که تقریباً ادامه راه اول است. از این‌جا تا قله را می‌توان از روی ادامه راه دره مدگی یا از روی یال شمالی آن که شنی است و جنگل تُنکی دارد بالا رفت و در مدت ۳ ساعت به قله رسید. قله در سمت چپ است و پیدا نیست. این مدت ۶/۵ ساعت از گوانز تا قله بدون احتساب استراحت‌ها است. قله چندین سنگ نسبتاً بزرگ حدود نیم تا یک متر مکعب دارد، که روی آن‌ها سنگ‌های کوچک جمع کرده‌اند و حالت زیارتگاه دارد. پشت قله دو چال هست و چهار قله کوتاه‌تر در اطراف آن‌ها که مقابل قله اصلی نمودی ندارند. این کوه چشمه ندارد و برف آن حتی در اسفندماه هم بسیار کم بود.

راه برگشت را می‌توان از طریق شن‌اسکی‌های زیر قله پایین آمد. باید توجه کرد که دره یا یال مسیر برگشت را اشتباه نکنیم. وجود تفتان برای شناخت جهت بسیار مناسب است (تقریباً رو به شرق پایین می‌آییم و بعد کمی به جنوب می‌پیچیم) و بهتر است از روی یال که جاده پاکوب آن بعد از زمین مسطح جنگلی کاملاً نمایان است پایین آمد. جاده بعد از نزدیک سیاه‌چادرها به سمت غرب می‌پیچد و بالاخره به مسجد می‌رسد. کوه خدر کوهی است منفرد که خط‌الرأس آن تقریباً شمالی جنوبی است.

کوه دالانپر (Dalanpper) بزرگ - ارتفاع حدود ۳۴۰۰ متر

دیزج (Dizaj) شهر کوچکی است از توابع ارومیه.

از سهراهی واقع در جنوب دیزج و اول جاده خاکی با لندرور به کچل‌آباد که دهی است از توابع دیزج می‌رویم. کرایه دربست معمولاً ۱۰۰۰ تومان است. جاده خاکی خوب است. از کچل‌آباد جاده ماشین‌رو هست تا میرگه‌فال (Mirgefal). میرگه‌فال چمن وسیعی است که چند جوی آب بزرگ از اطراف داخل آن می‌شود. در شمال آن، وقتی رو به کوه می‌ایستیم سمت راست دریاچه‌ای است که سطح زمین آن بالاتر از سطح میرگه‌فال است.

اگر از کچل‌آباد پیاده بالا بیاییم بیش از ۳ ساعت راه هست و در صورتی که لندرور دربست کرایه می‌کنیم حدود ۶ هزار تومان باید کرایه بپردازیم. معمولاً از اواسط بهار به بعد لندرور و تراکتور بخصوص صبح‌ها در این جاده رفت و آمد می‌کنند که احتمال سوارشدن به آن‌ها هست مردم محلی کردند و مهمان‌نواز. از انتهای میرگه‌فال (غرب آن) بالا می‌رویم تا به جاده ماشین‌رویی می‌رسیم که بین دالان‌پر و بُزسینا (Boz-e- Sina) (کوهی است در جنوب شرقی دالان‌پر) کشیده‌اند و

نزدیک گردنه شرقی دالان پر. این راه حدود یک ساعت بدون بار طول می کشد. از این جا یا از کاسه شرقی پای قله و یا از روی یال به سمت غرب بالا می رویم که تا قله یک ساعت دیگر راه هست. دالان پر دو قله تقریباً هم ارتفاع دارد که روی قله دوم (غربی) دو سنگ چین کوتاه درست کرده اند. در طرف جنوب غربی آن قله دالان پر کوچک است که روی آن گویا میله های مرزی سه کشور ایران و عراق و ترکیه هست. و آن را سه سنور هم می گویند.

راه برگشت همان راه رفتن است. اگر از گردنه شرقی دالان پر حدود یک ربع از جاده ماشین رو به طرف جنوب برویم دو چشمه بزرگ جاری است که آب آن ها از کف جاده می گذرد. از روی قله در اطراف چند برکه آب دیده می شود. دالان پر بسیار پر آب است.

قله دال گرد (Delgerd)، ۳۸۱۸ متر

این قله را چهار ده پهلوی هم می گویند و در سمت شمال غربی قرار دارد و آخرین قله بلند رشته فردان است. راه صعود آن از روی قله فردان و از خط الرأس کوه است.

از فردان به سمت شمال غرب پایین می رویم و از لابه لای صخره های رد می شویم و بعد از مدت نسبتاً کمی به صخره های بعدی می رسیم که در روی خط الرأس است. از آن ها پایین می رویم و به ابتدای گردنه می رسیم. تا این جا نیم ساعت راه آمده ایم. از راه پاکوب باریکی و از نزدیک صخره های خط الرأس می گذریم و به زیر صخره های کوه دال گرد می رسیم. آن جا از سمت راست بالا می رویم. در سمت چپ و بالادست صخره است و در سمت راست و پایین دست هم دیواره. بین این دو زمینی سنگی و شنی است که می توان از آن بالا رفت و صخره های بالا را رد کرد و به گردهمایی مانندی شنی رسید که انتهای آن به نظر قله می رسد. وقتی به انتهای این گردهمایی می رسیم قله پیدا می شود که قسمت آخر آن سنگی است. بالا می رویم. از ابتدای گردنه یا جنوب شرقی آن تا قله یک ساعت دیگر راه است. پس فاصله دو قله فردان و دال گرد، از اولی به دومی ۱/۵ ساعت راه است. راه برگشت همان راه رفت است که تا قله فردان حدود ۱/۴ ساعت راه است. از روی فردان و دال گرد قله های زردکوه بخصوص از زرده تا بعد از هفت تنان و بعد قله های شمال زردکوه و همچنین قالی کوه به خوبی مشخص است.

قله دز اسپید یا دژ سفید، ۳۴۴۰ متر

از تهران به اصفهان و از ترمینال زاینده رود به شهر کرد و بعد به چلگرد می رویم و از چلگرد به ده نیاکان. از کنار رودخانه به سمت شمال می رویم. در کنار رودخانه چشمه های نسبتاً زیادی هست که اطراف بعضی از آن ها را سنگ چیده اند. بعد از حدود ۴۵ دقیقه به چشمه ای می رسیم که تقریباً در مدخل دره ای کوچک است و در غرب کوه ژاسپید. از این دره بالا

می‌رویم و به سینه‌کش غرب قله می‌رسیم که شیب تندی دارد و راه را مستقیم ادامه می‌دهیم و به زیر صخره‌ها می‌رسیم. راه پاکوبی دیده می‌شود که از لابه‌لای صخره‌ها به نزدیک قله می‌رسد. از همین راه بالا می‌رویم و به قله می‌رسیم. مدت صعود از کنار رودخانه $\frac{3}{5}$ ساعت و از نیاکان حدود $\frac{3}{5}$ ساعت است. می‌توان از کنار رودخانه بیشتر بالا رفت تا به گردنه مانند شمال غرب کوه رسید و از آن‌جا از نزدیک خط‌الرأس به طرف جنوب‌شرقی آمد که طولانی‌تر است. همچنین از نزدیک‌تر به نیاکان می‌توان به سمت قله رفت. بهتر است که از هر راهی بالا می‌رویم به همان زیر صخره‌های غربی برسیم و از آن‌جا از راه پاکوب بالا برویم. راه‌های دیگر درگیری با سنگ‌ها را دارد.

دنا

دنا یا دینار رشته‌کوه بلندی است که قله‌های اصلی آن بین میمند و آب‌ملخ از دهات سمیرم در شمال‌غرب و شهرستان یاسوج در جنوب شرق قرار دارد. رشته دنا را می‌توان به دو قسمت مهم تقسیم کرد که گردنه معروف بیژن آن‌ها را از هم جدا می‌کند: دنا شمالی بین گردنه بیژن و دهات آب‌ملخ و میمند و دنا جنوبی بین گردنه بیژن و شمال‌شرقی یاسوج. کوه دنا از جهت اعتدال هوا و زیبایی به‌خصوص در زمین‌های سمت غرب آن از مناطق استثنایی ایران است، به‌طوری که در پای کوه‌های بلندتر از چهارهزار متر در عید نوروز درخت‌های بادام وحشی گل می‌کند. دهات پایین دنا چون سی‌سخت و توت‌نده (Tutnadeh) و غیره در زمستان زیاد سرد نمی‌شوند و در تابستان هم خیلی گرم نیستند. خصوصیت دیگر دنا رودخانه‌های زیادی است که از آن جاری است چون رود گرم و رود خرسان و رود ماربر و غیره. در بهار دامنه‌های دنا که اغلب جنگلی است پر از گل و گیاه می‌شود. خصوصیت سوم آن دیواره‌های بسیار بلند سمت غرب دنا شمالی است. رشته دنا از شمال‌غرب به جنوب‌شرق کشیده شده است. در دنا شمالی تمایل به شرق کمتر است به طوری که می‌توان آن‌را تقریباً شمالی-جنوبی گفت. اما در کوه‌های دنا جنوبی تمایل به شرق بیشتر است به طوری که می‌توان آن‌را شرقی غربی گفت. با توجه به این تسامح می‌توان گفت سراسر سمت غرب دنا شمالی و سمت جنوب دنا جنوبی صخره است. در سمت شمال دنا جنوبی هم قسمت اعظم کوه صخره‌ای است.

بعضی دیواره‌های دنا بیش از هزارمتر ارتفاع دارد و متأسفانه تا به حال فعالیت کمی روی آن‌ها انجام شده است.

راه‌های رسیدن به دنا. (۱) از اصفهان به شهرضا و از آن‌جا به سمیرم و از سمیرم به میمند و یا آب‌ملخ و یا سی‌سخت. (۲) از شیراز به یاسوج و از یاسوج به پای پازن‌پیر یا به سی‌سخت. چون سمت غرب دنا شمالی صخره‌ای است. راه‌های کمی برای صعود قله دنا از سمت راست هست که احتیاج به صعود با وسایل فنی ندارد. چند راه را در این‌جا ذکر می‌کنم.

۱. از گردنه میمند (نزدیک ده میمند و مشهور است) به طرف شرق صعود می‌کنیم، در راه بعضی قسمت‌ها توأم با سنگ‌نوردی است که در صورت تشخیص درست راه می‌توان از درگیری مشکل خودداری کرد. مدت صعود تا قله قدویس حدود ۹ ساعت. قله یا کل قدویس (Qodveis) را پِل سفید و قلعه سفید هم می‌گویند.
 ۲. از ده آب‌ملخ که راه بسیار راحت است و حتی می‌توان با قاطر بالا آمد.
 ۳. از میمند به خُنگان (دهی در زیر صخره‌های قله قدویس) می‌رویم و از آن‌جا تپه سرخ‌رنگ ده را دور می‌زنیم و از کنار باغ اربابی می‌گذریم. دو دره یکی بزرگ‌تر و دیگری تنگ‌تر هست که از هردو می‌توان به پِل سفید رفت. در بهار و زمستان که دره‌ها پربرفند، از روی یال چپ (شمالی) دره تنگ‌تر می‌توان صعود کرد که با سنگ‌نوردی توأم است. مدت صعود تا کل قدویس حدود ۱۰ ساعت است.
 ۴. از ده گورگنجو (Gurganjo) بین میمند و سی‌سخت، راه باریکی است که به خط‌الرأس بین قله‌های لوکوره مرکزی (یا پوتک (Putak) یا کل میش‌روی) و قله مورگل می‌رسد و روی بعضی نقشه‌ها هم کشیده شده.
 ۵. از زیر قاش‌مستان (یا به قول خف‌ری‌ها، کیخسرو) و از دره گِلان (Gelan). مدت صعود حدود ۹ ساعت و توأم با سنگ‌نوردی است.
 ۶. از زیر قله صخره‌ای مُورگل راهی هست که احتیاج به سنگ‌نوردی گاهی مشکل دارد.
 ۷. از سی‌سخت و از دره بُزکُش یا بُزکُشی: در سی‌سخت اغلب مردم این دره را می‌شناسند، از سی‌سخت و از راه مشخصی که ابتدا پهن است و بعد باریک می‌شود و به طرف شمال غرب می‌رود تا چشمه پی‌دنی (Pideny) که همان چشمه پونه است می‌رویم و از آن‌جا به طرف شمال می‌رویم و به قله حوض‌دال یا قله دنا می‌رسیم. مدت صعود حدود ۷ ساعت است.
 ۸. از گردنه بیژن و از روی یال و از راه قله‌های بردآتش و بیژن و سی‌چان تا حوض‌دال که حدود ۹ ساعت طول می‌کشد. راه‌های دیگری هم برای رسیدن به خط‌الرأس دنا از سمت غرب هست که با پرس‌وجو از محلی‌ها می‌توان شناخت. سمت غرب دنا از میمند تا پای پازن‌پیر (گردنه برباز سر راه قدیم سی‌سخت به یاسوج) را برآفتاب می‌گویند که به معنی آفتاب‌روست و سمت دیگر، طرف پادنا و خفر را نِسار می‌گویند.
- به این علت که در طرف غرب دنا مدم بویراحمد ساکن‌اند و در طرف شرق آن مردم قشقایی و به علت اختلاف زبان آن‌ها و همچنین به علت این‌که شمال و جنوب دنا دور از همدن و رابطه کمی داشته‌اند اسامی کوه‌ها و قله‌ها یکی نیست. در این گزارش به‌خاطر این‌که یادگیری اسامی راحت‌تر باشد، از اسامی روی نقشه فدراسیون کوهنوردی تهیه شده در سازمان جغرافیایی کشور سال ۱۳۵۶ استفاده شده است. ولی اسامی دیگر که در خفر یا سی‌سخت یا دهات مختلف به کار می‌برند نیز ذکر شده. در ضمن فقط قله‌های شاخص نام برده شده نه هر بلندی یا محلی.

قله مشخص شمالی را کل قدویس یا قلعه سفید یا پل سفید می گویند راه های صعود آن قبلاً گفته شد. قبل از این قله سه قله ۴۰۰۰ متری دیگر هست که اسامی آن ها به ترتیب از شمال به جنوب عبارتند از تَنب چیکنا (Tonb-e-Chikena) - میزی (Meizy) - قله تنگ شاه قاسم. تنگ شاه قاسم گردنه ای است بین این قله و قدویس. آن ها را هم از راه های ذکر شده در بالا می توان صعود کرد. بعد از پل سفید، قله کل نقره ای یا چاروولی (Charwouly) قرار دارد که فاصله آن تا پل سفید حدود ۲ ساعت راه است.

بعد از کل نقره ای قله آب سپاست که بالای ده یا مزرعه آب سپا قرار دارد و فاصله آن با کل نقره ای حدود ۳ ساعت است. این قله را در طرف شمال قله آب محکمی (Ab Mahaky) می گویند.

بعد از آب سپا قله تیز و صخره ای و مشخصی هست که نقشه آن را لوکوره غربی می گوید و محلی ها کل کی شئینی (Keysheeing) و فاصله آن با آب سپا حدود ۱ ساعت راه است.

در سمت غرب کی شئینی قله دیگری هست که نقشه آن را لوکوره غربی می گوید و فاصله اش با لوکوره غربی یا کی شئینی حدود نیم ساعت است. این قله چون کنار است می توان بدون گذشتن از آن و از طرف شکاف پایین قله کی شئینی که مقداری از راه سنگ چین شده عبور کرده و به قله صخره ای و بلند و مشخص بعدی رسید.

قله بعدی را نقشه قله لوکوره مرکزی نام گذاشته است. این قله را مردم خفر کل میش روی و مردم سمت غرب قله پوتک (Putak) می گویند و پوتک نام دره زیر آن است که پایین تر از آن را دره آبرا (Abeza) می گویند. فاصله قله کی شئینی تا قله پوتک حدود ۲ ساعت است. در سمت شرق این قله رشته دیگری شروع می شود که به سمت شمال شرق می رود و مردم خفر قله های آن را به ترتیب از جنوب غربی به شمال شرقی و بعد از قله پوتک (۱) کل لوکوره، (۲) صراط گونه دونه (یعنی گون دار) و (۳) رَمه چَر می گویند.

از گردنه پایین قله لوکوره مرکزی (یا پوتک) ۱ ساعت وقت برای صعود دو قله شمال شرقی لازم است و بعد از صراط گونه دونه بریدگی نسبتاً عمیقی هست. نقشه فدراسیون این دو قله را اهرام لوکوره نامیده. صعود خود پوپک یا لوکوره مرکزی ۱ ساعت وقت لازم دارد. راه راحت صعود لوکوره مرکزی یا برگشت از آن طرف گردنه شرقی است.

ولی در سمت جنوب شرقی و از ۱۰۰ متری قله یا سنگ نوردی می توان بالا یا پایین رفت و به گردنه بعدی که در جنوب پوتک است رسید. این راه بیش از یک ساعت در وقت صرفه جویی می کند. همان طور که قبلاً گفته شد قله پوتک یا لوکوره مرکزی را در خفر کل میش روی می گویند.

بعد از کل میش روی قله دیگری هست که صعود آن حدود ۱۵ دقیقه طول می کشد و بعد از آن خط الرأس تقریباً هموار است تا نزدیک قله بلند و صخره ای و زیبای مورگل (Moregol) این قسمت را نقشه رشته گردل (Gerdel) گفته و محلی ها نومون (Nomun) می گویند که احتمالاً نامان است. قبل از مورگل دوبرآمدگی مشخص هست که نقشه آن ها را

مورگل غربی نامیده است و اهمیتی ندارند. مردم خفدره بین کل میش‌روی و مورگل را تنگ تل‌گردل (Tol-e-gerdel) می‌گویند و قله کی‌شئینی و یا لوکوره غربی را کل بانگون که همان باندگون است.

خود مورگل که احتمالاً دومین قله بلند سراسر دناست، شکل هرم دارد که وجه‌جنوبی آن یا سمت برآفتاب به‌طور طبیعی قابل صعود نیست. این قله و دو‌قله دیگر شمالی‌تر یعنی لوکوره مرکزی و لوکوره غربی (قله‌های پوتک و کل‌کی‌شئینی) تقریباً شبیه هم هستند و در سراسر دنا مشخصند. در سمت جنوب این قله مورگل زمین شیب کمی دارد و چشمه زیبایی در آن جاری است. این زمین رازگ‌شاه می‌گویند. از گردنه جنوبی کل‌پوتک تا پای قله مورگل حدود ۳/۵ ساعت راه است.

صعود خود مورگل حدود ۱ ساعت و ربع طول می‌کشد. این قله را می‌توان زیباترین قله دنا گفت. راه این قله از خفر نسبتاً راحت است و از دور مشخص است و با چهارپا می‌توان تا پای قله بالا آمد.

قله بعدی که در جنوب‌شرقی مورگل است و گویا کمی از آن بلندتر است قله قاش زمستان است. این قله را در خفر یا قله کی‌خسرو می‌گویند و در سمت غرب آن را کوه کرّه (karra) می‌گویند. کرّه یعنی بزغاله و علت این است که از سمت شمال غرب نوک آن شبیه سر بزغاله است.

از پای مورگل تا قله کرّه حدود ۱ ساعت راه است که ساده است.

قله جنوب قاش مستان که در نقشه قله کپیری (kapiri) گفته است اهمیت ندارد. از قله کپیری تا قله بعدی که خرد است و نقشه آن را قزل‌قله گفته حدود ۳ ربع ساعت راه است. این قله و قله بغل‌دستیش را در سی‌سخت بلیو (Boleiyo) یا (Beleiyo) می‌گویند. صعود بلیو شمالی حدود ۳ ربع ساعت طول می‌کشد که بهتر است از سمت شمال غرب یعنی از سمت کی‌خسرو صعود شود. قله بعدی که در نقشه برج آسمانی گفته شده و از پایین بسیار زیباست و نوکش گرد و مخروطی است و آن را هم بلیو می‌گویند با قله قبلی حدود ۱ ساعت فاصله دارد که این مدت زیاد به‌علت آن است که راه دارای شیب تند و پر از سنگ‌های ریز و درشت است که عبور را مشکل می‌کند. صعود برج آسمانی حدود ۴۰ دقیقه طول می‌کشد.

قله بعدی که راهی راحت دارد و میدانی معمولاً برف‌دار آن را از بلیو جدا می‌کند در فاصله نیم‌ساعتی بلیو است. این قله را در نقشه قله ماش گفته است. بعد از این قله، قله تقریباً آخر دنا شمالی است که آن را قله دنا یا حوض‌دال می‌گویند و فاصله‌اش با قله ماش حدود ۱ ساعت است. بین قله ماش و قله حوض‌دال قله دیگری هست که آن را در نقشه خرا (Harra) گفته و مردم سی‌سخت سرتنگ حرا می‌گویند. خرا یا هرا یعنی خراب. این قله در بالای دره‌ای تنگ که نا سطح زمین یا سطح دره بن‌رو ادامه دارد، واقع است.

بعد از این قله تا گردنه بیژن، نقشه ۴ قله دیگر مشخص کرده که تنها اولی به نام قله سی چانی (Sichani) قابل اهمیت است و بقیه برآمدگی‌های سرراهند. نقشه این سه قله را بیژن‌های ۱ و ۲ و ۳ گفته است. اما در محل کسی آن‌ها را به این نام نمی‌شناسد. تنها بردِ آتش را نام می‌برند.

قله حوض دال در بالای حوضمانندی است که در آن معمولاً همیشه آب هست و دال هم نوعی عقاب است که در ارتفاعات و به خصوص در مناطق صخره‌ای زندگی می‌کند. به این قله از سی سخت و از طریق دره تنگ بُزکشی می‌توان صعود کرد.

مدت پایین آمدن از حوض دال تا گردنه بیژن حدود ۶ ساعت است و صعود آن از گردنه بیژن حدود ۹ ساعت طول می‌کشد.

دنا‌ی جنوبی

منظور از دنا‌ی جنوبی ادامه رشته‌کوه دنا از گردنه بیژن تا شمال شرقی یاسوج است، که به وسیله گردنه بیژن از قله شمالی جدا شده است. این قسمت دنا هم از شمال غربی به جنوب شرقی کشیده شده، ولی چون تمایل آن به شرق بیشتر و به جنوب کمتر است، برای آسان شدن بیان جهت‌ها بهتر است آن را شرقی غربی فرض کنیم. به این ترتیب شمال آپادانا، جنوبش رودخانه و دره گه‌گول (کوه‌گل) و غرب آن گردنه بیژن و شرقش قسمت شمال شرقی یاسوج است. قله مهم این قسمت از طرف غرب به شرق عبارتند از قله‌ای به نام کل‌نمک (Kal-e-namak). از گردنه بیژن تا این قله نزدیک به ۴ ساعت راه است که ابتدا از قله‌ای سیاه‌رنگ و بعد به کل‌نمک می‌رسد. بعد از این قله، قله زیبا و بالبهت کل‌خرمن است که بیش از ۴۲۰۰ متر ارتفاع دارد. فاصله این قله تا کل‌نمک بیش از ۱ ساعت راه است. از گردنه بیژن تا کل‌خرمن اگر از طریق کوه‌سیاه و کل‌نمک بیاییم حدود ۵ ساعت راه است. بعد از این قله، دو قله نول (Newel) است. بین کل‌خرمن و نول گردنه‌ای خاکی است که فاصله آن از کل‌خرمن حدود نیم‌ساعت سرپایینی است و فاصله آن از نول شمالی ۲/۵ الی سه ساعت راه است. البته بهتر بود به جای نول شمالی و جنوبی، نول شرقی و غربی می‌گفتیم اما چون این اسامی مشهور شده، همان‌ها را به کار بردیم. راه دیگری برای رسیدن به این گردنه و صعود قله کل‌خرمن و نول هست که از پایین (جنوب) گردنه بیژن و از دره که گول شروع می‌شود و بعد از دور زدن قله کل‌نمک و کل‌خرمن از دره بین نول و کل‌خرمن به گردنه بین آن‌ها می‌رسد.

برای نزدیک شدن راه نول می‌توان راه بین گردنه و قله را از سمت جنوب دور زد و از انتهای جنوب شرقی نول شمالی بالا رفت و به قله نول شمالی رسید. خط‌الرأس گردنه به قله‌سنگی است و قله نول جنوبی هم غیر از غرب آن صخره‌ای است. اطراف خود قله نول شمالی خاکی است و سمت شرق آن نسبتاً تخت است. از روی این قله آخرین و بلندترین قله این

قسمت یعنی پازن پیر، نزدیکتر از آنچه هست می‌نماید و برای رسیدن به آن بهتر است از روی خطالرأس عبور کرد. راه میانبر که به نظر نزدیک می‌نماید، به علت دره‌های بین‌راه بسیار دورتر است. خطالرأس به قله‌ای صخره‌ای در جنوب‌غربی پازن پیر می‌رسد که اگر نخواهیم آنرا صعود کنیم باید از جنوب این قله پایین رفت که به یک تنگ قیف‌مانند می‌رسد، یک قسمت این قیف را دیواره‌ای بلند و شمالی در زیر پازن پیر و قسمت دیگر را دیواره‌ای کوتاه در سمت شرق قله صخره‌ای ذکر شده تشکیل می‌دهد. از زیر این دیواره دوم عبور می‌کنیم و از طرف مقابل راهی که پایین آمده‌ایم و از فاصله بین دو دیواره که شیبی بسیار تند دارد بالا می‌رویم و به خطالرأس و بعد به قله پازن پیر می‌رسیم. راه بین نول و پازن پیر اگر درست انتخاب شود، حدود ۴ ساعت طول می‌کشد. برای برگشت به گردنه بیژن و یا اطراف آن سه راه موجود است، (۱) آمدن به شرق نول و از آنجا به دره بین نول و کل‌خرمن و بعد به دره بین دنا و که‌گول رفتن که پیدا کردن راه دقت و توجه لازم دارد، (۲) آمدن به گردنه بین نول و کل‌خرمن است (در سمت غرب نول) و پایین‌رفتن به داخل دره بین نول و کل‌خرمن، و (۳) از طریق پادنا که احتمالاً نزدیک‌ترین راه از قله پازن پیر به جاده ماشین‌روست: قله را از سمت غرب دور زده و پایین می‌رویم و بعد به شمال می‌پیچیم (می‌توان از سمت شمال‌شرقی هم پایین رفت) و به پادنا می‌رسیم. پادنا در این قسمت رودخانه‌ای پهن است پر از سنگ‌های بزرگ و کوچک زردرنگ که احتمالاً به وسیله سیلاب‌های پرآب زمستانی و بهاری پایین آمده و روی هم انباشته شده‌اند. از دوطرف این رودخانه که اگر هم آبی دارد، از زیر سنگ‌ها جاری است دو جاده مال‌رو هست که در سمت جنوب دره یعنی راهی که ما طی می‌کنیم، از چمن‌هایی می‌گذرد که سیاه‌چادرهای عشایر در آن‌ها دیده می‌شود و به دهات دُن‌گُزلو (Dongozlu) و نُقل (Noghl) می‌رسد. از وجه جنوبی دره یا رودخانه ادنا که وجه شمالی دنای جنوبی است، دو رودخانه بزرگ از دو تنگه کوه جاری است که اولی (شرقی) را رودتاپو (Tapo) و دره آنرا تنگ‌تاپو می‌گویند و دارای پُلی سنگی برای عبور است و دومی شاید رودخانه تنگ گردویی باشد.

این دو رود به اضافه رودی که از بالا جاری است روی هم رود ماربر را تشکیل می‌دهند که پایین‌تر، از روستای بیده (Bide) می‌گذرد. بیده ده بزرگ پادنای علیا و مرکز آن است و سر راه گردنه بیژن به سمیرم واقع است و محل عبور خودروهای سی‌سخت و سمیرم از طریق پادناست. از قله پازن پیر تا ده نقل حدود ۵ ساعت راه است تقریباً تمامی وجه شمالی دنای جنوبی صخره است و پایین صخره‌ها چشمه‌ها و چمن‌های زیادی هست.

زردکوه

«رشته زردکوه از روستای برشمشیر واقع در ۱۲۸ کیلومتری شمال باختری شهرکرد شروع شده و تا روستای کاج در ۴۰ کیلومتری جنوب باختری شهرکرد کشیده شده است» نقل از کتاب گیتاشناسی ایران

اما آنچه در جامعه کوهنوردی ایران به نام زردکوه مشهور است از سرآقاسید در شمال غرب تا گردنه چری (Chary) یا (Charry) در جنوب شرقی است که در ضمن بلندترین قله های زردکوه هم در همین محدوده واقعند. و نیز از آب گوکان در شرق تا غرب کوه کهنو و آب بازفت در غرب.

برای رسیدن به گردنه چری بهترین راه این است که ابتدا به فارسان برویم و بعد از فارسان با مینی بوس های بازفت به گردنه چری برسیم.

گردنه چری (Chary) یا چری دو منطقه بازفت و شهرکرد را از هم جدا می کند. در شمال این گردنه کوه های زردکوه و در جنوب آن کوه ملی (Mely) یا میلی (Mily) قرار دارد. کوه هفت تنان در غرب شمالی چلگرد قرار دارد و آخرین کوه بلند منطقه است. این کوه صخره ای و تیز است و یکی از زیباترین کوه های ایران است.

زردکوه از شمال غربی به جنوب شرقی کشیده شده و بیش از ۶۰ قله بالاتر از ۴۰۰۰ متر دارد که عده ای از آنها بسیار به هم نزدیکند. قسمت های جنوبی این رشته کوه به علت دوری از آبادی ها و شهرها و همچنین نبود راه های ماشین رو در اطراف آنها، و قسمت های شمالی به علت سنگی بودن و دشواری مسیر صعود از ناشناخته ترین کوه های ایران است.

بلندترین قله این رشته را محلی ها زرده یا زردکوه می گویند.

معمولاً این کوه در پایین یا وسط یا بالا دارای دیواره است. و چون سراسر از جنس سنگ های آهکی است به همین علت معمولاً در بالا چشمه ندارند و در پایین چشمه های بزرگی از زیر آنها جاری است.

زردکوه سرچشمه رود های متعددی است، چون کارون و آب بازفت و رودخانه نازی. زردکوه محل چرای دام های عشایر بختیاری است که زمستان را به اطراف مسجد سلیمان و بازفت می روند.

اولین قله از جنوب این رشته چری یا چری به ارتفاع ۳۴۵۰ متر است. از گردنه چری یالی خاکی با شیب متوسط بعد از ۳ الی ۴ ساعت ما را به قله می رساند. در سمت غرب (چپ) این یال دو چمن تخت بزرگ چسبیده به هم به نام گندوه (Candaveh) وجود دارد که از انتهای شمال دومی، راهی پاکوب با شیب تند به نزدیک قله چری می رسد.

گردنه شمالی قله چری، انتهای غربی دره ای است که به شرق می رود. این جا را سرتنگ گروای (Koroiei) قله اسپون (Aspiun) یا آسبیانه (Asbiane) به ارتفاع ۳۶۵۰ متر است.

صعود اسپون از قله چری حدود ۳ ساعت طول می کشد. اسپون را گردنه ای سنگی و تیغه مانند از کوه های شمالی جدا می کند. وسط این تیغه قله ای سنگی است که عبور از آن نسبتاً دشوار است. به نظر می رسد اگر کمی از تیغه پایین بروی و بعد کوه را از سمت غرب یا چپ دور بزنی بهتر است. ما کمی از تیغه بالا رفتیم و از شرق دور زدیم. این قله وسط تیغه را کوه نازی می نامند. شرق آن را لاساوز (Lasauz) یا لاسبز می گویند. سمت غرب آن چالی عمیقی و سنگی است و سرچشمه رود نازی از دیواره آن بیرون می ریزد. به این ترتیب این گردنه را هم می توان گردنه نازی گفت و هم لاسبز، از

قله اسپیون تا قله نازی حدود ۲ ساعت و ربع راه است. بعد از تیغه و کوه سنگی گردنه ادامه دارد ولی دیگر شنی و عبور از آن ساده است. بعد از عبور از گردنه یا تیغه به یال جنوب غربی قله سیاه رنگ و خرد پیرکزیلی (Pirkezely) می‌رسیم. این وجه کوه حدود ۵ متر صعود نسبتاً دشوار سنگ‌نوردی دارد که با کمی به راست رفتن می‌توان راه ساده‌تری یافت و از آن عبور کرد و یال غربی پیرکزیلی رسید. از آخر یال شمالی قله نازی تا یال پیرکزیلی یک ساعت راه است. از محلی که به یال غربی پیرکزیلی سوار شده‌ایم تا قله نیم ساعت راه است. وجه‌های جنوبی و شرقی و شمال شرقی پیرکزیلی سنگی و خرد است. اما ضلع غربی آن شیبی متوسط دارد و شنی توأم با سنگ خرد است.

در غرب پیرکزیلی قله کوتاه‌تری هست که ضلع جنوبی آن دیواره بلندی است که قبلاً ذکر شد که سرچشمه رود نازی از کمر آن بیرون می‌زند. این کوه را کولونچی (Kulunchy) می‌نامند. در واقع کولونچی جنوبی است. پشت (شمال) این دو قله، قله‌ای خاکی است که آن را کوئی چر (Queichar) می‌نامند (کوئی یعنی آهو و کوئی چر یعنی محل چرای آهو).

در پشت کولونچی (شمال شرقی آن) حوض‌مانندی است که آن را دریاچه کولونچی می‌گویند. از گردنه غربی پیرکزیلی تا این حوض مانند حدود ۱ ساعت راه است.

در شمال غرب قله کوئی چر خط‌الرأسی نسبتاً طولانی با قله‌های بسیار هست که هرکدام کمی بلندتر از خط‌الرأسند. بین کوئی چر و این خط‌الرأس گردنه‌ای است که انتهای جنوبی دره‌ای طولانی است. این گردنه را مُمکلی (Momkoly) می‌گویند. و از این‌جا در سمت شمال و در دوردست قله زرده بزرگ و تنها نمایان است. از گردنه مُمکلی به درون دره سرازیر می‌شویم و بعد از حدود ۲/۵ ساعت پایین رفتن به فصل مشترک سه دره می‌رسیم. یکی دره‌ای که از گردنه مُمکلی پایین می‌آید (از جنوب به شمال) و در نزدیک این محل شیب‌تندی دارد. دیگری روبه‌روی آن دو دره نزدیک به همند و از جنوب به طرف شمال رو به بالا می‌رود و سوم دره‌ای که از محل برخورد دو دره اول رو به شرق می‌رود. این دره به ده کولونچی در مشرق این‌جا می‌رود. این دره که ابتدای آن نسبتاً تنگ است را تنگ کولونچی می‌گویند. از ده بیرگون که نزدیک کولونچی است نیز به این‌جا رفت و آمد می‌کنند.

تمام این منطقه را کولونچی می‌گویند و کولون همان وسیله‌ای است که برای بستن درب حیاط‌ها قبلاً مورد استفاده بوده. در شمال این محل تقاطع سه دره، کوه کولونچی قرار دارد که دارای سه قله چهار هزار متری است و خود در جنوبی شرقی قله زرده واقع شده است. پس با توجه به وجود قله کولونچی دیگری در جنوب این کوه را باید کولونچی شمالی نامید. مردم ساکن این‌جا (عشایر) کولونچی جنوبی و چند قله غربی آن را نیز سرشَط‌نازی می‌گویند. باید کولونچی شمالی را از سمت غرب دور زد تا به گردنه بین زرده و کولونچی رسید.

همان‌طور که گفته شد دو دره به طرف شمال می‌رود که تقریباً موازیند. راه ما از سمت راست دره شرقی است. بعد از حدود ۱ ساعت راهپیمایی در سمت چپ (مغرب راه) چمن بزرگی می‌بینیم که آن‌را هم چال کولونچی می‌گویند و محل ییلاق دامداران است. حدود ۱ ساعت بالاتر از این چمن‌گردنه‌ای است بین کولونچی شمالی و کوه‌هایی که گفتیم در سمت شمال غرب کویی‌چر است. این گردنه را بُندرکلا (Bondokala) می‌گویند. از شمال بُندرکلا کولونچی را دور می‌زنیم و به شمال آن یعنی گردنه بین کولونچی و زرده می‌رسیم این گردنه خاکی و تخت است و از تنگ کولونچی تا آنجا حدود ۳ ساعت راه است. سمت شرق گردنه دره‌ای است که در ابتدا چون چالی یا میدانی وسیع و تخت است و بعد شیب‌دار و تنگ می‌شود. در سمت غرب، دره عمیقی است به شکل ن یا U که سمت شمالی آن دیواره‌ای است که قسمتی از یال جنوبی زرده را تشکیل می‌دهد و شیب آن ۹۰ درجه است و آن‌را کول خدنگ (Kul-e-Xadang) (یعنی کوه عمودی یا راست) می‌گویند. این دره به طرف غرب می‌رود. در وجه جنوبی این دره دورتر از گردنه بندر کلا، دیواره‌های وسیع و بلندی است که از دور صاف به‌نظر می‌رسد. اگر از روی گردنه مُمکلی به‌جای این‌که از دره پایین بیاییم به طرف شمال‌غربی برویم (برای صعود قله‌های آن‌جا)، با چند ساعت تأخیر از پشت (شمال) بندرکلا پایین می‌آییم که خاکی و نسبتاً ساده است. از گردنه بین زرده و کولونچی تا روی قله زرده کمتر از دو ساعت راه است. ابتدا به یال غربی قله می‌رویم و بعد قله را صعود می‌کنیم.

سمت شمال قله زرده صخره‌ای و زردرنگ است. پایین آن میدان شیب‌داری هست و در سمت شمال‌شرقی و شمال‌غربی آن دو قله خاکی است که ارتفاعشان کمی کمتر از زرده است. در سمت شمالی میدان چندسوزنی یا قله‌سنگی هست که دوتای بلندتر آن‌ها را جُفت زرده یا به قول محلی‌ها جُفن زرده (Jofne Zardeh) می‌گویند.

برای رسیدن به گردنه بعدی که روی یالی در شمال‌غربی میدان زیر زرده است و راه‌های بهار رَه و پاییز رَه ایلات بختیاری از چلگرد به بازفت و یابرعکس از آنجا می‌گذرد، باید از این دو کوه عبور کرد.

دو راه پاییز رَه و بهاره رَه، در روی گردنه به هم می‌پیوندند و به بازفت می‌روند. بهاره رَه شیخ علیخان می‌آید که ده ماندنی است در شمال غرب چلگرد و ابتدای صعود هفت‌تان و پاییز رَه از چلگرد و چال‌میشان (قله‌ای در شمال‌غربی زرده) می‌آید و علت جدایی این راه‌ها آن است که در بهار به علت وجود برف زیاد نمی‌توان از طریق کوهستان به گردنه رسید. پس از راه شیخ علیخان کمی دور می‌زنند و به روی گردنه می‌آیند.

می‌توان سوزنی اول را صعود کرد و از طرف شمال غربش پایین آمد و سوزنی دیگر را از طرف وجه غربی دور زد که معمولاً درگیری با یخچال را دارد. از زیر زرده تا راه پاییز رَه (روی گردنه بین جفت زرده و قله بعدی) حدود ۴ ساعت راه است که توأم با سنگ‌نوردی و عبور از یخچال است. اغلب در تابستان می‌توان از فاصله بین یخچال و سنگ‌های دیواره بغل آنها عبور کرد.

اولین بلندی بعد از این گردنه را لاذره‌بین (Lazarabin) می‌گویند که اسم خود را از علفی خوراکی گرفته که خیلی مورد علاقه عشایر بختیاری است، و می‌گویند در این کوه وجود دارد.

زیردُ ذره‌بین دره عمیقی است (در سمت شمال شرقی) که وجه شمالی آن صخره‌ای است و آن را دره لابی‌خیر (LabikhDir) می‌گویند و قله آن بعد از ذره‌بین است. در واقع قله ذره‌بین جزئی از یال جنوبی لابی‌خیر است.

قله بعدی که کوهی نوک‌تیز است و در دامنه شرقی آن دره‌ای است که از زیر یال تا توی دره صخره‌ای و در پایین چمنی سبز دارد، سیردان (Sirdan) یا سیردون می‌گویند.

حدود بیست دقیقه بعد از گردنه شمال غربی جفت زرده که تماماً رو به پایین می‌رود آبگیر زیبایی است که آب آن از زیر برف‌ها جاری است و اطرافش را چمن گرفته است. از این‌جا به بعد بیش از ۲ ساعت شیبی ملایم را بالا می‌رویم که بعد به شیبی تند می‌رسد که دارای جاده پاکوبی است که پیچ‌پیچ بالا می‌رود و بعد از حدود ۱ ساعت دیگر به لابی‌خیر می‌رسد. از این‌جا تا قله بعدی یعنی سیردون حدود ۱ ساعت راه است. روی این قله سیردون شکارچیان یک چهاردیواری از سنگ درست کرده‌اند که در آن‌جا کمین می‌نشینند و نسل حیوانات این رشته را تقریباً نابود کرده‌اند.

قله بعد از سیردون را کهنو (Kohnow) می‌گویند. کوه بلند دیگری قبل از هفت‌تنان است که چون صخره‌های آن به صورت پله‌پله است آن را کوه پله‌بلند (Pele Boland) می‌گویند. این کوه بلندترین قله بین زرده و هفت‌تنان است. قله‌های لابی‌خیر و سیردون خاکی و تختند و بعد از آنها قله کهنو قرار دارد. راه را باید گاهی از سینه‌های شرقی انتخاب کرد.

بین قله‌های کهنو و پله بلند جای تخت وسیعی است که باید از آن عبور کرد و بعد پایین رفتا تا بعد از عبور از دو میدان بزرگ به پای هفت‌تنان رسید راهی که در اولین وهله به‌نظر می‌رسد یک‌سوزنی سنگی است در شمال غربی این تخت که برای پایین رفتن از آن باید با سنگنوردی آشنا بود. راه ساده‌تری در سمت غرب این سوزنی هست. این راه بعد از عبور از یک کمرکش به ابتدای دره‌ای به‌نام ایلوک (Eilvak) یا (Eilevak) می‌رسد که معمولاً سراسر آن پر از برف است. از لابی‌خیر تا پایین‌دره ایلوک حدود ۵ ساعت راه است. سمت غرب دره ایلوک یالی صخره‌ای است که امتداد یال جنوب شرقی هفت‌تنان است و در بعضی جاها شکل‌های قشنگی درست کرده است. از این دره راهی هست که به بازفت می‌رود.

بعد از این دره پهن یا چال یا میدان، چال هفت‌تنان است.

از دره ایلوک پایین می‌رویم و از انتهای آن به طرف غرب رو به بالا حرکت می‌کنیم تا به گردنه برسیم. قسمت شمالی این شیب معمولاً پر از گرسُم (Karsom) و سبز است. کرسَم گیاهی است با برگ‌های پهن و گرد که وقتی برف‌های مناطق خاکی آب می‌شود، سر از زیر خاک بیرون می‌آورد. در این موقع تُرد و لطیف است. آن‌را می‌کنند و می‌خورند و یا برای آینده خشک می‌کنند.

بعد از عبور از گردنه به دره دیگری (یا میدان دیگری) می‌رسیم که آن هم معمولاً پر از برف است. این را چال هفت‌تنان می‌گویند که به یخچال بلند و کم‌عرض زیر هفت‌تنان وصل می‌شود. این یخچال شمال‌غربی، جنوب‌شرقی است و زیر قله هفت‌تنان تا کف رودخانه ادامه دارد. از پایین دره ایلوک تا آخر (شمال) چال هفت‌تنان حدود ۳/۵ ساعت راه است. این‌جا (شمال چال هفت‌تنان) حدود ۱/۵ ساعت با قله فاصله دارد. برای صعود به هفت‌تنان هم می‌توان از یال جنوب‌شرقی آن بالا رفت و هم از یال شرقی هر دو راه تقریباً مساویند. در مسیر جنوبی کمی پایین‌تر از خط‌الرأس غاری هست که جلوی آن‌را دیواری سنگ‌چین کشیده‌اند و غار را به صورت اتاق درآورده‌اند که برای شب‌مانی و استراحت مناسب است. تمام وجوه قله هفت‌تنان غیر از قسمتی از یال شرقی سنگی است و منظره زیبایی دارد. معمولاً کوهنوردان تنها این قله را هفت‌تنان می‌گویند، درحالی که در واقع هفت‌تنان اسم شش یا هفت قله سنگی دنبال هم است که اولی (جنوبی‌ترین آن‌ها) بلندترین آن‌هاست. برای رسیدن به ده شیخ علیخان و جاده ماشین‌رو، بهتر است یال شرقی هفت‌تنان را قطع کرده و به دره بعدی (شمال‌شرقی) که دره لاشیر (Lashir) است برویم و از جاده مال‌رویی که از کنار رودخانه آب‌سرد عبور می‌کند به آن‌جا برسیم.

از روی قله به طرف جنوب‌شرقی می‌رویم و در محل مناسبی به دره لاشیر سرازیر می‌شویم. حدود ۱ ساعت تا کف دره راه است. دره لاشیر بسیار پهن و دراز است و رودخانه آب‌سرد یا به قول محلی‌ها اوس‌سرد (Ausarda) از قسمت شمالی این زمین نسبتاً هموار به طرف جنوب‌شرق جاری است. راه دیگر این بود که از روی قله، از روی یخچال پایین بیاییم تا جایی که یال شرقی تمام شود و از آن‌جا به شیخ‌علیخان برویم ولی این راه طولانی است. در مسیر آب‌سرد جایی هست که صخره‌های دوطرف به هم نزدیک ده و تمام آب رودخانه از جایی عمیق که سطح بالای آن کمتر از ۱ متر است می‌گذرد. یک‌طرف این‌جا گرداب است و طرف دیگر آن آرام و مناسب آب‌تنی. روی این جای تنگ را با چوب و سنگ پل بسته‌اند و تنها جایی است که می‌توان بدون خیس‌شدن از آب عبور کرد.

در شمال‌شرقی هفت‌تنان کوه کوتاهی است که آن‌را جوجار (Jujar) می‌گویند و پشت آن کوه دیگری است که آن‌را شیرستان آگندا (Shirestan-e-Alganda) می‌نامند. هردو را کوه‌رنگ. از رودخانه باید عبور کرد و از وجه شمالی آن‌که پر از گون‌های بسیار بزرگ است از توی راه مال‌رو بالا رفت و به زمین هموار دیگری رسید که بعد از عبور از آن به دره رودخانه شیخ علیخان و بعد به خود آن می‌رسد. از روی قله تا ده شیخ علیخان حدود ۳/۵ ساعت راه است.

شیخ علیخان دهکده تابستانی و موقتی بود که اهالی در آن در زیر سیاه‌چادرها زندگی می‌کردند و فقط چند دکان گلی داشت، اما امروزه بزرگ شده و به صورت ده متوسطی درآمد است.

زردکوه شمالی - از هفت تنان به بعد

توجه: اسامی قله‌های این منطقه از دره‌ها یا محل برقراری چادرهای زیر آن گرفته شده. پس یک قله در یک دره اسمی دارد و در دره دیگر اسمی دیگر. از ترمینال زاینده‌رود اصفهان به شهرکرد می‌رویم. کرایه ۳۴۰ تومان در سال ۸۲ و مدت سفر ۱ ساعت و ۳ ربع است. در همان ترمینال شهرکرد که پیاده شدیم مینی‌بوس به کوه‌رنگ یا چلگرد می‌رویم. مدت لازم معمولاً ۲ ساعت و کرایه ۲۵۰ تومان است. از چلگرد به شیخ علیخان می‌رویم. وسیله نقلیه معمولاً وانت‌بار است و کرایه ۱۰۰ تومان. از شیخ‌علیخان باید با خودروهایی که به دهکده سرآقاسید می‌روند حرکت کنیم. وسایل نقلیه این‌جا هم، مینی‌بوس یا وانت‌بار است. در این‌جا باید مواظب بود که نرسیده به جم‌ها (Jamha) یا چم‌ها (Chamha) که محلی است که چادرنشینان مسکن گرفته‌اند و در مدخل دره‌ای که به پای کوه هفت‌تنان می‌رود پیاده شد. کرایه ۲۰۰ تومان است و جاده خاکی است. این دره شمال‌شرقی - جنوب‌غربی است و رودخانه آب‌سرده از نزدیک محل پیاده‌شدن می‌گذرد. پس از پیاده‌شدن مدت کمی پایین می‌آییم و از رودخانه می‌گذریم (آب زیاد است و داشتن چوب یا باتوم بسیار مفید است) و همچنان به طرف جنوب می‌رویم تا به دره‌ای می‌رسیم به نام قنبرکُش که به زیر قله هفت‌تنان می‌رود. این دره تقریباً شرقی - غربی است و در قسمت بالا باز می‌شود که سمت چپ آن که به زیر هفت‌تنان منتهی می‌شود را قاطر وارسته (Warasteh) می‌گویند. از محل پیاده‌شدن تا ابتدای دره قنبرکُش حدود ۳ ربع راه است. از دره بالا می‌رویم که هم می‌توان از کف رودخانه وقت و هم از سمت چپ یا جنوب آن و بعد به سمت چپ یا جنوب می‌پیچد و در مدت حدود ۳ ساعت به گردنه فاصل بین قله هفت‌تنان و قله‌های شمالی آن می‌رسیم.

از این گردنه برای صعود هفت‌تنان به سمت چپ یا شرق می‌پیچیم. در سمت راست‌مان دیواره زیر هفت‌تنان هست. و در روبه‌رو صخره‌هایی که در جایی از آن مثل اینکه مرکب ریخته باشند سیاه شده است. راه از بالای این سیاهی و از لبه صخره است و به سمت جنوب شرقی می‌رود تا به قله هفت‌تنان می‌رسد. از روی گردنه تا قله حدود ۱ ساعت راه است. پس در مجموع از جاده ماشین‌رو تا قله نزدیک ۵ ساعت راه است. اگر راه صعود قله از روی گردنه را درست انتخاب نکنیم، درگیری بیشتر و مشکل‌تری با صخره‌ها داریم.

قله‌های شمالی هفت‌تنان. این قله‌ها از هفت‌تنان کوتاه‌ترند، بخصوص سه قله اول. برای صعود اولی، چون از سمت جنوب یعنی از روی گردنه راه نمی‌دهد، از دره قاطر و رسته پایین می‌آییم تا به دره فاصل بین قله اول و دوم می‌رسیم و از آنجا حدود ۵۰ دقیقه بالا می‌رویم تا به گردنه بین قله اول و دوم می‌رسیم. این راه شیبی تند و توأم با سنگ ریزه دارد. مدت صعود هر کدام از قله‌ها از گردنه بین آن‌ها حدود ۵ دقیقه است. از قله دوم پایین می‌آییم و به گردنه بین قله‌های دوم و سوم می‌رسیم. قله سوم هم از این سمت قابل صعود نیست، زیرا توأم با سنگ‌نوردی دشوار است که احتیاج به حمایت دارد. از این گردنه پایین می‌آییم تا دره قاطر ورسته. باز آن قدر پایین می‌آییم تا به یالی می‌رسیم که نسبتاً راحت

به گردنه بین قله سوم و چهارم برسیم. در پایین این یال‌ها تپه‌ای است که روی آن یک چهار دیواری سنگچین کرده‌اند. در سمت غرب یالی است که صخره‌های آن مثل صفحات موازی و به صورت عمودی قرار دارند. از آن بالا می‌آییم که یک ساعت و نیم طول می‌کشد تا به خط‌الرأس برسیم. راه نسبتاً مشکل است زیرا شیب تند است و خاک سفت. صعود قله سوم کار ساده‌ای است. برای صعود قله چهارم که تنها قله بلند بعد از هفت‌تنان است، از خط‌الرأس به طرف شرق پایین می‌رویم و در مدت ۲۰ دقیقه به گردنه ریشه‌کوه می‌رسیم. از این‌جا تا قله چهارم که آن‌را قله چال‌میشان یا حاج‌قلی می‌گویند یک ساعت راه است. خط‌الرأس زردکوه از سمت غرب این کوه ادامه می‌یابد و بعد به شمال می‌پیچد. باز این سمت دارای صخره‌های خورد است و عبور از آن‌ها مشکل.

در سمت شرق قله حاج‌قلی، قله صخره‌ای کوتاه‌تری هست که به سمت آن می‌رویم و از زیر آن رد می‌شویم و به جایی نسبتاً هموار می‌رسیم. در این‌جا به سمت شمال می‌پیچیم و یک برآمدگی کوچک را رد می‌کنیم و از سجاف یا دره‌ای باریک به سمت غرب پایین می‌رویم تا به دره پهنی بین کوه حاج‌قلی و قله شرقی آن و دره حاج‌قلی که در پایین کوه و سمت شمال است می‌رسیم. راه مستقیم از قله یا از فاصله بین حاج‌قلی و قله شرقی به علت شیب تند که معمولاً برف دارد مشکل است.

از این دره که معمولاً حتی در تیرماه پر از برف است به سمت شمال پایین می‌رویم و به یالی نسبتاً راحت می‌رسیم، که به رودخانه پایین و دره حاج‌قلی منتهی می‌شود. این رودخانه هم از سرچشمه‌های رودخانه آب‌سرد است. از قله تا رودخانه حدود ۳ ساعت راه است. جاده‌ای ماشین‌رو و خاکی از گردنه عسل‌کشان که در بین راه شیخ‌علیخان به سراقاسید است جدا می‌شود و تا نزدیک رودخانه کشیده شده است.

در سمت شمال رودخانه چشمه‌های خوبی هست. کمی از کنار رودخانه بالا می‌آییم و به محلی می‌رسیم که آبی از روبه‌رو و آب دیگری از سمت چپ جاری است که دره آن‌را هم چپ می‌گویند و از آن راهی به بازفت هست.

همراه رودخانه روبه‌رو به طرف بالا و به سمت غرب می‌رویم تا انتهای دره. از محل دوآب تا این‌جا حدود یک ساعت راه است. یالی با شیبی نسبتاً ملایم در جلو روست که از آن بالا می‌رویم و در مدت حدود یک ساعت به گردنه می‌رسیم. در سمت چپ یا جنوب قله صخره‌ای برف‌تابه (Tabeh) است که صعود صخره‌های آن هم مشکل است و در سمت راست یا شمال قله بلند لرگا (Lorega). از گردنه تا قله لرگا که سمت جنوب آن خاکی است حدود ۳۵ دقیقه راه است. شیب تند و پوشیده از سنگ‌های ریز است. در سمت شمال‌غرب این قله، قله‌ای صخره‌ای است که صعود آن هم مشکل است و احتیاج به طناب و حمایت دارد. فاصله بین قله لرگا تا پای صخره‌های قله بعد که آن‌را خیمه زرو (Zarru) می‌گویند حدود ۱ ربع ساعت است. در دامنه غرب این قله صخره‌ای مکانی هست که گویا شکل‌هایی شبیه خیمه به وسیله صخره در آن درست شده و افسانه‌ای به نام سممیر (Semambar) و حیدربک (Hidarbak) درباره آن می‌گویند. می‌گویند

سممبر دختر قاضی کشمیر بود و هر سال برای جمع‌آوری گیاهان طبی به این منطقه می‌آمده و یکبار حیدربک که مردی اصفهانی و پهلوان بود از آن‌جا می‌گذشت و با دختر می‌جنگد و مغلوب می‌شود و بعد در جایی دیگر عروسی می‌کنند. این مکان به آن مناسبت خیمه زَرّو خوانده شده. زَرّون هم گویا نام گیاهی است که در آن‌جا یافت می‌شود. پس قله بالای آن‌را که همان قله صخره‌ای صعب‌العبور است خیمه زَرّو می‌گویند. در دره حاج‌قلی این قله را لازرد گفتند و قله لرگا را خیمه زَرّو. پس از قله لرگا به سمت شمال‌غرب و قله‌های جنوبی نمی‌توانیم عبور کنیم. تنها راه برای پیشروی آن است که از قله به سمت شمال پایین بیاییم و از اواسط خط‌الرأس بین آن و خیمه زَرّو به سمت شمال‌شرق پایین برویم تا به یک سوزنی صخره‌ای خورد برسیم. نزدیک این سوزنی یک چهار دیواری سنگ‌چین هست و دو دره در دو سمت سوزنی یا قله کوتاه صخره‌ای است. از سمت چپ (شمال) و از روی یال سوزنی پایین می‌رویم. راه صخره‌ای و نسبتاً مشکل است و بعد از مدتی باید به سمت چپ یا غرب دره رفت و در اواخر بهار و اوایل تابستان از برف رد شد. و بعد دوباره پایین رفت تا به رودخانه و دره لرگا رسید. از قله تا کف دره حدود ۲ ساعت راه است. البته اگر بخوبی از توی صخره‌ها راه را تشخیص بدهیم و پایین برویم و معطلی نداشته باشیم.

برای این‌که از کف دره لرگا به جاده ماشین‌رو برسیم، باید به گردنه‌ای در شمال‌شرق که راهی مال‌رو هم به آن می‌رود برویم و مدت صعود یک ساعت است. از روی گردنه و با فاصله حدود ۱۵ دقیقه جاده ماشین‌رو شیخ علیخان به سرآقاسید دیده می‌شود. در دره لرگا دور چادرها را برای درمان بودن از باد سنگ‌چین کرده‌اند مثل دیوار حیاط. کوه یا بهتر بگوییم تپه‌ای خاکی بین قله‌های لرگا و خیمه‌زَرّو از یک طرف و کوه‌های شمالی از طرف دیگر هست که آن‌را چهل‌خیش (Chehel Khish) می‌گویند. دره شمالی‌تر لرگا را آب و کاسه می‌گویند که تا گردنه غسل‌کشان به همین نام است. در قسمت شرق دره لرگا و در وجه جنوبی آن چشمه بزرگی از دل صخره بیرون می‌آید.

کوه‌های آذربایجان غربی، سپیرز (Sepiraz) در ارتفاع ۳۰۵۰ متر

و سیاه‌کوه در ارتفاع ۳۵۷۰ متر

از پیرانشهر در جاده نقده به سمت شمال می‌رویم حدود ۵ کیلومتر بعد به سهراهی می‌رسیم که آن را سهرای خالدار می‌گویند. جاده‌ای خاکی از سمت چپ جدا می‌شود که داخل آن می‌شویم و بعد از روستاهای سیلو Silve و گرده‌سو Gerdesur راه ادامه می‌یابد تا بعد از حدود ۱ ساعت در سمت چپ جاده جای تخت همواری هست به نام تل‌جار و Talejar که جای استقرار دامداران است. کمی قبل از تل‌جار دره کوچکی در سمت راست (تقریباً شرق) جاده هست که از راه پاکوب سمت راست (تقریباً به جنوب) این دره بالا می‌رویم. بعد از حدود ۵۰ دقیقه به تنگه‌ای می‌رسیم که دوطرف آن صخره است و از وسطش جوی آبی جاری است. راه را به طرف بالا ادامه می‌دهیم. بعد از حدود ۲ ساعت دیگر به اولین

قله که جنوبی ترین قله سپی‌رز است می‌رسیم. از این به بعد سپی‌رز به صورت تیغه‌ای شمالی جنوبی است و چند قله روی این تیغه قرار دارد که آخرین آن از همه بلندتر است و در بعضی جاهای این تیغه خط‌الرأسی باید در عبور از صخره از دست‌ها هم کمک گرفت. فاصله قله اول تا آخرین قله حدود ۲۵ دقیقه راه است.

برای صعود سیاه‌کوه از روی سپی‌رز در فاصله بین قله اول و آخر از یکی از شن‌اسکی‌ها که زیرش صخره یا سنگ نیست پایین آمد و بعد از عبور رودخانه از سمت مقابل (غرب) بالا رفت تا به سیاه‌کوه رسید و صعود سیاه‌کوه از رودخانه حدود ۳ ساعت طول می‌کشد. می‌توان به نزدیک قله اول (قله جنوبی) سپی‌رز آمد و بعد به طرف جنوب‌غرب از شن‌اسکی نرمی پایین رفت تا به رودخانه در قسمتی رسید که دو جوی آب بزرگ از چمن‌های دامنه سیاه‌کوه به رودخانه می‌ریزد. در پایین دست این جا پلی بر روی رودخانه هست که می‌توان از آن عبور کرد و به طرف غرب بالا رفت و از چمن تخت زیبایی در دامنه جنوب‌شرقی سیاه‌کوه عبور کرد تا بعد از حدود ۱/۵ ساعت به جاده‌ای که از طرف جنوب‌شرقی و شرق سیاه‌کوه می‌گذرد و به جاده کیله‌شین Kileshin مشهور است رسید. از این جاده تا قله حدود ۱/۵ الی ۲ ساعت راه است. دامنه‌های جنوب‌شرقی سیاه‌کوه بسیار زیباست و آن‌ها را خرگه‌داش Xargedash می‌گویند که پوشیده از علف است. و آبگیر بزرگی دارد.

راه دوم صعود سپی‌رز و سیاه‌کوه

بهترین راه صعود کوه‌های سیاه‌کوه و سپی‌رز آن است که س‌راه خال‌دار بعد از عبور از روستاهای سیلوه و گرده‌سور و غیره جاده خاکی را که تردد در آن زیاد است ادامه دهیم و بعد از عبور از تل‌جار و محلی به نام سه‌چوم Cechum یا سه‌آب به دوراهی کیله‌شین برسیم. در این دوراهی وارد راه کیله‌شین می‌شویم. این راه تا کیله‌شین که زمین همواری است در شمال‌شرقی سیاه‌کوه ادامه دارد. راه از س‌راه خال‌دار تا دوراهی کیله‌شین حدود ۳ ساعت است. در بعضی جاها دست‌اندازهای بدی دارد. کیله‌شین نام سنگی است به زبان اورارتویی که از این ناحیه پیدا شده و در موزه ارومیه حفظ می‌شود. در بهار بعضی قسمت‌های این راه را برف مسدود می‌کند که ناچار باید از خودرو پیاده شد. از دوراهی تا جای مناسبی برای صعود سیاه‌کوه حدود یک ساعت و ربع پیاده راه است و از آن‌جا تا قله حدود دو ساعت دیگر راه است. پس اگر در دوراهی کیله‌شین پیاده شویم با حدود ۳ الی ۳/۵ ساعت می‌توان به قله سیاه‌کوه رسید و بعد از شمال‌شرقی آن پایین آمد و به گردنه رسید و به شمال سپی‌رز رفت و از آن‌جا به سمت جنوب بالا رفت و به حدود تل‌جار رسید یا همان راه رفت را برگشت و به دوراهی کیله‌شین برگشت.

کوه کوتاه‌تری در جنوب‌شرقی سپی‌رز هست که آن‌را سلطان می‌گویند. سیاه‌کوه بین ایران و عراق و نزدیک به مرز ترکیه است.

کوه ستاره‌لوند (setare Lavand) حدود ۳۵۰۰ متر،

قله شیلونوک (Shilonuk) یا دی آخر در (Di-E-Akhar-E-Dar) حدود ۳۶۰۰ متر

این دو قله در جنوب‌غربی روستای انبی (Anby) از دهات ترگور (Targevar) شهرستان ارومیه هستند. ستاره به زبان کردی یعنی سنگر و لوند نام مردی بوده که روی این قله سنگری برای شکار کل و بز درست کرده بوده است. از میدان مدرس ارومیه سواری برای دهات ترگور هست. با یکی از آن‌ها به انبی که ده بزرگی است می‌رویم. کرایه حدود ۳۰۰ تومان است. مردم گردند و مهربان. به جلو مسجد ده می‌رویم و از سمت راست مسجد (سمت شرق) بالا می‌رویم تا به کنار رودخانه می‌رسیم. بعد راهی مشخص و مال‌رو به چپ می‌پیچد و بالا می‌رود. این راه تا نزدیک قله ستاره‌لوند ادامه دارد و از حدود یک‌ربعی پای قله بر روی خط‌الرأس بین ستاره‌لوند و قله بلندتری که در غرب آن است ادامه می‌یابد و از زیر قله دوم به گردنه شمال‌غربی قله دوم که آن را دی آخر در یعنی آخرین حد دره می‌گویند و در روستای دیگری به نام آودی (Audy) آن را شیلونوک گفتند می‌رسد و بعد از زیر قله میربهار به طرف مرز می‌رود. راه از ده انبی تا قله ستاره‌لوند حدود ۳ ساعت و ربع است. روی قله سنگ‌چین نسبتاً بزرگی هست.

صعود قله شیلونک از ده انبی حدود ۴/۵ ساعت طول می‌کشد. در صورتی که قله ستاره‌لوند را که در بغل راه است صعود نکنیم.

سهند

سهند منطقه کوهستانی وسیعی است بین شهرهای تبریز، مراغه و میانه و در شرق دریاچه ارومیه. کوه‌های بلند این منطقه عبارتند از قله جام در شمال‌شرقی مراغه و جنوب سهند و قله‌های واقع در جنوب خسروشهر و کندوان و سوم قله‌های جنوب شرقی ليقوان.

۱- قله‌های شمال شرق مراغه، قله جام و قله سهند.

از مراغه در جاده هشت‌رود به دوراهی روستای داش‌آتا (Dashatan) می‌رسیم. از این‌جا جاده‌ای در سمت چپ (شمال) جدا می‌شود و تا روستای کرده‌ده (Korde) می‌رود که تماماً آسفالت است.

کرده‌ده از مراغه مینی‌بوس دارد و تا ینگجه (Yengeje) ده ماقبل کرده‌ده خط واحد صبح‌ها و بعدازظهرها رفت‌وآمد می‌کند. مردم مراغه معمولاً راه صعود قله را می‌دانند. از کرده‌ده باید جیب یا وانت کرایه کرد تا قرخ‌بلاغ (Gherkh Bolagh) که در پای کوه است. این جاده در بعضی جاها بسیار خراب و پر دست‌انداز است. مدت راه حدود ۵۰ دقیقه است. قرخ‌بلاغ یعنی چهل‌چشمه و علت این نام‌گذاری وجود چشمه‌های زیادی در منطقه است. پایین دست این چشمه‌ها چمن وسیعی است و کل جنوب و جنوب‌شرق سهند تا چشم کار می‌کند سبز و خرم است و پرگل و گیاه. بالادست

چهل چشمه بنایی را به صورت دوازده وجهی از سنگ و سیمان درست کرده اند که مسجد می گویند و در بغل آن چشمه خوبی هست که اطرافش را با سیمان تخت هموار کرده اند و جلوی حوضی است و راه عبور جوی آب بار هم با سیمان درست شده است. این بناها و همچنین اتافی دیگر به نام پناهگاه در شمال شرق قرخ بلاغ درست شده است. حدود ۵۰۰ متر پایین تر هم پناهگاه کوهنوردی درست شده که درب آن قفل است. چادری هم متعلق به دامداران برای تهیه پنیر هست. از شمال شرق این ناحیه رودخانه قرن قو (Gheran-ghu) جاری است و از غرب آن رودخانه مُردی (Mordy) که به کرده ده و دهات پایین دست می رود کُل دره ای که این رودخانه در آن جاری است پر از درخت های عمدتاً سیب و گردوست قله اصلی و بلندتر سهند را جام (jam) می گویند. گویا وقتی برف ها آب می شود حوض مانندی پر آب، در آنجا هست. راه قله از سمت راست مسجد به طرف شرق می رود و از کنار دره کوچکی که شبیه مسیر جوی آب است می گذرد. در اوایل این دره هر چند متری سنگ چین هایی برای جلوگیری از جریان تند آب درست شده. این راه پاکوب و مشخص است و بعد از مدتی از کنار جوی جدا شده به راست (تقریباً شمال شرق) می رود و بر روی سینه ای می رود که به گردنه بین دو قله منتهی می شود. در آن سینه راه پهن تر از پایین است. از مسجد تا روی گردنه را در حدود دو ساعت و ربع می توان صعود کرد. و از آنجا تا قله اصلی جام که سمت راست است حدود ۲۰ دقیقه راه است. قله دیگری در جنوب شرقی جام هست. فاصله دو قله حدود ۵۰ دقیقه راه است که تماماً دارای جاده پاکوب خوبی است. بهترین راه برگشت همان راه صعود است. اگر برای برگشت به کرده ده خودرو نباشد مدت پیاده روی آن حدود ۳ ساعت است.

منطقه ليقوان يا قوچ گلی (Goli)

برای رسیدن به پای این منطقه از سهند باید از دروازه تهران شهرستان تبریز سوار خودروهای ایرانق (eiranagh) شد. دوراهی ایرانق حدود ۵ کیلومتر بعد از پلیس راه تبریز و در دست راست (غرب) جاده است، و از دوراهی تا ایرانق هم حدود ۵ کیلومتر است که سراسر جاده آسفالت است. از تبریز یا از دوراهی یا از ایرانق باید خودرو برای رسیدن به پای پیستاسکی کرایه کرد که از نزدیک دهات متنق (Matenagh) و ثمرخوان (Samar) می گذرد. جاده از حدود یک کیلومتری بعد از ایرانق به بعد خاکی است. قرار است در سال ۸۰ این جاده آسفالت شود که در این صورت دسترسی به پیست و در نتیجه کوه های این سمت سهند، آسان خواهد شد.

از نزدیک ساختمان پیست، راهی ماشین رو ولی خراب به ساختمان پناهگاه کوهنوردی واقع در نزدیک دریاچه قوچ گلی می رود که پای پیاده حدود ۵۰ دقیقه وقت می گیرد. این پناهگاه ساختمانی است که در و پنجره آن را شکسته اند و ابعاد آن حدود ۳ متر در ۶ متر است. در جنوب آن دریاچه قوچ گلی (قوچ همان گوسفند نر شاخدار یا بز کوهی است و گُل در ترکی به دریاچه می گویند) این گُل (gul) یا گول (gul) یا دریاچه ابعادی حدود ۱۵ در ۳۰ متر دارد. در جنوب آن بلندترین قله

منطقه و به قولی بزرگترین قله سهند قرار دارد که آن را بیشتر مردم آق‌داغ یعنی کوه سفید می‌گویند. در نقشه اداره جغرافیایی آن را قوچ‌گلی داغ نوشته و مردم ایراتق و عده‌ای از کوهنوردان آن را کمال (kamal) می‌گویند.

برای صعود کوه سفید از یال سمت غرب دریاچه استفاده می‌کنیم و بالا می‌رویم و بعد به چپ (جنوب) می‌پیچیم تا به قله می‌رسیم. راه پاکوبی موجود است. مدت صعود آن حدود ۱ ساعت و ربع است. در سمت غرب این کوه، کوه بلند دیگری است که در سراسرش سنگ‌های بزرگ و کوچک سنگین روی هم ریخته است و آن را دمیراغ (Damir) یا کوه آهن می‌گویند. از روی کوه سفید تا دامنه دمیراغ (کوه آهن) سه ربع طول می‌کشد و صعود خود دمیراغ حدود ۱ ساعت طول می‌کشد. آخرین کوه غربی را هم آق‌داغ (سفید کوه) می‌گویند. پس دو کوه سفید هست. پایین آمدن از دمیراغ حدود ۲۰ دقیقه و صعود آق‌داغ کوچک هم حدود ۲۰ دقیقه طول می‌کشد. برای برگشت باید کوهها را از وجه شمالی آنها دور زد که حدود ۱ ساعت تا دریاچه قوچ‌گلی طول می‌کشد.

دو قله در سمت شرق بلندترین قله هست که اولی را کوبا قرخ‌بلاغ می‌گویند. بین قرخ‌بلاغ و آق‌داغ، چند قله کوچک هست، که گویا آنها را چینی‌داغ می‌گویند برای صعود این قله از قوچ‌گلی به سمت شرق به‌راه می‌افتیم و به گردنه جنوبی آن می‌رسیم که حدود ۵۰ دقیقه طول می‌کشد و بعد به سمت شمال می‌رویم و کوه را صعود می‌کنیم که آن هم حدود نیم ساعت راه است. این کوه دو قله تقریباً هم‌ارتفاع شرقی و غربی دارد که فاصله آنها حدود ۱۰ دقیقه است. سنگ‌های این کوه هم خورد است و به تدریج که بالاتر می‌رویم قطعات آن بزرگ‌تر می‌شود. فاصله قله قرخ‌بلاغ با آخرین قله شرقی که پیست‌اسکی در سمت شمال‌شرق آن ساخته شده حدود نیم ساعت است و بهتر است از همان راه برگشت. راه برگشت از قرخ‌بلاغ تا دریاچه حدود یک ساعت طول می‌کشد. هوای سهند به‌خصوص در دو قسمت شمالی بسیار سرد است و حتی در اوایل تابستان شب بعضی آب‌ها یخ می‌زند.

در صورتی که بخواهیم از پای قله‌ها به لیقوان بیاییم. ابتدا به گردنه بین آق‌داغ بزرگ و تپه‌ای در شمال آن می‌آییم که حدود ۲۵ دقیقه طول می‌کشد. بعد از گردنه به طرف غرب پایین می‌رویم تا به راهی مال‌رو موازی با جوی آب می‌رسیم. از همین راه پایین می‌رویم. راه مشخص است. بعد از مدتی بین راه دو تپه هست که دومی سوزنی شکل است. حدود یک ساعت و سه‌ربع که راه آمده‌ایم به نزدیک این تپه نوک‌تیز دوم می‌رسیم. در این جا راه دو قسمت می‌شود. یکی به سمت راست می‌رود و دیگری به سمت چپ. راه سمت چپ که راه ماست تپه را دور می‌زند و مدتی در بغل یک جوی آب می‌رود. بعد از دورزدن تپه در یک سربالایی لیقوان دیده می‌شود. بالادست لیقوان در سمت چپ (غرب) ده بزرگ دیگری است که آن را سفیده‌خوان می‌گویند. مدت پایین آمدن از قوچ‌گلی تا لیقوان ۳/۵ تا ۴ ساعت با بار است. طبیعی است راه بالارفتن آن بیشتر است.

سهند، قله های شمال غربی، منطقه کندوان

این قله ها در جنوب ده توریستی کندوان واقع هستند. برای رفتن به کندوان، از تبریز به خسروشهر و از آنجا به اسکو و بعد به کندوان می رویم. سراسر جاده آسفالت است. در کندوان باید وانت لندرور کرایه کرد برای رفتن به ارشدچمن، مدت راه حدود ۴۰ تا ۵۰ دقیقه است. ارشدچمن، چمن نسبتاً وسیعی است حدود ۲ هکتار در شمال آن کوه سلطان یا ارشدسلطان قرار دارد که بلندترین قله این منطقه است و در شرق آن قله قرمیش (Gharmish) و در جنوب آن قله ای است کوتاه با صخره های نسبتاً سیاه که آنرا عده ای چیچکلو (Chichaklu) و بعضی قزل قیه (Ghezelghaye) یعنی صخره طلا می گویند. معمولاً در جنوب ارشدچمن چادری هست متعلق به نگهبان چمن های این حدود که به ارتش تعلق دارد. راه ماشین رو به طرف شرق و جنوب شرق ادامه دارد تا به میدان وسیعی می رسد که آنرا میدان خر می گویند. در بهار این راه معمولاً در بعضی جاها به وسیله برف مسدود شده است.

برای صعود قله سلطان، از چادر نگهبانی به طرف شمال شرق می رویم تا به روی گردنه بین کوه قرمیش (Gharmish) و سلطان می رسیم که حدود یک ربع طول می کشد. جاده پاکوب خوبی موجود است. در گردنه چند دقیقه از روی جاده ماشین رو به طرف چپ یا شمال غرب می رویم و بعد از جاده پاکوب دست راست بالا می رویم. این جاده هم پاکوب یا مال رو خوب است که به صورت زیگزاگ بالا می رود و به قله می رسد. که از روی گردنه حدود یک ساعت و ربع طول می کشد. از روی قله سلطان حدود ۵ دقیقه به طرف شمال می رویم و به زیارتگاهی می رسیم با چند اتاق سنگی و یک اتاق بزرگ با سنگ های تراشیده شده بزرگ شبیه سنگ های دوره ساسانی. مناره ماندی با قطر ۳۰ سانتی متر و ارتفاع حدود ۱۸۰ سانتی متر که روی پایه ای است و سنگی روی پایه کار گذاشته شده که روی آن نوشته شده: «سلطان اسامه بن زید سردار اسلام، ۱۸ هجری، فرزندخوانده رسول اکرم» و در پشت سنگ هایی که احتمالاً سنگ قبر است به صورت ایستاده نصب کرده اند راه برگشت، همان راه صعود است.

برای صعود قله چیچکلو یا قزل قیه از جاده پاکوبی که نمایان است به طرف جنوب می رویم. این کوه دو قله دارد که قله دست چپ (جنوب شرقی) بلندتر است. مدت صعود آن حدود ۳ ربع ساعت است. و فاصله دو قله آن حدود یک ربع. در قسمت شرق ارشدچمن قله قرمیش (Gharmish) یا به قول بعضی عمر (Omar) هست که مدت صعود آن از ارشدچمن حدود یک ساعت است. برای صعود بقیه قله ها می توان از جاده ماشین رو که از طرف شرق ارشدچمن ادامه می یابد بالا رفت تا به آخر گردنه رسید که حدود ۴۰ دقیقه طول می کشد. و از آنجا قله های اطراف را صعود کرد. از جمله کوهی است که دور نوک تیز و مخروطی نمایان است و آنرا عمر هم می گویند. و در جنوب شرقی ارشدچمن واقع است. مدت صعود آن از روی گردنه حدود ۲۵ دقیقه طول می کشد. از قله عمر پایین می آئیم و به گردنه می رسیم و از جاده ماشین رو به طرف جنوب شرقی می رویم تا در مدت حدود یک ربع به گردنه دیگر می رسیم. که در سمت راست آن (تقریباً

غرب آن) میدان وسیعی است که به آن میدان خر از جای مناسب قله را صعود کرد. این قله را تندر (Tandare) می‌گویند. مدت صعود آن حدود یک ربع است و دیگر کوهی است در شرق ارشدچمن و شرق کوه قرمیش و تقریباً شمال میدان خر که آن هم از میدان خر حدود ۳۰ دقیقه صعودش طول می‌کشد آن را گودره (Gudare) می‌گویند. می‌توان از روی این گردنه یا گردنه پایین‌تر سوار یال قله قرمیش یا عمر شد و آن را صعود کرد و بعد از آن جا پایین آمد و به گردنه بین قله قرمیش و قله سلطان رسید و قله سلطان را هم صعود کرد.

در شمال شرق ارشدچمن و در سمت راست قله سلطان تقریباً شرق آن دو قله بلند دیگر هست که یکی را عمر و بعضی دهبال (Dehbal) می‌گویند و دیگری که دورتر است را کوه زن جناب (Zanjenab) می‌گویند.

قله شاهو، ارتفاع ۳۳۹۰ متر

این قله در شمال شرقی روستای شمشیر که حدود ۱۰ کیلومتری شهرستان پاره از استان کردستان است قرار دارد و نزدیک‌ترین راه صعود به آن از همین روستای شمشیر که در کنار جاده کرمانشاه به پاره واقع است. از همان کنار جاده به طرف شمال شرقی بالا می‌رویم و بعد از حدود ۱/۵ ساعت به قله می‌رسیم.

قله شاهین، ارتفاع ۳۸۵۰ متر

در باختر قله کرکس واقع است.

برای صعود به این قله از راه جنوبی قله کرکس تا جان‌پناه صعود می‌کنیم و از کنار آن و در دره بالای آن از یک شیب تند صعود می‌کنیم تا به خط‌الرأس می‌رسیم. از این محل مسیر بر روی لبه تاریکی با عبور از میان سنگلاخ‌های متعدد با صرف ۳ ساعت به قله شاهین می‌رسد.

خط‌الرأس شاهان

کوه بزآب یا وری اولین قله این خط‌الرأس در سمت جنوب شرقی است و بعد از صعود آن چون راه رسیدن به خط‌الرأس صخره‌ای و تقریباً غیرقابل عبور است باید به پایین برگشت و دوباره از دره سمت غرب وری به خط‌الرأس رسید. برای این کار از سیاه‌چادرهای و از دامنه غربی وری رو به شمال بالا می‌رویم و در قسمتی که شیب تند می‌شود به سمت چپ یا شمال غرب می‌پیچیم و بالا می‌رویم تا به خط‌الرأس می‌رسیم. این راه سیاه‌چادرها حدود $1\frac{3}{4}$ ساعت و از کمرون حدود ۳ ساعت طول می‌کشد. خط‌الرأس شاهان از وری تا اولین قله شاهان شرقی غربی است و از آن به بعد تا آخرین قله شاهان به نام توک‌توک‌آب (Tok Tok-E-Ab) به صورت قوسی به شمال می‌پیچد و دوباره به سمت شمال غرب می‌رود.

از روی خطالرأس حدود ۲/۵ ساعت راه می‌رویم تا به اولین قله شاهان به نام سرتله (Sar-E-Teleh) می‌رسیم. از سرتله به سمت قله اصلی شاهان که آنرا آسیاب بادینه (Aseyab badineh) می‌گویند می‌رویم. راه سنگی و نسبتاً مشکل است و باید با احتیاط طی شود مگر این‌که از سمت جنوب و از خیلی پایین عبور کنیم که راه دور می‌شود. البته گاهی می‌توان از سمت راست یا چپ خطالرأس عبور کرد که هم راحت‌تر و هم نزدیک‌تر است. فاصله بین دو قله حدود ۳ ساعت راه است. قله اصلی شاهان ۴۰۴۰ متر ارتفاع دارد و به آن آسیاب بادینه هم می‌گویند. این قله حدود ۲۰۰ متر خطالرأس سنگی تقریباً هموار است و جای بلند و مشخصی مثل قله‌های دیگر ندارد. وجه‌های غربی و جنوبی آن دیواره‌هایی بلند است.

از سمت شمال‌شرق و از دهات سرداب بالا و سرداب پایین جاده‌ای خاکی به سمت گردنه شرقی این قله بالا می‌آید که ابتدا به گوسفندسرا و چادرهای عشایر و بعد تا دامن کوه بالا می‌آید. از انتهای جاده تا گردنه حدود ۱/۵ ساعت راه است و شیب مسیر کم است و از آن‌جا تا قله هم ۲/۱ ساعت راه است. پس در مجموع از آخر جاده ماشین‌رو تا قله کمتر از ۴ ساعت راه است. از سمت پشتکوه و از گردنه شادی (غرب گردنه ویهه) هم می‌توان بالا آمد و در مدت حدود ۳ ساعت به قله اول شاهان رسید. یا از شاهان به شمال قله سوم شاهان به نام توک‌توک آب می‌رویم و از آن‌جا بعد از رد کردن دو قله سنگی و خورد به آسیاب بادینه می‌رسیم. بین قله آسیاب بادینه و توک‌توک آب سه دره هست که هر سه برف و آب دارند (در آخر تیرماه). دو دره اول کوچکنند، اما دره سوم در بالا فراخ و در پایین تنگ است و در پایین به دره‌ای می‌رسد که از سرداب به گردنه جنوب‌شرقی آسیاب بادینه می‌پیوندد. این دره هم برف و آب دارد. برای رسیدن به دره سوم، از روی خطالرأس و از سمت چپ (سمت پشتکوه) پایین می‌آییم و بعد از مسیری باریک به دره سوم می‌رسیم. راه در بعضی جاها توأم با سنگ‌نوردی است. از ده شاهان می‌توان به این قسمت آمد و صعود کرد که پیدا کردن راه احتیاج به راهنما دارد. از آسیاب بادینه تا پای قله توک‌توک آب ۱ ساعت و ده دقیقه طول می‌کشد. مسیر قله سوم و خود سنگی و تیغه‌ای و خورد است و باید با احتیاط طی شود. فاصله آسیاب بادینه تا این قله ۲ ساعت و ۱۰ دقیقه کم است. توک‌توک آب قله دیگری هم دارد که آن هم مثل اولی مسیری نسبتاً مشکل و خورد سنگی دارد و فاصله آنها ۲۰ دقیقه راه است. در سمت شمال غربی این قله و از بین سنگ‌های ریز و درشت پایین می‌رویم و به گردنه‌ای سبز و خرم می‌رسیم که راه مال‌رو پهنی از ده سینک به آن‌جا و از آن‌جا به ده شاهان می‌رود. در سمت شمال این گردنه چند تکه برف هست که یکی از آن‌ها در اواخر تیرماه حدود ۶۰ متر طول و ۱۰ متر عمق دارد و آب زیادی از زیر آن جاریست. این گردنه را کتف شاهان یا پله‌مور (Pele mour) می‌گویند. مور یعنی چمن.

در سمت شمال‌غرب گردنه قله نسبتاً کوتاه سنگی هست که آنرا هم پله‌مور می‌گویند. برای صعود آن به سمت شمال‌غرب می‌رویم و بعد برمی‌گردیم و به قله می‌رویم. مدت صعود از روی گردنه حدود ۳ ساعت است. البته از روی

گردنه هم می توان مستقیم به قله رفت. خطالرأس را از این به بعد جوجار (Jojar) می گویند. از سمت چپ خطالرأس و از جاده پاکوب می گذریم و در نیمه راه به سمت بالا می رویم و به گردنه بعدی می رسیم. بعد از جوجار چالی هست که سمت شمال شرق آن دره ای است به نام گنگ (Gong) و سمت شمال غرب آن قله ای خاکی به نام چال میشان. یک قله دیگری هم به همین نام در سمت شمال شرق آن هست که بالا یا جنوب غرب دره یا تنگ گنگ است. از قله پله مور تا قله چال میشان خاکی حدود ۳ ساعت راه است. از کوه اول جوجار تا آخر آن که به چال میشان می پیوندد، جاده پاکوبی است که گاهی از سمت راست و گاهی از سمت چپ خطالرأس عبور می کند. و در نزدیکی چال میشان راه در سمت چپ است و به راحتی به یال چال میشان می رسد. از قله خاکی چال میشان و از روی یال نرم و خاکی به سمت قله سنگی و بلند چال میشان می رویم که ۴۰ دقیقه طول می کشد. این قله در سمت شمال شرقی اولی است.

از چال میان سنگی پایین می رویم و به گردنه ای می رسیم با راه مال روی پهن. این گردنه در میلگون (Darmilgun) می گویند که بین چال در میلگون و دره گنگ است. قله بعدی گورشون (Gurshun) است. گورشون یکی از قله های سنگی تیز و زیبای منطقه است. مدت صعود آن از گردنه ۳۵ دقیقه طول می کشد.

دوباره باید به گردنه برگردیم. این گردنه مهمی است و جاده مال رو پهنی آن را به گردنه دیگری در سمت دیگر در میلگون و بین آن جا و مصیر (Mesir) می پیوندد. در میلگون محوطه بزرگی است در دو طرف رودخانه ای که چندین آب از ذوب برف های ارتفاعات بالا در آن جاری می شود. دوتا از این جوی ها به صورت آبشارهای پیاپی پایین می ریزد و به درمیلگون می آید و عجیب است که چمن کمی دارد- فقط در سمت شمال غرب دره پهنی است که دور سبز به نظر می رسد. مردم این محوطه از نظر اهالی مناطق مردم آزار و خشن هستند. مشاهده شخصی این جانب نیز بعضی جوان های آن جا را مزاحم و مردم آزار و فاقد صفات انسانی مردم مناطق دیگر معرفی کرد.

تیش در چر (Tish Dar Char)، ۳۵۶۳ متر

برای ادامه خطالرأس به گردنه بین در میلگون و مصیر می رویم. در این گردنه آبی که به وسیله لوله از ارتفاعات در میلگون هدایت شده جاری است. در سمت چپ صخره های خطالرأس راهی پاکوب به طرف شمال غرب می رود، که همان راه ماست. در صورتی که بخواهیم از روی خطالرأس عبور کنیم، درگیری نسبتاً زیادی با صخره ها داریم و چندین قله کوتاه را نیز صعود می کنیم و البته راه طولانی می شود.

پس از جاده پاکوب حرکت می کنیم. این جاده خطالرأس را دور می زند، به این ترتیب که تا مدتی به سمت غرب می رود و بعد به شمال می پیچد. در این جا چالی در سمت چپ دیده می شود و در روبه رو (تقریباً شمال) گردنه دیگری قابل مشاهده است. از همین راه مال رو به آن گردنه می رسیم. از گردنه مصیر- در میلگون تا این گردنه که نزدیک چمن تیش در

چر است، حدود ۲ ساعت راه است. در این گردنه راهی به سمت شرق می‌رود و راه دیگری به طرف تقریباً شمال که فاصله کمی از گردنه، چمن تیش در چر را می‌بینیم که حدود ۱۰۰۰ مترمربع وسعت دارد و تکه برف بزرگی بر آن مسلط است و در واقع آب این برف آن چمن را زنده نگه داشته. از سمت دیگر چمن (شمال غرب آن) راهی پیچاپیچ بالا می‌رود و به قله می‌رسد که روی نقشه آن را لاشوم نوشته‌اند و در واقع و بین اهالی آن را تیش در چر می‌گویند و چون اهالی این جا هم حسن شهرت ندارند می‌توان از سمت چپ گردنه (غرب) بالا رفت و بعد به شمال پیچید و به قله رسید. در این مسیر به جز قله کوتاه اول سه قله نسبتاً بلند هست که اولی با دومی نیم ساعت فاصله دارد و دومی همان است که آن را تیش در چر می‌گویند. قله نوک تیزی هم به فاصله ۲۵ دقیقه بعد از تیش در چر هست که از آن بزرگتر به نظر می‌رسد. از روی این قله، کوه و قله مارک (Mark) به فاصله حدود ۲ ساعتی آن پیدا است که می‌توان آن را از این سمت یا از سمت شمال شرق و از ده مارک صعود کرد.

از گردنه تیش در چر تا آخرین قله حدود یک ساعت و ۴۰ دقیقه مسیر طول می‌کشد. ضمناً لاشخم به قسمتی از زمین‌های بین راه گردنه مصیر و تیش در چر گفته می‌شود. در صورتی که به هر دلیل راه را ادامه ندهیم و به قله مارک نرویم باید از همان راه رفت به درمیگون برگردیم. صبح‌های غیرتعطیل قبل از طلوع آفتاب راننده‌ها و مردم به پایین و سمت تنگی که در شمال غرب درمیگون است می‌روند و حدود ۳ ربع ساعت بعد به جاده ماشین‌رو بعد از تنگ می‌رسند که معمولاً وانت‌باری هست و با ۷۰۰ تومان کرایه فریدون شهر می‌رود. جاده خاکی و بد است.

قله چهل میری شهید یا چهل مرد شهید یا قله شهیدان حدود ۳۵۰۰ متر

این کوه در غرب ده خراب شده جرمی (Jermy) از دهات ترگور ارومیه است. از میدان مدرس ارومیه با سواری به ده دربند واقع در ترگور (Targevar) می‌رویم. کرایه ۳۰۰ تا ۴۰۰ تومان است. از دربند باید با تراکتور و یا با لندرو در بست به جرمی رسید. با تراکتور حدود ۲ ساعت راه است. جاده از کوه بالا می‌رود و به گردنه‌ای می‌رسد. سپس پایین می‌رود و بعد از رد کردن تپه‌ای دوباره از یالی بالا می‌رود و بعد به جرمی سرازیر می‌شود. جرمی دهی آباد بود که آن را خراب کرده‌اند. در این جا منظور ما از جرمی، محوطه‌ای است که دو رودخانه نسبتاً بزرگ، یکی از غرب و دیگری از جنوب به هم می‌رسند و کمی پایین تر ۵ لوله ضخیم در کف رودخانه کار گذاشته‌اند که روی آن را بپوشند و پل شود که تا به حال نپوشانده‌اند. آثار خانه‌های خراب در گوشه و کنار نمایان است و مردم در بهار و تابستان برای کندن علف‌های خوردنی و یا کشت به آن جا می‌آیند و برمی‌گردند این منطقه و دامنه کوه‌های اطراف آن یکی از زیباترین مناطق کشور از جهت گل و گیاه است و انواع گل‌های کمیاب وحشی در آن جا دیده می‌شود. وفور آب و زیادی چشمه‌ها هم بر حسن آن می‌افزاید. به علاوه در

اطراف آن علاوه بر شهیدان، کوه‌های خلیل، زیناتابوتان، بره‌گیر و کانی‌رش و قله‌های دیگر هست که کوتاه‌ترند و همه پوشیده از علف و گل‌اند.

راه‌های صعود کوه شهیدان ۱ راه جنوبی یا دست‌چپ. بالاتر از لوله‌هایی که کف رودخانه هست، یک پل برای عبور عابر پیاده هست و در سمت دیگر آن چند درخت گردو هست و راهی ماشین‌رو در کنار آن‌ها. از این راه بالا می‌رویم که به راست می‌پیچد و از یک شیب نسبتاً تند بالا می‌رود و به‌جای همواری می‌رسد. در همین‌جا از جاده ماشین‌رو جدا می‌شویم و از کنار درخت گردوی جوانی در سمت چپ رد شده و به‌روی یالی کوتاه و سنگی می‌رویم. ادامه راه از کمرکش یالی است که در سمت چپ جاده ماشین‌رو هست، تا به گردنه‌مانندی می‌رسد که جوی آب کوچکی دارد و درختی در آن‌جا هست. در این‌جا از کنار جوی جاده پاکوب مشخص بالا می‌رویم که بعد از مدتی از کنار درخت‌های سیب و زالزالک. به طرف جنوب‌غربی بالا می‌رود. باید سعی کرد راه را گم نکرد. این راه تا قله ادامه دارد و فقط در دو سه‌جا امکان گم‌کردن آن هست که باید با کمی بالا و پایین‌رفتن ادامه آن‌را پیدا کرد. در مجموع راه وجه‌های شرقی و جنوبی کوه شهیدان را دور می‌زند و به گردنه بین قله و یال شرقی- غربی کوه می‌رسد. این‌جا زمین نسبتاً همواری است که قبرستان‌مانندی دارد که سنگ‌های زیادی را به علامت قبر عمودی روی زمین نصب کرده‌اند. و در جایی دیگر چند اتاق‌مانند بدون سقف با چیدن سنگ‌های بی‌ملاط روی هم درست کرده‌اند.

راه قله در سمت چپ (جنوب‌غربی) کاملاً مشخص است که به صورت زیگزاگ بالا می‌رود. در مجموع از جرمی تا قله حدود ۵ ساعت راه است. راه در قسمت‌های بالا کاملاً پهن و مشخص است.

راه دوم: راه دست راست: از پل عابر پیاده در جرمی عبور می‌کنیم و از جاده ماشین‌رو به‌راه می‌افتیم تا آخر آن. در اوایل راه، راهی به سمت چپ می‌رود که راه ما نیست. این راه قابل تردد خودرو نیست چون در همان اوایل قسمتی از آن به وسیله آب بریده شده است. وقتی راه تمام شد، جاده باریک مال‌رویی در روبه‌رو پیداست که از توی دره کوچکی شروع می‌شود و بعد به سمت راست می‌رود. از این راه بالا می‌رویم تا به گردنه‌مانندی می‌رسیم. راهی به سمت پایین می‌رود که راه ما نیست.

ما از سمت چپ تراورس می‌کنیم. ادامه این راه را به گردنه دیگری می‌رسد در شمال‌غرب. از این راه چند دقیقه دیگر بالا می‌رویم و از جای مناسبی آن‌را رها کرده از یال سمت چپ بالا می‌رویم. حدود ۳ ساعت بعد به خط‌الرأس می‌رسیم. فاصله ما با قسمت سیاه‌رنگ کوه شهید یا شهیدان، تپه کوچکی است که آن‌را در چند دقیقه طی می‌کنیم و از سمت راست به سوی قله می‌رویم. این راه در مجموع حدود ۴/۵ ساعت طول می‌کشد.

راه سوم: می‌توان از همان راه اول بالا آمد تا به بالای تپه رسید و دیگر به سمت چپ نرفت. بلکه مستقیم به طرف قله رفت و به قسمت سیاه‌رنگ که پوشش گیاهی کمتری دارد رسید و از آن‌جا مثل راه دوم بالا رفت که این راه هم حدود ۴/۵

ساعت طول می کشد و در بعضی جاها علف و گون‌ها مزاحم راهپیمایی هستند. کوه شهیدان از جهت گل و گیاه یکی از زیباترین کوه‌های ایران است.

شیرستان الگندا و کرباسی یا شاخ‌نرمشی

توجه: در کتاب‌ها و نقشه‌ها این کوه‌ها را ونگ و کربوش نوشته‌اند که درست نیست.

جاده شیخ علیخان به سرآقاسید انتهای کوه‌های زردکوه از جهت شمال است. در جنوب جاده رودخانه لرگا جاری است و بعد تپه چهل‌خیش و منطقه آب و کاسه است. در شمال جاده رشته دیگری از سرآقاسید تا نزدیک نیاکان هست که غرب آن را جنگه (Janga) می‌گویند. شمال کوه جنگه دره‌ای است به نام شیرستان (Shirestan) و بعد از آن (شمال آن) کوه الگندا است. قله‌های جنوبی دره شیرستان را هم شیرستان می‌گویند. برای صعود این قله‌ها، از گردنه عسل‌کشان یا از حدود نیم‌کیلومتر غرب آن و از یالی نرم و خاکی که در بالا هم شیب آن کم است شروع به صعود می‌کنیم. در صورتی که از گردنه عسل‌کشان صعود را شروع کرده باشیم باید به طرف شمال‌غرب تراورس کنیم تا به همان یال کم شیب برسیم، زیرا بالاتر از خود گردنه شیب زیاد و راه مشکل است. از گردنه یا غرب آن تا روی قله شیرستان در جنوب الگندا ۲ ساعت راه است. در شرق این قله، قله دیگری است روی همین خط‌الرأس و با فاصله یک ربع از آن. در غرب آن هم قله دیگری هست که آن هم نزدیک است.

قله مخروطی شکل (از این زاویه) شمال شیرستان را پرشه (Parsha) الگندا (Alganda) می‌گویند. پرشه یعنی پر سیاه و علت آن است که شمال این قله بریده است و از سمت شرق و غرب به صورت پر دیده می‌شود. یعنی تیز و پر شیب. پس از روی شیرستان پایین می‌رویم و در مدت کمتر از ۱۰ دقیقه به گردنه شمالی آن می‌رسیم و بعد از حدود ۲۵ دقیقه از روی گردنه به قله بلند پرشه الگندا می‌رسیم. سنگهای راه قله خورد است و صعود آن کمی مشکل. یالی از قله پرشه به طرف شرق می‌رود که سنگی است و در ابتدا به قله‌ای نزدیک می‌شود و بعد از طی خط‌الرأسی سنگی که در وجه جنوبی آن راه پاکوبی هست به قسمت خاکی می‌رسد که یال قله بعدی به نام پوک‌وشینه (Puke wahsine) از آن شروع می‌شود. فاصله قله پرشه تا پوک‌وشینه ۲ ساعت راه است و عجیب اینکه در اینجا هم در اثر کثرت چرا علف‌های مفید جای خود را به فرفریون که گیاهی سمی است داده و دامنه‌های جنوبی یال پر است از این گیاه. پوک یعنی قله و یال غربی منتهی به آن نرم و خاکی است و جاده‌ای دارد که قله را از سمت راست جنوب دور می‌زند و به وجه شرقی کوه می‌رود که از آنجا صعودش راحت است و از روی جاده حدود ۱۰ دقیقه طول می‌کشد. از پوک‌وشینه به سمت شرق پایین می‌رویم که به گردنه‌ای می‌رسیم و یک چهاردیواری سنگ‌چین در آن هست. و بعد یالی را بالا می‌رویم و به خط‌الرأس می‌رسیم که در روی نقشه ارتفاع آن را ۳۶۸۰ متر نوشته اما شکل قله نیست. از اینجا به بعد خط‌الرأس به شمال می‌پیچد و به گردنه

دیگری می‌رسد که راههای مال‌رو خوبی در آن هست و دره غربی آن چراگاه‌های خوبی است. از گردنه بالا می‌رویم و به قله بعدی که آن را سرنوفت (Sarnuft) یا پرشه می‌گویند می‌رسیم. فاصله قله پوک‌وشینه تا این پرشه می‌توان آن را پرشه تَرِدو (Taredo) نامید ۱ ساعت و سه ربع است. تردو نام گردنه بین پرشه و کرباسی است.

رشته‌شیرکوه

رشته شیرکوه از شمال غرب به جنوب شرق کشیده است. در این گزارش برای راحتی بیان آن را شرقی- غربی فرض کرده‌ایم.

معمولاً کل کوه‌های این منطقه شامل شیرکوه، آسمان‌نما، برفخانه، منشاد و بنادک را شیرکوه می‌گویند. کوه‌های شمال شیرکوه را پیش کوه و کوه‌های منشاد را پشت کوه و برفخانه و آسمان‌نما و شیرکوه را میان کوه می‌گویند. گردنه‌هایی که این کوه‌ها را به هم وصل می‌کنند، اغلب از یال صعود دور و نسبتاً کم‌ارتفاعند و به همین علت کوه‌ها معمولاً به صورت مستقل و مجزا نمایان می‌شوند، به خصوص منشاد و بنادک. شیرکوه در جنوب و جنوب‌غربی یزد واقع است و از سه منطقه مجزای دهکده ده‌بالا برای صعود شیرکوه و آسمان‌نما و برفخانه و دهکده تدرجان برای صعود قله و دیواره‌های برفخانه و دهکده منشاد برای صعود قله‌ها منشاد استفاده می‌شود. از طریق مهریز هم می‌توان به شرقی‌ترین قله منشاد که چون برجی سنگی و گرد است صعود کرد. قله‌های شیرکوه بر روی یک قوس که از شمال‌غرب به جنوب‌شرق کشیده شده است واقعند. دو قله صخره‌ای کوتاه در نزدیک این کوه هست. یکی قله بنادک نزدیک ده بنادک و دیگر برج ارنون در جنوب کوه‌های شیرکوه و نزدیک ده ارنون.

اکنون به شرح راه‌های صعود هر کدام از این قله می‌پردازیم.

۱- شیرکوه، ارتفاع ۴۰۵۵ متر

برای صعود از یزد به ده بالا می‌رویم (ده بالا منطقه بزرگی است، شامل چند روستا و مزرعه) و در آخرین حدی که خودرو می‌رود پیاده می‌شویم. قبلاً خودرو تا مزرعه کوراوغلی می‌رفت. احتمالاً امروزه بالاتر می‌رود.

بهترین راه این است که از ده بالا به طرف جنوب برویم تا به زیر قله شیرکوه برسیم.

قسمت جنوبی و غربی شیرکوه دیواره ای است. از مزرعه کوراوغلی تا این‌جا حدود ۳ ساعت راه بود. امروزه بسته به این که جاده ماشین‌رو تا چه اندازه بالا رفته زمان کمتری برای رسیدن به آن‌جا لازم است. از زیر قله با کمی جست‌وجو می‌توان راهی ساده از میان صخره‌ها برای رسیدن به خط‌الرأس پیدا کرد.

این راه با سنگنوردی سبک حدود ۵/۷ یا ۵/۸ درجه بندی امریکایی توأم است و بعد از حدود ۳ ساعت صعود کرده ای (با طناب) می توان به خطالرأس شیرکوه، در فاصله ۱ ربع ساعت به قله رسید.

از کمی بالاتر یعنی از روی یالی که شیرکوه را به آسمان نما وصل می کند هم می توان به قله شیرکوه رسید که از راه اولی راحت تر است و برای برگشت نیز مناسب است.

این قله قبلاً از روستای حسینیه توده (واقع در ده بالا) و از طریق چشمه آب کبکان و بالای غار لاسرگون (Lasargoon) صعود می شد. این راه طولانی ولی راحت است.

۲- قله برفخانه، ارتفاع ۳۹۹۰ متر

این قله یکی از زیباترین کوه های کشور است. همه طرف آن صخره ای است. به خصوص سمت شمال آن که دیواره ای زیبا و پهن دارد به نام دیواره تدرجان در یک ربعی پایین دیواره زمینی نسبتاً تخت و هموار چون نواری در زیر دیواره کشیده شده که می توان در آن جا چادر زد. سمت غرب این زمین چشمه آبی است و معمولاً همان نزدیک ها برف هم هست و چون از ده بالا می توان بارها را با الاغ به این قسمت حمل کرد، یکی از مناسب ترین جاهای سنگنوردی و دیواره نوردی کشور است.

دیواره تدرجان انواع مسیرهای ساده و مشکل را در اشکال مختلف داراست. ارتفاع آن حدود ۲۰۰ متر است در سمت شرق دیواره چندین سوزنی هست که بجز آخرین آن ها بقیه دارای مسیرهای مشکلی است که امروزه می تواند برای سنگنوردی ماهر جالب باشد.

برای صعود برفخانه بهترین راه این است که از مزرعه کوراوغلی واقع در ده بالا به طرف جنوب حرکت کنیم و از گردنه برزین (Barzin) بین کوه برزین و میل برفخانه (یک سوزنی در غرب کوه یا قله برفخانه) به طرف میل برویم. بعد از دورزدن میل، دره مانندی است که باید از آن عبور کرد و به طرف شرق رفت. این قسمت سنگی است و با سنگنوردی ساده طی می شود و به قله غربی برفخانه و سپس به قله اصلی می رسد. از مزرعه کوراوغلی تا قله برفخانه حدود ۶ ساعت راه است. قله برفخانه را از جهات مختلف می توان صعود کرد، از جمله از دیواره تدرجان.

راه ساده دیگر از طریق ده تدرجان است که از آن جا نزدیک سوزنی ها (سمت شرق آن ها) می رسیم و بعد بالاتر می رویم و از دره ای در مشرق قله به آن صعود می کنیم. این راه حدود ۵ ساعت طول می کشد.

این قله در بهمن ماه سال ۱۳۵۴ در شرایطی سخت صعود شد (صعود زمستانی) وجود گل برف ها یعنی توده های برفی آبکی که در اثر وزش باد به صخره ها می چسبد و گاهی بیش از بیست سانتی متر ضخامت دارد صعود را مشکل کرده بود.

۳- آسمان نما یا قبله نما

در جنوب ده بالا قرار دارد و به همین جهت آن را قبله نما هم می گویند. و شامل دو قله غربی و شرقی است که قله شرقی بلندتر است. و تنها کوه منطقه شیرکوه است که جز در قسمتی از قله بقیه آن خاکی است. این کوه دو صخره نزدیک به هم نسبتاً بلند و سیاه رنگ دارد که در کمرکش کوه قرار دارند و آن ها را گاوگوساله می نامند.

برای صعود از مزرعه کوراوغلو (یا هر جاکه جاده رسیده) به طرف جنوب می رویم و سپس از یال مشخصی که روبه روست، یال شمال شرقی و قله و یا جنوب غربی ده بالا صعود را شروع می کنیم. روی هم حدود ۶ ساعت صعود قله طول می کشد. قله سنگی بزرگ از گرانیب است. در سمت راست قله اصلی (مغرب آن) قله کوچک تری هست.

۴- منشاد، ارتفاع حدود ۳۹۰۰ متر

کوهی است بزرگ و دارای قله متعدد. در جنوب شرقی دهکده منشاد و جنوب غربی شهر مهریز واقع است. نزدیک ترین آبادی به آن همان ده منشاد است. تمام قسمت های جنوبی و شرقی و غربی این کوه صخره ای است. بلندترین قله این کوه، قله مهریز است که به صورت بُرجی سنگی و گرد از دور خودنمایی می کند.

برای صعود، از منشاد به بالا می رویم تا به نزدیک گردنه بین منطقه مهریز می رسیم، در جنوب کوه. درختزاری در آنجا هست که می توان در اطرافش چادر زد. برای صعود منشاد باید ابتدا کوه خیبر (Xeibar) را که در واقع قسمت پایین کوه منشاد است صعود کرد. پس از سمت چپ درختزار و در امتداد دره از کنار جوی آب به راه می افتیم تا به نزدیک صخره ها می رسیم. در روی کوه جاده مانندی پهن و اریب (تراورس) چون نواری از سمت غرب به شرق و پایین به بالا می بینیم. راه ما از این تراورس است که در آن جاده ای پاکوب و تقریباً مشخص وجود دارد و به بالای کوه خیبر می رسد. صعود این قسمت حدود ۳/۵ ساعت طول می کشد. در این جا میدان مانندی است که سمت شمال آن بعد از عبور از تپه ای به دماغه ای می رسد که به قله بیڈم (Bidom) اولین یا غربی ترین قله منشاد ختم می شود. در سمت راست یا شرق این میدان سوزنی های زیبای سنگی هست.

صعود دماغه کوه بیڈم ظاهراً مشکل می نماید. اما وقتی درگیر آن می شویم می بینیم که به راحتی قابل صعود است. از انتهای تراورس تا قله بیڈم حدود ۲ ساعت راه است.

از قله بیڈم به طرف شرق و بر روی خط الرأس کوه منشاد قله دیگری هست که از همه مهم تر و بلندتر آخرین قله یعنی همان قله سنگی برج مانند مهریز یا لاخته است.

صعود کوه لاکسه (Lakheseh) یا مهریز: از مهریز به تنگ چناور و از تنگ چناور به کنج کوه می‌رویم و از آنجا صعود می‌کنیم یا از مهریز و یا یزد به منشا و از آنجا به سرگردنه و از گردنه از نزدیک روستای زردین به ده دره گل (Dareh Gel) می‌رویم. از این روستا تا پای صخره‌های کوه $1\frac{2}{3}$ ساعت راه است. از صخره‌های ساده بالا می‌رویم تا زیر قله که آن هم حدود ۳ ساعت طول می‌کشد. راه صعود قله از سمت شرق ۱۲۰ متر و مشکل است که برای تیم ۴ نفره ما ۲ ساعت و ۴۰ دقیقه وقت گرفت اما از طریق شمال غرب پایین آمدیم که ساده بود و با سنگ‌نوردی ساده قابل صعود و فرود.

۵- قله بُنادک، ارتفاع حدود ۲۰۴۰ متر

این قله از دیگر قله‌های شیرکوه جداست و یک‌سوزنی سنگی بلند و زیباست. برای صعود از ده بنادک به ده‌گور می‌رویم که زیر کوه بنادک است و از آنجا بعد از گذشتن از دره‌ای با صخره‌های آهکی زردرنگ به برجی بلند و سیاه‌رنگ از سنگ آذرین می‌رسیم. صعود این برج به کار فنی احتیاج دارد. درجه سختی آن ۵/۹ است. حدود ۴ متر آخر صعود، کلاهی و خرد است که باید با دقت صعود شود. کل این کوه برای یک تیم با مهارت سنگ‌نوردی متوسط حدود ۴ ساعت طول می‌کشد.

۶- برج ارنون (Ernun)

در جنوب شیرکوه و در دل کویر قرار دارد. این کوه نیز سنگی است و احتمالاً صعودش حدود ۲ ساعت طول می‌کشد (خودم صعود نکرده‌ام). فاصله برج ارنون تا گردنه نیر (Nir) بین آسمان‌نما و برفخانه ۲۱ کیلومتر است.

کوه سه‌سنگ

این کوه روی همان خط‌الرأس و در غرب هفت‌سران و شرق دوخواهران واقع است و دو قله دارد، یکی صخره‌ای و نوک‌تیز دومی دارای قله پهن، که راه رسیدن به آن از طرف شرق صخره‌ای است. در بعضی نقشه‌ها آن‌ها را ناقوس کوچک و ناقوس بزرگ نوشته‌اند. ولی مردم محلی چنین اسم‌هایی را نمی‌شناسند. قله کوچک‌تر (شرقی) ۴۲۵۰ متر و قله بزرگ‌تر ۴۳۰۰ متر ارتفاع دارند. از آخر هفت‌سران صعود دو قله سه‌سنگ حدود ۲ ساعت طول می‌کشد.

برای صعود این دو قله و همچنین هفت‌سران و دوخواهران، بهترین راه این است که از تهران، از جاده آمل حرکت کنیم و در دوراهی پنجاب که حدود ۵۰ کیلومتری آمل است پیاده شویم.

معمولاً حدود ساعت ۱۰ صبح مینی‌بوس‌هایی که از آمل برای به نمارستاق (Namarostagh) حرکت می‌کنند، در قهوه‌خانه‌ای که کمی دورتر از مقابل جاده نمارستاق است برای چای‌خوردن توقف می‌کنند که می‌توان با آنها به نمارستاق

راهنمای صعود قله های بلند ایران ۱۴۱

رفت. این جاده خاکی و طول آن ۱۸ کیلومتر است. جاده ماشین‌رو حدود ۴ کیلومتر دیگر بعد از نمارستاق ادامه دارد به پای کوه می‌رسد. در صورتی که وسیله نقلیه شخصی یا درست داشته باشیم از نمارستاق رد می‌شویم و در پای کوه پیاده می‌شویم. این محل حدود نیم ساعت با دریوک (Daryuk) فاصله دارد که آن طرف (غرب) گردنه‌ای است که ما در پای آن توقف کرده‌ایم. هم از طرف راست و هم از طرف چپ، جاده مال‌رو برای رسیدن به دریوک موجود است ولی جاده سمت چپ (جنوبی) بهتر است این جاده به وسیله پل کوچکی از رودخانه دریوک عبور می‌کند و اواسط راه چشمه خوبی دارد.

دریوک میدان تخت و بزرگی است که سه رودخانه از اطراف به درون آن می‌آیند و بعد به هم می‌پیوندند و رود دریوک را تشکیل می‌دهند که به نمارستاق می‌رود.

دریوک و کوه‌های اطراف آن از جهت داشتن گل‌های متنوع از زیباترین مناطق کشور است. سه رودخانه دریوک: یکی از غرب شمالی که آن را پنیری (Paniri) می‌گویند و از زیر دو قله ناظر (Nazer) و شکر لقااص می‌آید. دیگری لهر (Lahra) که از جنوب غربی می‌آید و سرچشمه‌های اولیه آن نزدیک گردنه سه سنگ است و سومی پی‌کمر (Pykamar) که از جنوب شرقی وارد می‌شود و از دریوک آبشار زیبایی آن‌را می‌توان دید. برای رسیدن به کوه‌های غربی دریوک شامل هفت‌سران‌لار و سه‌سنگ و دوخواهران باید از جنوب‌غربی دریوک و نرسیده به رودخانه لهر، از جاده پاکوبی به بالا رفت. این جاده بعد از حدود یک ساعت به مزرعه و کلبه‌ای می‌رسد که در مجاورت آن آب معدنی ولرمی در دو حوضچه وجود دارد و بعد از حدود سه ربع ساعت دیگر، در دست راست به چشمه بزرگی می‌رسد که آن‌را چهل‌چشمه می‌گویند و بعد از حدود ۲ ساعت دیگر به گردنه سه‌سنگ می‌رسد.

گردنه سه‌سنگ حد فاصل راهی است که بالا آمدیم با میدان‌مانندی که اطراف آن‌را قله‌های بلند منطقه غیر از ناظر تشکیل می‌دهند. از گردنه، در صورتی که منظور صعود هفت‌سران باشد باید به طرف جنوب رفت و از طریق یالی که روبه‌روی ماست به اولین قله شرقی رسید و بعد به طرف غرب رفت و بقیه قله‌ها را صعود کرد.

بین غربی‌ترین قله هفت‌سران و قله شرقی سه‌سنگ گردنه‌ای است و از آن آبی روان است. از این‌جا هم می‌توان به هر دو منطقه قله‌های سه‌سنگ و هفت‌سران صعود کرد. مدت صعود هفت‌سران از گردنه سه‌سنگ حدود ۴/۵ ساعت است.

کوه‌های فردان (Ferdan)

قله فردان ۳۸۲۲ متر

از تهران از طریق خوانسار یا گلپایگان به داران و سپس به فریدون‌شهر می‌رویم. در صورتی که بخواهیم از اصفهان حرکت کنیم باید از ایستگاه راه‌آهن اصفهان به دروازه شیراز و از آن‌جا ۱ خط واحد یا تاکسی به چهارراه وفائی و از آن‌جا به کهن دز یا صارمی برویم و از گاراژ عقاب سپاهان حدود ساعت ۷ تا ۷/۵ صبح به طرف فریدون‌شهر برویم. راه تماماً آسفالت است

راهنمای صعود قله های بلند ایران ۱۴۲

و حدود ۲/۵ ساعت طول می کشد. در فریدون شهر به ترمینال داران می رویم و با مینی بوس های پشتکوه یا شاهان که حدود ساعت ۱۱ تا ۱۶ چند دستگاه حرکت می کنند به روستای کمران (Kameran) بعد از گردنه ویهه می رویم. حدود ۲/۵ ساعت تا کمران راه هست. مردم این روستا از ایل بختیاری و بسیار مهمان نواز و خوش برخوردند. در سمت جنوب ده و بعد از رودخانه، راه پاکوبی دیده می شود که باید از آن جا صعود خود را آغاز کنیم. این جاده صخره های پایین کوه را از سمت چپ دور می زند. بعد کمی پایین می رود و به دره تنگی می رسد و گاهی از چپ بالا می رود. راه سنگلاخ است. بعد از حدود نیم ساعت به سمت چپ دره می رود و با پیچ های بلند روی زمین خاکی بالا می رود و صخره های بالاتر را رد می کند. این راه تا نزدیک قله مشخص است. البته می توان از راه استفاده نکرد و مستقیم صعود کرد. ولی باید مواظب بود که در برگشت درست از همین دره و در قسمت های پایین درست از همین جاده پاکوب استفاده کنیم. در غیر این صورت به میان صخره های با شیب تند می افتیم که خطرناک است.

مدت صعود قله نزدیک به چهار ساعت است. این قسمت فردان یک قله خاکی دارد که تا بالا پر از گون است و قله نسبتاً تیز دیگری که گیاه ندارد و در شمال غرب اولی است و حدود ۱۰ دقیقه با آن فاصله دارد. بین این قله و قله اصلی و بلند فردان به نام گینستون (Ginestan) چند قله نزدیک به هم دیگر هست که مجموعاً شکلی شبیه مربع مستطیل درست کرده اند. دوتا از آن ها خاکی و دوتای دیگر سنگی است. این قله ها از قله اول سمت جنوب شرقی حدود ۳ ربع ساعت و از قله گینستان حدود ۱/۵ ساعت فاصله دارد.

رشته کوه های فردان و شاهان در لرستان

در شمال کوه های زردکوه و شمال کوه کرباسی و شیرستان الگندا چند آبادی که بیشتر چادر نشینند به نام گوکان (Gukan) موجود است و رودخانه ای به همین نام از شرق به غرب در این قسمت جاری است. در شمال این رودخانه دو رشته کوه به نام فردان و شاهان موازی با هم وجود دارد که جهت هردو شمال غرب به جنوب شرق است. جاده ماشین رویی که نیمی از آن آسفالت و بقیه و از جمله در قسمت های جنوبی و غربی رشته شاهان خاکی است، از فریدون شهر یا فریدون آغاز می شود و بعد از طی وجه شرقی رشته شاهان و عبور از روی پلی بر رودخانه گوکان سربالایی تندی را می پیماید و از جنوب رشته شاهان کوه بالا می رود و به گردنه ویهه (Viha-e) می رسد که ابتدای سمت شرق شاهان و ابتدای دره بین شاهان و فردان است. این جاده طول کوه را طی می کند و از دهات بین آن ها می گذرد و به جاده الیگودرز وصل می شود. اولین قله رشته شاهان وری (Vary) یا بزآب و آخرین آن مارک (Marak) است در جنوب غربی ده مارک. اولین قله بلند فردان در جنوب شرقی را فردان و آخرین آن ها را دال گرد (Dalgerd) یا چهارده پهلوی می نامند. قله دیگری در جنوب غربی دال گرد هست که کوتاه تر است. از فریدون شهر تا روستای کمران (Kameran) مبدأ صعود اولین قله های هر

دو رشته حدود ۲ تا ۳ ساعت طول می کشد- تمام دامنه های رشته شاهان از وری تا مارک در پشتکوه (دره بین فردان و شاهان) زمین های سبز و خرم است که حالا فقط گون و تیغ دارد.

قالی کوه

توجه: داشتن کلنگ یا باتوم یا وسیله دیگری برای عبور از برف ها در اردیبهشت و خرداد الزامی است.

قالی کوه یا قادی کوه رشته کوهی است در جنوب اشتراکوه و جنوب جاده الیگودرز به شول آباد. برای صعود آن از الیگودرز و از گاراژی نزدیک پارک شهر سوار مینی بوس های شول آباد می شویم که معمولاً ۱۲/۵ از الیگودرز راه می افتند. جاده سه گردنه دارد که آخرین آن را گل بادوش (Gale-E-Badush) می گویند. بیشتر قسمت های جاده آسفالت است. گردنه ها خاکی خوب است. گل بادوش را می توان ابتدای شمالی خطالرأس قالی کوه دانست. می توان بالای همین گردنه پیاده شد و از روی خطالرأس به طرف قله شرقی قالی کوه رفت که بعد از حدود ۴ ساعت به قله می رسیم. این مسیر نزدیک ترین راه قله است اما آب ندارد.

راه اصلی و معمولی این است که در انتهای پایین گردنه و در جایی که خودرو به طرف غرب می رود پیاده شویم که آن را پامزرا (Pamazra) می گویند. این جا محوطه ای است سبز و خرم با چند چشمه که از کف آن و اطرافش بیرون می زند. مینی بوس معمولاً حدود یک ربع به ساعت ۱۵ به این جا می رسد. یال کوچکی در سمت شرق جلو آمده، از سمت چپ این یال و از جاده پاکوب مشخص بالا می رویم و بعد از سه ربع به چمن نسبتاً وسیعی می رسیم که معمولاً بعد از اردیبهشت ماه عشایر لر در آن جا سیاه چادر خود را غلم می کنند. این چمن را چال دوباره می گویند و در سمت جنوب غربی این چمن جاده پاکوبی هست که از آن بالا می رویم و به محوطه دیگری می رسیم که در کف آن رودخانه ای جاری است. این راه هم ۲۵ دقیقه طول می کشد. با کمی تراورس کردن به سمت چپ و بعد پایین رفتن به رودخانه می رسیم که در همین حدود از تنگی سنگی می گذرد و در بهار آب زیادی دارد که با سرعت جاریست و عبور از آن نسبتاً مشکل است. در سمت دیگر رودخانه گوسفند سرابی هست. ما کمی بالاتر از تنگ و از بالادست چشمه ای که از سوراخی در پایین صخره های سمت دیگر رودخانه بیرون می زند از رودخانه می گذریم و به گوسفندسرا می رویم که برای شبمانی مناسب است.

قالی کوه دو قله مهم دارد- یکی در شرق که بلندترین قله منطقه است به ارتفاع ۴۰۲۸ متر و دیگری در غرب به ارتفاع ۳۷۵۳ متر. ما در زیر قله دوم هستیم. در سال هایی که برف زیاد باشد می توان از دره باریکی که بین چشمه بزرگ نزدیک آن جا و گوسفندسرا هست بالا رفت. این دره با شیب نسبتاً کم بالا می رود و به قله اصلی قالی کوه غربی می رسد که آن را کازینستان (Kazinestan) یا کزنیستون (Kazinestun) می گویند. منطقه ای که گوسفندسرا در آن هست را دیه گه (Diyega) و رودخانه را آبدیولو (Divelu) می گویند. راه از دیه گه تا قله قالی کوه غربی نزدیک به ۳ ساعت

است (با حمل کوله‌پشتی). قالی کوه غربی قله دیگری هم دارد که کوتاه‌تر است و در سمت شرق قله اصلی قرار دارد. راه دیگر برای صعود قالی کوه غربی یا کازینستان این است که از مسیر رودخانه حدود ۵ دقیقه دیگر بالا برویم (در صورتی که آب زیاد باشد باید از سمت چپ رودخانه حدود ده دقیقه بالا رفت و از سمت دیگر پایین آمد تا به رودخانه برسیم) و به اول دره‌ای که در وسط صخره‌های دوطرف قالی کوه غربی است برسیم. این سمت قالی کوه شبیه یوی‌لاتین است که خوابیده باشد (D). از کف دره بالا می‌رویم که در بعضی جاها شیب تند است و در صورت وجود برف زیاد یخ‌زده و نداشتن کلنگ می‌توان از سمت شمال (سمت راست) و از بین برف و صخره‌ها بالا رفت و بعد دوباره به محوطه وسط کزنیستون رسید و بالا رفت تا به قله رسید و راه سومی هم هست که بعد از بالا آمدن از چال‌روباہ و رسیدن به چالی که رودخانه در آن جاریست از یال روبه‌رو که مستقیماً به قله می‌رود و در تمام طول راه از گردنه به سمت جنوب پیداست بالا رفت. شیب آن نسبتاً تند است و در صورتی که برف داشته باشد معمولاً باید با کلنگ صعود شود. بعد از رسیدن به قله از راه دومی که شرح دادیم پایین می‌آییم تا به رودخانه می‌رسیم. بیشتر این راه با راه اول یکی است ولی قسمت‌های آخر آن جدا می‌شود. این راه کمی بالاتر از مبدأ حرکت مسیر اول به رودخانه می‌رسد.

برای صعود قله اصلی قالی کوه برخلاف رودخانه راه خود را ادامه می‌دهیم و بالا می‌رویم و از گردنه‌مانندی می‌گذریم. در صورتی که برف نباشد جاده پاکوب مشخصی نمایان است. راه را ادامه می‌دهیم تا به سینه‌شکی می‌رسیم. در سمت چپ گردنه‌ای هست. به سمت چپ می‌پیچیم و به گردنه می‌رویم. تا این جا آب هست. از گردنه به سمت راست (جنوب) می‌پیچیم و بالا می‌رویم تا قله. راه از جایی که به رودخانه رسیدیم تا قله ۳/۵ ساعت طول می‌کشد. پس از پامزرا یعنی جایی که از خودرو پیاده شدیم تا قله ۵ ساعت طول می‌کشد. البته بدون کوله‌پشتی حرکت کنیم سریع‌تر می‌رسیم.

از روی قله شرقی و از روی خط‌ارأس به طرف قله دیگری در جنوب شرقی می‌رویم. مسیر به صورت کمانی از دایره است و بعد از حدود ۲۵ دقیقه به‌روی آن می‌رسیم. این قله ۳۹۰۱ متری است. راه را از روی خط‌الرأس ادامه می‌دهیم و یک‌ربع بعد به قله دیگری می‌رسیم که روی نقشه «کوه‌های زاگرس [استان لرستان]» آن‌را کوه هرا (Hara) نوشته، ولی در پایین کوه آن‌را کوه دال‌بازی گفتند.

می‌توان راه آمده را برگشت و از روی قالی کوه شرقی، یا به گردنه گل‌بادوش و یا به پامزرا رفت و یا این که از شیب‌های تند سمت جنوب شرق پایین رفت تا به کف دره رسید و از سمت دیگر بالا رفت تا به قله سنگی که آخرین قله است و آن‌را لونه (Luneh) می‌گویند که احتمالاً همان لانه است رسید. نرسیده به این قله از سمت چپ (سمت تقریباً شمال) سینه‌کشی شنی با شیب تند هست که می‌توان از آن پایین رفت.

قسمت‌های پایین‌تر آن پر برف با شیب حدود ۴۰ درجه است که باید با احتیاط طی شود تا به کف دره‌ای برسیم که آن‌را دره شنی (Sheny) می‌گویند. از این جا باید به طرف شرق برویم. دره کمی پایین‌تر تنگ می‌شود در صورتی که پر

از برف باشد می‌توان براحتی از آن پایین رفت در صورتی که برف‌ها بریده باشند، باید حدود ۲۰ دقیقه از سمت چپ دره و از بین گون‌های بلند بالا رفت و بعد به راست پیچید و از راه پاکوبی با شیب‌تند پایین رفت تا به جاده‌ای رسید که در کنار جوی آبی هست. این راه و جوی به دشتی می‌رسد که در پایین این قسمت قالی‌کوه هست. از ابتدای این دشت جاده ماشین‌رو خاکی هست که در بعضی قسمت‌ها خراب است و برای رفت و آمد سواری خوب نیست. در حقیقت جاده‌ای است برای آوردن و بردن دام‌های عشایر. از آخرین قله (لونه) تا اول جاده حدود ۲ ساعت طول می‌کشد و از اول این جاده تا اولین ده به نام شاه‌آباد (در شمال شرق) حدود ۱ ساعت و ۲۰ دقیقه راه است.

مینی‌بوس‌هایی که از شاه‌آباد به طرف الیگودرز می‌روند معمولاً ساعت ۷/۵ صبح حرکت می‌کنند که گاهی به ۸ صبح هم می‌رسد. حدود یک‌ربع راه بعد از شاه‌آباد، جاده آسفالت هست که به قلیان (Gholyan) و دوراهی آبشار آب‌سفید یا سد رودبار می‌رسد. از این‌جا به بعد خودرو برای رفتن به الیگودرز نسبتاً زیاد هست. از شاه‌آباد تا پاسگاه قلیان حدود ۱/۴ ساعت راه پیاده است.

منطقه سرشاخان - قله قلات‌شاه، ۲۷۸۰ متر

از تهران به نقده می‌رویم. می‌توان تا مراغه را با قطار طی کرد و از آن‌جا ابتدا به میاندوآب و سپس به نقده رفت. در شهرهای این منطقه مرتب مینی‌بوس و سواری برای شهرهای مجاور هست. راه تا نقده آسفالت است. از نقده در جهت جنوب‌غربی به سه‌راهی پسوه (Pasveh) و سپس در جهت جنوب‌شرق به پسوه و بعد به روستای لیک‌بن (Likbon) می‌رویم. این راه حدود ۱/۵ ساعت و بیشتر آن آسفالت است. در لیک‌بن، از جاده ماشین‌رو خاکی پیاده در مدت حدود نیم ساعت به طرف تنگی سنگی به نام گلو (Galu) می‌رویم در خلاف جهت رودخانه. راه در انتها از یک پل سیمانی بزرگ رد می‌شود و کمی بعد از روی یک پل که از لوله‌قطوری ساخته شده می‌گذرد و به کوه می‌رسد. از یال سمت چپ رودخانه بالا می‌رویم. جاده پاکوب مشخص است. کمی که بالا می‌رویم قله قلات‌شاه به شکل صخره گردی مشخص است. مسیر راه تا زیر قلات‌شاه تقریباً مستقیم است و حدود ۶ ساعت طول می‌کشد. تنها در دوجا کمی داخل دره‌ای می‌شویم و سپس در همان جهت قبلی حرکت می‌کنیم. قبل از قلات‌شاه، خط‌الرأسی سنگی هست که ابتدای آن لندکوچک (Land) و بعدی را لند بزرگ می‌گویند. قله لند بزرگ کمی از قلات‌شاه بلندتر است. در دامنه‌های زیر این قله‌ها زمین پوشش گیاهی خوبی دارد و در نیمه اردیبهشت به بعد تعداد زیادی لاله واژگون قرمز و نارنجی در آن گل می‌کند و منظره‌ای تماشایی به وجود می‌آورد. گیاه دیگری که به وفور دیده می‌شود به کردی مندوک (Manduk) می‌گویند و همان کماست و گل‌های سرخ لاله واژگون در زمینه سبز این گیاه بسیار زیباست.

در زیر خطالرأس چشمه‌هایی هست که پایین‌تر از آن آبشخورهایی برای گوسفندها درست کرده‌اند. چشمه آخرین آبشخور را که کمی قبل از پایین قلات‌شاه درست کرده‌اند کانی (Kany) شیخ می‌گویند. از این آبشخور تا خطالرأس حدود ۵۰ دقیقه راه است و از آن‌جا تا روی قلات‌شاه حدود ۲۰ دقیقه است که توأم با سنگ‌نوردی نسبتاً ساده است. از همین گردنه بین قلات‌شاه و لند بزرگ تا روی قله لند بزرگ حدود نیم ساعت راه است. در روی خطالرأس لاله واژگون نیست اما لاله‌های درشت و سفیدرنگ و والک و سیرک زیاد است.

از زیر قلات‌شاه تراورس می‌کنیم و به گردنه سمت دیگر آن می‌رسیم و بعد از سمت غرب قلات‌شاه پایین می‌رویم که بعد دره به سمت شمال می‌پیچد. اواسط این دره را کانی زرد می‌گویند. این دره رودخانه بزرگی دارد. سمت جنوب‌غربی آن چشمه بزرگی از دل کوه بیرون می‌آید که آن را کانی سپی‌تورگن (Kany Sepi Turgan) یا ساده‌تر کانی سفید می‌گویند و دره پایین آن را دره کانی سفید می‌گویند که بعد، به دره کانی زرد می‌پیچد.

در دو سمت دره‌ها همه‌جا لاله واژگون هست. دره کانی زرد به نام چشمه کانی زرد است که در سمت چپ‌دره بیرون می‌آید و چند درخت بید در اطراف آن روئیده است. همراه مسیر پایین می‌رویم و به چشمه کانی پیس (Kani Pis) یا کانی سنگر می‌رسیم که دور آن را سنگ چین کرده‌اند. اینجا هم چند درخت بید دارد. مدتی بعد از این چشمه به روستای باب کراوا (Bab Kerawa) می‌رسیم که همان ابوبکرآباد است. بعد از باب کراوا، کمی از جاده ماشین‌رو پایین می‌رویم و بعد داخل جاده مال‌رویی می‌شویم که از سینه‌کش سمت چپ و با شیب ملایمی بالا می‌رود و در طول مسیر به جایی جنگل مانند می‌رسیم که بیشتر درختهای آن گلابی وحشی است و به آن گُهرمه (Gor-e-Harme) می‌گویند. در دو سمت این قسمت گل‌های سرخ آتشی زیادی هست که در مناطق دیگر وجود ندارد و فقط در دریوک (Deriuk) نمارستاق نزدیک آمل چند تا از آنها را دیده‌ام.

احتمالاً بهترین موقع دیدار از آنها هم اواسط تا اواخر اریب‌هشت است. بعد از مدتی راه‌پیمایی به جاده پیچاپیچی می‌رسیم که بعضی جاهای آن را دستی ساخته‌اند. این جاده به کف رودخانه می‌رسد. باید از رودخانه رد شد و به همان منطقه گلو رسید که بعد از پل‌ها می‌گذریم و وارد جاده خاکی ماشین‌رو می‌شویم که به لیک‌بن می‌رود. از زیر قلات‌شاه تا گلو از این راه حدود ۸ ساعت راه است.

قندیل ارتفاع حدود ۳۶۰۰ متر Ghandil

این قله در جنوب‌غربی پیران‌شهر و درست در مرز بین ایران و عراق قرار دارد و میل مرزی مشخص‌کننده مرز ایران و عراق در حدود ۳۰ متری قله نصب شده است.

جلو این قله کوه و قله دیگری به نام حاج ابراهیم هست که دیدار آن را از دهات پای کوه پنهان کرده و چون جاده ماشین‌رویی در اطراف کوه نیست و برای صعود قندیل باید کوه حاج ابراهیم را دور زد مدت صعود آن به‌طور معمول و با حمل کوله حدود ۱۲ ساعت طول می‌کشد.

برای صعود آن به ده‌کهنه لاجان در جنوب‌غربی پیران‌شهر می‌رویم. جاده تا این ده‌خاکی خوب است و از آن‌جا وارد دره‌ای می‌شویم به نام دره کهنه لاجان یا دره حاج ابراهیم که در قعر آن رودخانه نسبتاً پرآبی جاری است. از این‌جا راه پاکوب مشخص و خوبی هست و در سر راه چشمه‌های زیادی دارد.

از همان اوایل راه کوه حاج ابراهیم و قله آن دیده می‌شود. ابتدا از سمت راست رودخانه عبور می‌کنیم و بعد از مدتی جاده به سمت چپ می‌رود که بعد دوباره به سمت راست برمی‌گردد. و بالاخره به دریاچه کوچکی به نام گم‌بزرگ (Gom) در پای کوه حاج ابراهیم می‌رسد از کهنه لاجان تا این‌جا حدود ۳ ساعت راه است. در شمال دریاچه گم‌بزرگ و در پشت یالی کوتاه دریاچه کوچک‌تری هست به نام گم‌کوچک. آب دریاچه گم‌بزرگ از چند چشمه‌ای که از پای کوه حاج ابراهیم جاری است تأمین می‌شود. حاج ابراهیم در شرق قندیل قرار دارد.

در قسمت جنوب‌غربی دریاچه یا وقتی رو به کوه می‌ایستیم در سمت چپ آن راه پاکوب مشخصی هست که از آن بالا می‌رویم و بعد از حدود ۴۵ دقیقه بر روی گردنه‌مانندی می‌رسیم به نام گردنه سرقلاع، زیرا کوه سمت چپ یا جنوبی کوه سرقلاع است و کوه سمت راست بُزمرگ‌سیر *Boz-e-Mergesir* - مرگ یا مُرگ یعنی مرغزار و بزمرگ‌سیر یعنی مرغزاری که بز در آن سیر می‌خورد. در سمت روبه‌رو (غرب) دو قله صخره‌ای زیبا هست که سمت راستی (شمالی) را شیخ شروم (Sherom) و سمت چپی (جنوبی) را شاخ کیفارینه (Kifarine) می‌گویند. دره بعد از گردنه را دره حسنک Hasanok می‌گویند. از جاده ماشین‌رو از کوه پایین می‌آییم تا بعد از حدود یک ساعت و ربع به دره بزرگ و پهن نسبتاً هموار می‌رسیم. غیر از دره‌ای که از کنار آن پایین آمدیم، دره‌ای تنگ و صخره‌ای و در این فصل (بهار) پربرف که جهت آن تقریباً شمالی‌جنوبی است وارد این محوطه یا به عبارت بهتر دره بازتر و بزرگ‌تر می‌شود. این دره تنگ که انتهای غرب کوه حاج ابراهیم است را تندوره مزگوتا (Tondureh Mezguta) (مسجدگاه) می‌گویند و در انتهای آن قله‌ای خاکی نمایان است که آن را هم مسجدگاه یا مزگوتا (Mezguta) می‌گویند.

از دره بزرگ که حال به آن رسیده‌ایم رودخانه نسبتاً پرآبی جاری است که به موازات آن پایین می‌رویم. این دره غرب به طرف جنوب‌شرق می‌رود. بعد از حدود ۲۰ دقیقه پایین آمدن یال سمت راست (غرب) تمام می‌شود و رودخانه دیگری که از پشت (غرب) آن جاری است و از زیر قندیل می‌آید به درون رودخانه‌ای که همراه آن پایین می‌آییم می‌ریزد. فاصله دو رودخانه یک‌ربع ساعت است و آن را شیخ عایش می‌گویند. راه ما هم از کنار این رودخانه دوم بالا می‌رود. پس از رودخانه اول رد می‌شویم (پلی موقتی روی آن است) و یال را دور می‌زنیم و به جاده پاکوب مشخصی که از کنار رودخانه زیر قندیل

و دو قله شیخشروم و شاخ کیفارینه می آید بالا می رویم از اینجا تازه می توان قله قندیل را دید. در سمت راست (شرق) آن قله ای کوتاه تر و تیز هست که راه از کنار آن می گذرد.

اینجا حدود ۲۰۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد اما در اواسط خرداد برف زیر قندیل تا اینجا ادامه دارد و می توان از روی آن هم بالا رفت. بعد از ۲ ساعت راهپیمایی و کمی به سمت چپ رفتن از روی برف به زیر صخره های شیخشروم و شاخ کیفارینه می رسیم که جایی نسبتاً هموار است و از کف آن جوی آبی می گذرد و آن را حصار قندیل می گویند. در بالادست (سمت شمال) یک آبشار پر آب و بالادست آن چند آبشار زیبای کم آب تر از روی سنگ های سیاه جاری است و بالادست همه آن ها قله قندیل نمایان است.

از حصار قندیل بالا می رویم و به سمت چپ (غرب) می پیچیم و به گردنه ای می رسیم که از طرفی مرز بین ایران و عراق و از طرفی گردنه بین قله قندیل و قله شیخشروم است. از گردنه به سمت راست یا شمال شرق می پیچیم و بعد از حدود یک ساعت بالاتر رفتن از گردنه و حدود دو ساعت از حصار قندیل به قله قندیل می رسیم. از روی قله خاک عراق که قسمتی از آن جنگلی است و سد دیان پیدا است. سرتاسر پهنه خاک عراق سبز و خرم است. راه برگشت تا زیر یال جنوب شرقی قندیل و بالاتر از محل اتصال دو رودخانه همان راه رفتن است یا می توان از سمت دیگر رودخانه هم بالا یا پایین رفت. از اینجا به بعد می توان از کنار رودخانه دیگر بالا رفت و همان راه ذکر شده در بالا را برگشت و نیز می توان از راه دیگری که به موازات بستر رودخانه هست پایین رفت.

راه دوم برگشت از قندیل

بعد از دور زدن انتهای یال جنوب شرقی زیر قندیل و عبور از پل موقت به سمت شرق رودخانه (وقتی رو به پایین می رویم سمت چپ) می رسیم و از آن پایین می آییم تا وقتی رودخانه که تا به حال از شمال غرب به جنوب شرق جاری بود پی پیچید و تقریباً شرقی غربی می شود و رودخانه پر آب دیگری به آن می پیوندد که از زیر قله ساوین (Savin) یا رازبرهنه در جنوب شاخ کیفارینه جاری است. از این جا اگر از شرق رودخانه پایین آمده باشیم راه تماماً از کنار سمت چپ رود می گذرد و چون دره پر شیب است و همیشه نمی توان از نزدیک رودخانه عبور کرد راه گاهی از سینه کش کوه بالا می رود و گاهی پایین می آید و به کنار رودخانه می رسد و رد صورتی که از غرب رودخانه قندیل پایین آمده باشیم تا مدتی از سمت راست یا جنوب رودخانه بزرگ پایین می آییم و بعد به سمت دیگر رودخانه می رویم. پلی روی رودخانه هست. در حدود ۳ ساعت آخر، راه از کنار رودخانه دور می شود و از سینه کش وجه شمالی دره می گذرد. از دور انتهای سربالایی که جاده ای متروک ماشین رو است دیده می شود که مشرف به دشت بین پیران شهر و سردشت است باید طوری وقت خود را تنظیم کرد که برای پایین رفتن از کوه روشنایی روز به اندازه کافی نباشد در غیر این صورت در شب پیدا کردن راه صحیح پایین رفتن مشکل

است و بهتر است شب را در کنار یکی از چشمه های سر راه به روز آورد و روز بعد حرکت کرد. (در سه ساعت آخر راه چشمه کم است). راه برگشت از قله تا ده نهمن چین (Nemanchin) یا نمینجه (Naminje) یا بادین آباد یا بودینه (Bodineh) از دهات جنوب پیران شهر، حدود ۹ ساعت و از انتهای یال شرقی قندیل حدود ۶ ساعت است. دره بین قندیل تا ده بادین آباد را دل نیه (Dolniye) می گویند. این راه از راه طولانی تر است. رودخانه بزرگی که به موازات آن عبور می کنیم رودخانه آب بادین آباد است که بعد از پیوستن به رود دیگری زاب کوچک را تشکیل می دهند. نزدیک ترین راه صعود قندیل: می توان از روی گردنه سر قلاع به طرف شمال رفت تا به زیر قله های شمال شرقی قندیل رسید که شرح صعود آن ها در زیر می آید و بعد از روی قله ها یا از پای آن ها (جنوب آن ها) به طرف غرب رفت تا به گردنه بین قندیل و اولین قله شمالی آن رسید و سپس به طرف جنوب رفت و قندیل را صعود کرد.

قله های شمالی قندیل

چون نام این قله ها را نتوانستیم پیدا کنیم آن ها را به ترتیب از غرب به شرق و از ۱ تا ۵ نام گذاری می کنیم از نزدیک قله قندیل به طرف شمال پایین می رویم. روبه روی ما دو قله و دره کوچک بین آن ها نمایان است. بعد از طی گردنه بین قندیل و قله اول سمت چپ، به دره بین دو قله اول و دوم وارد می شویم. می توان تا انتهای این دره رفت که از روی قله قندیل حدود ۱ ساعت و ۲۰ دقیقه طول می کشد و معمولاً در گودی پای گردنه بین دو قله، آبی که از برف ها جاری است موجود است. بعد از روی گردنه بین دو قله به هر کدام از آن ها صعود کرد. قله دست چپ (اولی) حدود ۱۰ دقیقه و قله دوم که بلندتر است حدود ۱ ربع ساعت با گردنه بین دو قله فاصله دارند. هم چنین وقتی وارد دره شدیم، می توان از روی سنگ های طرف راست (شرق) به قله دوم صعود کرد و صعود قله اول را برای برگشت گذاشت که بهتر است از پایین خط الرأس عبور کنیم. در مجموع از روی قله قندیل تا روی قله دوم ۱/۵ ساعت راه است. پس از همان روی خط الرأس قله دوم به سمت قله سوم حرکت می کنیم، که تا قله سوم ۲۵ دقیقه طول می کشد. این قله مسلماً از قندیل بلندتر و به احتمال زیاد کوگز (Kougaz) نامیده می شود. از روی این قله هم باز از روی خط الرأس پیش می رویم که ابتدا مقداری راه پایین می شویم و بعد از روی خط الرأسی سنگی می گذرد و به دامنه قله چهارم می رسد. قله های چهارم و پنجم از دور شکلی کاملاً مخروطی دارند و به وسیله یک خط الرأس ۱۰ دقیقه ای به هم متصل می شوند. چون راه قله چهارم از دامنه آن به بالا شیب تندی دارد که از سنگ های ریز و شن پوشیده شده، می توان با تمایل به سمت چپ راه را طوری انتخاب کرد که به فاصله بین قله های ۴ و ۵ رسید و از آن جا هردو قله را صعود کرد. فاصله بین قله های سوم و چهارم حدود ۴۵ دقیقه راه است. قله چهارم بلندترین قله منطقه قندیل است. قله های شمالی قندیل روی خط الرأسی تقریباً غربی شرقی قرار دارند. از نزدیک قله سوم یا کوگز خط الرأسی باریک تقریباً به سمت شمال غرب و در داخل خاک عراق کشیده شده که

روی آن سه قله مشخص است و قله آخر تیز و بلند است و نام آن را قوچ گفتند. این قله احتمالاً از همه قله های منطقه قندیل بلندتر است. قله سوم میل مرزی دارد که آن را نصب نکرده اند و روی قله های چهارم و پنجم میل مرزی نصب شده است.

برای برگشت می توان همین راه صعود را انتخاب کرد یا بعد از رد کردن قله چهارم و از پای آن به طرف جنوب شرقی رفت و بعد به جنوب پیچید و به گردنه سرقلع رفت و از آن جا به دریاچه های گم بزرگ و کوچک رفت.

قله های جنوبی قندیل

قله شیخ شروم (Shikh-Sherom) - جنوب شرقی قندیل

از گردنه جنوب غربی قله قندیل به طرف جنوب می رویم و بعد به جنوب شرقی روی یال قله می پیچیم و قله شیخ شروم را یا از سمت چپ (تقریباً شمال) و یا از سمت راست (جنوب) صعود می کنیم. قسمت های نزدیک قله صخره ای و خورد است و از مابین دو سمت راست و چپ راه نمی دهد. مدت صعود شیخ شروم حدود ۱/۵ ساعت از گردنه قندیل است و از حصار قندیل حدود ۲ ساعت ونیم. از حصار قندیل هم راه نزدیک تری برای صعود هست که مشکل به نظر می رسد.

قله ساوین، جنوب غربی قندیل

قله زیبا و صخره ای دیگری در جنوب شیخ شروم هست به نام ساوین. برای صعود آن از گردنه جنوب غربی قندیل و از روی خطالرأسی که سمت راست (غرب) آن چالی است و سمت چپ (شرق) آن دره ای است در جنوب شیخ شروم به طرف جنوب می رویم. کمی بعد وارد دره می شویم. این دره شمالی - جنوبی است و در دو سمت آن جاده هست. می توان از وسط دره هم عبور کرد و آن قدر جلو رفت تا به میدان تخت بزرگی رسید به نام گوانیستن (Guanistan) بیشتر سطح میدان چمن است و در قسمت جنوب غربی آن آب جمع می شود. از اواسط ضلع شرقی این میدان، جاده پاکوب خوبی جدا می شود و به گردنه شمال غربی قله ساوین می رود. از این گردنه باید قله را از سمت راست (غرب) دور زد. چون راه مستقیم به داخل صخره های قله می رود که صعود آن ها بسیار مشکل است وجه غربی قله ساوین شیب بسیار تندی دارد که باید سعی کرد از جای مناسب و با احتیاط طی کرد و به وجه غربی قندیل، حدود سه ساعت و از روی قله شیخ شروم حدود دو ساعت و ربع طول می کشد. در جنوب میدان گوانیستن. چال یا میدان دیگری هست به نام حال مُس (Halmos) که کوچک تر است و ارتفاع بیشتری دارد.

در صورت وجود برف (در ماه های بهار و اوایل تابستان) داشتن کلنگ برای عبور از برف های سفت الزامی است. از قله ساوین به طرف جنوب پایین می رویم. به جز قسمت های بالایی نزدیک قله، بقیه راه خاکی و ساده است. گردنه بعد از ساوین

را سوا (Sewa) می‌گویند. در جنوب این گردنه کوهی است که قسمت بالایی آن صخره‌ای است. آن را صعود می‌کنیم و از سمت غرب صخره‌ها (سمت راست) به طرف جنوب پایین می‌رویم. راهی نسبتاً پهن به دره سمت غرب و داخل عراق می‌رود. از گردنه می‌گذریم کوهی سنگی در جلو هست که باید آن را به طرف راست تراورس کرد و سپس بالا رفت که به راهی نسبتاً پهن که احتمالاً وقتی مال‌رو و پر رفت و آمد بوده می‌رسد. این جاده به صورت زیگزاک از توی صخره‌ها بالا می‌رود تا به قله می‌رسد. از سمت دیگر پایین می‌رویم و به کف دره‌ای عمیق می‌رسیم. از قله ساوین تا این‌جا حدود ۲ ساعت و ربع راه است. ادامه راه به طرف جنوب شرق سربالایی تند و در ابتدا نیمه‌سنگی دارد تا به قله‌ای نسبتاً پهن و خاکی می‌رسد به نام قلاع‌دوکان (Ghela-e-Dukan) از این قله به طرف جنوب شرقی می‌رویم تا به قله بلند کورش (Kurash) یا سیاه‌کوه می‌رسیم. از گردنه قبلی تا قله کورش دو ساعت طول می‌کشد. در سمت جنوب و شرق کورش گردنه‌ای عمیق هست که آن را گواره (Guareh) می‌گویند. پس قلاع‌دوکان و کورش بین دو دره یا دو گردنه عمیق قرار دارند. در سمت دیگر گواره قله پانه‌سر (Panesar) قرار دارد (در جنوب شرقی کورش).

از گردنه گواره اگر نخواهیم قله‌های شرقی و جنوب شرقی را صعود کنیم وارد دره‌ای تقریباً شمال جنوبی می‌شویم که قسمت جنوبی آن گردنه گواره و سمت شمال آن دروسپی (Darospy) است که همان جایی است که رودخانه بزرگی وارد آب بادین‌آباد می‌شود و درخت‌های گردوی بادین‌آباد به شیخ‌عایش کمی بالاتر از آن است، این دره را احتمالاً دره سوا (Sewa) می‌گویند. در دوطرف این دره دو راه باریک پاکوب هست که راه سمت غرب آن اغلب گم می‌شود و بهتر است به همراه بلد طی شود. این دره بسیار طولانی است و در حقیقت طول آن تقریباً به اندازه راهی است که از گردنه جنوب غربی قندیل تا قله کورش آمده‌ایم.

قله کرکس، ارتفاع ۳۸۹۵ متر

۱۲ کیلومتری باختر جنوبی نطنز، سر راه کاشان به اصفهان

از تهران به کاشان و از آن‌جا به طرف اصفهان حرکت می‌کنیم بعد از نطنز و سر راه موچه‌خورت (یا اصفهان) در ده طُرق (Targh) پیاده می‌شویم و به کِشِه (Keshe) می‌رویم. از کِشِه به سمت شمال راه می‌افتیم و از باغات ده عبور می‌کنیم. بعد از ۱ ساعت به کاسه وسیعی به نام لیاسن که یک کلبه دارد می‌رسیم.

از این محل تا جان‌پناه کرکس در کنار رودخانه کوچکی حرکت می‌کنیم که دو ساعت طول می‌کشد. از جان‌پناه با شیب نسبتاً ملایم در جهت شمال بر روی خط‌الرأس می‌رسیم و سپس از روی خط‌الرأس به سمت شرق می‌رویم و با عبور از میان سنگ‌های سوزنی تا قله می‌رویم. مدت زمان بین جان‌پناه تا قله ۲ تا ۳ ساعت است. برای برگشت می‌توان از مسیر صعود و یا از شن‌اسکی زیر قله در سمت جنوب استفاده کرد.

مسیر شمال شرقی. از نظر رد شده و در دوراهی طامه پیاده می شویم و از آن جا با خودروهای عبوری به ده طامه می رویم که در سمت شمال شرقی کوه است. از طامه ...

کوه کرباسی

قله بعد از پرشه تردو، قله بلند کرباسی یا شاخ نرمشی است که روی نقشه ها به غلط آن را کربوش نوشته اند. ضلع شمالی قله پرشه تردو را دو قسمت دیواره ای تشکیل می دهد. قسمت بالا دارای سنگ های زرد و مایل به سفید و عبور از آن ها ساده است و قسمت پایین دیواره های سیاه رنگ که راه نمی دهد و در پایین تر گردنه تردو (Tarado) پس به طور مستقیم راهی به طرف گردنه تردو شاخ نرمشی یا کرباسی نیست. برای عبور باید حدود یک ربع ساعت به طرف غرب بیایم و به دره چهارم سمت چپ (سمت غرب) برسیم. از آن جا راهی پاکوب هست که از سمت غرب می آید و از زیر صخره ها به داخل دره غربی گردنه می رود و از آن جا به گردنه تردو می رود. در صورتی که به هر علت این راه را نبینیم، دو دره بعد به داخل دره غربی راه دارد. از بالای صخره های سیاه تا روی گردنه حدود ۴۰ دقیقه راه است. گردنه تردو چون روبه روی سراقاسید است سنگ های ریزی روی سنگ های بزرگ چیده اند که به اصطلاح حالت سلام گاه یا زیارتگاه دارد. سمت شرق گردنه دره ای است که آن را تردو می گویند. از روی این گردنه تا قله کرباسی یا شاخ نرمشی حدود ۲ ساعت راه است. ابتدا صخره های سر راه را رد می کنیم و بعد به شیب تند شناسکی ماندنی توأم با سنگ خورده می رسیم که صعود در آن ساده تر است و از آن جا به طرف شمال شرق بالا می آییم تا به مسیری تیغه مانند و خاکی و با شیب تقریباً صفر می رسیم. این قسمت حدود ۱ ساعت طول می کشد. راه تا قله هم حدود ۱ ساعت دیگر وقت می گیرد که آن هم بیشتر از بین صخره ها می گذرد و با شیب تند که صعودش کمی مشکل است. در زیر قله هم باز شیبی بسیار کم و نزدیک صفر است و مسیر تیغه مانند و خاکی است و بعد صخره های قله است. در یک سمت این شیب خاکی یعنی شمال آن صخره های قله است و در جنوب آن کمی پایین تر صخره هایی سیاه رنگ و در بین آن سینه کش پرشیب شناسکی روبه طرف غرب دارد. کوه کرباسی دو قله دارد. قله شرقی همان است که نوشتیم و قله غربی را تل سفیده (Tele Sifideh) می گویند.

یال بین دو قله شرقی و غربی بیشتر صخره ای است که در قسمت اول سمت غرب قله شرقی مشکل است و دیواره مانند و تقریباً غیرقابل عبور. برای رفتن به قله غربی (تل سفیده)، باید از سمت جنوب قله شرقی پایین بیایم و از قسمت خاکی داخل شیب تند سمت غرب بشویم و پایین برویم تا به یک جاده افقی بین صخره های سیاه سمت جنوب و صخره های غرب شاخ نرمشی برسیم. از این راه به طرف شمال تراورس می کنیم و داخل صخره های خط الرأس بین دو قله می شویم و راه را ادامه می دهیم تا به گردنه خاکی زیر قله تل سفیده می رسیم. از این جا هم نیم ساعت صعود داریم تا به قله غربی برسیم. در مجموع حدود ۱ ساعت و ربع بین دو قله فاصله است. برای برگشت هم از همین راه پایین می آییم تا

به جاده افقی که بین دو قسمت صخره‌ای است می‌رسیم و از صخره‌های سیاه‌رنگ که در قسمت‌های اول آن دو جا را با گذاشتن سنگ به صورت پله درآورده‌اند بالا می‌رویم. مسیر مشکل نیست و اگر با کمی دقت در بین صخره‌ها بپیچیم و بالا برویم راه ساده است. صخره‌های سیاه را تمام می‌کنیم و از قسمت خاکی بالای آن صعود می‌کنیم و به کتف جنوبی قله شرقی می‌رسیم. برای رفتن به نیاکان در قسمت شمال‌شرق و این کوه چهار دره هست که اولی یعنی جنوبی را تردو می‌گویند. سومی را کرباسی که قله هم به نام همین دره است و چهار را که به خط‌الرأس شمالی قله تله‌سفیده می‌رسد بهلشت یا بلشت (Balesht) می‌گویند. این دره چهارم سه دریاچه دارد و قسمت‌های پایین آن سبز و خرم و پر از درختچه و گون‌های بزرگ است. برای رسیدن به دره بلشت باید از کتف قله کرباسی و از یال دره دوم و سوم پایین آمد تا به صخره‌های پایین‌تر رسید و بعد از آن‌جا به سمت یال بین دره سوم و چهارم تراورس کرد. این یال راهی مال‌رو دارد که پایین‌تر به داخل دره بلشت می‌رود. از همین راه پایین می‌رویم که در قسمت‌های پایین‌تر داخل دره بلشت به سمت غرب تراورس می‌کند و پایین می‌رود تا به ابتدای چشمه‌های داخل دره بلشت که از زمین می‌جوشد می‌رسد. این چشمه‌ها تشکیل رودخانه‌ای می‌دهند که در پایین سه دریاچه زیبا درست می‌کنند و بعد به شکل رودخانه به سمت جنوب می‌پیچد و چشمه بزرگ دیگری که از صخره‌های غربی دره بیرون می‌زند داخل آن می‌شود و به ده نیاکان می‌رود. جاده مال‌روی خوبی در سمت چپ (ابتدا در سمت شمال و بعد در سمت شرق رودخانه). این راه یک‌راست به نیاکان می‌رود. فاصله اول چشمه تا ده نیاکان رو به پایین با قدم معمولی حدود ۲/۵ ساعت است. در بین راه چشمه‌های کوچک دیگری هم در کنار جاده هست. چادرنشینان سمت جنوب‌شرقی کوه را کرباسی و چوپانان سمت جنوب و جنوب‌غربی که در کوه‌های پوک و شینه و پرشه تردو گوسفند می‌چرانند کوه را شاخ‌نرمشی می‌گویند.

صعود مستقیم کوه کرباسی

در صورتی که بخواهیم کوه کرباسی را از طریق ده نیاکان صعود کنیم، می‌باید از چلگرد به نیاکان بیاییم. کرایه وانت ۱۰۰ تومان و کرایه سواری ۲۰۰ تومان است. از ده نیاکان و از طریق دره تردو جاده مال‌رو خوبی هست که بعد از رد کردن تپه‌ای به سمت غرب می‌پیچیم و بعد به‌روی یالی کوتاه می‌آید تا به گردنه تردو می‌رسد. این راه حدود ۲/۵ ساعت طول می‌کشد. از گردنه تردو به طریقی که در قبل گفته شد می‌توان صعود کرد. در صورتی که بخواهیم از دره بلشت صعود کنیم، باز می‌توانیم از راهی که برای رفتن به ده نیاکان در قبل گفتیم استفاده کنیم، یعنی از ابتدای چشمه آب بلشت به روی گردنه بین دره بلشت و کرباسی برویم و بعد به یال بین دره دوم و سوم تراورس کنیم و بالا برویم تا به قله برسیم و یا این‌که، دره بلشت را تا انتهای آن طی کنیم و به خط‌الرأس شمال تله‌سفیده برسیم که در اطراف نیاکان آن‌را شاخ‌نرمشی می‌گویند و ابتدا قله غربی را صعود کنیم و بعد قله شرقی را. این دو راه آخر طولانی‌تر ولی زیباترند و شب را

می توان در کنار دریاچه های آب بلشت یا ابتدای چشمه گذراند که از نیاکان تا آن جا حدود ۳ ساعت راه است. از روی قله کرباسی خط الرأس جنوب شرقی زردکوه، تا کوه میلی بخوبی پیداست، بخصوص دو قله کلونچی و پیرکزی مشخصند. مردم می گویند برنامه ای هست که از زیر یال شمالی تل سفیده تونلی بزنند و آب اطراف کوه گرگان را به این سمت هدایت کنند که به اصفهان برود.

خط الرأس گرین

رشته کوه گرین از مغرب نهاوند تا جنوب غربی بروجرد کشیده شده است و جهت آن شمال غربی به جنوب شرقی است. در مغرب آن دو شهر نورآباد و الشتر قرار دارند. جاده ماشین رو خاکی که ملایر نهاوند را در شرق، به نورآباد در غرب کوه وصل می کند، این کوه را به دو قسمت شمالی و جنوبی تقسیم می کند. در این گزارش شرح صعود قسمت جنوبی که قله های بلند منطقه در آن واقعند آمده است. در جنوب شرق این رشته کوه میش پرور هست که دو قله بلند یکی به نام میش پرور و دیگری به نام ولاش دارد. این دو قله که اولی در شرق کوه و دومی در غرب آن هستند فاصله زیادی از هم دارند و در عین حال از قسمت شمال به کوه گرین متصل می شوند.

اگر مبدأ صعود هر دو کوه میش پرور و گرین جنوبی را ده ونایی (Wannaey) اختیار کنیم، برای رسیدن به آن باید از بروجرد روی جاده بروجرد به ملایر حدود ۱۰ کیلومتر به طرف ملایر برویم، در طرف چپ جاده (غرب آن) جاده خاکی نسبتاً پهن ماشین رویی هست که به ونایی می رود و طول آن ۱۱ کیلومتر است و در صورتی که از ملایر حرکت کرده باشیم ۶ کیلومتر بعد از شهرک اشتاد به آن می رسیم. در بروجرد به میدان شیرخورشید سابق یا دادگاه انقلاب فعلی می رویم که همه روزه مینی بوس برای ونایی هست. ونایی دهی کوهستانی است. مردم آن لر هستند و محصولش غلات و خیارشور است. از ونایی در جهت غرب از جاده ای مشخص به طرف سراب دور روزنه (Doruzana) (یعنی دروغ گو) می رویم. این راه حدود سه کیلومتر است. کوهنوردان بروجرد پناهگاهی در تپه بالادست این سراب درست کرده اند که امروزه قابل استفاده نیست.

در سمت جنوب و کمی مایل به شرق این سراب قله میش پرور به ارتفاع ۳۳۷۸ متر هست که صعود آن حدود ۳/۵ ساعت طول می کشد. راه از سینه کش بالای سراب یا از دره پهنی که در جنوب غرب سراب است بالا می رود. از سمت غرب این قله دو راه مال رو نسبتاً پهن به طرف غرب می رود. این راهها ابتدا به پایین می رود تا گردنه و از آن جا با شیب ملایم بالا می رود و به جای پهن و وسیعی می رسد به نام سفره که در پای قله ای بلند به نام ولاش (Welash) در ۳۵۸۵ متری قرار دارد. از قله میش پرور تا قله ولاش حدود ۷ ساعت راه است و از سفره تا ولاش حدود دو ساعت راه است.

سفره محلی وسیع است از سنگ‌های خوردِ شبیه مورن‌های یخچالی که قسمت زیادی از آن گیاه ندارد. در قسمت شمالی آن تختی خاکی هست که چشمه‌ای گود دارد که آبش خوردنی نیست.

از قلّه‌شولاش تا قلّه سه‌گر (Segar) در ۳۴۴۹ متری واقع در شمال خاوری آن و ابتدای خط‌الرأس گرین حدود ۴/۵ ساعت راه است.

در صورتی که صعود قله‌های میش‌پرور و ولاش منظور نباشد برای صعود اولین قلّه گرین یعنی سه‌گر، از سراب به‌طرف غرب می‌رویم دو راه در امتداد رودخانه شرقی- غربی هست که هر دو بعد از حدود ۲/۵ ساعت به‌جای نسبتاً تختی می‌رسد که چند چشمه دارد و آن‌جا را چشمه توتیا می‌گویند. از این‌جا تا قلّه سه‌گر در شمال آن واقع است حدود ۱/۵ ساعت راه است. چشمه توتیا محل چادر عده‌ای از ایلیات است.

سه‌گر دو قلّه دارد. یکی غربی و دیگری شرقی. از یال بالای چشمه توتیا تا قلّه غربی حدود یک ساعت و ده دقیقه راه است. می‌توان کوله‌ها را در این قلّه گذاشت و به قلّه شرقی رفت و برگشت که حدود طول می‌کشد.

از روی سه‌گر غربی تا قلّه بعدی که آن‌را ماربره می‌گویند حدود ۱/۵ ساعت راه است از ماربره بعد از حدود دو ساعت و بیست دقیقه به قلّه‌ای سنگی که آن‌را هی‌گره (Heygarah) می‌گویند می‌رسد. راه قلّه هی‌گره از نزدیک یا روی چندین قلّه سنگی کوچک‌تر می‌گذرد و دندان‌دندانه است.

در سمت غرب این قلّه، قلّه‌ای کوتاه‌تر است که بر سر راه نیست.

از اینجا به بعد خط‌الرأس ابتدا به سمت شرق می‌پیچد و بعد به شمال غرب می‌رود.

قلّه بعدی را دره‌کو (Daraku) می‌گویند. بین هی‌گره و دره‌کو، گردنه‌ای نسبتاً عمیق هست. پایین گردنه چادر عشایر هست که آن‌را مل‌گو (Melagou) می‌گویند و حدود ۲۰ دقیقه سربالایی تا گردنه فاصله دارد. این‌جا بالای آبادی یا محل دیگری از چادرهای عشایر است که آن‌را میش‌خونی (یا میش‌خوانی) می‌گویند و بالای دره‌ای است که به ده سرون (Seron) می‌رود. از روی قلّه تا چادرهای زیر گردنه حدود ۳ ربع راه است. از این گردنه تا قلّه دره‌کو حدود ۱ ساعت و ده دقیقه راه است. از سمت شرق قلّه راه مال‌رویی است که به تختی می‌رود که آن‌را هم دره‌کو می‌گویند و شاید وجه تسمیه قلّه هم از همین تخت باشد. از روی یال شمال شرقی قلّه هم می‌توان به این تخت رسید. فاصله قلّه تا اواسط تخت حدود ۴۰ دقیقه راه است. از شمال غربی این تخت و از روی یال به بالا می‌رویم و بعد از یک ساعت و ربع به قلّه‌ای به‌نام واهنگه (Wahenga) می‌رسیم. این بلندترین قلّه این سلسله کوه است و ارتفاعش ۳۶۲۳ متر است. کوهنوردان نهبوند آن‌را بازگیر می‌نامند. حدود ۲۰ دقیقه بعد از واهنگه، قلّه‌ای صخره‌ای است که بهترین راه صعود آن از سمت جنوب است (سمت چپ). این قلّه را چچل (Hachal) یا تنگ‌تاف (Tangetaf) می‌نامند. یک‌ربع راه بعد از چچل جایی تخت و هموار هست که معمولاً برف و جوی آب دارد و برای شب‌مانی مناسب است. قلّه بعد را کلو یا کلون (Kalu یا Kalun)

می گویند و فاصله آن با واهنگه یک ساعت و ربع است. دو قله دیگر تقریباً هم ارتفاع این قله هست که آن ها را هم کلو می گویند. عشاير سمت شمال غرب این قله ها را سیرهزا می گویند. از این جا به بعد خطالرأس دو شعبه می شود یکی تقریباً مستقیم و میان بر به قله های چال خفه و یال کبود در شمال غرب می رود و دیگری قوسی به سمت غرب دارد که بعد از رد کردن دو قله کوتاه تماماً سنگی به کف دره ای در پای چال خفه برمی گردد. راه از قله آخر تا پای چال خفه حدود ۱ ساعت است و از دره ای تقریباً غربی - شرقی پایین می آید و به دره ای تقریباً شمالی جنوبی می رسد. محل برخورد دو دره تنگ کلان (Tang-e-Kalan) می گویند. روبه روی راهی که پایین می آیم جاده ای پاکوب هست که باید از آن بالا رفت و بعد به شمال غرب پیچید. این راه به یک گردماهی مانند یا به اصطلاح شترگلو می رسد و بعد از آن قله چال خفه است یا چال خفه توحسن (hal-e-khaffe Tuhasan). از تنگ کلان تا این قله ۱/۵ ساعت راه است. چال خفه دو قله دارد که قله غربی بلندتر است.

قله بعدی، قله معروف یال کبود (Yal Kabud) است. فاصله چال خفه تا یال کبود، کمی بیش از ۱/۵ ساعت است. روی یال شرقی یال کبود یک پناهگاه ساخته شده و بعد از قله یال کبود، دو قله صخره ای هست که آن ها را چال پازن می گویند. راه تا قله دوم چال پازن حدود ۳ ربع ساعت است.

کمی بیش از یک ساعت راه بعد از قله دوم چال پازن، قله دیگری هست که وجه جنوب غربی آن دیواره ای بلند دارد. از یال کبود تا این قله راه تماماً سنگی است و بهتر است تا آنجا که ممکن است از نزدیک خطالرأس رد شد. هر قدر از خطالرأس پایین بیاییم به همان نسبت قوس بیشتری را باید طی کنیم و احیاناً با برف های با شیب تند برخورد می کنیم. از قله یال کبود تا پناهگاه شرقی آن حدود ۱ ساعت راه به سمت پایین می رود. و یک ساعت پایین تر از آن هم یک جان پناه هست. این جان پناه بالای یک چشمه ساخته شده است و فاصله آن تا جاده خاکی ماشین رو که به سراب گرماسیاب می رود حدود ۳۵ دقیقه است.

کوه کی نو (Keyno)، ۳۵۱۲ متر

از اصفهان و از ترمینال زاینده رود به فارسان می رویم و از آن جا با مینی بوس هایی که صبح ها به منطقه بازفت (Bazoft) می روند، ابتدا به دشتک و سپس به گردنه چری (Chary) که زردکوه را از کوه ملی یا میلی جدا می کند و از آن جا به چمن گلی که دهی است در کنار رود بزرگ بازفت و از آن جا به دوراهی لبت (Lebt) می رویم. در این دوراهی باید پیاده شویم و از جاده سمت راست با خودروهایی عبوری به لبت سفلی برویم. مردم محلی بسیار مهمان نوازند. خطالرأس کی نو شمال غربی به جنوب شرقی است. از لبت سینه کش کی نو به خوبی پیداست و اگر نگاهی به آن بیفکنیم دره ای باریک با شیب تند و در سمت راست آن کمی بالادست صخره هایی دیده می شود. راه ما از سینه کش سمت راست این صخره ها که

خاکی است و درخت های جنگلی دارد بالا می رود. البته در بهار به علت برف و باران زمستان و اوایل بهار این راه ها خراب شده اند.

سپس از لبت سفلی پایین می رویم تا به کنار رودخانه لبت می رسیم و از آن جا از سینه کشی که ذکر شد بالا می رویم. کوه کی نو با این که سه هزار متری است مدت ۶ ساعت صعود آن طول می کشد و معمولاً در ماه اردیبهشت که فصل مناسب صعود آن است برف زیادی دارد. مسافت از رودخانه لبت تا قله را می توان به سه قسمت کرد. ۲ ساعت اول شیب آن تند است و معمولاً برف ندارد و بیشتر آن دارای درخت های جنگلی است. دو ساعت و نیم بعد شیب معمولی و حدود ۴۰ درجه است و معمولاً تقریباً تمام راه پر از برف است و ۱/۵ ساعت آخر شیب خوابیده و حتی در جاهایی صفر است به طوری که در این ۱/۵ ساعت چیزی حدود ۱۰۰ متر صعود می کنیم. خطالرأسی کی نو دارای قله متعددی است که تقریباً هم ارتفاعند قله اصلی در جنوب شرقی است. در سمت دیگر (تقریباً جنوب غرب) دیواره است و در پایین آن ها منطقه بازفت که جنگلی است. و در جنوب غربی کوه منار هست که جاده مسجد سلیمان از کمرکش آن می گذرد و می گویند این جاده بعداً دور می زند و به قله منار می آید. کوه کی نو لاقل در این قسمت آبی ندارد. گیاهان در قسمت اول درخت های جنگلی و در بالاتر از آن ها کرفس و گون و غیره است. سنگ های این کوه آهکی تقریباً سفید رنگ است. در جنوب شرقی کی نو و در امتداد آن کوه لی له (Lile) هست که به معنی لوله است.

در قسمت شمال غرب قله های قالی کوه بخوبی پیداست و در صورتی که هوا صاف باشد در شرق کی نو و شرق جنوبی، قله های زرد کوه بخوبی دیده می شود. دریاچه یاشط تمبی (Tamby) در غرب این کوه است و راه آن از لبت حدود ۷ تا ۸ ساعت است.

قله گینستان (Ginestan)، ۳۹۴۵ متر

در صورتی که بخواهیم قله اصلی فردان به کتف شادی می رویم در نزدیک ده شادی و بعد از کمرون. از آن جا از تپه های سبز و پر از گیاه و با شیب کم در جهت جنوب غرب و به ابتدای دره ای نسبتاً تنگ که در بالا بسیار فراخ می شود می رسیم. در سمت چپ یا شرق این دره کوهی صخره ای و نوک تیز هست که مشرف بر رودخانه کوچکی است که در صورت وجود برف آب کمی دارد. از دره و از جاده پاکوبی که همیشه مشخص نیست با تمایل به سمت راست یا غرب بالا می رویم و بعد از حدود ۱/۵ ساعت به سمت راست می رویم. چشمه ای در آن جا هست و آبشخوری برای گوسفندان و چهارپواری که چوپانان برای استراحت ساخته اند آن ها را از سمت راست دور می زنیم و بالا می رویم و از شیب های تندی رد می شویم تا به خطالرأس می رسیم. از این به بعد شیب ملایم و مسیر خاکی است تا قله. مدت صعود قله از گردنه کتف شادی حدود ۳/۵ ساعت است. بهتر است از همان راه رفت برگشت.

کوه لاپریون (Lapariun) یا دره بید، ۳۶۳۱ متر

بعد از شهرستان خوانسار و در جاده خوانسار به داران در سمت راست به یک دوراهی می‌رسیم که جاده آسفالتی به روستای دره بید یا به قول خودشان دره بید (Darabid) می‌رود. از این روستا جاده خاکی و ماشین‌رو کشیده‌اند که از داخل دره‌ای به نام دره بید بالا، به طرف غرب بالا می‌رود تا گردنه‌ای که در شمال غربی قله لاپریون می‌رسد و گویا از آنجا به بعد به طرف خوانسار سرازیر می‌شود. گردنه شمال غربی کوه را گذار می‌گویند. نرسیده به گذار ساختمانی با سنگ و سیمان ساخته‌اند که جلو آن حوض سیمانی هست و از ته این حوض چشمه‌ای می‌جوشد. این ساختمان در زیر قله ساخته شده و می‌توان آنجا از خودرو پیاده شد و در صورت کم بودن برف در مدت حدود ۱/۵ ساعت به قله رسید. در صورت زیاد بودن برف بهتر است خود را به یال نسبتاً تیزی در سمت چپ (غرب) برسائیم و از آن بالا برویم و وقتی به خط‌الرأس رسیدیم به طرف شمال برویم و به قله برسیم. قله و راه آن صخره‌ای است.

از روی گذار هم با صرف وقت کمتری می‌توان به قله رسید راه از دره بید تا گذار بسیار طولانی است و بهتر است با خودرو طی شود و احتمالاً خوانسار جای مناسب‌تری برای کرایه کردن وانت با جیب است. دره دره بید بالا زیباست. در اواسط آن وسعت زیادی از زمین‌های دره پر است از لاله واژگون یا آشگ که کیپ هم روییده و از اواسط اردیبهشت تا اواخر خرداد گل می‌کنند و منظره‌ای بسیار زیبا و به کوه می‌دهند. بالاتر اطراف جوی آب گل‌های سفید و بنفش زیبایی می‌روید و خلاصه این‌که تا گردنه انسان از دیدن گل و سبزه و آب لذت می‌برد. می‌توان تا پارکینگی که در اواسط راه برای پارک خودروها ساخته شده با خودرو رفت و از آن به بعد را پیاده پیمود که در این صورت صعود قله حدود ۵ ساعت طول می‌کشد. دره دیگری در شمال دره دره بید بالا هست که بسیار کوتاه‌تر از دره بید بالاست و در آنجا هم پارکینگی ساخته‌اند و مردم برای تماشای گل‌ها در داخل آن گردش می‌کنند. فاصله بین دو دره یالی صخره‌ای است که هردو طرف آن دیواره است و این یال تا شمال گذار ادامه دارد و از بعضی جاهای آن می‌توان عبور کرد. این یال هم مثل دره‌ها شرقی غربی است و دره شمالی و این یال را گلستان کوه می‌گویند. اگر از دره شمالی بالا برویم به گردنه‌ای می‌رسیم و از آنجا راه پاکوب مشخصی به صورت زیگزاگ ابتدا به طرف جنوب بالا می‌رود و بعد به غرب می‌پیچد و به نزدیک یال صخره‌ای فاصله بین دو دره می‌رسد. از گردنه این دره به بالا لاله‌های سرخ درشت و زیبایی در بهار می‌روید که بسیار زیبايند. لاله‌های سفید هم هست. می‌توان از این راه پاکوب بالا رفت و در جای مناسبی از یال صخره‌ای عبور کرد و به دره بید بالا رفت و از آنجا به قله رسید. از قله بخصوص در نیمه اول بهار به علت وجود برف منظره اشتران کوه و قالی کوه و تمندر و کوه‌های جنوبی‌تر بسیار زیباست.

قله های لندرو (Landeru) - گیلی یا پل کاوه یل و گله سگا (Galleh Sega)

از اصفهان به فارسان و از آنجا به بازفت می آییم (رجوع کنید به گزارش کی نو). در بازفت بعد از عبور از چمن گلی به جایی می رسیم که در دو سمت جاده چند ساختمان هست که بیشتر دکان هستند. کمی بعد از این دکان ها یک راه خاکی از سمت راست جدا می شود که احتمالاً برای رسیدگی به دکل های برق فشارقوی ساخته اند. این جاده به منطقه لبت می رود که شامل چندین ده است. جاده درجه دو و سه است و برای عبور خودروهای غیر وانت بار و جیپ و امثال آنها مناسب نیست. از این جاده به لبت سفلی می رویم. سمت جنوب لبت را کوه کی نو و سمت شمال آن را قله های پشت کل و لندرو و سمت شرق آن را کوه های کلوسک و وشتک (Washtak) گرفته است.

در دهکده لبت سفلی که شامل چند خانه و چند دکان است، وقتی به طرف شمال و شمال شرق نگاه می کنیم سه کوه صخره ای دیده می شود که دو کوه غربی کوتاه ترند و آنها را پشت کل (Poshte Kal) می گویند و کوه شرقی بلندتر است و اغلب آن کوه را لندرو (Landeru) و گاهی دره لا (Darrela) و حتی پشت کل می گویند. لندرو محوطه یا مرتع شمالی این کوه است که اغلب کوه را به نام آن می نامند. در فاصله کمی در پشت دو کوه پشت کل، خطالرأسی است که به لندرو و بعد قله شرقی تر می رود. برای صعود لندرو باید از جاده ماشین رویی که از لبت سفلی می گذرد به طرف شمال رفت و بعد از حدود ۱۰ دقیقه از رودخانه رد شد. آب این رود زیاد است و باید محل مناسبی برای رد شدن را از مردم پرسید. بعد از رودخانه هم جاده ماشین رو هست که به لبت علیا می رود. از لبت علیا باید از شیب تندی به طرف شمال و شمال شرق بالا رفت تا به محوطه نسبتاً تختی به نام تیزاوه (Tizaweh) رسید که همان اولش سیاه چادری هست. تیزاوه جنگلی نسبتاً انبوه دارد. از این جا باید از جای مناسبی به خطالرأس رفت. یک راه نسبتاً ساده این است که به شرق تیزاوه برویم تا به یال پشت کل شرقی که بین پشت کل غربی و لندرو است برسیم و از همان جا بالا برویم تا به خطالرأس برسیم. راه دیگر این است که از جاده مزبور به طرف غرب برویم تا پشت کل غربی را رد کنیم. راه از این جا بالا می رود و از کنار آبشاری می گذرد و به خطالرأس می رسد. از روی خطالرأس به طرف شرق می رویم. می توان گاهی از سینه کش ها میان بُر رفت که جاده آنها معمولاً باریک و کمی مشکل است تا قله لندرو رسید. مدت صعود از لبت سفلی تا لندرو حدود ۳/۵ ساعت است. از قله لندرو به طرف شرق پایین می رویم تا به گردنه ای می رسیم که سمت شرق آن صخره ای و خورد است. از این صخره ها که زیاد مشکل نیست بالا می رویم و به قله ای می رسیم که آن را گیلی Gili و گاهی پل کاوه ل می گویند. Pal یا Pel به معنی قله است. فاصله دو قله لیگی و لندرو ۱/۵ ساعت است. در شمال شرق این قله، قله دیگری هست به نام گله سگا (Galleh Saga). برای صعود باید از گیلی به طرف شمال پایین رفت و بعد به روی خطالرأس موازی خطالرأس قله های لندرو و گیلی رفت از برف عبور کنیم به سمت شرق و به روی قله ای فرعی بالا می رویم و از آنجا به

راهنمای صعود قله های بلند ایران ۱۶۰

گردنه جنوب شرقی گلهسگا می‌رویم. از روی این گردنه به طرف شمال غرب بالا می‌رویم تا به قله می‌رسیم. فاصله دو قله گیلی گلهسگا ۱/۵ ساعت است.

خطالرأس یا یالی که بین دو چال دو قله گلهسگا و گیلی هست به سمت شرق ادامه می‌یابد و بعد به جنوب می‌پیچد و به کوهی صخره‌ای به نام کویز (Kewiz) می‌رسد.

راه دوم صعود کویز و گلهسگا و گیلی. می‌توان از لبت‌سفلی از جاده ماشین‌رو به طرف شمال رفت و شیلات (در سال ۸۲) در حال ساختمان این ناحیه را رد کرد. (ممکن است وقتی شیلات ساخته شود این راه را به بندند). در این صورت باید از رودخانه رد شد و به لبت علیا رسید و بعد از آن‌جا به طرف شرق رفت و وارد دره وشتک (Washtak) شد. بعد از شیلات جاده باریکی هست که به شرق می‌رود. از این جاده بالا می‌رویم و وارد دره‌ای می‌شویم که رودخانه در آن جاریست. این دره را وشتک می‌گویند و رودخانه از تنگه‌ای در این دره بیرون می‌آید که دو دیواره دو سمتش سنگی و صاف است. دره سمت چپ یا شمالی را کلو سک (Kelusak) می‌گویند. وشتک به وجه جنوبی کویز می‌رسد که صخره‌ایست و کلو سک به گردنه جنوب شرقی گلهسگا و هر دو راه نسبتاً ساده‌اند و تا اوایل خرداد بیشتر قسمت‌های آن‌ها پر از برف است. دره وشتک راه ساده‌تری دارد و برای بالا و پایین رفتن مناسب‌تر است.

کوه ملی یا میلی یا دنگان یا دهنگان ارتفاع ۳۹۰۳

این کوه در جنوب زردکوه واقع است و به وسیله گردنه چری به زردکوه متصل می‌شود و دارای دو قله یکی در غرب به نام چال‌خدا و دیگری در شرق به نام شولیزار (Shulizar) است. در شمال شرقی آن را ملی یا میلی می‌گویند و در جنوب دنگان (Dengan) راه مال‌رویی از پایین گردنه چری یعنی از دو آب صمصامی بالا می‌آید و به چال‌خدا می‌رسد. چال‌خدا چمن وسیعی است که محل چادرهای ایلات بختیاری است و در فاصله دوساعتی آن قله چال‌خدا قرار دارد.

از طرف جنوب غرب قله چال‌خدا راهی مال‌رو بالا می‌آید که به غرب قله چال‌خدا می‌رسد و راه دسترسی به این قله و چمن چال‌خدا از جنوب است با توجه به وجود جاده ماشین‌رو بهترین راه صعود کوه ملی این است که از تهران یا شهرکرد فارسان بیاییم و از آن‌جا با مینی‌بوس‌های باؤفت به گردنه چری از نزدیک یال یا خطالرأس بالا می‌رویم که جهت ما به طرف جنوب شرقی است و بعد از ۵/۵ ساعت به قله چال‌خدا می‌رسیم. قله شولیزار در یک‌ساعتی شرق چال‌خدا قرار دارد. وجه‌های شمالی و جنوبی کوه سنگی و دیواره مانند است.

کوه میربهار ۳۶۰۸ متر

این کوه در غرب ارومیه و در منطقه ترگور (Targevar) قرار دارد. بهترین مبدأ صعود برای آن ده‌آوری Audy به معنی ده آب یا شاید ده آب‌دار باشد.

برای رسیدن به آودی باید از فلکه مدرس ارومیه با خودروهای سواری که کرایه آن‌ها ۳۰۰ تا ۴۰۰ تومان است استفاده کرد. در غرب ده آودی دو تپه گرد مثل دو نیم‌کره پشت‌سرهم هست که اولی که کوتاه‌تر است را کوچه (Kuche) پایین می‌گویند و دومی که بلندتر است را کوچه بالا. یک راه ماشین‌رو خراب که گویا طی جنگ برای رفت و آمد جیب و غیره کشیده‌اند از نزدیک ده بالا می‌رود و از این دو تپه می‌گذرد. همین راه بهترین مسیر برای صعود قله میربهار است. اسم این کوه را به غلط در روی نقشه‌ها برده‌رش (Bardehrash) یا دره‌رش نوشته‌اند. این کوه را همه‌جا میربهار می‌گویند. در دو طرف دو تپه‌ای که در بالا گفته شد دو دره یکی به نام بیره‌خیز (Birakhiz) و دیگری چاله (Chale) هست. این راه را بالا می‌رویم. حدود ۲/۵ الی ۳ ساعت بعد جاده دو شعبه می‌شود، یکی که بهتر است از سمت راست به شمال‌غرب می‌رود که شیب کمی دارد و به چال بین دو قله میربهار منتهی می‌شود. و دیگری به غرب می‌رود رو به قله. در بهار بهتر است از این راه رفت که کم‌تر به برف‌های شیب‌دار برمی‌خورد. می‌توان از راه‌های میان‌بر هم استفاده کرد که معمولاً جای پای قاطر و قاطرچی در آن هست و بعد از حدود ۱/۵ ساعت به قله شرقی میربهار رسید. قله غربی کمی از قله شرقی بلندتر است. پس از سمت جنوب قله از راه پاکوب خوبی که موجود است چال بین دو قله را دور می‌زنیم و بعد از حدود ۲۰ دقیقه به قله غربی که آن‌را پایگاه میربهار می‌گویند می‌رسیم. در این‌جا در زمان جنگ تأسیساتی بوده که حال خراب شده است و به همین جهت این قله را پایگاه میربهار می‌گویند. برای برگشت می‌توان از راه رفتن استفاده کرد یا از راهی مناسب از شمال یا جنوب قله به چال بین دو قله آمد و بعد از جاده ماشین‌رو که در چندجا به وسیله برف‌های با شیب تند قطع می‌شود کوه را از سمت شمال دور زد و به بالای کوچه بالا رسید در صورت نداشتن کلنگ و یا کفش مناسب این راه خطرناک است و بهتر است از راه صعود استفاده کرد که در بالا شرح دادیم. کوه میربهار دارای پوشش گیاهی بلند است به‌خصوص گون و کُما.

نخودچال یا نقره‌چال ۳۰۹۷ متر

این کوه را به هر دو اسم بالا می‌نامند. در شمال کوه امروله و جنوب ده فارسینج (Farsinaj) قرار دارد. بهترین راه برای صعود به آن دهکده سلطان طاهر در شمال‌غربی کوه است که بین صحنه و سنقر قرار دارد. جاده چه از سمت صحنه و چه از سمت سنقر آسفالت است. از سلطان طاهر به طرف جنوب‌شرقی می‌رویم تا به پای یال و یا دره‌ای که مناسب بدانیم برسیم و از آن‌جا صعود را شروع می‌کنیم. از ده سلطان طاهر تا قله حدود ۳/۵ ساعت راه است. پایین قله و در سمت شمال آن جای هموار نسبتاً وسیع هست که در بهار گل‌های لاله‌واژگون زیادی در آن هست. البته اگر در سال‌های آینده از چپاول مصون بمانند.

قله وری (Vary) یا بزآب، ۳۸۵۶ متر

وری اولین قله بلند سمت جنوب شرقی خطالرأس شاهان کوه و یکی از قله سنگی و مشکل و زیبای کشور است. مبدأ صعود روستای کمران یا کمرون (Kameran) بعد از گردنه ویهه (Veihch) است. خطالرأس شاهان در این قسمت شرقی غربی است. از روستای کمران به سمت شمال بالا می‌رویم و بعد از حدود ۱ ساعت و ۲۰ دقیقه به زمین‌های سبز و خرم با شیب کم می‌رسیم که سیاه‌چادرهای عشایر بختیاری در آن‌ها برپاست. حدود ۲۰ دقیقه بعد از سیاه‌چادرها به صخره‌های کوه می‌رسیم که هنوز چند سرو کوهی آن‌ها را زینت می‌دهد. مسیر را باید از قبل بررسی کرده باشیم که از سمت چپ به راست می‌رود و به سینه‌کشی سنگی می‌رسد که آن هم در مجموع به سمت راست (شمال شرق) می‌رود و بعد کمی به چپ می‌پیچد و بالا می‌رود و به سنگ‌های زیرقله و بالاخره به آخرین قسمت سنگی می‌رسد که قله در انتهای آن است. راه سنگلاخ و شیب تند است و باید نشانه‌هایی را برای برگشت در حافظه نگه‌داشت. زیرا در صورت گم‌کردن مسیر به صخره‌های عمودی کوه برمی‌خوریم که عبور از آن‌ها به کار فنی احتیاج دارد و باعث سرگردانی و تلف شدن وقت است. مدت صعود از ده کمران حدود ۴ ساعت است. در راه فقط در قسمت‌های ابتدایی صخره‌ها آب کمی است. پس باید آبار از روستا یا از اطراف سیاه‌چادرها برداشت. در صورتی که مسیر را درست تشخیص بدهیم درگیری با سنگ نداریم. فقط در قسمت‌های آخر باید از یک دست و به‌ندرت از دو دست استفاده کرد. قله سنگی دیگری که کوتاه‌تر است در سمت غرب هست. روی هر قله سنگ‌چین‌های کوتاهی است.

پایین آمدن بزآب به علت سنگ‌لاخ بودن و شیب تند نسبتاً مشکل است و باید با احتیاط و از مسیر رفت و برگشت. مدت برگشت حدود ۱/۵ ساعت است. تمام وجه‌های کوه وری سنگی است و غیرقابل عبور جز همین وجه جنوبی و قسمت جنوبی وجه غربی که دره‌های کوچکی است با شیب تند و امکان عبور از آن‌ها با سنگ‌نوردی متوسط هست.

کوه‌های کرمان

کوه بیدخوان - قله‌های ابرجو حدود ۳۸۵۰ متر و کمرگم هُما (Kamar-E-Kam Huma)

از کرمان به بردسیر می‌رویم و در آن‌جا از اول خیابان گرکانی (Garekany) وانت‌بار و گاهی سواری به بیدخوان رفت و آمد می‌کند. از بردسیر تا بیدخوان جاده تماماً آسفالت است و کرایه هر نفر معمولاً ۳۰۰ تومان است. بیدخوان شامل دو ده است. پایینی به نام باب زیتون و بالایی به نام ده بالا. ده بالا چند دره دارد که تقریباً فقط درخت گردو کاشته‌اند. دره‌ای که به پای بلندترین قله یعنی ابرجو (Abarju) می‌رود دره‌ای زیباست با رودخانه‌ای به نسبت رودهای کرمان پرآب. این ده هم مانند خیلی از دهات کرمان زمستان‌ها تقریباً از سکنه خالی می‌شود و مردم به بردسیر می‌روند. جاده‌ای ماشین‌رو و خاکی از ده بالا تا نزدیک ریشه کوه ابرجو بالا می‌رود، که در صورت سواره‌رفتن حدود ۱/۵ ساعت در وقت صرفه‌جویی می‌شود. کوه ابرجو از کوه‌های اطراف و بخصوص چهل‌تن و کوشا بخوبی پیداست. از ده بالای بیخوان و از جاده ماشین‌رو به سمت غرب به راه می‌افتیم تا بعد از حدود ۱ ساعت و چهل دقیقه به پای گردنه‌ای بین دو قله بلند بیدخوان یعنی ابرجو و کمرگم هما می‌رسیم. این راه در جایی از رودخانه (نه جوی) رد می‌شود و چند متر بعد دو راه می‌شود که ما از همین راه دست چپ بالا می‌رویم. روی این گردنه صخره‌ای است که از ده پیداست و آن‌را سنگ‌سال می‌گویند و علت آن است که اگر سالی برف تا روی آن صخره بیاید می‌گویند سال خوبی است.

از آخر جاده ماشین‌رو تا روی گردنه سنگ‌سال حدود ۱ ساعت طول می‌کشد. قله دست راست (غرب) ابرجوست و سمت چپی (شرقی) کمرگم‌هما، راه ابرجو به صورت تراورس از نزدیک خط‌الرأس است با سنگ‌های زرد و قهوه‌ای و بعد از مدتی به سنگ‌های رسوبی (جوش خورده به هم) و گرانیات خسرده می‌رسیم. از رو یگردنه تا قله حدود ۵۰ دقیقه طول می‌کشد. این بلندترین قله منطقه است و قله‌های کمرگم‌هما و یشم آشکارا از آن کوتاه‌ترند. در سمت شمال‌غربی قله و پایین‌تر صخره‌ای است که مردم بیدخوان آن‌را میل حقیل (Mile-E-Haghil) می‌گویند. از قله از همان راه‌رفتن برمی‌گردیم و به گردنه می‌رسیم و از طرف دیگر آن به سمت شرق بالا می‌رویم و بعد از کمتر از نیم ساعت قله کمرگم‌هما را صعود می‌کنیم. در سمت شمال‌شرق این قله صخره‌ای بزرگ است. راه برگشت همان راه رفتن است و تا ریشه کوه آب و چشمه هست. مردی به نام اکبر پسر رحیم در ده بالا با نام کوه‌ها آشناست.

خانه‌های بیدخوان از سنگ و گل ساخته شده و روی پشت‌بام آن‌ها را با چوب و علف پوشیده‌اند. محصول عمده این جا و می‌توان گفت تنها محصول آن گردو است که می‌گویند بعضی از درخت‌ها ۴۰ هزار گردو می‌دهد.

قله یا به زبان محلی تنب Tonb پلوار، ۴۲۳۳ متر

این کوه در جنوب‌شرقی کرمان و در شرق ماهان قرار دارد.

مبدأ ده دَرَبَر (Darbar) واقع در شمال‌کوه. برای رسیدن به دربر در صورتی که وسیله نقلیه شخصی نداشته باشیم باید از ماهان کرایه کنیم. مدت لازم برای طی این راه خاکی درجه ۲ از ماهان تا دربر حدود یک ساعت و ربع است. دَبَر جوی آبی دارد و یک درخت چنار کهنسال و پیرمردی که با زحمت بسیار مقداری زمین را آماده کشت کرده است حدود ۲۰ دقیقه بالاتر از دربر و نزدیک انتهای شرقی دره که دیواره‌های سنگی تقریباً عمودی دارد، درختان بید خودروی زیادی هست. این جا را بیدستان می‌گویند. دره در این جا در سمت جنوب ادامه دارد. نرسیده به پیچ‌دره و در سمت راست (جنوب) تپه‌ای با شیب تند ابتدای مسیر صعود است. بالای این تپه شیب کم می‌شود. بهتر است از سمت چپ بالا برویم که راه مشخصی دارد و نرسیده به انتهای این محوطه کم‌شیب راه به سمت راست (غرب) می‌پیچد و بالا می‌رود تا بر روی یالی می‌رسیم که شمالی- جنوبی است و انتهای (جنوب) این یال صخره‌ای است. قبل از رسیدن به صخره‌ها تابلوی بزرگ هست که مناسب مرگ چند کوهنورد در پلوار در آن جا نصب شده است. مسیر صعود از قسمت سنگی بعدی را کوهنوردان کرمان به زحمت زیاد علامت‌گذاری کرده‌اند که مشخص است.

بعد از تمام شدن علامت‌ها بالاتر می‌رویم تا بر روی یالی سنگی و بعد به گردنه کوچکی می‌رسیم که بعد از آن شیب‌تندی هست که باید یا از شرق و یا از غرب آن بالا رفت. راه شرقی (سمت چپ) بهتر است که بعد از تمام‌شدن به راست می‌پیچد و داخل دره‌ای شرقی- غربی می‌شود- می‌توان از این راه دره به سمت غرب بالا رفت و در انتهای آن به چپ (شمال) پیچد و یا از همان روبه‌رو بالا رفت و به قله رسید. مدت صعود از بیدستان تا قله حدود ۳/۵ ساعت است.

خط‌الرأس پلوار

از کرمان روی جاده کرمان بم از ماهان و پلیس‌راه می‌گذریم و به دوراهی روستای عرب‌آباد می‌رسیم. کرمانیان این روستا را عرب‌آباد (Arb-Abad) می‌گویند. وارد این جاده می‌شویم و تا عرب‌آباد می‌رویم. جاده تماماً آسفالت است و حدود ۶۵ کیلومتر طول دارد. در اینجا می‌توان از جاده خاکی‌ای که تقریباً مستقیم به طرف شرق و کوه می‌رود استفاده کرد و حدود ۳/۵ کیلومتر در جاده خاکی رفت تا نزدیک کوه که انتهای جاده است و آب هم دارد و یا به طرف شمال رفت و به غرب دره‌ای نسبتاً تنگ رسید که در شمال انتهای جاده اول است. اگر از این راه از دره بالا برویم مقداری زیادی از خط‌الرأس را

جا می‌گذاریم و در واقع به اول (جنوب) جایی می‌رسیم که شیب کوه یکباره زیاد می‌شود و ما آنرا مبدأ خطالرأس گرفته‌ایم. در اینجا راه اول را شرح می‌دهیم: از انتهای جاده خاکی باید آب برداشت زیرا پلوار کوهی خشک است و چشمه ندارد. از راههای مختلفی می‌توان به خطالرأس رسید که حدود ۲/۵ ساعت تا جایی که خطالرأس پلوار از شمال به جنوب اُفت می‌کند راه است (مدت ۲/۵ ساعت با احتساب حدود ۱۲ کیلومتر هر نفر است. در غیر این صورت مدت کمتر یا بیشتر می‌شود). بهتر است از درگیری با صخره‌های خُرد زیر خطالرأس پرهیز کنیم و از سینه‌کش غربی‌تر (سمت چپ) بالا برویم تا به گردنه‌مانندی برسیم که سمت راست آن همان مبدأ صعود است. این گردنه از پایین دیده می‌شود. روی گردنه مقداری سنگ کوچک را روی سنگی بزرگ چیده‌اند که علامت راه است. ارتفاع گردنه حدود ۳۶۵۰ متر است. شیب تند ابتدای خطالرأس را بالا می‌رویم و به‌روی خطالرأس اصلی و بعد به قله اول می‌رسیم. تا این‌جا هم حدود ۱/۵ ساعت راه است. این قله را مردرگشنو (Marre-der-Goshnu) می‌گویند و حدود ۳۷۵۰ متر ارتفاع دارد. راه را تقریباً به طرف شمال و از روی خطالرأس سنگی ادامه می‌دهیم تا به قله بلندی می‌رسیم که مردرگری یا مردرگرو (Marre-der-Geru) می‌گویند. تا این‌جا هم حدود ۱/۵ ساعت راه است و نیم ساعت بعد به مرشقینی (Marre-Shegheiny) می‌رسیم که نزدیک ۴۰۰۰ متر ارتفاع دارد.

قله‌های روی خطالرأس پلوار از شمال به جنوب تنب پلار- واویلار- مادنگ (Madeng) و مرشقینی و... مَر یعنی گرده یا بال.

کوه بحراسمان، قله نشانه، ارتفاع ۳۸۸۶ متر

از کرمان به راین و از آن‌جا به درب مزار می‌آییم و از آن‌جا به یکی از دهات زیرکوه در سمت شرقی محمدآباد یا ده والی می‌آییم. مدت صعود نشانه حدود ۲ ساعت است.

قله‌های دیگر بحراسمان هم همه در مدتی کمتر از ۲ ساعت از سطح زمین و کمتر از ۱ ساعت از خطالرأس قابل صعودند. قله نشانه مقدار زیادی از تمام قلل دیگر بلندتر است و می‌گویند چون این قله از فاصله‌های دور پیداست. اسمش را نشانه گذاشته‌اند. شکل قله بسیار زیباست و به صورت ترکیبی از هرم و مخروط است.

بُنُون Bon-e-Won یا علم‌شاه یا جبال بارز

این قله را در منطقه بن‌ون می‌گویند و کوهنوردان و عده‌ای از مردم در حدود رود فرق علم‌شاه می‌نامند. قله علم‌شاه بلندترین قله جبال بارز است. برای رسیدن به آن از جیرفت به عنبرآباد می‌رویم و از آن‌جا وانت یا جیب کرایه می‌کنیم و بعد از عبور از دهات دوساری و غیک Gheik در نهایت به رود فرق (Rud-e-Fargh) می‌رسیم. از رود فرق از کنار

رودخانه بالا می‌رویم و بعد از حدود ۴ ساعت به آبشار وُروار (Worwar) می‌رسیم. ارتفاع این آبشار طبق نوشته فرهنگ جغرافیایی ارتش ۴۹ متر است و از درون سنگ‌های گرانیت پایین می‌ریزد. ادامه مسیر را از سمت راست آبشار به بالای آن و سپس از یال ادامه می‌دهیم تا به مزرعه یا باغات وُروار می‌رسیم که بیش از نیم ساعت بالاتر از آبشار است. در ایام عید درختان میوه این مزرعه گل می‌کنند. از مزرعه وروار تا قله هم حدود ۴ ساعت راه است. مسیر از یال سمت چپ مزرعه است. در روستای رود فرق مرکبات خوبی عمل می‌آید که بعضی به‌خصوص گریپ‌فروت تا ایام هید هم روی درخت هست. مردم بسیار خوب و مهمان‌نوازند.

دردرتو (Dar-e-Dare tu) یا جفتان ۳۹۵۷۲ متر و برف‌کشی (Kashi) یا جفتان ۱

بین کرمان و سیرج تونلی ساخته‌اند بیش از ۲ کیلومتر که راه را بسیار نزدیک کرده است.

از ترمینال کرمان با اتوبوس‌های بم یا سیرج و از آسیبا کرمان با خودروهای عبوری می‌توان از این تونل عبور کرد. حدود ۱/۵ کیلومتر بعد از تونل در سمت راست جاده، باغی هست با دو ساختمان کوچک و در سمت چپ جاده دره‌ای نسبتاً بزرگ هست. بین دو سمت پلی بر روی رودخانه‌ای که از دره جاری می‌شود زده می‌شود زده شده این‌جا پیاده می‌شویم. در سمت راست (یا شرق) دره جاده ماشین‌رو خاکی هست. از جاده خاکی داخل دره سمت چپ می‌شویم و راه را ادامه می‌دهیم. بعد از حدود ۴۰ دقیقه به تپه‌ای می‌رسیم که آبی که از سمت چپ ما در طول راه از جوی جاری بود از آن‌جا می‌آید و نرسیده به آن به روی تپه می‌رویم. جوی آب را از بالای دره سمت راست کشیده و به روی این تپه آورده‌اند که از آن‌جا از کنار رودخانه به کشتزارهای سمت راست (جنوب) جاده آسفالت می‌رود. آب لازم را باید از این‌جا برداشت. تا این‌جا جاده پاکوب هست که این جاده ادامه می‌یابد. در سمت چپ، تقریباً شمال غرب کوهی صخره‌ای و تیز دیده می‌شود که کوه برف‌کشی است و در سمت شمال شرق کوه در درتو واقع است که دیده نمی‌شود. راه پاکوب تا روی برف‌کشی بالا می‌رود.

پس همین راه را ادامه می‌دهیم که بعد از مدتی از کمرکش تپه به چپ می‌رود و در زیر گردنه بین دو قله با زیگزاگ‌های طولانی بالا می‌رود و به گردنه نزدیک برف‌کشی می‌رسد. این کوه از دور مشکل می‌نماید. اما اگر از راه پاکوب مشخصی که ذکر شد برویم راه از سمت شرق کوه و از زمین‌های عمدتاً خاکی رد می‌شود و ساده است. از جاده آسفالت تا روی گردنه حدود ۲/۵ ساعت راه است و از روی گردنه تا قله برف‌کشی حدود یک ساعت. در جاهای خاکی این کوه برخلاف بعضی کوه‌های دیگر کرمان آبیشن زیادی هست. در برگشت هم باید از همان جاده پاکوب پایین آمد زیرا شیب زیاد است و خطرناک و تا روی گردنه حدود ۴۰ دقیقه طول می‌کشد. از روی گردنه به طرف یال‌های دردرتو می‌رویم که حدود ۲۰ دقیقه طول می‌کشد. در ابتدای راه چند تپه سیاه رنگ هست که باید با دقت پیمود تا از بالا و پایین رفتن بیهوده جلوگیری شود. در این‌جا هم جاده پاکوبی در وجه چپ کوه (تقریباً غربی) هست که می‌توان از آن استفاده کرد، اما راه زیباتر آن

است که از راه‌های مناسب به سنگنوردی دارد بر روی خطالرأس برویم. این راه از گردنه حدود یک ساعت طول می‌کشد. بعد از روی خطالرأس برویم. این راه از گردنه حدود یک ساعت طول می‌کشد. بعد از روی خطالرأس به طرف شمال شرقی برویم که راهی طولانی است و حدود دو ساعت طول می‌کشد و از قله‌های متعددی رد می‌شود و بلندترین قله، آخرین آن‌هاست. این قله‌ای سنگی مثلثی شکل و قهوه‌ای رنگ است که بر روی پایه‌ای بلند قرار دارد. این قله از شمال و از روی قله مر (به گزارش مر یا قفس رجوع کنید) هم به صورت مثلثی کامل نمایان است و انگار از هر دو طرف قاعده آن را با خطی مشخص کرده‌اند. از روی گردنه تا این قله حدود ۳ ساعت و از جاده آسفالت تا این‌جا حدود ۵/۵ ساعت راه است. مسیر برگشت قله اگر از سمت غرب و به اصطلاح میان‌بر برگردیم نسبتاً مشکل است. چون تراورس‌ها پر از خرده‌سنگ است. از روی خطالرأس هم از آخرین قسمت تا روی گردنه احتیاج به مسیریابی و سنگ‌نوردی دارد.

بعد از برگشت به گردنه بهتر است از یکی از شن‌اسکی‌ها آن‌قدر پایین بیاییم تا به راهی برسیم که در بالا گفته شد. این شن‌اسکی‌ها طولانی هستند، اما وقتی به راه رسیدیم با راحتی پایین می‌رویم.

مردم محلی دو کوه نسبتاً کوتاه در شمال شرقی دَرِدَره‌تو را جفتان می‌گویند و نام اصلی همان است که ذکر شد. دَر، در اصطلاح مردم کرمان به سر هم گفته می‌شود. پس دَرِدَره‌تو همان سردره‌تو است و دره‌تو دهی است در داخل دره‌ای نسبتاً تنگ در شرق قله.

جوپار

موقعیت جغرافیایی: رشته کوه جوپار در جنوب کرمان کمی مایل به شرق واقع است. شمال آن ده جوپار (که گویا اخیراً شهر شده) و شمال شرقی آن قناتغستان و ماهان است و البته این روستاها با کوه فاصله دارند و در مجموع می‌توان گفت تمام اطراف جوپار است. رشته‌کوه‌های هزار و لاله‌زار و کوشا و قلال اطراف تخت سرطشتک در جنوب و جنوب‌غربی آن و پلوار در شرق آن است، و جوپار از همه آن‌ها فاصله زیادی دارد و به هیچ کدام متصل نیست، و با جرأت می‌توان گفت نه تنها از همه زیباتر است (از جهت ترکیب و شکل کلی کوه و صخره‌های آن) بلکه یکی از زیباترین و در عین حال مشکل‌ترین کوه‌های ایران است.

مسیر تا پای کوه. این کوه را گویا قبلاً از دهکده جوپار صعود می‌کردند. البته بیشتر دو قله نزدیک به هم واقع در جنوب همین دهکده را که صغه و تل خالی می‌باشند. امروزه بهترین راه رسیدن به پای همه قله‌های از طریق کرمان - ماهان، قناتغستان - تنگه رودخانه خشک پای جوپار و میدان پای قله‌هاست. نزدیکی جاده ماشین‌رو عامل مهم انتخاب این مسیر است و گرنه جبهه‌های دیگر جوپار راه‌های ساده‌تری دارد.

از کرمان تا ماهان کمتر از ۱ ساعت راه با خودروست ایستگاه اتوبوس ماهان در میدان ارک کرمان است. یعنی مینی‌بوس‌هایی هم در همان نزدیکی توقف می‌کنند که ایستگاه ماهان می‌گویند. چون اخیراً (در سال‌های ۶۵ - ۶۴) بین قناتغستان تا تنگه رودخانه خشک پای کوه را به اصطلاح تیغ انداخته و به صورت جاده درآورده‌اند، می‌توان از ماهان وانت‌بار کرایه کرد و تا اوایل تنگه رودخانه رفت که این هم نزدیک به ۱ ساعت راه است. از ماهان تا قناتغستان آسفالت و بقیه راه خاکی نسبتاً خوبی است. بقیه راه را باید کوله به دوش طی کرد. از این‌جا به بعد راه کوهنوردان کرمانی با نشانه‌گذاری و کمی دستکاری و سنگ‌گذاشتن مشخص کرده‌اند. به این ترتیب بعد از عبور از اول تنگه در مسیر رودخانه به طرف غرب (یا به طرف سه‌شاخ بزرگ یا لک‌غار) پیش می‌رویم تا جایی که جاده مال‌رویی به نام گلدار سرخ در سمت راست مشخص می‌شود. این جاده مال‌رو را گرفته و به طرف شمال و بعد غرب سربالا می‌رویم تا داخل میدان ماندی می‌شویم. بعد از عبور از این میدان از سمت چپ آن که گردنه‌ای به نام «موشو» است به طرف جنوب می‌رویم و داخل میدان دیگری می‌شویم. بعد از مدتی که باز هم از همان جاده مال‌رو در غرب این میدان دوم راه رفتیم، دوباره به مسیر رودخانه برمی‌خوریم که این بار باید آن را قطع کنیم.

دو طرف آن سنگی است و باید راه را با کمی جست‌جو پیدا کرد. این‌جا را «تنگ خرپران» می‌گویند. از رودخانه که رد شدیم همان جاده ادامه می‌یابد تا بعد از یک سربالایی به جان‌پناهی که به همت کوهنوردان کرمانی ساخته شده می‌رسیم. ما این مسیر را از اول تنگه رودخانه تا جان‌پناه با بار سنگین چهار ساعته پیمودیم که البته می‌توان در مدت کمتری هم پیمود. در شمال‌شرق جان‌پناه (پایین دست آن) «سنگ اتاق» است که سنگی است که زیرش خالی است و با چیدن مقداری سنگ به صورت دیوار کمی محفوظ شده و قبل از ساختمان جان‌پناه محل اتراق کوهنوردان بود و بالاتر از آن (جنوبش را) به علت وجود تعدادی درخت بید، «پابیدها» می‌گویند. در همین‌جا تنها آب پای کوه‌های جوپار جاری است که از پیوستن سه جوی کوچک به وجود می‌آید. این آب را در مسیر طولانی تا ده قناتغستان گل‌آلود می‌کنند که کمتر فرو رود. به این جهت همیشه چند نفر لازم است تا آب را گل‌آلود کنند. در راه قناتغستان به تنگه رودخانه چشمه زیبا و باصفایی هست که در مسیر آن هفت درخت چنار رشد کرده، ولی این چشمه فقط در راه برگشت که احتمالاً باید پیاده تا قناتغستان رفت می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

میدانی که سنگ اتاق و پابیدها در آن واقع است، تقریباً به شکل مربع مستطیل است. ضلع شمالی آن همان جاست که از گوشه غربی آن وارد شدیم. در سمت شرق میدان کوه کوتاهی است به نام «تاوه» Taveh که در پای آن چشمه‌ها و سنگ اتاق و پابیدها هستند. تمام قله‌های مهم جوپار در دو سمت غرب و جنوب این میدان واقعند که به ترتیب از شمال به جنوب، دوقله نزدیک به هم تل خاکی به نام‌های «صفه» و «تل خاکی» و بعد ستیغ عظیم و زیبای لک‌غار و چند سوزنی اطراف آن و در انتها یالی کوتاه و در پایش زمین تخت پر از گون و گیاه به نام «چهارگردنه» قرار دارد. ضلع جنوبی میدان

نامبرده را از غرب به شرق قله «کیشی - سوزنی‌های سه‌شاخ کوچک» و در بالای آن‌ها برج سه‌شاخ و کوه‌سیاه و گردنه بلوچی تشکیل می‌دهد که کمی خارج از ضلع جنوبی میدان است. این گردنه پای قله بلند و معروف بلوچی است. این میدان را تماماً درخت‌های بنه و ارچنگ و بید و غیره پوشانده و به صورت جنگل کوچک تنگی است.

راه‌های صعود. صعود قله‌های جوپار از این میدان از مشکل‌ترین قله‌های ایران است. چون تمام مسیرهایی که به خط‌الرأس یا قله منتهی می‌شود یا کلاً صخره‌ای است یا خاکی و سنگی با شیب تند و پیدا کردن راه ساده از میان آن‌ها کار آسانی نیست. ما در اولین صعود خود (تابستان ۱۳۵۱) برای شناسایی مسیرهای صعود، به قله تاوه صعود کردیم که بیش از ۱ ساعت وقت گرفت. از آن‌جا می‌توان مسیرهای صعود قله تل خاکی و لک‌غار را شناخت و از همان‌جا با رفتن به طرف جنوب، راه صعود بلوچی را پیدا کرد.

راه‌های صعود به خط‌الرأس قله جوپار از این میدان عبارتند از:

۱. بین کوه تاوه و دامنه بلوچی و کوه‌سیاه، دره تنگی است که در گوشه جنوبی شرق میدان و جنوب پایندها واقع است. این دره از پای تاوه شروع می‌شود و به گردنه بین تاوه و بلوچی می‌رسد. از نزدیک این گردنه باید به سمت جنوبی پیچید که به گردنه دیگری می‌رسد که بین بلوچی و کوه‌سیاه است.

مسیر میدان تا گردنه اول در زمستان خطر ریزش بهمن دارد و بهتر است ابتدا کوه تاوه را صعود کرد و از آن‌جا به گردنه رفت. راه بین دو گردنه هم شیب تندی دارد، که در صورت ریزش برف تازه خطرناک است و باید در انتخاب مسیر صعود دقت کرد. در سایر مواقع سال این مسیر برای کوهنوردانی که چندان با صخره درگیر نمی‌شوند، راه ساده و مناسبی است. مدت صعود این راه از جان‌پناه تا گردنه دوم یا خط‌الرأس زیر بلوچی حدود ۴ ساعت است.

۲. مسیر غرب صخره‌های زیر سه‌شاخ کوچک که در قسمت غرب برج سه‌شاخ به خط‌الرأس می‌رسد و احتمالاً حدود ۴ ساعت وقت می‌گیرد (ما از این راه صعود نکرده‌ایم) صخره‌های دست چپ یا شرق این راه حدود ۵ ساعت وقت ما در سال ۵۱ گرفت. مسلماً امروزه این راه‌ها سریع‌تر طی می‌شود.

۳. دره‌ای است که به سمت چپ یا جنوب لک‌غار می‌رسد. برای رسیدن به ابتدای این دره از جان‌پناه رو به غرب راه می‌افتیم و سوزنی اول را که جلوی رو هست. از سمت راست دور می‌زنیم و بعد به طرف غرب و جنوب‌غربی می‌رویم. راه، دره‌ای نسبتاً تنگ و پرشیب است که کوهنوردان کرمان آن را «دره سنگی خاکی» می‌گویند. اواسط این دره چشمه کوچکی است که در تابستان می‌توان از آن برداشت. عبور از این دره در زمستان احتمال خطر دارد و باید حتماً از کناره‌های آن عبور کرد و مواظب بود. انتهای این دره به «چهارگردنه» می‌رسد، که جایی تخت و پر از گیاه و گون است. از جان‌پناه تا چهارگردنه بین ۴ تا ۵ ساعت راه است.

۴. راهی است که از یال تل خاکی بالا می‌رود. این یال سمت راست یا شمال دره بین لک‌غار و تل خاکی است و مسیر پرشیبی است و بعد از نزدیک دو ساعت در زمستان و اوایل بهار به قسمت سنگی درجه ۵/۹ برمی‌خوریم که حدود ده متر است، در مواقعی که برف نیست از جاهای دیگر می‌توان این قسمت را رد کرد. ادامه راه هم‌چنان با شیب تند به نزدیک یال بین تله خاکی و لک‌غار می‌رسد. این قسمت پل‌مانند مشرف بر دره بین تل خاکی و لک‌غار از سنگ یک‌تکه تشکیل شده و با شیب نسبتاً ملایمی دو کوه را به هم می‌پیوندد و آن را پل‌مهری می‌گویند. از این‌جا تا قله تل خاکی نزدیک به ۱ ساعت راه است و تا قله لک‌غار هم حدود ۱ ساعت راه است. در زمستان کمی پایین‌تر و در همان حول و حوش می‌توان زمین تختی پیدا کرد و خانه برفی درست کرد یا چادر زد.

صعود قله بلوچی از روی خط‌الرأس. از روی گردنه بین بلوچی و کوه‌سیاه بیش از ۱ ساعت راه ساده تا قله بلوچی هست که هیچ‌گونه درگیری با صخره ندارد. در شمال‌شرقی قله بلوچی و در فاصله نیم‌ساعتی آن سوزنی زیبایی به نام «تاقک سفید» هست که ارزش صعود دارد. در پای بلوچی و روی خط‌الرأس در جنوب گردنه، زمین همواری است که با کمی دستکاری می‌توان در آن‌جا چادر زد. کمی پایین‌تر و به طرف غرب چشمه کوچک زیبایی هست که حتی در زمستان هم می‌توان از آن استفاده کرد.

اگر از خط‌الرأس به طرف غرب برویم سر راه کوه‌سیاه و سپس چند سوزنی نسبتاً کوتاه و بعد سه سوزنی سه‌شاخ کوچک هست. بالاتر از سه‌شاخ برج سه‌شاخ است که فقط از طرف شرق راه می‌دهد و بقیه مسیرهای آن صاف است و به سادگی قابل صعود نیست. تمام این سوزنی‌ها برای صعود احتیاج به سنگ‌نوردی دارند و درجه آن‌ها چهار و گاهی پنج است (V, IV). ۵/۸ و ۵/۹ درجه‌بندی آمریکایی.

کیشی

راه این قله از سمت غرب به شرق بسیار ساده است. ولی اگر در سمت شرق آن باشیم یعنی از گردنه بلوچی بالا آمده باشیم و بخواهیم از همان راه آن را صعود کنیم، ۳ الی ۴ متر سنگ‌نوردی بسیار مشکل دارد که روی یک تیغه تیز واقع شده و شامل یک کلاهدک است.

راه بهتر و بی‌خطر این است که این کوه را از سمت جنوب آن دور بزنیم. به این ترتیب که مسافت زیادی پایین می‌رویم و بعد ضلع جنوبی کیشی را رد کرده و از دره غربی آن به سمت شمال بالا می‌رویم. باید هوشیار بود که راه را درست تشخیص داد. زیرا اگر اولین دره را اشتباه کنیم گرفتار مشکل می‌شویم، یعنی باید قله جنوب‌غربی کیشی را که کوتاه ولی همه جهت آن سنگی و نسبتاً مشکل است، از سمت جنوب صعود و از طرف شمال پایین آمد که مدتی وقت می‌گیرد. ضلع

جنوبی کیشی دیواره‌ای ۱۵۰ متری هست که ما در زمستان از پایین آن عبور کردیم. این دیواره صاف است و تقریباً هیچ شکافی ندارد و احتمالاً فقط با کوبیدن میخ‌پیچ یا زل پانچ (Rol Panch) می‌توان آن را صعود کرد.

بعد از قله کیشی که در قسمت خط‌الرأس شرقی - غربی کوه‌های جوپار قرار دارد و با ضلع شمالی - جنوبی آن شامل لک‌غار و تل‌خاکی زاویه‌ای تقریباً نود درجه می‌سازد، به جایی تخت و نسبتاً وسیع می‌رسیم که همان چهارگردنه است و محل شروع صعود لک‌غار از سمت جنوب است. بعد از چهارگردنه و به سمت شمال سه‌سوزنی یا قله هست که هر سه برای صعود احتیاج به سنگ‌نوردی دارد و به خصوص وسطی که راه سمت شمال‌غرب آن چند متر صعود به درجه ۵/۱۰ دارد.

بعد از این سوزنی‌ها قله لک‌غار است، بلندتر و زیباتر از همه، برای صعود آن از روی چهارگردنه کوره‌راهی را انتخاب می‌کنیم که از سمت شمال‌غرب چهارگردنه از شکاف کوچک ۷ مانند می‌گذرد و پشت آن هم کوره‌راه دیگری است که احتمالاً در اثر رفت و آمد کوهنوردان ایجاد شده. این راه به سمت شمال‌غرب می‌رود و به یال اصلی لک‌غار که به قله منتهی می‌شود می‌رسد. این یال سنگی است و شیب ملایمی دارد و روی آن پر از سنگ خرد است. در راه رسیدن از چهارگردنه به لک‌غار به سنگ‌نوردی‌های ساده و متوسط هم برمی‌خوریم. مدت صعود از چهارگردنه تا قله حدود ۱/۵ ساعت است که البته به قدرت سنگ‌نورد و شناخت درست راه نیز بستگی دارد.

از سمت شمال لک‌غار می‌توان به راحتی از روی سنگ عبور کرده و بعد از پل مهربی به قله تل‌خاکی و سپس صفا که در فاصله یک ربع ساعت از قله اول تل‌خاکی است رسید. از قله لک‌غار (با سه‌شاخ بزرگ) تا قله تل‌خاکی حدود ۲ ساعت راه است. سمت شرق لک‌غار، دیواره معروفی است که به «دیواره سه‌شاخ» مشهور شده و اغلب تصور می‌کنند قسمت بالای آن دارای شیب منفی است، که چنین نیست. ما این دیواره را در صعود زمستانی خط‌الرأس جوپار در سال ۶۵ بررسی کردیم. و در تابستان قابل صعود به نظرمان رسید. ولی مسلماً صعود زمستانی آن کاری مشکل و باارزش است.

صخره‌های جوپار آهکی و در بلوچی سنگ‌جوش است. صعود دیواره‌های جوپار در مواقعی که برف ندارد اگر مسیرها را درست بررسی کنیم کار مشکلی نیست و بیش‌ترین قسمت آن‌ها درجه ۵/۸ و ۵/۹ و به ندرت ۵/۱۰ دارد.

بهترین راه صعود تمام قله جوپار آن است که یکی از چند راه ذکر شده در بالا و یا از دره جوپار به روی خط‌الرأس اصلی سوار شویم، (البته در فصل‌های گرم، تقریباً از نیمه اردیبهشت تا اواخر پاییز، می‌توان از دیواره‌ها هم به خط‌الرأس رسید) و بعد از آن‌جا در مدت دو روز تمام قله‌ها را صعود کرده پایین آمد.

این مدت برای یک تیم قوی که راه‌ها را درست تشخیص دهد، حتی در زمستان هم کافی است البته صعود دیواره‌ها در زمستان بسیار بیش‌تر وقت می‌برد. در غیر این‌صورت زمان بیش‌تری باید صرف کرد.

توضیح: در جنوب قله بلوچی چند قله کوتاه‌تر هست که ما صعود نکرده‌ایم و در این گزارش ذکر نشدند.

چند توصیه:

۱. در صعود جوپار، بسیار کم با مردم محلی سروکار داریم، زیرا اطراف جوپار تا فواصل زیاد آبادی نیست. از این رو باید کلیه مواد مورد نیاز خود را از مبدأ حرکت تهیه کرد. البته در ماهان میوه و لبنیات هست.
۲. بهترین زمان صعود نیمه دوم اردیبهشت تا اواخر تیرماه است که هوا خیلی گرم نیست و هم در چالها مقداری برف هست و به علاوه روزها طولانی و هوا تا اندازه ای صاف و خالی از گرد و غبار کویری است.
۳. در کوه های جوپار، حیوانات وحشی ندیدیم.
۴. همراه داشتن طناب الزامی است.

کوه چکورچمن (Chekurchaman) (سنگ نبشت)، ۳۶۵۵ متر

از جیرفت به ده سربیزن یا به قول محلی ها سربیزن که در بالای ده دلفارد است می آییم و در آن جا از بالا یا پایین ده راه چکورچمن را در پیش می گیریم که در پشت (شمال) سربیزن است و حدود ۴۰ دقیقه بعد به آن می رسیم. از این ده یا ده درپلنگی (Darpalangy) که در جنوب شرقی آن است می توان کوه چکورچمن را صعود کرد. از چکورچمن از یکی از دره های جنوب شرق آن بالا می رویم تا به سینه کش جنوبی کوه می رسیم و بعد صعود می کنیم. از درپلنگی هم از سینه کش تپه شمال شرقی آن که در بالای درخت های سرو روئیده بالا می رویم و نرسیده به صخره های قله کمی به چپ می رویم تا به گردنه ای خاکی و نرم می رسیم. قله در شمال این گردنه قرار دارد و خاکی است و شیب ملایمی دارد. مدت صعود آن از درپلنگی یک ساعت و ۴۰ دقیقه و از چکورچمن هم در همین حدود است. علت این که این کوه در این مدت کم صعود می شود ارتفاع بالای دهات پایین آن است. در سمت شمال این کوه، قله دیگری هست کمی کوتاه تر که خاکی و جنگلی است. در طرف جنوب شرق هم چند قله دیده می شود که کمی کوتاه ترند و کوه های دوچار (Duchar) و سراب و کن کمون (Ken Kemun) و گرک (Garek) و غیره گفتند و برای صعود آن ها باید از نزدیک انتهای گردنه دلفارد از جاده خاکی که از سمت شرق جدا می شود بالا رفت.

کوه کل کوهی - قله چهل تن بردسیر، ۳۷۶۵ متر

از کرمان به بردسیر می رویم و از آن جا به ده باغیس که سرویس مرتبی تا به حال ندارد اما خودروهای زیادی به آن رفت و آمد می کنند. جاده آن خاکی خوب است. جاده ماشین رویی از باغیس و در درون دره ای به نام سوزمیان (Souzmian) بالا می رود تا حدود ۲ کیلومتری انتهای دره ادامه دارد که در صورتی که با خودرو کرایه ای یا شخصی از آن بالا برویم حدود ۱/۵ ساعت در وقت صرفه جویی می شود. این جاده از کنار چمن بزرگی که تمام عرض دره را در یک منطقه گرفته رد می شود. داخل دره درخت های ارژن وحشی در اوایل بهار گل می کنند که بسیار زیباییند و در جاهای مختلف آن درخت گردو کاشته اند. در انتهای دره استخر نسبتاً کوچکی است که از دو طرف آب داخل آن می شود. از نزدیک انتهای دره به روی

تپه سمت راست (غرب) می‌رویم و از جاده پاکوب مشخصی به دره بغلی (غربی) وارد می‌شویم. جاده عرض این دره را طی می‌کند و از سمت راست آن بالا می‌رود و به روی یال اصلی که به قله منتهی می‌شود می‌رود. از این یال بالا می‌رویم. در قسمت‌های بالا راه را به وسیله گذاشتن سنگ‌هایی نسبتاً بزرگ به صورت عمودی مشخص کرده‌اند. کل این کوه سنگ خارای سیاه است و در بعضی جاها گرانیت سبز هم دیده می‌شود. از انتهای دره یوزمیان تا قله بدون بار حدود ۲ ساعت راه است. روی قله چند سنگ گرانیت بزرگ هست و مردم چند تیر دو سه متری در بین سنگ‌ها نصب کرده‌اند. راه برگشت همان راه رفت است و تا ۱/۵ ساعتی قله آب هست. از انتهای دره هم می‌توان پایین آمد تا به جاده ماشین‌رو رسید و با استفاده از آن به ده باغبس آمد. در باغبس می‌توان از مخابرات به یکی از آژانس‌های بردسیر تلفن زد تا خودرویی برای برگشت بفرستند که معمولاً کرایه آن‌ها بین ۲/۵ تا سه هزار تومان است. کوه چهل تن قله دیگری دارد که گفتند بالای ده‌جم (Deh jema) است. و مردم باغبس آن را سه‌چنگی (Se Changy) می‌گویند.

کوه خبر (Khabar) - قله‌های چاه‌برف ۳۸۴۵ متر و برج شوم حدود ۳۸۰۰ متر

اتوبوس‌های کمی بین کرمان و بافت رفت و آمد می‌کنند و ممکن است مجبور شویم با سواری به این شهر برویم که البته کرایه زیادی (۱۷۰۰ تومان) باید پرداخت. از بافت هم کرایه سواری تا منطقه خبر ۶۰۰ تومان است که از میدان در انتهای جنوبی شهر باید سوار شد.

فاصله بافت تا خبر حدود ۷۰ کیلومتر است. برای صعود قله‌ها دو راه هست، یکی راه دهکده گزم (Gozm) که نزدیک‌ترین راه است و دیگر از سمت چپ چشمه‌شاه ولایت واقع در اوایل دره خبر.

راه اول. از خبر باید با کرایه وانت‌بار به گزم واقع در جنوب کوه رفت. این جاده خاکی است و حدود ۳ ربع ساعت با خودرو طول می‌کشد. در انتهای شمال‌غربی گزم دره‌ای است که در انتهایش باغی است با درخت‌های تبریزی به نام دهنه‌زرد (Razdar) و جاده ماشین‌رو تا به آن‌جا کشیده شده است. در سمت راست باغ (شمال شرق آن) گردنه‌ای است که باید به آن‌جا برویم و بقیه راه را از روی یال بین دره‌ای که باغ داشت و دره سمت شرق آن بالا می‌رویم تا انتهای دره دوم. تمام راه و گاهی با فواصل طولانی به وسیله شکارچیان با سنگ‌هایی که روی هم چیده‌اند و در محل به آن‌ها دستچین می‌گویند علامت‌گذاری شده ولی در مجموع روی همان یال پیش‌گفته حرکت می‌کند. تقریباً در انتهای دره دوم به کلاهدک خوردی می‌رسیم به طول حدود ۱۵ متر که در صورتی که می‌شد از آن عبور کرد راه خیلی نزدیک می‌شد ولی حال باید مقدار زیادی راه را به طرف شرق تراورس کرد و بعد از بالاتر برگشت تا به بالای دره رسید که ابتدای سینه‌کش منتهی به قله است. تا این‌جا سه ساعت وقت می‌گیرد و از این‌جا تا قله هم حدود سه ربع ساعت طول می‌کشد.

قله برج شوم. برای رفتن به قله برج شوم در صورتی که برف زیاد نباشد می توان از روی قله به طرف خطالرأس بین دو قله پایین آمد. راه تقریباً تماماً از روی خطالرأس می گذرد و در بعضی جاها بسیار باریک و توأم با سنگ نوردی است و حدود ۲ ساعت و ربع طول می کشد. این قله هم ارتفاع قله چاه برف به نظر می رسد. فاصله دو قله تقریباً در تمام راه سنگی است و قله برج شوم هم سنگی است. روی همین خطالرأس و بعد برج شوم قله دیگری هست که راهش بیشتر خاکی و نرم است و حدود ۳۵ دقیقه با برج شوم فاصله دارد و تقریباً در شرق آن است. بعد از این قله گردنه ای است تقریباً عمیق در شمال شرقی آن و بعد قله ای با سنگ های تیز. برای برگشت می توان یا این گردنه و یا گردنه ای در جنوب شرقی که گویا جاده ارزوئیه (Orzoeiyh) از آن می گذرد را انتخاب کرد، که فاصله هردو آن ها از خبر بسیار زیاد است و احتمال پیدا کردن خودرو در آن ها بسیار کم. اما راه سومی برای برگشت هست که گرچه پیدا کردن و حتی عبور از آن مشکل است، اما بسیار نزدیک تر از دو راه قبلی است. البته یک راه دیگر هم برگشت از همان راه صعود است یعنی برگشت به گزم.

راه سوم. برای برگشت: به نزدیک قله چهارم که دارای سنگ های تیز است می رویم و از نزدیک خطالرأس به سمت شمال تراورس می کنیم. راه خیلی باریکی در ابتدا هست که از آن می گذریم و بعد از شیب تندی در سمت شمال پایین می آییم و با دقت بسیار از جاهایی که راه می دهد و در بعضی جاها احتیاج به سنگ نوردی دارد پایین می آییم و در بعضی جاها و بخصوص در نزدیکی های رودخانه پایین آمد در حالی که اگر بالاتر به رودخانه برسیم به علت برخورد به بریدگی های عمیق با سنگ های صاف بدون استفاده از وسایل فنی عبور ممکن نیست.

قسمت های شمالی و غربی کوه خبر دره هایی با صخره های بلند دارد و در صورتی که کسی در شناخت مسیرها ناوارد باشد یا قبلاً با افراد وارد به آن نیامده باشد، نمی تواند راه خود را از توی آن دره ها و صخره ها بیابد و به جاده برسد. حتی راه گزم هم که نزدیک است با وجود سنگچین باز نسبتاً مشکل است. فاصله آن قسمت از رودخانه که در صورت درست آمدن به آن رسیدیم که دیگر بریدگی بلند ندارد تا اوایل دره که آب بندی سیمانی برای آن درست کرده اند و راهی خاکی ماشین رو از کنار آن می گذرد حدود دو ساعت است. از اینجا تاجاده آسفالت راه کمی است. بین راه خبر به گزم روی تپه ها آثار ساختمان های قدیمی هست که بعضی از آنها گویا استودان است و بعضی دیگر خرفت خانه یعنی جایی که قدیمیها پیران از کار افتاده را در آنها می اندخته اند و روزی مقداری آب و غذا می داده اند تا بمیرند. در واقع ما از سمت جنوب به کوه آمدیم از سمت شمال شرق آن پایین رفتیم.

راه دوم صعود قله چاهو برف: از یالی که در سمت چپ چشمه شاه ولایت است بالا می رویم که بعداز ۲/۵ ساعت به چشمه ای می رسیم به نام چشمه درویش نعمت. احتمالاً این تنها چشمه این کوه است. بعداز آن در جهت شرق جلو می رویم تا بر روی گردنه ای می رسیم و از طرف دیگر پایین می رویم و به ته دره اش که زیاد نیست می رسیم و از روبه روی همان جاده که پایین رفته ایم بالا می رویم تا به یک شکاف به عرض حدود یک متر می رسیم که طول آن حدود ۵ متر است و از

آن رد می‌شویم و کمی پایین می‌رویم. از چشمه درویش نعمت تا قله حدود ۴ ساعت راه است (گزارش از آقای حسین کابوایی) تا آنجا که اینجانب اطلاع دارم، کوه خبر جز چشمه نعمت، چشمه دیگری ندارد و آب را باید از پایین برداشت. معمولاً برای صعود کوه خبر احتیاج به مجوز از اداره محیط‌زیست هست. اما ما در داخل دره‌ها چندین بار با شاخه‌های بزرگ بزهایی که شکار شده بودند برخورد کردیم و در جایی یک قابلمه بزرگ و ظرف نفت پلاستیکی چهار لیتری و مقداری هیزم نیم‌سوخته دیدیم که احتمالاً شکارچیان بعد از کشتن حیوان گوشت آن را قرمه کرده پایین برده بودند. حدود ۳ کیلومتر پایین‌تر از چشمه شاه ولایت تپه‌ای هست و روی آن آثار قلعه‌ای قدیمی موجود است.

کوه در ارسو (Dar Orso) ۳۵۴۵ متر

از بافق یزد یا زند کرمان به شهرک پابدانا یا قائم شهر و یا طغرل جرد می‌آئیم. این هر سه نام متعلق به یک ناحیه است که جاهای مختلف آن را بیان می‌کند. از پابدانا به راهی خاکی در سمت چپ (شمال آن) می‌رسیم و در دست راست تابلویی نوشته کُمسار. از این دوراهی باید با خودروه‌های کمپرسی که به معدن کُمسار می‌روند بالا رفت و به کُمسار رسید: کُمسار حدود یک هکتار درخت و چمن است و معدن کُمسار در مجاور آن است که معدن ذغال‌سنگ روی زمین است یعنی تونل و زیرزمین ندارد. از دوراهی تا این‌جا حدود ۸ کیلومتر راه است. در این‌جا یک ساختمان دواتاکی شبیه قهوه‌خانه هست که محل استراحت کارگران معدن و راننده‌هاست. بلندترین قله کوه در ارسو که به آن کوه سرخ می‌گویند تقریباً در غرب این ناحیه معدنی است و صعود آن حدود ۱/۵ ساعت طول می‌کشد. این کوه دو قله نزدیک به هم دارد که یکی تیز و باریک و دیگری نسبتاً پهن است. روی قله کوه سرخ یک پایه سیمانی و روی آن ظرفی برای سنجش باران هست. بیشتر پوشش گیاهی این کوه درمنه است که به آن جا (jaz) هم می‌گویند و در بعضی جاها گله به گله گل‌های آبی رنگ خیار حدود ۳۰ تا ۱۰۰ متر مربع را پوشانده است. آب را باید از کُمسار برداشت.

دندان‌هنا و تخت سرطشک

تخت سرطشک، تختی است به عرض و طول حدود ۱۰ کیلومتر که در وسط آن چمنزار وسیعی است و می‌گویند در ماه‌های خرداد و تیر ده‌ها هزار گوسفند در آن‌جا و دامنه‌های کوه می‌چرد. ارتفاع این تخت نزدیک به چهار هزار متر است و فکر می‌کنم در نوع خود در ایران بی‌نظیر باشد.

دور این تخت با میدان را تپه‌های کوچک و بزرگی گرفته که تماما پر از تیغ‌هایی است با گل‌های سرخ مایل به بنفش که آن‌ها را زاوری می‌گویند و خوراک مطلوب بعضی چهارپایان است. چشمه‌های این تخت کم‌آب و حرکت آن‌ها به علت شیب کم زمین آهسته است.

برای رسیدن به این تخت باید از سیرجان یا از جیرفت یا از بافت سوار خودرو شده و سر راه در دهکده هنزا (Hanza) که نزدیک جاده بافت به جیرفت است پیاده شویم.

کوه دندان‌هنزا یا دندان‌ملیکی (ملکی یا ملیکی نام دهی است) شامل سه قله است که فاصله اولی تا سومی حدود ۴۰ دقیقه راه است که توام با سنگ‌نوردی است. روی قله آخر آمازاده‌ای است به نام پیر میخو یعنی پیری که قبرش بالای میخ است و نام دیگر آن پیر سوزپوشان یعنی سبزپوش است.

بهترین راه صعود قله اول دندان (قله شمالی) این است که از هنزا به بندر (Bondor) بیاییم (حدود ۴۰ دقیقه) و از بندر هنزا تا ملکی یا ملیکی که تماما از مسیر رودخانه عبور می‌کند نزدیک ۲ ساعت راه است. و بعد از ملکی می‌توان از مسیر رودخانه بالا رفت به این ترتیب که از بین دو تپه که طرف راستی سرخ و چپی سفید است بالا می‌رویم. علامت دیگر صخره‌ای سوزنی شکل در بالای کوه است و باید از دره سمت راست آن بالا رفت که بعد از حدود ۲/۵ ساعت به قله می‌رسد. پس از هنزا تا قله از مسیر رودخانه حدود ۵ ساعت راه است. ضمناً از هنزا تا دامنه کوه دندان‌هنزا جاده‌ای برای استفاده از معدن کشیده شده بود که در سال‌های ۱۳۵۰ تقریباً متروکه شده بود. گویا بعد از انقلاب جاده‌ای عشایری در این مسیر کشیده شده است.

راه دیگر صعود قله ی دندان. از جلوی خانه‌های ده ملکی و از داخل دره است. خانه‌های ملکی در داخل دره‌ای واقع است که در جلوی آن کشت می‌کنند. این راه از راه اول نزدیک تر است چون مسیر رودخانه را به طور میان بر طی می‌کند. علامت دیگر این دره هم همان صخره سیاه در بالا و سمت چپ است که با قله حدود نیم ساعت راه فاصله دارد.

در شمال دندان، قله سرمشک یا سرطشتک هست که از روی گردنه بین دو قله صعود آن حدود نیم ساعت راه است. اطراف تخت سرطشتک قله‌های دیگری هست که اگر چه ارتفاع آن‌ها از تخت زیاد نیست اما به علت فاصله آن‌ها با محل استقرار زمان می‌گیرد. این قله‌ها عبارتند از دو قله تلّ چیت و چشمه قند و بالای ده گارچیدان و در شمال تخت. تل یعنی تپه و چیت یا چیتو اسم درختی است.

قله دیگر پُله ای یعنی خاکستری است که نوک تیز است و در سمت شرق تخت است و قله چهارم در جنوب تخت که مشرف به ده چهل مهرباب است و پایین آن دره‌ای است به نام گود منجل و چوپان ها بعد از رفتن چادرها شب ها در آن جا جمع می شوند ، از روستاهای دیگر از جمله روستای باغوثیه هم می توان به این قله ها صعود کرد .

دهران (Dehran) ، ۳۵۶۵ متر

کرمان - از خیابان مهدیه، سه راه مهدیه با اتوبوس های شرکت واحد - خط صالحی که به ده شیب می آید یا با سواری از ایستگاه سیدی واقعی در بلوار به دهکده دوغ ن (Dogh-E-non) می رویم . از آن جا از جاده‌ی ماشین‌رو به پایین می رویم تا به رودخانه می‌رسیم. در کنار رودخانه جاده خاکی ماشینی درست شده که از همان جاده حدود یک ساعت پایین می‌رویم تا به جایی می‌رسیم که آن را گود تاریکو یا گود تاریک می‌گویند و این جای تخت پر از درختچه است شبیه جنگل . نرسیده به گود تاریکو در سمت راست یک ردیف درختچه‌های گز هست . روبروی اواسط این درختچه‌ها در سمت چپ دو جاده ماشین‌رو هست یکی مستقیم می‌رود و دیگری از سمت چپ دور می‌زند و بریدگی‌های سه چهار متری سرخ رنگ را که به آن‌ها آسمانه می‌گویند رد می‌کند . همان اوایل این جاده ،وقتی جاده رو به شمال است ، یال خاکی باریکی دیده می‌شود که جلو آن سنگ نسبتاً بزرگی (کمتر از یک متر مربع سطح روی آن است) دیده می‌شود و چند سنگ را هم به علامت ابتدای راه در همان نزدیکی روی هم چیده‌اند . این ابتدای راه صعود دهران است . یک یال با خاک‌هایی که معلوم است ژوک است در سمت راست آن و باز در سمت راست این یال یک سینه‌کشی با خاک سرخ دیده می‌شود .

از راه باریک پاکوبی که ذکر شد بالا می‌رویم تا به جایی تخت و تقریباً هموار پر از علف می‌رسیم . ادامه راه در بالاتر و سمت راست به خوبی مشخص است .

برای اینکه شکی در پیدا کردن راه نباشد می‌گوییم وقتی از دوغ ن و از کف رودخانه پایین می‌آییم بعد از حدود ۵۰ دقیقه در سمت چپ دره عمیق و باریکی هست که آب آن کف جاده را به عمق ۱ متر و عرض ۷ الی ۸ متر کنده . ما از این رودخانه حدود ۱۰ دقیقه پایین تر می‌رویم . در سمت چپ و بالاتر از رودخانه چند جاده بزرو موازی هم دیده می‌شود و با همان مشخصات که گفتیم به اول راه می‌رسیم . این اول راه به این علت اهمیت دارد که شیب کوه‌ها بسیار زیاد است و در صورتی که از راه عبور نکنیم حداقل ۵۰٪ احتمال صعود را از دست داده‌ایم . این جاده‌ی مال‌رو که بسیار فنی دست شده با پیچهای بسیار و شیب ملایم سطحی از کوه را که شیب بسیار زیادی دارد بالا می‌رود و به علت سفتی زمین و سنگ‌های تقریباً خرد کف آن ،پایین آمدن از آن کمی مشکل است . بعد از حدود ۳ ساعت که از کف رودخانه بالا آمده‌ایم جاده به

سمت راست و به دشت مانندی می‌رود که در آن ارتفاع بالا قرار دارد ، و ما باید از آن جدا شویم و یالی را که از آن بالا می‌آییم ادامه دهیم تا بعد از ۱/۵ ساعت که در طی آن از لابلای سنگ‌های بزرگی رد می‌شویم به خط‌الراس برسیم . قله های اصلی کوه در سمت راست (سمت جنوب شرق) قرار دارند و حدود ۱ ساعت دیگر راه با آن‌ها فاصله داریم . قله آخر از همه بلندتر است . پس صعود قله از دوغ نون حدود ۴/۵ ساعت راه است . در سمت چپ (تقریباً شمال) قله‌ای هست که سنگچین دارد و کمی دورتر لب پرتگاه سه سنگ را روی هم گذاشته‌اند . چند قله بلندتر از این در سمت شمال و شمال شرق هست که نزدیکند . درختچه‌های کوچکی هم دور از هم دیده می‌شود . دهران گل‌های زیبا . متنوعی دارد که در جاهای دیگر ندیده‌ام . طولانی بودن مسیر صعود به قله به دلیل پایین بودن سطح زمین است .

کوه رومین (Romin) یا سربیزن، حدود ۳۵۰۰ متر

سربیزن یا به قول محلی‌ها سربیزن (sarbizan) منطقه‌ای است با چند ده که یکی از آنها در سمت چپ جاده در مزار (ساردوئیه) به چیرفت و نرسیده به گردنه بالای دلفارد (Dalfard) قرار دارد و دارای تابلو و مشهور است. کوه رومین یا سربیزن در غرب سربیزن و شرق دهکده رومین قرار دارد. برای صعود آن از سربیزن و روی جاده آسفالت حدود ۳ کیلومتر به طرف دلفارد می‌رویم. جاده‌ای خاکی از سمت راست و از کنار رودخانه به داخل دره سمت راست می‌رود که وارد آن می‌شویم. این دره جاده‌های دیگری نیز دارد ولی راه ما از جاده‌ای است که از وجه شمالی دره می‌گذرد و این راه تا ضلع شمالی کوه بالا می‌آید. پس تا اینجا به سمت غرب می‌رویم که می‌توان آن را با خودرو طی کرد و حدود ۱/۵ ساعت در وقت و انرژی صرفه‌جویی کرد. از سربیزن تا وجه شمالی کوه حدود ۱ ساعت و ۳ ربع طول می‌کشد. از اینجا یالی یا بهتر بگوییم وجه یا سینه‌کش پهن و نرم کوه به طرف جنوب می‌آید و به قله شرقی کوه می‌رسد. از انتهای جاده خاکی تا قله هم حدود ۱/۵ ساعت طول می‌کشد. این کوه ۴ قله دارد که به نظر می‌رسد اولین و سومین قله از شرق به غرب از همه بلندترند و فاصله این دو حدود نیم ساعت است. از روی قله غربی کوه مورشوز (Moresouz) که در جنوب نشانه بحر آسمان است بخوبی پیداست و در شمال غربی آن کوهی کوتاه‌تر و تخت هست که گفتند کوه جنگا (Janga) است به نام دهی در پای آن. دره رومین و اصولاً تمام این کوه جنگلی است اما جنگلی تَنک است با درختان سرو بزرگ. در قسمت شمال و شمال غرب کوه سربیزن کوهی است با صخره‌های سفید و سرخ به نام کوه شاه که آن هم تماماً درخت‌های سرو کوهی دارد که آنها را آورس (Auros) می‌گویند. راه دوم – صعود کوه رومین آن است که از جنوب غرب سربیزن و از جاده خاکی که بعد به ده دیگری از منطقه سربیزن می‌رسد راه می‌افتیم. این جاده هم ماشین‌رو و هم خاکی است و بعد از ده تا زیر گردنه کوشا (جلوی کوه رومین) ادامه می‌یابد و بعد از گردنه رد می‌شویم و به شمال کوه رومین می‌رسیم که همان مسیری است که در قبل گفتیم. سمت شمال کوه و بخصوص شمال غربی و شمال شرقی آن چشمه و جوی‌های

متعدد دارد و غیر از سرو و ارژن و بادام کوهی بوته‌های فراوان درمنه و غیره سطح زمینه را پوشانده. هر چه از کوه دور می‌شویم درخت‌ها جای خود را به بوته می‌دهند. دره‌های جنوبی و جنوب غربی کوه شیب‌های تندی دارند. هوای سربیزن بسیار سرد است. این ده هم در زمستان خالی از سکنه است و بیشتر مردم در سیزده بدر به اینجا می‌آیند که هم تفریح کنند و هم از این به بعد در آن ساکن می‌شوند و به امور کشاورزی خود می‌پردازند.

کوه سرخ یا «درمیان» ۳۵۸۰ متر

این کوه را مردم ده پای کوه، کوه سرخ می‌گویند و درمیان قله کمی کوتاه‌تری است در نزدیک آن. از جیرفت در جاده جیرفت به کرمان یا بم به جیرفت به اول دره سقدر (Saghdar) می‌آییم. راه این دره درست بغل پل بزرگی است که خود پل اگر از بم به جیرفت بیاییم بعد از رد کردن شهر محمدآباد مسکون و ده بکری است. در اول دره سقدر باید معطل خودروهای عبوری شد که به دهات دومار (Dumar) و ده نو و گوشار (Gushar) و غیره می‌روند. چون راه تا ده نو، ده پای کوه طولانی است. جاده لاقل امسال و بعد از سیلی که آمده بود خراب بود. از ده نو و در طول جاده حدود ۴۰ دقیقه پیاده طی می‌کنیم تا به گردنه‌ای می‌رسیم که آخر دره سقدر است. از گردنه و از روی یال سمت چپ بالا می‌رویم و در مدت حدود ۲ ساعت و ۱۰ دقیقه به قله می‌رسیم که به علت رنگ سرخ آن وجه از کوه (غرب) که رو به ده نو است آن را کوه سرخ می‌گویند. در سمت تقریباً شرق این قله که خاکی است قله دیگری به صورت مخروطی سفیدرنگ از سنگ دیده می‌شود که اطراف آن چال است. این قله درمیان است که چند متر کوتاه‌تر از قله سرخ است. در سمت شمال و غرب هم چند قله خاکی تقریباً هم ارتفاع این دو قله دیده می‌شود. قله دیگری در فاصله دور و تقریباً در شمال ده نو هست که آن را مردم ده نو، درک زرد (Darak-E-Zard) می‌گویند و یک راه آن از دره‌ای است در پشت (شمال) کوه کوتاه سرخ رنگ و صخره‌های پشت ده نو که آن را درو (Dero) می‌گویند.

جاده‌ای که از جاده آسفالت جیرفت کرمان جدا می‌شود و وارد دره سقدر می‌شود تا امگز و دهنه گمرکان (Gomrekan) ادامه می‌یابد، و به علت جنگلی بودن تمام کوه‌های اطراف و شکل زیبای کوه‌ها و دره‌ها و زیبایی دهات سر راه "رودآب و امگز و غیره"، یکی از زیباترین مسیرهای راهپیمایی است و در مجموع حدود ۳ روز از جاده جیرفت کرمان تا اول جاده آسفالت گمرکان به عنبرآباد جیرفت راه است. جنگل در قسمت‌های بعدی این مسیر پرتو و زیباتر از قسمت‌های دومار و ده نو و گوشار (Gudahr) است. و چند نوع پرنده بزرگ که در جاده‌های دیگر نیست در این نواحی دیده می‌شود.

کوه سنگ عشق (Sang-e-eshgh) یا قلعه سنگ عشق، ۲۴۵۰ متر

این کوه در بین کوهنوردان به پر عشق مشهور شده ولی درست آن همان سنگ عشق است. از کرمان یا بهرام‌کرد به قریه‌العرف می‌رویم. مردم این روستای بزرگ یا شهر کوچک بر خلاف اسم آن فارسند و اخیراً به نام گلزار نامیده شده است.

جاده تا گلزار آسفالت است و از کرمان اتوبوس و مینی‌بوس به آن رفت و آمد می‌کند. از قریه‌العرب باید به شیرینگ برویم که سرویس مرتبی ندارد و باید معطل شد تا سواری پر شود. کرایه معمولاً ۲۰۰ تا ۳۰۰ تومان است و در صورتی که درستی بگیری حدود ۳ هزار تومان می‌گیرند. قسمت اعظم جاده تا شیرینک آسفالت است و فقط از زیر گردنه مشرف به شیرینک تا خود آن خاکی خوب است. در شیرینک می‌توان در مسجد یا در منزل مردم ساکن شد. سنگ عشق در جنوب شیرینک قرار دارد و فاصله آنها تپه ماهورهای زیادی است که عبور مستقیم را بسیار طولانی و مشکل می‌کند. برای صعود سنگ عشق، ابتدا به پایین ده (جنوب آن) می‌رویم تا به رودخانه می‌رسیم و سپس از رودخانه چند دقیقه به طرف چپ (شرق) می‌رویم تا در دست راست به رودخانه خشکی می‌رسیم که در سمت چپ آن (شرق) جاده پاکوبی هست. از همین جاده که به طرف جنوب غرب می‌رود راه می‌افتیم تا به یک استخر کوچک و چند درخت کوچک گردو می‌رسیم. جلوتر می‌رویم و به یک تنگه که دو طرف آن را صخره‌های کوتاه گرفته می‌رسیم. بعد از این تنگه در روبه‌رو کمی متمایل به چپ روی خط الراس چند سوزنی دیده می‌شود. بعد از رد شدن از پایین و سمت راست آنها به یک گردنه می‌رسیم که سنگچینی دارد. تا این حدود ۱ ساعت و ۱۰ دقیقه راه آمده‌ایم. از گردنه پایین می‌رویم و وارد یک رودخانه می‌شویم که آب دارد. بالاتر می‌رویم و از چمن کوچکی با یک چشمه زیبا با آب زلال رد می‌شویم و به صخره‌های در سمت راست رودخانه می‌رسیم. تا این جا حدود ۳۵ دقیقه دیگر راه آمده‌ایم. کمی بالاتر و در سمت چپ از جاده پاکوب مشخصی بالا می‌رویم و از کمر کوه‌های سمت چپ تراورس می‌کنیم تا به جایی گردنه‌مانند می‌رسیم که کوه سنگ عشق پیدااست. از شیرینک تا اینجا حدود ۲ ساعت و ربع راه آمده‌ایم. پایین می‌رویم، در سمت چپ خرابه‌های اتاقی موجود است که سنگ‌های باقی‌مانده از آن کپه مانند روی هم ریخته شده و جوی آبی در آنجا هست که دو طرف خود را به اندازه ۱ متر کنده. اینجا به اصطلاح ریشه خود کوه سنگ عشق از جهت شرق است. شروع به صعود می‌کنیم و از طرف راست سنگ عظیمی که از همه جا دیده می‌شود و در واقع نوک آن همان قله سنگ عشق است بالا می‌رویم تا حدود یک ساعت و سه ربع دیگر به قله می‌رسیم. پس در مجموع از این راه صعود سنگ عشق حدود ۴ ساعت طول می‌کشد. سنگ عشق دو قله دارد که هر دو سنگی است و قله بلندتر همان نوک سنگی است که از دور دیده می‌شود. در جنوب غربی سنگ عشق مزرعه‌ای است به نام آبدر (abdar) که جاده ماشین‌رو خاکی دارد. این مزرعه از همه جا به سنگ عشق نزدیک‌تر است. ادامه جاده ماشین‌رو آبدر از شمال غربی سنگ عشق می‌گذرد که به دهات جنوب آن می‌رود. برای صعود سنگ عشق نباید بدون راهنمایی مردم محلی مستقیم به طرف قله رفت زیرا چندین ساعت وقت را بیهوده صرف بالا و پایین رفتن از تپه‌ماهورها خواهیم کرد. دو راه از دو جهت کوه برای صعود آن هست که راه سمت چپ را در بالا شرح دادیم و راه دیگر از سمت راست (غرب) دهکده است که باید با راهنمایی مردم انتخاب کرد.

در پایین ده شیرینک آب معدنی ولرمی در داخل رودخانه است که روی آن اتاقکی درست کرده و به صورت حمام درآورده‌اند.

کوه سنگ صیاد، ۳۵۱۲ متر

در جاده کرمان بافت و قبل از سربالایی گردنه دهی هست به نام سنگ صیاد که این کوه را به نام آن می‌خوانند. این کوه از طرف شمال بسیار بلند و بالبهت است و از طرف جنوب به این علت که جاده ماشین‌رو مقدار زیادی ارتفاع را به طرف تقریباً جنوب بالا می‌آید و از طرف دیگر یال‌ها و سینه‌های آن بر خلاف سمت شمال که سنگی است در جنوب خاکی و نرم است، کوتاه و حقیر و تا اندازه‌ای شبیه تپه است. برای صعود آن در صورتی که وسیله نقلیه داشته باشیم یا کرایه کرده باشیم می‌توان از سنگ صیاد به طرف بافت رفت. بعد از گردنه در سمت چپ تابلویی است که در دو طرف آن نوشته شده: «به روستای آبخورک خوش آمدید». وارد جاده خاکی کنار این تابلو می‌شویم و به طرف شرق می‌رویم. این جاده خاکی خوب و تقریباً بدون دست‌انداز است. دو جاده از آن جدا می‌شود و به سمت راست می‌رود که با آنها کاری نداریم. بعد از حدود ۱۰ کیلومتر به ده کوچکی می‌رسیم که فقط یک خانوار در آن زندگی می‌کنند به نام چنار. جاده به همین جا ختم می‌شود. چون قله غربی کوه سنگ صیاد تقریباً در تمام طول جاده ماشین‌رو پیداست، پیدا کرده راه صعود آن دشوار نیست. در صورتی که بخواهیم اول قله‌های شرقی را صعود کنیم دره باریکی در سمت چپ و بالای ده دیده می‌شود که وارد آن می‌شویم و بعد از مدتی از یک گردنه مانند با خاک سرخ رد می‌شویم و وارد دره وسیع‌تر با یال‌های کوتاه می‌شویم و به سمت چپ (شمال) می‌پیچیم و در اواخر دره یال نسبتاً نرم سمت راست را بالا می‌رویم که به نزدیک قله آخر (شرقی) می‌رسیم. این کوه سه قله بلند و یک قله کوتاه‌تر دارد که در روی یک خط الراس شرقی غربی قرار دارند. فاصله قله غربی با دومی ۲۵ دقیقه و فاصله دومی با آخرین قله شرقی ۵۰ دقیقه راه است. اگر از غربی صعود کرده باشیم از راهی که برای صعود قله شرقی گفتیم پایین می‌آییم، که از قله تا دره ۴۰ دقیقه و از آن‌جا تا ده چنار ۲ ساعت راه است و اگر از قله شرقی صعود کرده باشیم که بعد از صعود دو قله دیگر از قله غربی پایین می‌آییم. راه دوم در صورتی که بخواهیم پیاده برویم از نزدیک انتهای گردنه یا سربالایی بعد از سنگ صیاد یک جاده خاکی در سمت چپ (شرق) جدا می‌شود. وارد آن می‌شویم. می‌توان در انتهای گردنه پیاده شد و بعد به سمت مشرق رفت و در جایی مناسب از یکی از یال‌های کوتاه به جنوب آمد و وارد جاده که قبلاً گفتیم شد.

از این جاده بالا می‌رویم. شیب آن کم است و بعد از حدود ۱ ساعت به ده خراب شده‌ای می‌رسد. داخل یک گودی در سمت شرق را پیش می‌گیریم و بالا می‌رویم تا به روی خط الراس آن می‌رسیم. قله غربی سنگ صیاد در سمت جنوب شرق پیداست که از سینه‌کش یال‌ها به آن می‌رسیم. از ده تا این قله هم یک ساعت و سه ربع طول می‌کشد. و بعد بقیه

قله ها را از رو و یا از نزدیک خط الراس صعود می کنیم. جنس سنگ های این کوه آذرین و گرانیت خورده است و پوشش گیاهی آن بخصوص در دره های جنوبی درمنه و گُماست. گل های لاله و سریش در اردیبهشت بر زیبایی آن می افزاید.

کوه سه کنج، ۴۰۵۰ یا ۴۰۹۳ متر

این کوه در غرب جنوبی کوه پلوار واقع شده و چون اسمی روی نقشه ها برای آن پیدا نکردیم آن را سه کنج نامیدیم که نام آبادی پایین آن است. از کرمان به ماهان می رویم. ساعت ۷/۵ صبح یک مینی بوس که معلم ها را به سه کنج می برد از ماهان حرکت می کند. در غیر این صورت باید با سواری یا وانت بار کرایه ای در بست به آنجا رفت. فاصله ماهان تا سه کنج ۱۵ کیلومتر و جاده آسفالت خوب است. قله سه کنج از انتهای ده در سمت شمال شرق و در انتهای کوه های صخره ای پیداست. قسمت های غربی و جنوبی آن تماماً صخره ای و در بالا خورد است و قابل عبور نیست. ناچار باید کوه را از طریق دره ای در شمال شرقی سه کنج دور زد و آن را از جنوب شرقی صعود کرد. پس از انتهای سه کنج و از جاده ماشین رو خاکی به طول تقریبی ۶ کیلومتر به نزدیک ابتدای دره می رویم که ۱ ساعت طول می کشد. در سمت راست جوی سیمانی هست که در سمت راست رودخانه ساخته شده. به کناره آن می رویم و از آنجا راه را ادامه می دهیم تا انتهای جوی که قسمت اعظم آب رودخانه وارد آن می شود. درخت های بید و بعضی درخت های دیگر مثل ارژن، بادام کوهی و نوعی درخت سوزنی برگ و غیره در دره روییده. راهی پاکوب از کنار آب بالا می رود و هرازگاهی باید از یک طرف رودخانه به طرف دیگر رفت که اغلب محل های عبور به وسیله سنگ های نسبتاً بزرگ قابل عبور شده. حدود ۲ ساعت که از دهانه دره راه افتادیم به جایی می رسیم که آب از دو دره مختلف می آید و به هم می پیوندد. این انتهای دره ای است که از آن بالا آمده ایم. در طول راه چند جا را باید با سنگ نوردی عبور کرد که باید با دقت از مسیر را یافت و در صورت اشتباه کردن درگیر مسیرهای دشواری می شویم که عبور از آن ها خطرناک است. هیچ علامتی نیست.

در انتهای دره و در سمت چپ، دره خشکی هست که کف آن را سنگ های نسبتاً بزرگ پوشانده و همان ابتدا خرابه اتاقی هست. سپس از رودخانه جدا می شویم، و از این دره خشک بالا می رویم. از دور، در انتهای دره دوغار که یکی دهنه بزرگی دارد دیده می شود. وقتی به انتهای دره رسیدیم به سمت چپ می پیچیم به طوری که غاز ذکر شده از نزدیک و در سمت راست ما دیده می شود. آن قدر بالا می رویم تا به خط الراس می رسیم. از انتهای دره تا خط الراس ۲/۵ ساعت راه است. در سمت شمال قله ای دیده می شود که در واقع قله کاذب است. آن را از سمت راست (شرق) دور می زنیم و بالا می رویم تا به خط الراس بالای آن می رسیم. قله اصلی در سمت شمال نمایان می شود که باید مسافتی را پایین رفت تا به ریشه قله اصلی رسید و بعد آن را صعود کرد. این راه روی خط الراس هم یک ساعت و یک ربع طول می کشد. پس از سه کنج تا قله

حدود ۵ ساعت و سه ربع طول می کشد. البته اگر راه درون رودخانه را چند بار رفته باشیم می توان کمی در وقت صرفه جویی کرد.

کوه سه کنج از این مسیر کوهی مشکل است و پیدا کردن راه های صعود آن به دقت احتیاج دارد. از حدود ماهان به بعد قله سه کنج در کنار پلوار به خوبی دیده می شود.

کوه طُرنگ (Torong)، ۳۳۳۳ متر

از کرمان به بافت می رویم که حدود ۳ ساعت با اتوبوس راه هست. در بافت و در چهارراه سینما هر روز ساعت ۳/۵ بعدازظهر مینی بوس به طرف طُرنگ و ده جنوبی تر به نام کوردبستان (Kordbestan) می رود که حدود ۱/۵ ساعت در راه است. در طرنگ مردی به نام آقای مهدی شمس یا مهدی کل علیمراد احتمالاً از همه افراد دیگر بیش تر به این کوه آشنایی دارد که می توان اسامی قله های کوه را از او پرسید. خط الراس کوه طرنگ شمال غربی - جنوب شرقی است که می توان آن را شمالی جنوبی فرض کرد. این کوه تماماً صخره ای است و هر چهار طرف آن جنگل های تُنک آورس (Awors) است به اضافه ارژن و بادام کوهی و غیره. راه های صعود زیاد مشکل نیست. در راه طرنگ به طرف کوه که از ده به سمت شمال مشرق می توان مسیر صعود را حدس زد. قله ها از ده پیدا نیست جز شمالی ترین آن به نام شاخ کمایی (Shakh-E-Kamaei) یا آورس مرکزی.

راه از کنار چپ سینه کوه در سمت شمال مشرق طُرنگ است. تا قله اول جنوب شرقی ۳/۵ ساعت راه است (بدون بار). به این قله کم چال (Kam) می گویند. کم یعنی صخره که به آن زندان هم می گویند. روی خط الراس به سمت شمال غرب می رویم و به قله دیگری می رسیم به نام کم چوپان و در ادامه راه در فاصله یک ساعت و بیست دقیقه از کم چال به شاخ کمائی می رسیم. هم در قسمت جنوب شرقی کم چال که در واقع می توان شرق جنوبی گفت و هم در قسمت شمال شاخ کمائی قله های دیگری هست که زیاد کوتاه تر از قله هایی که ذکر شد نیستند. به خصوص دو قله نزدیک به هم واقع در شمال تیز و زیبا و دورند.

می توان از راهی که رفته ایم برگردیم یا از قله شاخ کمائی به طرف جنوب غربی آمد و از دره ای تنگ که از بالا دیده می شود پایین آمد. راه این دره در جایی به دیواره بلندی برمی خورد که می توان از سمت راست (شمال) دره صخره ها را دور زد و دوباره وارد دره شد. تمام مسیر سنگنوردی نسبتاً ساده است و مسیریابی، در آن نقش مهمی دارد.

فاش کوه، ارتفاع ۳۹۵۰ متر

از کرمان به طرف بم می‌رویم و در کیلومتر ۱۸۰ آن وارد دره سقدر می‌شویم. در امتداد رودخانه از کنار دهات امیرآباد و ده بادام می‌گذریم و به گردین (Gerdin) می‌رسیم که حدود ۴ ساعت راه است. گاهی ممکن است بتوان از اتومبیل‌های رهگذر استفاده کرد. گردین آبادی کوچکی است. از گردین در جهت شرق به راه می‌افتیم که ابتدا به یک گردنه و سپس به خط‌الراس فاش کوه و بعد به قله می‌رویم. راه از گردین تا قله حدود ۵ ساعت است.

کوه قلاع (Ghela) و قله‌های پاسیف (Pasif)

اگر از روی گردنه غربی گُهر حرکت کنیم و قله‌های سیمک را از سمت شرق به طرف جنوب دور بزنیم، بر روی یال‌های کوه قلاع می‌رسیم. این کوه بر خلاف کوه گهر یال‌های خاکی نرمی دارد و چرا آن را قلاع می‌گویند نمی‌دانم. از روی یال‌ها با چند بالا و پایین رفتن تقریباً به سمت جنوب می‌توان در حدود ۲/۵ الی ۳ ساعت به قله قلاع رسید. اغلب جاها جاده پاکوب هست و می‌توان از آن‌ها استفاده کرد. کوه قلاع سه قله بلند دارد که یکی در شمال غربی و یکی شرقی و دیگری غربی‌اند.

خط‌الراسی سفیدرنگ از قسمت غرب قلاع کشیده شده که از جنوب آن می‌گذرد و تا جنوب‌شرقی ادامه دارد. این کوه را کوه پاسیف می‌گویند که همان پاسیب است. بین کوه پاسیب در جنوب و جنوب‌شرقی و یال خاکی قلاع میدانی تخت و بزرگ هست که در پایین آن چمنی دارد با سه درخت بید و سه چشمه، این منطقه را دُرمنو (Dormonu) می‌گویند که به اسم گیاه درمنه است و جاده‌ای ماشین‌رو تا روی چمن کشیده شده است.

کوه پاسیف قله‌های متعددی دارد و تمام سمت جنوب آن را دیواره‌های عظیمی به ارتفاع حدود ۵۰۰ متر پوشانده که بسیار مشکل و حتی غیرقابل صعودند. فاصله قله قلاع تا یکی از قله‌های وسطی کوه پاسیب حدود یک ساعت راه است. از آخرین قله پاسیف پایین می‌آییم و به کنار چشمه و چمن می‌رسیم و از آنجا از جاده خاکی ماشین‌رو پایین می‌رویم تا به زمین هموار دیگری با چشمه و کشتزار و درخت می‌رسیم. از آنجا پایین می‌آییم و به ده بیدویه (Bidoye) می‌رسیم که جاده آسفالت دارد.

نزدیک‌ترین راه صعود کوه‌های گُهر، سیمک، قلاع، پاسیب

از کرمان، از همان انتهای بلوار سیدی برای ده بیدویه خودرو کرایه می‌کنیم. که قسمت بیش‌تر راهش همان راه ده لولو و وامق‌آباد است. منتها راه بیدویه بعد از مدتی حدود ۳ ربع ساعت که از ابتدای حرکت گذشت از راه ده لولو جدا می‌شود و به چپ (به شمال) می‌رود تا دهکده بیدویه. در بیدویه باید با کرایه کردن وانت‌بار یا جیب به دُرمنو رفت. جاده تا دُرمنو حدود ۱۲ کیلومتر خاکی است که در بعضی جاها شیب آن تند و در دو سه جا جاده درجه ۳ می‌شود. از دُرمنو تا اولین

قله پاسیف حدود یک ساعت و تا کوه قلاع حدود یک ساعت و ربع راه است. از قله قلاع می توان به طرف کوه سیمک و بعد گُهر آمد، که مدت زمان لازم برای صعود سیمک تقریباً همان مدت زمانی است که در بالا ذکر شده است ولی برای صعود گُهر حدود چهار ساعت زمان لازم است. با توجه به مدت زمان های صعود از طریق وامق آباد این زمان ها حتی برای صعود گهر که از بیدویه و دُرمنو دور است بسیار کمتر است. به علاوه راه وامق آباد برای افراد غیرمحلّی گم و مشکل است و امکان گم کردن دارند و دارای شیب های تندی است در حالی که این راه ساده تر و با شیب کمتری است. از وامق آباد برای کرمان حدود ۸/۵ صبح خط واحد هست و می گویند بعد از ظهرها حدود ساعت ۵ هم هست.

سنگ های دو طرف رودخانه وامق آباد تا خانه شاه سنگ گرانیت است و سنگ های کوه قلاع سنگ جوش است که انگار سنگ های کف رودخانه را با سیمان یا ساروج به هم وصل کرده اند.

کوه گل

این کوه در جنوب غربی نشانه بحر آسمان واقع است. از دواهی بابنم به گردنه بین دهات جنوب شرقی و شمال غربی آن یعنی گردنه ای که دهات بعد از بابنم را از دهات میج و باغ رائی جدا می کند می رویم. این راه پیاده حدود ۳/۵ ساعت طول می کشد (به گزارش مورشوز رجوع کنید). خودروهای کمی در این جاده رفت و آمد می کنند. یا باید از درب مزار ساردوئییه اتومبیل کرایه کرد یا راه را پیاده گز کرد. از گردنه تا قله اول کوه گل (یعنی کوه کوتاه به نسبت مورشوز و نشانه) یک ساعت طول می کشد. این کوه دو قله اندازه هم و دو قله کوتاه تر دارد که روی یکی از کوتاه ترها ۵ سنگچین بزرگ درست کرده اند. فاصله قله اول تا آخری نیم ساعت راه است. درست بعد از گردنه هم یک برآمدگی قله مانند هست که روی آن هم سنگچینی درست کرده. می توان این به اصطلاح قله را صعود نکرد و از راه پاکوبی که از سمت چپ آن را دور می زند عبور کرد.

قله کم سفید (Kam-E-Sefid)

این کوه در غرب کوه بن ون (Bon-E-Eon) (علم شاه) واقع شده و از طریق جنوب خط الراس آن به بُن ون وصل می شود. ده پای این کوه پاگدار است. گردنه بلندی در قسمت غرب این دره را از دهات شمالی جدا می کند. سنگ های این کوه از جنس گرانیت با رنگ های مختلف سیاه و سفید و صورتی و قرمز است. جنگلی تُنک از درختچه های مختلف دارد و در بعضی جاها رو کوهی. در قسمت های پایین سر و صدای پرندگان و به خصوص سبزقبا زیاد است. مدت صعود از پای کوه تا قله ۲ ساعت و ۱۰ دقیقه است. این کوه چندین قله دارد که دو قله شرقی و غربی از همه بلندترند. بعضی قله ها به صورت سوزنی های سنگی است و روی چند تا از آن ها سرو کوهی کوتاه روپیده که سرشاخه های آن نزدیک نوک صخره است.

در پای (سمت شمال و شمال غرب) این کوه چمن وسیعی هست که تا نزدیک گردنه امگز ادامه می‌یابد و در آن جا آن را سرطاقین می‌گویند.

قله‌های کوشا

این کوه را به اشتباه کوه لاله‌زار می‌گویند زیرا مردم لاله‌زار هم خود آن را کوشا می‌گویند. این کوه از جهت ارتفاع دومین کوه کرمان بعد از هزار است اما پربرف‌ترین کوه‌های استان کرمان است. کوشا دارای دو قله بلند کله‌برفی به ارتفاع ۴۳۴۹ متر و بعدالبعی ۴۳۵۱ متر و چند قله کوتاه است. بهترین راه برای صعود همه قله‌ها این است که از کرمان یا بافت (یا شهرهای نزدیک دیگر) به قلعه عسگر و از آنجا به دهکده هراون و بعد از طریق دره هنزا (Hanza) به گردنه پت‌کوه (Petkuh) واقع در شمال کله‌برفی و تقریباً غرب عبدالبعی برویم. اخیراً جاده خاکی ماشین رویی از هراون تا اواسط گردنه پت‌کوه کشیده‌اند که از انتهای آن تا گردنه حدود ۱/۵ است و از هراون تا گردنه حدود ۳/۵ ساعت راه پیاده‌روی است.

بین دو قله بلند عبدالبعی و کله‌برفی گردنه نسبتاً کوتاهی هست (این غیر از گردنه پت‌کوه است) که آبریز شرق و غرب کوه‌ها را از هم جدا می‌کند. در پشت گردنه پت‌کوه یا شمال‌شرقی آن چمن بزرگ و زیبایی هست که در اردیبهشت پر از گل‌های سفید و زرد و صورتی است.

برای صعود کله‌برفی، ابتدا به گردنه پت‌کوه می‌رویم و از آنجا از طریق خط‌الراس و یا دو طرف شرقی و غربی آن بالا می‌رویم در سر راه دو قله دیگر یکی سیاه‌رنگ و صخره‌ای و دیگری که بلندتر است و نسبتاً خاکی را جا می‌گذاریم و به کله‌برفی می‌رسیم. مدت صعود با سرعت متوسط حدود ۲/۵ ساعت است. در طرف جنوب‌شرقی کله‌برفی، سه قله کوتاه‌تر هست که دو تا از آن‌ها صخره‌ای و یکی خاکی است و بین آن‌ها جاده‌ای پاکوب هست که به جنوب می‌رود.

برای رسیدن به این قله‌ها از کله‌برفی به طرف شرق پایین می‌رویم تا به گردنه می‌رسیم که حدود نیم ساعت راه است. از این‌جا به طرف جنوب‌شرقی از طریق راه پاکوبی که ذکر شد به راه می‌افتیم. مدت صعود سه قله و برگشت به گردنه پای کله‌برفی حدود ۳ ساعت است. از این گردنه تا گردنه پت‌کوه با دور زدن یال‌های کله‌برفی و قلل شمالی آن ذکر شد حدود ۱/۵ ساعت وقت لازم است.

اگر بخواهیم از کله‌برفی به عبدالبعی برویم، باید راه را به سمت شرق طوری انتخاب کنیم که ابتدا تا روی گردنه بین دو کوه پایین بیاییم و بعد از آنجا به طرف گردنه بین عبدالبعی و کله‌ماری (قله‌ای واقع در تقریباً غرب عبدالبعی و شمال شرقی گردنه پت‌کوه) بالا برویم.

از گردنه به طرف شرق می‌رویم و به عبدالبگی می‌رسیم و به طرف غرب به کله‌ماری می‌رویم. مدت صعود از کله‌برفی تا عبدالبگی حدود ۴ ساعت است. در صورتی که در حدود گردنه پت‌کوه باشیم و بخواهیم به عبدالبگی صعود کنیم، ابتدا به کف دره که رودی در آن جاری است می‌رویم و بعد از رد شدن از رودخانه، از جاده پاکوب نسبتاً پهن بالا می‌رویم و بعد از دور زدن وجه جنوبی قله کله‌ماری، در شرق آن به دره‌ای می‌رسیم بین عبدالبگی و کله‌ماری، از آن‌جا از راه پاکوبی که از یالی بالا می‌رود صعود می‌کنیم تا به گردنه بین عبدالبگی و کله‌ماری می‌رسیم. در سمت شرق عبدالبگی است که صعود از آن گردنه پت‌کوه حدود ۴ ساعت وقت لازم دارد و در سمت غرب کله‌ماری که از همین گردنه (پت‌کوه) حدود ۲/۵ ساعت طول می‌کشد.

راه‌های دیگر صعود قله‌های کوشا به گفته آقای حسین کاویانی کوهنورد بافت.

۱. **صعود کله‌برفی از راه گنوئیه (Gonueiy)**. از جاده بافت به کرمان حدود ۲۰ کیلومتر بعد از بافت جاده‌ای به سمت شرق می‌رود که به گنوئیه می‌رسد. بعد از گنوئیه حدود نیم ساعت پیاده‌روی به باغ زردآلو می‌رسیم. حدود ۱۰ دقیقه بعد از باغ به استخری می‌رسیم و بعد سوار یال سمت راست می‌شویم که مستقیماً به قله می‌رود. از استخر تا قله حدود ۵ ساعت راه است از استخر به بعد آب نیست.

۲. **مسیر تلخه‌چال**. ۱۲ کیلومتر بعد از بافت و روی جاده بافت کرمان به روستای بیدان می‌رسیم و از آن‌جا به روستای تلخه‌چال می‌رویم از انتهای تلخه‌چال وارد دره‌ای می‌شویم و آن را ادامه می‌دهیم تا به چمن بزرگی در روی گردنه می‌رسیم. از چمن قله مشخص است. و از آنجا بعد از ۱ ساعت به مسیری که از هرارون می‌آید می‌رسیم و به کله‌برفی می‌رویم. این راه از تلخه‌چال تا قله حدود ۵/۵ ساعت طول می‌کشد.

صعود عبدالبگی از شهر رابر (Rabor) و از مسیر گردو درگان (Gerdu Darekan)

از شهر رابر تا دره گردو درگان حدود نیم ساعت با خودرو راه است. نام گردو درگان به علت وجود درخت گردویی است که در آنجا هست و درختان زیادی در اطراف آن روئیده است. بعد از این گردو حدود ۵ دقیقه دیگر در داخل دره با خودرو طی می‌کنیم و به منبع آب می‌رسیم. از آنجا در دره بالا می‌رویم تا دره دو شاخه می‌شود. از دره سمت راست بالا می‌رویم و بعد از ۱۰ دقیقه به روی یال سمت چپ سوار می‌شویم که خاکی است و بوته‌های درمنه دارد. شیب تند است. یک قسمت سنگی در جلو هست که آن را رد می‌کنیم و به دره‌ای می‌رسیم که در کنار آن چمن کوچکی هست. دره عرض کمی دارد. تا اینجا سه ساعت راه آمدیم. از اینجا حدود ۲۰ دقیقه در دره بالا می‌رویم که قله را می‌بینیم و می‌توان از هر دو یال سمت راست یا چپ بالا رفت.

قله قلعه حیدری، حدود ۳۳۰۰ متر

در جنوب غربی سنگ عشق قله دیگری به نام قلعه حیدری است که روی آن یگ چهاردیواری سنگچین کرده و آن را به صورت زیارتگاهی درآورده‌اند. راه این قله تا پای سنگ عشق همان راهی است که برای سنگ عشق شرح دادیم. یعنی تا اتاق مخروبه‌ای که قبلاً گفتم که جوی آبی از کنار آن می‌گذرد و در ریشه کوه سنگ عشق است می‌آییم و از آن به بعد به جای آنکه از سمت راست صخره سنگ عشق بالا برویم، از سمت چپ (تقریباً جنوب شرقی) آن و از جاده‌ای پاکوب بالا می‌رویم تا به یال پشت (جنوب) آن قله می‌رسیم و بعد کمی به سمت چپ تراورس می‌کنیم تا به جاده ماشین‌رو خاکی می‌رسیم که از آبدر می‌آید و به جنوب می‌رود و از عرض این جاده رد می‌شویم و از روی تپه‌ها می‌گذریم تا به پایین‌ترین نقطه خط‌الراس می‌رسیم. از پای سنگ عشق تا اینجا حدود یک ساعت و ده دقیقه راه است. بعد از روی یا کمرکش تپه‌ها و از جاده‌های پاکوب می‌گذریم که در مجموع راه تمایل به جنوب غربی دارد. تا به جاده عشایری (ماشین‌رو خاکی) دیگری می‌رسیم. فاصله این دو جاده حدود ۱/۵ ساعت راه است. از این جاده هم می‌گذریم و از کمرکش خط‌الراس رد می‌شویم و بعد از یک ساعت دیگر به قله‌ای با صخره‌های سیاه و خورد می‌رسیم که گفتیم روی آن زیارتگاهی هست. در جنوب این قله سه قله دیگر دیده می‌شود که افراد وارد در شیرینک اسامی آن‌ها را به ترتیب از غرب به شرق، کوه مارون و کلیدره (Kelidareh) و ژنک باغ محمود (Zonoke) گفتند. در سمت چپ (شرق) قله قلعه حیدری دهکده‌ای با چند ساختمان هست که چند جوی آب نسبتاً بزرگ از سینه‌کش وجه شرقی قلعه حیدری به آن داخل می‌شود و در دو طرف آنها تا ارتفاع زیاد درخت گردو کاشته‌اند.

کوه گاو ارتفاع حدود ۳۷۰۰ متر

روبه‌روی قله سرخ و در واقع شرق جنوبی آن (شرق مایل به جنوب) کوهی سفیدرنگ، صخره‌ای هست با شیب تند که درخت‌های سرو کوهی از لابلای صخره‌ها روییده. این کوه را کوه گاو می‌گویند و از کوه دراسو جداست. در صورتی که بخواهیم از روی قله سرخ به قله این کوه صعود کنیم باید از کوه سرخ در جهت مشرق پایین بیاییم تا به رودخانه کف دره برسیم که حدود یک ساعت و سه ربع طول می‌کشد. از پای کوه مقداری به سمت چپ (شمال) بالا می‌رویم تا جای مناسبی برای صعود پیدا کنیم. همه جای این کوه صخره‌ای است و صعود آن احتیاج به سنگ‌نوردی دارد. ولی صعود از قسمت شمالی دره راحت‌تر است. مدت صعود حدود دو ساعت و سه ربع است. البته مهارت در سنگ‌نوردی و مسیریابی در طول مدت صعود موثر است.

کوه گاو هم دو قله یکی تیزتر و دیگری پهن‌تر دارد. راه برگشت همان راه صعود است.

برای صعود کوه گاو از معدن کُمسار باید به انتهای معدن در شمال غربی آن رفت که از اتاقها تا آنجا حدود یک ربع راه است و راه ماشین‌رو تا آنجا ادامه دارد. راه از دره‌ای کوچک با چند درختچه است که جنوب غربی به شمال شرقی است. در سمت چپ آن راه باریک پاکوبی هست که می‌توان از آن بالا رفت و وقتی اولین شیب تمام شد به سمت راست پیچید و بالا رفت تا به خط‌الراس دره رسید. از خط‌الراس کمی به سمت چپ (تقریباً شمال) می‌رویم و از دره دیگر که آن را دره تنگ رآبر می‌گویند و آن هم چند درختچه دارد و در نزدیک انتهایش سرو کوهی بزرگی هست پایین رفت تا به رودخانه رسید. سپس از رودخانه به سمت چپ بالا رفت تا به زیر مسیری که می‌خواهیم صعود کنیم برسیم. این تقریباً بهترین مسیر برگشت هم هست.

خط‌الراس کوه گاو در سمت راست (جنوب شرقی) بریده می‌شود و بعد از آن کوه دیگری هست که تقریباً همه سمت آن صخره‌ای است که آن را کوه شارده (Sharde) می‌گویند. غیر از کف رودخانه در جای دیگر این کوه آب نیست.

قله گلچین، ارتفاع ۴۰۹۳ متر

از کرمان و از میدان خواجه یا توفیق سوار خودروهای روستای سه‌کنج می‌شویم. فاصله این روستا تا کرمان ۴۵ کیلومتر و آسفالت است. از روستای سه‌کنج به دره سه‌کنج که دو کیلومتر با روستا فاصله دارد می‌رویم. از اینجا از سمت راست رودخانه حرکت می‌کنیم تا به سرچشمه آن می‌رسیم. از اینجا به سمت قله حرکت می‌کنیم که تا قله حدود ۵ ساعت طول می‌کشد.

این قله را در روستای جوشان که در قسمت شرقی کوه است تَنب واویلا می‌گویند.

خط‌الراسی تیغه‌ای این قله را به قله پلوار متصل می‌کند. تقریباً تمام این خط‌الراس تا پای قله پلوار از روی تیغه‌های سنگی که باید با سنگ‌نوردی طی شود و برای پیدا کردن راه درست دقت کرد عبور می‌کند. در بعضی جاها احتیاج به حمایت هست. مدت صعود از گلچین به پلوار حدود ۵ ساعت است. در بین راه چند قله فرعی صعود می‌شود.

گُهر (Gohor) یا میخ‌گهر

از انتهای بلوار سیدی کرمان در محل پست کوهپایه و کنار تابلوی بزرگی سواری‌ها برای کوهپایه و ده مرکزی آن ده لؤلؤ سوار می‌کنند. از میدان این ده تا انتهای ده بعدی که وامق‌آباد (Wameghabad) نام دارد حدود ۵ کیلومتر راه است که بیش‌تر آن آسفالت است. ده لولو خط واحد هم دارد.

در انتهای راه به رودخانه می‌رسیم که از آن به بعد سیم بکسل کشیده‌اند و از ورود خودروها جلوگیری می‌کنند از این جا تا اول تنگه‌ای سنگی که دره شونگستان (Shungestan) است چند دقیقه بیشتر راه نیست. شونگ به درخت زبان گنجشک می‌گویند. شونگستان دهی است کمی بالاتر و در سمت راست رودخانه. این دره بسیار زیباست و درخت‌های گز زیبایی با گل‌های رنگارنگ دارد. سفید و قرمز و صورتی و ارغوانی و غیره. راه کوه گهر از اطراف این رودخانه می‌گذرد. بعد از حدود یک ساعت به کشتزارهای گندم در دو طرف رودخانه و کمی بعد به چند خانه سنگی می‌رسیم که آنجا را ده حسین سیفاله می‌گویند که پیرمردی است حدود ۸۰ سال که بیشتر وقت‌ها در شهر به سر می‌برد و پسرش کارهای مزرعه و چند بز و گوسفند را انجام می‌دهد. کمی بعد از خانه‌ها درخت گردوی بزرگ و کهنسالی هست که از زیر آن رد می‌شویم به چپ می‌پیچیم و کمی بالا می‌رویم تا به جاده پاکوبی می‌رسیم و در آن راه را ادامه می‌دهیم تا به رودخانه می‌رسیم.

در واقع رودخانه از دو شاخه تشکیل شده که ما از کناره‌های رودخانه دست چپ بالا می‌رویم تا به جایی می‌رسیم که ظاهراً بن‌بست است و در سمت راست آن آبشاری جاری است. راه در سمت چپ و از زیر صخره و درخت می‌گذرد و از شیبی تند بالا می‌رود و ادامه می‌یابد تا در جایی به نوک صخره‌ای می‌رسیم که ممکن است فکر کنیم که اشتباه آمده‌ایم. اما با دقت بیشتر می‌بینیم که می‌توان از صخره پایین آمد و راه را ادامه داد تا به یک سه‌دره‌ای می‌رسیم که در جلو دره سمت راست یک خانه سنگی هست به نام خانه شاه و جلو آن چند درخت بید و غیره هست. قله‌ای در سمت راست (شمال غربی) دیده می‌شود که سراپا صخره‌ای است و در واقع یال جلو قله گهر است. از ده حسین سیفاله تا اینجا حدود یک ساعت راه است و از انتهای وامق‌آباد حدود دو ساعت. در پایین و بالای این خانه چند چشمه جاری است و بهتر است از آب آنها استفاده کرد نه آب رودخانه که معمولاً آلوده است و هر چه پایین‌تر می‌رود آلوده‌تر می‌شود و متأسفانه آب دو ده بزرگ وامق‌آباد و ده لولو از این رودخانه برداشته می‌شود که در تابستان و به خصوص روزهای تعطیل محل گردش مردم و رفت و آمد جوانان است که متأسفانه در کنار و یا وسط آن ادرار و حتی کثافت می‌کنند و خود را می‌شویند. ریختن کیسه‌های سیاه و سفید پلاستیک و انواع آشغال در آب یا کنار آن هم که عادت همیشگی ماست. پس حتی در دهات نباید از آب نجوشیده استفاده کرد که باعث ابتلا به اسهال شدید می‌شود. زیرا آب این دهات تصفیه نمی‌شود.

وقتی در پشت خانه سنگی رو به کوه می‌ایستیم دو گردنه در دو طرف کوه هست. یکی گردنه‌ای در تقریباً شمال (در واقع در شمال غربی) و دیگری گردنه‌ای در غرب.

راه اول. از گردنه شمالی: از راه مشخص پشت خانه سنگی راه می‌افتیم، بعد از کمتر از یک ساعت در سمت چپ زمین هموار با سنگ‌های قرمز دیده می‌شود که راه را کج می‌کنیم و به آنجا می‌آییم و راه را ادامه می‌دهیم. در سمت چپ یالی تیز و تقریباً سیاه رنگ هست. با کمی تمایل به چپ آن قدر بالا می‌آییم تا زمین سرخ و یال تیز به هم می‌رسند. باید توجه

داشت که قله در سمت چپ نیست بلکه تقریباً روبه‌روست. حال به خط‌الراس رسیده‌ایم. در جلو (سمت غرب) دو قله یکی دوزنقه‌ای شکل و دیگری نوک تیز دیده می‌شود. قله اصلی، قله نوک تیز است که در پشت اولی قرار دارد. پس در ادامه راه که از روی تیغه‌مانندی می‌گذرد، قله دوزنقه‌ای را دور می‌زنیم و به پشت آن می‌آییم و بعد از حدود ۲۰ دقیقه دیگر به قله اصلی می‌رسیم، کل مدت صعود از خانه سنگی تا قله حدود ۳/۵ الی ۴ ساعت است. روی این قله با کمی سیمان جایی تخت درست شده است به ابعاد حدود ۱/۲۰ متر و بعد چاله‌ای با سیمان درست شده است.

راه دوم، راه غربی: از خانه سنگی به سمت دره سمت چپ کوه می‌آییم و از راه مشخص بالا می‌آییم تا بعد از حدود ۱/۵ ساعت به میدانی می‌رسیم وسیع که دو رودخانه خشک دارد. ما به طرف راست می‌پیچیم و از سمت راست رودخانه خشک و سمت چپ دیواره‌ای بلند و صاف بالا می‌آییم، بعد به چپ می‌پیچیم و مستقیم بالا می‌آییم تا بعد از حدود ۱/۵ ساعت دیگر به گردنه می‌رسیم.

جاده‌ای پاکوب و پهن تا روی گردنه ادامه دارد و از روی گردنه دو راه هست یکی به سمت راست می‌رود که بعد از حدود یک ساعت دور زدن از غرب به سمت شمال به کنار قله اصلی که در بالا گفتیم می‌رسد. این راه در مجموع حدود ۴ ساعت طول می‌کشد. البته اگر بخواهیم به همان قله برسیم که در مسیر اول شرح دادیم.

کوه گهر قله‌های متعددی دارد که به نظر هم‌ارتفاع می‌آیند و قبل از قله‌ای که گفته شد یعنی در سمت شرق آن قله‌ای تقریباً هم‌ارتفاع قله نشانه‌دار هست و بعد از آن هم (در سمت غرب) چند قله مخروطی شکل هست که یکی که سرخ رنگ است به نظر از همه بلندتر می‌آید. اگر این را قله اصلی بگیریم، از روی گردنه غربی با حدود نیم ساعت راه می‌توانیم به آن برسیم. در حالی که از راه اول، باید در حدود نیم ساعت قله‌های دیگر را رد کرده و به آن رسید پس می‌توان گفت برای صعود این قله هر دو راه مساویند. ولی راه اول راحت‌تر است. فقط باید چه در رفت و چه در برگشت به امید زودتر رسیدن با صخره‌ها درگیر نشد که خطرناکند.

در جنوب کوه گهر چند قله کوتاه‌تر هست که از پایین‌تر از خانه شاه هم دیده می‌شوند و آن‌ها را کوه سیمک (Simk) می‌گویند که در جنوب غربی گردنه غربی گهر است و بلندترین این قله‌ها از روی گردنه غربی حدود ۲۰ دقیقه راه است. خود کوه گهر به علت صخره‌ای بودن علف ندارد ولی اطراف آن دارای پوشش گیاهی خوبی است و گیاه غالب در آن درمنه است که آن را دُرْمُنُو (Dormonu) می‌گویند و بعد گون و غیره.

قله مَر (Merr) یا مهر یا قفس در ۳۷۱۳ متر

از سرآسیاب کرمان برای چشمه امام رضا باید وانت یا جیب کرایه کرد در غیر این صورت باید با مینی‌بوس‌های دهی به نام بُنْدَر والی‌آباد (Bondor-e-valiabad) به این ده رفت که حدود ۹ کیلومتر با چشمه امام رضا فاصله دارد. چشمه امام

رضا در ابتدای تنگه رودخانه‌ای است که مبدا صعود قله مر است. تا بندر والی آباد جاده آسفالت و بقیه راه خاکی است. در فاصله حدود ۲۰۰ متری بالادست این چشمه، مسجدی است با سه اتاق که دو اتاق آن زیلو دارد و یکی که منبر در آن است فرشی ندارد. هر سه اتاق تمیز و قابل استفاده‌اند. از این محل داخل مسیر رودخانه می‌شویم و از جاده پاکوبی که ابتدا از دست راست رودخانه (حدود یک ربع) و بعد از سمت چپ (حدود ۴۰ دقیقه) و بعد از سمت چپ و کف رودخانه ادامه دارد راه را طی می‌کنیم تا بعد از حدود یک ساعت و ربع در کف رودخانه به یک درخت توت نسبتاً کهنسال و بزرگ می‌رسیم که بوته بزرگی از نسترن هم نزدیک آن است. کمی بعد از رودخانه خارج می‌شویم و حدود ۲۰ متر دیگر راه را ادامه می‌دهیم. در سمت راست یالی ملایم با پوشش گیاهی خوب هست. از همین یال بالا می‌رویم. در سمت چپ یال و درون رودخانه چندین درخت و بوته دیگر هست. می‌توان از یال‌های دیگر هم صعود را شروع کرد. یال‌ها بعد از ساعتی صعود به هم راه دارند. بعد از حدود دو ساعت و ربع به خط‌الراس می‌رسیم که چند قله در سمت راست هست و قله‌ای که به نظر بلندتر از همه می‌رسد در سمت چپ، این قله دارای یال‌های خاکی است و برای رسیدن به آن از روی زمین‌های هموار و پهن حدود ۲۰ دقیقه راه می‌رویم تا به آن می‌رسیم. پس از چشمه امام رضا تا قله مر یا مهر یا قفس حدود ۴ ساعت وقت لازم است. در سمت شمال شرق قله دیگری روی همین خط‌الراس هست هم ارتفاع قله مهر. راه این قله از روی قله مهر از تیغه‌هایی سنگی و خورد می‌گذرد که مشکل است. می‌توان مدتی از سمت چپ خط‌الراس (تقریباً شمال) پایین آمد و بعد تیغه‌ها را از زیر دور زد و بعد از حدود یک ساعت و ربع دوباره به خط‌الراس که حالا دیگر خاکی است رفت. این خط‌الراس خاکی هم حدود یک ساعت و ربع ادامه دارد تا به قله دوم که مَرگینا (Morgina) یا مَرگینی (Morgen) می‌گویند رسید. در دو سمت شمال غربی و جنوب شرقی قله‌ها درخت‌ها و کشتزارهای دو ده نمایان است که صعود از آن‌ها به این قله‌ها بسیار نزدیک‌تر است. به خصوص ده شمال غربی. برای رسیدن به ده شمال غربی هم باید از کرمان وانت یا جیب کرایه کرد. اسم ده را نتوانستم پیدا کنم، ولی جاده ماشین‌رو آن که تا زیر کوه کشیده شده از بالا پیداست. در سمت شمال غربی کوه مهر، کافرکوه و در جنوب آن قله بلند جفتان پیداست. از بندر والی آباد ساعت ۶ صبح اتوبوس واحد به کرمان برمی‌گردد. ساعت‌های ۳ و ۶ بعدازظهر هم می‌گفتند مینی‌بوس و اتوبوس هست. ساعت ۱۱/۵ صبح هم اتوبوس به کرمان می‌رود.

کوه مورسوز (Mour Souz)، ۳۷۱۶ متر

این کوه در غرب کوه نشانه بحر آسمان واقع است. در جاده جیرفت - درب مزار و حدود ۱۰ کیلومتری درب مزار (این فاصله دقیق نیست) جاده‌ای خاکی از دوراهی باب‌نم (Ban nam) جدا می‌شود که ابتدا به ده بزرگ باب‌نم می‌رود و بعد به چند ده دیگر که آخری را شاه‌نظر می‌گویند و بعد به گردنه‌ای نسبتاً بلند می‌رسد و از آنجا سرازیر می‌شود و وارد دره

دیگری می‌شود. چند دقیقه بعد از گردنه جاده‌ای به سمت راست از جاده اصلی جدا می‌شود که جاده ما نیست. جاده اصلی را در این طرف کوه، جاده هنزاکوه (Hanza) می‌گویند و این غیر از هنزایی است که در پای کوه دندانان هنزا و یا سرمشک است. وقتی به ابتدای کف دره رسیدیم، جاده اصلی به سمت چپ می‌رود که به ده میج (Mij) می‌رود و جاده دیگری به روبه‌رو می‌رود که از رودخانه رد می‌شود و وارد دره‌ای می‌شود که آن را آب‌سوز (Ab Sous) می‌گویند و راه از دوراهی باب‌نم تا اول این دره با پای پیاده حدود ۶ ساعت طول می‌کشد. در روبه‌رو کوه مورسوز که عده‌ای نادانسته آن را باگرائی (Bagraei) می‌گویند نمایان است. دره‌ای که گفتیم راهی که از راه سمت چپ جدا می‌شود وارد آن می‌گردد بعد از چند پیچ پهن‌تر می‌شود و به پای مورسوز می‌رسد که از همان ابتدای راه با ابهت تمام نمایان است. در کف این دره باغ گردویی تازه احداث شده. می‌توان از کمی بالاتر از درخت گردوها و روبه‌روی چند درخت سرو از یکی از دره‌های کوچک که دو تپه سنگی در بغل آنهاست بالا رفت و وارد جاده پاکوبی شد که تا گردنه جنوبی کوه بالا می‌رود و از آنجا به سمت قله می‌پیچد. هم‌چنین می‌توان از کف دره بالا رفت و به گردنه رسید. و نیز می‌توان از اواسط باغ گردو به راست رفت و از یکی از یال‌های نرم سمت راست به روی یالی رفت که به شانه چپ کوه می‌رسد. این راه کمی درگیری با سنگ دارد. در این سمت گردنه، پوشش گیاهی بهتر از سمت باب‌نم است و در دره‌هایی که باد کمتر است، درخت‌های سرو و ارژن دیده می‌شود. از توی دره آب‌سوز هر دو قله بحر آسمان (نشانه و قله تقریباً شرقی که کوتاهتر است) با عظمت خاصی نمایانند. مدت صعود مورسوز از اول دره آب‌سوز حدود ۲ ساعت و سه ربع راه است.

کوه هشونی (Hashony) یا کوه سفید، ارتفاع حدود ۳۲۰۰ متر

سر راه بین پادانا و زرنند یک دوراهی هست که پست نگهبانی دارد و یکی از راه‌های آن به معدن هشونی می‌رود. مرکز معدن و یا قسمت اول و اداری آن جایی است با چند ساختمان و چند درخت. این معدن پنج تونل دارد که تونل پنجم آن با تونل اول حدود ۲۵ دقیقه پیاده‌روی از روی جاده ماشین‌رو طول می‌کشد. کوه هشونی یا کوه سفید در بالای این معدن و در سمت جنوب شرقی آن قرار دارد. کوه هشونی چند قله دارد که یکی درست در بالای معدن است و صخره‌ای است و از تونل پنجم تا قله حدود ۵۰ دقیقه راه است. برای صعود باید از سمت راست قله بالا برویم. راه ماشین‌رو تا دشتی در پشت این قله هم ادامه دارد. منتهی چون پیچ و خم زیادی دارد بهتر است با زیگزاگی مناسب بالا برویم و بعد از سمت راست به پشت قله برسیم و به قله برویم. قله‌های دیگر این کوه در سمت تقریباً جنوب قله اول هستند و روی یک خط‌الراس تیغه‌ای که سمت تقریباً شمال شرق آن شیبی حدود ۶۰ درجه و سمت جنوب غرب آن دیواره است قرار دارند. دو قله بلند روی این خط‌الراس هست که اولی یا تقریباً شمال غربی از روی قله شمالی حدود ۵۰ دقیقه صعودش طول می‌کشد و باید از قله شمالی پایین آمد و از زمین هموار گذشت و به ابتدای شمال غربی تیغه رسید و از آنجا صعود کرد. برای صعود قله دیگر

که احتمالاً بلندترین نقطه کوه هشونی است، بهتر است از جای مناسبی پایین آمد و به زمین هموار بین قله ها رسید و از تقریباً زیر قله متمایل به راست صعود کرد. صعود این قله هم از روی قله اول این خطالراس حدود یک ساعت و سه ربع طول می کشد. روی این قله باران سنج نصب شده است. در پای قله زمین همواری است با پوشش گیاهی خوب و خاک نرم که در بعضی جاها به سرخی می زند و سرتاسر آن را جاده ها شیار زده اند.

تمام اطراف کوه هشونی دیواره است و ده هشونی در شمال شرقی این کوه است. پوشش گیاهی این کوه درمنه است. نزدیک ترین راه برگشت همان راه صعود است و باید مواظب بود که به شانه راست (شمال شرقی) سوزنی که همان قله اول است رسید و بعد پایین آمد.

در اطراف جاده ای که به معدن هشونی می رسد کوه ها دارای درخت بادام کوهی هستند که گل های سفیدی دارد. آب را باید از معدن برداشت که در منبع نگه می دارند.

از حدود ساعت ۳ بعد از ظهر به بعد دیگر کمتر خودرویی در جاده معدن هشونی رفت و آمد می کند و باید توجه کرد در این مناطق با این که امن است اغلب راننده ها مسافران توی جاده را سوار نمی کنند.

کوه یشم، ۳۴۱۲ متر

روی نقشه اداره جغرافیایی ارتش این کوه را بلندترین قله منطقه نامیده که اشتباه است. این کوه رنگی تقریباً سرخ دارد. راه صعود کوه یشم از بالای بیدخوان است. از بردسیر به بیدخوان می آییم (به گزارش بیدخوان رجوع شود) و از ده بالا حدود نیم کیلومتر از روی جاده آسفالت و در کنار رودخانه پایین می آییم و بعد از پلی از جاده ماشین رویی در دست راست به راه می افتیم. این جاده به زودی خاتمه می یابد و جاده پاکوب مشخصی دیده می شود که به سمت چپ (شرق) می رود. این جاده پاکوب تپه اول جلو یشم را قطع می کند و بعد از کمرکش تپه های دیگر رد می شود و رودخانه ای را با آب کم دو بار قطع می کند که بار دوم چند درخت گردو در پهلوئی آن است. در سمت شرق صخره های تقریباً سفیدرنگ قله شمالی یشم که از گرانیت است دیده می شود. پس یک سربالایی را به سمت جنوب بالا می رویم تا به خطالراس آن می رسیم. تا اینجا حدود ۱/۵ ساعت راه آمده ایم و بعد وارد دره ای شرقی غربی می شویم که سمت راست گردنه بالای آن قله جنوبی و سمت چپ قله شمالی یشم قرار دارد. دیگر راهی نیست و می توان هم از دست چپ و هم از دست راست بالا رفت که سمت راست خاکی و نرم است.

تا گردنه بالا می رویم و سپس به سمت جنوب می رویم و قله جنوبی را که بلندتر و سرخ رنگ است صعود می کنیم. از ده تا قله جنوبی ۲/۵ ساعت راه است. قله اطراف، هزار، کوشا، چهل تن و غیره همه دیده می شوند. از قله به گردنه می آییم که

۱۹۵ راهنمای صعود قله های بلند ایران

یک ربع طول می کشد و از آنجا از بین صخره های گرانیت سفید به قله شمالی می رویم که آن هم یک ربع دیگر طول می کشد. می توان از همان راه رفتن برگشت. تا حدود ۱/۵ ساعتی قله آب هست.

منطقه تخت سلیمان (علم کوه) و خط الراس هایش

منطقه تخت سلیمان

از طریق جاده کرج - چالوس به مرزن آباد (Marzan) آمده - از آنجا با سواری یا مینی بوس به رودبارک و قرارگاه کوهنوردی می رویم. از قرارگاه با وانت که در ده رودبارک قابل دسترسی است به بربر می رویم. معمولاً شب قبل از حرکت باید با قاطرچی های رودبارک قرار گذاشت (متصدیان قرارگاه می توانند در این مورد کمک کنند). که قاطر به تعداد مورد نیاز را صبح زود به این محل بیاورند. سپس کوهنورد بارهای خود را با خودرو تا محل بریر که جاده ماشین رو دارد حمل می کند. و در ساعت معینی به قاطرچی تحویل می دهد. معمولاً هر قاطر ۶۰ تا ۹۰ کیلو بار حمل می کند. از این محل تابستان ها از سمت چپ دره و از جاده مال روی مشخصی شروع به صعود می کنند. بعد از مدتی به سمت راست می روند و شیب تندی را طی می کنند تا به پناهگاه سرچال می رسند. مدت راه ۳/۵ الی ۴ ساعت است.

۱. **صعود قله سیاه کمان ۴۴۷۲ متر و چالون ۴۵۱۶ متر.** برای صعود این دو قله ابتدا حدود ۲۰ دقیقه از راهی که بین سرچال و علم چال هست به طرف جنوب می رویم. در سمت شرق (در طرف چپ) یالی مشخص هست که از آن شروع به صعود می کنیم. این راه دارای سنگ های غلتان است، که باید با احتیاط طی شود. مدت صعود تا سیاه کمان در حدود ۳ ساعت است. سپس از روی قله سیاه کمان به طرف جنوب ادامه مسیر می دهیم و حدود ۱ ساعت بعد به قله چالون می رسیم. ادامه این خط الراس به قله سیاه سنگ و شاخک ها و علم کوه می رسد.

۲. **شاه کوه ۴۴۶۵ متر و تخت سلیمان ۴۶۵۹ متر.** برای صعود این دو قله ابتدا از سه چال به علم چال می آییم که هر دو جا پناهگاه دارد. راه بین این دو پناهگاه به وسیله علامت هایی (سنگ های کوچک چیده شده روی هم در مسیر و فلش) مشخص شده که بهتر است همان را طی کنیم.

بعد از حدود ۲ ساعت و نیم به سکوی باقی مانده از پناهگاه قبلی می رسیم. این سکو در دامنه جنوبی خط الراس «میان سه چال» به شانه کوه قرار دارد. قله میان سه چال بر مسیر سرچال به علم چال مشرف است. از سکو بهتر است به طور آریب به سوی بالا و غرب برویم تا به غرب قله شانه کوه که مشخص است برسیم. راه حدود ۳ ربع ساعت است. از آنجا راه گردنه

پاتخت (بین شانه کوه و تخت سلیمان) مشخص است که پایین می‌رویم و بعد از عبور از گردنه راه را ادامه می‌دهیم و بعد از حدود ۲ ساعت که از قله شانه کوه رد شدیم به تخت سلیمان می‌رسیم. این قله بسیار زیباست. محلی تخت در بالای آن دارد و گویا قبلاً مقداری الوار در روی قله بوده، که شاید از عبادتگاهی باقی مانده بوده. صعود این دو قله را می‌توان از طریق دره پاتخت هم انجام داد. به این ترتیب که از سه‌چال به طرف جنوبی می‌رویم. در سمت راست بعد از عبور از دیواره کوتاهی که همان دیواره تخت سلیمان است به دره سمت راست (دره پاتخت بین تخت سلیمان و میان سه‌چال و شانه کوه می‌رسیم. راه را به سمت غرب ادامه می‌دهیم که به گردنه بین شانه کوه و تخت سلیمان می‌رسیم و از آنجا می‌توانیم به هر کدام از قله نامبرده صعود کرد.

برای صعود میان سه‌چال ۴۳۴۸ متر از سکو به طرف شمال رو به بالا (به طرف خط‌الراس بین میان سه‌چال و شانه کوه) می‌رویم و بعد از رسیدن به خط‌الراس به طرف شرق و قله میان سه‌چال می‌رویم. این راه حدود نیم ساعت تا ۳ ربع طول می‌کشد.

۳. سیاه سنگ ۴۶۰۴ متر، شاخک‌ها، ۴۷۰ متر و ۴۷۸۰ متر، علم کوه ۴۸۵۰ متر. این قله بر روی یک خط‌الراس قرار دارند. در سمت جنوب علم کوه و بین علم کوه و خرسان شمالی یک جان‌پناه و در سمت جنوب غربی قله سیاه سنگ جان‌پناه دیگری هست.

برای صعود سیاه سنگ از سکو به طرف جنوب شرقی علم‌چال و زیر یخچال شمال شرقی سیاه سنگ می‌رویم و بعد از صعود یخچال بالا می‌رویم تا به گردنه بین سیاه سنگ و چالون برسیم. برای عبور از این راه به گلنگ احتیاج هست. راه پاکوب هم موجود است که از یخچال علم‌چال با زیگراگ‌های بزرگ به خط‌الراس بین چالون و سیاه سنگ می‌رسد. راه از گردنه به قله سیاه سنگ پیچ‌پیچ و صخره‌ای است. که بهتر است از راهی که فلش‌ها نشان می‌دهند صعود کرد. از سکوی علم‌چال تا قله سیاه سنگ حدود ۴ ساعت راه است. از قله سیاه سنگ جان‌پناه معلوم است. برای رسیدن به علم کوه از طریق سیاه سنگ دو راه هست، یکی جنوبی که با دورزدن شاخک‌های شرقی به علم کوه می‌رود. این راه پاکوب و مشخص است و بعد از حدود ۲/۵ ساعت از جان‌پناه سیاه سنگ به قله علم کوه می‌رسد و دیگری راه شمالی که راه مشخصی ندارد، فقط باید از جان‌پناه به طرف شمال غربی راه افتاد و بعد از صعود شاخک‌ها به علم کوه رسید. این راه مقداری درگیری با صخره دارد که باید با احتیاط و هوشیاری طی شود. مسیر، سنگ‌های ریزشی دارد ولی زیاد مشکل نیست.

مسیر جنوبی صعود علم کوه: از قرارگاه رودبارک به دوراهی ونداربن (Wandarbon) می‌آییم (کمی پایین‌تر از بریر) و از آنجا دره سمت چپ (دره جنوبی علم کوه یا حصارچال) به طرف جنوب غربی می‌رویم، راه از کنار رودخانه عبور می‌کند و پاکوب شده است. بعد از حدود ۳/۵ ساعت به تنگ‌گلو می‌رسیم که از آن رد می‌شویم. (امروزه تا تنگ‌گلو جاده خاکی ماشین‌رو هست که خودروها در مدت ۲ ساعت از قرارگاه به تنگ‌گلو می‌روند). بعد از حدود ۱ ساعت در سمت راست به

یال مرجیکش (مرجیکش قله‌ای است در جنوب شرق علم‌کوه) می‌رسیم که راهی پاکوب هست که از کمرکش مرجیکش بالا می‌رود و روی وجه جنوبی علم‌کوه می‌افتد و بعد به علم‌کوه می‌رسد. از ابتدای یال تا قله علم‌کوه حدود ۲ ساعت راه است. دره سمت جنوب علک‌کوه را حصارچال می‌نامند. از حصارچال می‌توان به گردون‌کوه و لشکرک بزرگ و کوچک، منار و خرسان‌ها هم صعود کرد. در محوطه حصارچال و در پای قله لشکرک دریاچه زیبایی هست. راه از حصارچال تا لشکرک کمی بیش از ۱ ساعت است. می‌توان از روی خط‌الراس به گردون‌کوه و مناره هم صعود کرد که در مجموع حدود ۵ ساعت رفت و برگشت آنها وقت می‌گیرد.

۴. صعود خرسان شمالی ۴۶۸۰ متر و خرسان جنوبی ۴۶۰۸ متر از جبهه شمالی. خرسان شمالی بسیار خرد و ریزشی است و صعود آن احتیاج به دقت زیاد دارد. هم از جهت تشخیص مسیر صحیح و هم از جهت خطرناک بودن مسیر به جهت ریزشی بودن. در مجموع بهتر است کوهنوردانی که سطح سنگ‌نوردی آنها متوسط به پایین است یعنی پایین‌تر از ۵/۱۰ می‌توانند صعود کنند، از خرسان‌ها عبور نکنند. برای صعود آنها از جبهه شمالی از جان‌پناه خرسان واقع در جنوب غربی قله علم‌کوه و شمال خرسان شمالی به طرف جنوب حرکت می‌کنیم و ابتدا خرسان شمالی را صعود می‌کنیم و بعد از سمت چپ آن (طرف شرق) به پایین می‌رویم که یک قسمت ۲ متری مشکل دارد. بعد از عبور از یک سوزنی بین دو قله از سمت راست آن عبور می‌کنیم و هم‌چنان از سمت راست بالا می‌رویم تا به قله خرسان جنوبی می‌رسیم. از جان‌پناه خرسان تا اول خط‌الراس هفت‌خوان (غرب خرسان جنوبی) حدود ۱ ساعت و ربع راه است به شرطی که طناب و حمایت در کار نباشد و افراد ورزیده باشند. و در غیر این صورت البته بیشتر است.

راه جنوبی صعود خرسان‌ها: از حصارچال به قله مناره می‌رویم که صعود خود مناره از حصارچال و از طریق گردون‌کوه حدود ۲/۵ ساعت طول می‌کشد و از آنجا از روی یال به خرسان جنوبی می‌رویم و این راه (از شمال یال مناره) حدود ۱/۵ ساعت وقت می‌گیرد و با حدود ۱ ساعت دیگر صرف وقت می‌توان به جان‌پناه خرسان و بین خرسان شمالی و علم‌کوه رسید.

صعود هفت‌خوان‌ها. راه ساده این صعود از طریق حصارچال است [از طریق رفتن به گردنه بین خرسان جنوبی و هفت‌خوان]. راه مشکل‌تر از طریق علم‌کوه و جان‌پناه خرسان و عبور از خرسان‌هاست. به هر صورت اگر روی خط‌الراس هفت‌خوان‌ها و سمت جنوب شرقی آن‌ها باشیم، صعود کلیه آنها به صورت نسبتاً سریع بیش از ۴/۵ ساعت وقت می‌خواهد. از قله دوم تا ششم قله‌ها سنگی هستند و راه آن‌ها نسبتاً مشکل و فنی است و احتیاج به دقت دارد. قابل گفتن است که از دره یا چال غربی (دره غرب علم‌چال و بعد از گردنه شانه‌کوه که آن را یخچال اسپیلت هم می‌گویند) به سختی می‌توان به این قله دست یافت. زیرا دارای شیب‌های بسیار تند و ریزشی هستند. تنها از سمت جنوب قله ششم و زیر قله پنجم می‌توان بالنسبه به راحتی بالا یا پایین آمد. در صورتی که از قله پنجم پایین آمده باشیم باید بعد از رسیدن به کف یخچال

غربی به سمت بالا (سمت جنوب) حرکت کرد و از آنجا از زیر دیواره غربی و یخچال غربی به زیر شانه کوه و از آنجا به گردنه بین شانه کوه و گرده آلمان‌ها (گرده آلمان‌ها راه شمال غربی صعود علم کوه است که صعود آن احتیاج به سنگ‌نوردی دارد) آمد. از روی قله پنجم تا سطح یخچال غربی حدود ۱ ساعت و از آنجا تا گردنه شانه کوه حدود ۳ ساعت راه است. که بهتر است قسمت اول آن تقریباً از زیر قله هفت‌خوان و قسمت بعدی از زیر یخچال غربی و دیواره غربی عبور شود. راه دیگر از یخچال غربی یا اسپیلت به قله هفت‌خوان در انتهای جنوبی چال غربی است که به اول یال هفت‌خوان می‌رسد و عبور از آن راحت است. راه از قله پنجم تا هفتم طولانی است و حدود ۱/۵ ساعت طول می‌کشد در صورتی که تا این قله رفته باشیم، بهتر است که از سمت شمال شرق یا شمال پایین برویم و به میان‌رود برسیم.

صعود شاخک غربی یا انگشت خدا: خود قله کاملاً صخره‌ای است. از روی علم کوه به طرف غرب می‌رویم که به پای شاخک غربی می‌رسیم و بعد حدود ۴ متر صعود ۵/۹ هست که ما را به قله می‌رساند. از علم کوه تا قله حدود نیم ساعت راه است.

صعود لشکرک بزرگ و کوچک. در جنوب غرب حصارچال و در پای قله لشکرک بزرگ آبگیر زیبایی است که از آب‌برف‌های شمالی لشکرک درست شده و از بغل این دریاچه راهی به نام هزارچم بالا می‌رود که به گردنه لشکرک می‌رسد و از آنجا در جهت جنوبی پایینی می‌رود و به قهوه‌خانه دمچه و بعد به پراچان می‌رود. از کنار آبگیر تا روی گردنه حدود ۱ ساعت راه است. از روی گردنه به طرف شرق می‌رویم که به قله لشکرک بزرگ می‌رسیم و بعد از آنجا در مدت حدود نیم ساعت به لشکرک کوچک می‌رسیم.

مسیر طالقان: از تهران یا قزوین به شهرک مرکز طالقان می‌رویم که از تهران حدود ۲ ساعت طول می‌کشد. از شهرک با خودرو به پراچان آخرین ده در شمال غرب طالقان می‌رویم. از کنار رودخانه‌ای که از شمال جاری است و بر خلاف مسیر آب، رو به شمال راه می‌افتیم. جاده پاکوب و مشخص است. بعد از حدود ۲ ساعت راه از میان دو دیواره سنگی که در دو طرف رودخانه هستند می‌گذرد و از یال سمت چپ رودخانه بالا می‌رود. این جاده به دمچه می‌رسد. دمچه میدان چمنزاری است بزرگ که چند چشمه دارد و زیر (جنوب) قله و خط‌الراس لشکرک قرار دارد. راه از پراچان تا دمچه ۴ تا ۵ ساعت است و از دمچه تا گردنه لشکرک ۱ ساعت و ربع و از گردنه تا قله لشکرک حدود نیم ساعت. می‌توان از جاده مال‌رو مشخصی که از گردنه لشکرک عبور می‌کند پایین آمد و از کنار دریاچه لشکرک رد شد و به بالای حصارچال رسید. از حصارچال می‌توان پایین رفت و به ونداربن و سپس به رودبارک رفت و یا به سمت شمال رفت و از پایین یال مرجیکش (جنوب شرقی آن) و از مسیر شنی سیاه‌رنگ بالا رفت و به گردنه سیاه‌سنگ که قله سمت شرق شاخک‌های شرقی علم کوه است رسید. و از آنجا به علم‌چال و سپس سه‌چال و و بعد ونداربن و رودبارک رفت.

آنه سرا (Anesara)، ۳۱۰۰ یا ۳۲۰۰ متر

یکی از قله های شمال شرقی منطقه تخت سلیمان است. از تهران و از طریق جاده چالوس به مرزن آباد و از آنجا به رودبارک و به قرارگاه کوهنوردی می رویم. در مقابل در ورودی قرارگاه دره ای به نام راشستان (Rashestan) هست. از دهنه این دره جاده ای ماشین رو به داخل آن کشیده شده است. از همین جاده پیش می رویم تا انتهای آن و بعد از جاده ای مال رو راه را ادامه می دهیم تا به منطقه ای باز می رسیم که یالی در روبه روی دره هست و دو دره در دو طرف آن. این یال به طرف شمال غرب می رود (مسیر دره راشستان هم به سمت شمال غرب است) از قرارگاه تا اینجا حدود یک ساعت و ربع راه است. از یال بالا می رویم تا انتهای آن که به خطالراسی تقریباً شرقی غربی می رسد که در واقع جنوب غربی به شمال شرقی است. عده ای از مردم همین برآمدگی را قله آنه سرا می گویند تا اینجا حدود ۲/۵ ساعت راه آمده ایم. پس به سمت غرب می رویم و بعد از رد گردنه ای وجه مقابل را بالا می رویم تا به خطالراس می رسیم و از آنجا راه را به طرف جنوب غرب ادامه می دهیم و بعد از رد کردن یک قله سر راه به بلندترین نقطه این خطالراس که همان قله اصلی آنه سراست می رسیم. روی آن سنگ چین کوچکی هست و در سمت جنوب آن دره ای هست که آن هم به بالاتر (شمال غرب) از قرارگاه می رسد. بعد از این قله گردنه کوچکی هست و بعد به سمت غرب ادامه می یابد و بعد از دو قله دیگر به کرماکوه می رسد.

منطقه تخت سلیمان – علم کوه

راه قله سیاه سنگ و راه های داخل علم چال – خرسان ها و هفت خوان

از پناهگاه مخروبه تا اول راه سیاه سنگ حدود نیم ساعت.

از اول راه تا جان پناه سیاه سنگ حدود ۱/۵ ساعت.

از پناهگاه مخروبه تا سکوی پناهگاه اولیه حدود ۲۰ دقیقه. راه از طریق رودخانه شمالی (زیر یال میان سه چال) از سکو تا گردنه شانگوه به گرده حدود ۴۰ دقیقه و برعکس آن اگر خوب پایین بیاییم حدود ۲۵ دقیقه (راهی از سکو به طرف شمال غرب بالا می رود که از زیر صخره های شانگوه به گردنه می رسد).

از یجچال غربی و از پای گردنه شانگوه تا روی گردنه حدود یک ساعت راه است.

خرسان ها و هفت خوان

از انتهای گرده آلمان ها تا روی خرسان شمالی حدود ۳ ربع ساعت و از روی خرسان شمالی تا آخر یال خرسان شمالی یا گردنه بین دو خرسان در صورتی که دو نفر از یک تیم چهارنفره حمایت شوند حدود یک ساعت در غیر این صورت اگر تمام تیم قوی باشند حدود ۲۰ دقیقه. از گردنه خرسان جنوبی تا قله آن حدود ۴۰ دقیقه با قدم آهسته.

راهنمای صعود قله های بلند ایران ۲۰۱

از روی خرسان جنوبی تا اول یال هفت‌خوان‌ها چون راه راحت است و جاده پاکوب مشخص هست حدود ۳ ربع ساعت و مدت صعود اولین قله بلند هفت‌خوان که سنگ گرانیت سفیدرنگ بزرگ نوک‌تیزی در قله آن است حدود ۵۰ دقیقه.

از اول یال هفت‌خوان تا قله پنجم حدود ۱/۵ ساعت.

دو قله باقیمانده را احتمالاً می‌توان در کمتر از ۱/۵ ساعت صعود کرد.

مدت پایین آمدن از حوالی قله پنجم تا کف رودخانه اول یخچال غربی حدود ۱/۵ ساعت.

از کف رودخانه تا پای گردنه شاه‌کوه حدود ۲ الی ۳ ساعت.

از گردنه بین هفت‌خوان‌ها و خرسان جنوبی به راحتی می‌توان به یخچال غربی آمد. بهترین راه آن است که از گردنه‌ای که نزدیک یال هفت‌خوان است پایین برویم.

توجه: صعود خرسان‌ها و هفت‌خوان توام با سنگ‌نوردی است و در صورت مسلط نبودن به این فن هم باید از طناب برای حمایت استفاده کرد و هم مدت زمان لازم برای عبور از آن‌ها بسیار بیش‌تر از مدتی است که در بالا ذکر شده است.

خط‌الراس پسندکوه و چالون و سیاه‌کمان

(مدت زمانها با کوله چندروزه است)

از قرارگاه کوهنوردی واقع در ۵ کیلومتری رودبارک با خودرو به ونداربن می‌رویم و از آنجا از یالی تند در ابتدای یال پسندکوه است شروع به صعود می‌کنیم. بعد از حدود ۳ ربع ساعت به درخت‌های جنگلی که تک‌تک روییده‌اند می‌رسیم و کمی از شیب مسیر کم می‌شود. بعد از حدود ۲ ساعت بعد از ونداربن یال به سمت جنوب غربی می‌پیچد و جاده پیداست که گله از آن عبور کرده. از همین جا راه را ادامه می‌دهیم که از ونداربن تا قله پسندکوه ۵/۵ ساعت راه وقت می‌گیرد. سر راه گل‌های زیبایی هست و قله‌سنگی است. اگر از خط‌الراس عبور کنیم، از سمت دیگر قله و از روی سنگ‌ها پایین می‌آییم و راه را به طرف غرب ادامه می‌دهیم و بعد از سه ربع ساعت به قله بعدی می‌رسیم. سیاه‌کمان از روی پسندکوه و بعد از آن بسیار زیبا نمایان است. از این قله حرکت می‌کنیم و حدود ۲ ساعت دیگر روی قله سنگی و خورد قبل از چالون هستیم. راه را باید از لابلای سوزنی‌های سر راه پیدا کنی و پیش بروی. فاصله این قله تا چالون ۵۰ دقیقه است. در صورتی که نخواهیم از خط‌الراس عبور کنیم می‌توانیم به سمت جنوبی چالی که مابین سیاه‌کمان و چالون و تقریباً شرق آن‌هاست بیابیم که آن را نفت‌چال یا نفت‌چاک می‌گویند و آب زیادی از یک چشمه در سمت شمال آن جاریست و بعد از عبور از آن به گردنه بین سیاه‌کمان و چالون رسید. این راه ساده و نزدیک است. قله چالون یک خط‌الراس ۴۰ الی ۵۰ متری سنگی و خورد و سیاه‌رنگ است. از چالون به طرف شمال و سمت سیاه‌کمان پایین می‌آییم و به گردنه می‌رسیم و بعد سیاه‌کمان را

راهنمای صعود قله های بلند ایران ۲۰۲

صعود می‌کنیم که فاصله دو قله ۴۰ دقیقه راه است. پایین آمدن از سیاه‌کمان به علت شیب تند و سنگ‌های توی راه مشکل است و حدود یک ساعت طول می‌کشد.

راه ساده صعود پسندکوه. از پایین‌تر از ونداربن وارد جاده‌ای می‌شویم که به تنگ‌گلو می‌رود. آب نسبتاً زیادی از سمت چپ به دره می‌ریزد که از زیر کوه‌های دیوچال و ابیدر می‌آید. این تنها آب زیاد است که از این سمت جاریست و روی آن پلی هست که جاده ماشین‌رو از روی آن عبور می‌کند. کمی که از این آب می‌گذریم، جاده ماشین‌رو از روی پلی بر روی رودخانه اصلی دره می‌گذرد و در سمت راست دره‌ایست که جاده ماشین‌رو فرعی دیگری چند پیچ در آن زده. این دره در انتها به گردنه غربی پسندکوه می‌رسد. می‌توان از همین دره یا از یال غربی آن صعود کرد و به گردنه غربی پسندکوه رسید و از آنجا در کم‌تر از نیم ساعت به قله رسید. مجموعاً از اول دره تا قله احتمالاً ۳ ساعت راه است (خودم صعود نکرده‌ام).

عبور از خط‌الراس دماوند به علم‌کوه

این یکی از طولانی‌ترین، متنوع‌ترین و زیباترین خط‌الراس‌هاست که در آن کوهنوردان با عبور از قله‌های بلندی نظیر دوخواهران و پالون گردن و آبد و غیره از دو بلندترین قله‌های ایران دماوند و علم‌کوه دیدار می‌کنند. توجه: تمام راه را با کوله‌های سنگین ده روزه طی می‌کنیم. از ترمینال مسافری شرق تهران واقع در سهراب تهران‌پارس و از جاده هراز به سمت آمل حرکت می‌کنیم و اول راه خاکی دهکده نوندل (Nundal) یا ناندل پیاده می‌شویم. کمی بعد از این راه تونلی است که سمت دیگرش ده کهرود است. اینجا باید منتظر آمدن خودروهای عبوری شد که معمولاً وانت‌بارند. مقصد ما دهکده چم‌بن (Chamebon) است که تقریباً ۱۵ کیلومتر بالاتر از ده حاجی‌دلا (Hajidela) است. مردم بامحبت و مهمان‌نوازند. از اینجا به طرف گردنه سرداغ می‌رویم که ۱/۵ ساعت طول می‌کشد. از گردنه به سمت برف‌بُن که گوسفندسراست و پنیر درست می‌کنند. سرازیر می‌شویم و بعد از آنجا به چشمه‌گلو و سپس کنار رودخانه سه‌سنگ می‌رویم. از گردنه تا اینجا ۲ ساعت دیگر راه آمده‌ایم. قله ورارو (Vararu) اولین قله خط‌الراس است و بعد از آن قله‌های هفت‌سران لار و سه‌سنگ و غیره. از یال ورارو بالا می‌رویم و قله‌های ورارو و هفت‌سران را رد می‌کنیم و بعد از ۶/۵ ساعت به آخرین قله هفت‌سران می‌رسیم. دو قله آخر هفت‌سران صخره‌ای و عبور از آنها نسبتاً مشکل است و احتیاج به دقت و توجه دارد. ما فاصله بین آنها را از سمت شمال طی کردیم و به گردنه بین آنها رسیدیم و بعد به قله آخر صعود کردیم. از قله آخر هفت‌سران می‌گذریم و دو قله سه‌سنگ را که بعضی ناقوس کوچک و بزرگ می‌نامند رد می‌کنیم. در سمت جنوب سه‌سنگ بزرگ چشمه آبی هست. به قله‌های دوخواهران می‌رسیم. تا قله دوخواهران غربی ۲ ساعت و ۴۰ دقیقه راه است. از دوخواهران غربی به سمت شمال غرب می‌رویم تا به قله خاص می‌رسیم. از نزدیک‌ترین قله پایین می‌رویم و به

زمین تخت چمنزاری می‌رسیم و بعد به روی یال دست چپ (جنوبی) می‌رویم و از جاده‌ای مال‌رو به طرف غرب می‌رویم تا به چمنزار جیرک (Jirak) در زیر قله جیرک می‌رسیم. از روی دوخواهران تا اینجا حدود ۷ ساعت راه است. از اینجا به طرف گردنه کبود می‌رویم که ۴۰ دقیقه طول می‌کشد و از یال سمت چپ به خط‌الراس که به طرف غرب می‌رود می‌رویم و به گردنه‌ای سرازیر می‌شویم که آن را سردسو می‌گویند که احتمالاً همان سردسیر است. از گردنه کبود تا اینجا ۵/۵ ساعت راه است. از اینجا سربالایی بعدی را شروع می‌کنیم که به خط‌الراسی می‌رسد که انتهای دیگرش قله پالون گردن است. خط‌الراس شرقی - غربی را در پیش می‌گیریم و از قله‌های متعددی رد می‌شویم که بلندترین آنها سینه‌زاست و بعد به قله پالون گردن می‌رسیم. از گردنه سردسو تا قله پالون گردن حدود ۸ ساعت راه است. کوه‌های خرسنگ و خاستون در جنوب‌شرقی و خنلو در جنوب غربی و آزادکوه در شمال غربی پیداست. خط‌الراس بین پالون گردن و کوه‌های جنوبی آزادکوه را که ابتدا از کوه نرگس می‌گذرد پی می‌گیریم و ۲/۵ ساعت بعد به گردنه کهنو (Kohno) می‌رسیم که در جنوب آن چشمه‌ای است که اطراف آن سبز و پرگل است. از گردنه به طرف غرب بالا می‌رویم. حدود ۱/۵ ساعت که بالا می‌رویم دو راه در پیش است یکی از روی خط‌الراس کوه‌های معمولی آزادکوه که عبور آنها و رسیدن به سمت شمال شرقی آنها در گردنه سوتک حدود ۵/۵ ساعت طول می‌کشد و راه دیگر اینکه این کوه را از سمت شمال دور زده و از راه مال‌رو خوبی به سمت دیگر، گردنه سوتک می‌رسیم که این راه حدود ۴/۵ ساعت طول می‌کشد. کمی پایین‌تر از راه چشمه‌ای هست. از همان راه مال‌رو پیش می‌رویم و به کاسه سبز و خرم دیگری می‌رسیم. از اینجا راه را رها کرده به سمت شمال می‌رویم و بعد خط‌الراس غربی را صعود می‌کنیم و به گردنه‌ای نزدیک کوه سرخه یا قارونا می‌رسیم. کوه قارونا سنگی و خرد است و عبور از آن مشکل است، به خصوص با بار سنگین. از کنار چشمه نزدیک گردنه سوتک تا اینجا حدود ۳/۵ ساعت طول می‌کشد. در صورتی که عبور از قارونا در حد توان سنگ‌نوردی ما نباشد باید کمی بعد از گردنه سوتک در جهت جنوب غربی پایین برویم و از نزدیک چادر شکاربانان، قارونا را دور بزنیم و به یال غربی آن برویم و کوه دونا یعنی قله بعدی را صعود کنیم. از نزدیک قله از ضلع شمال غربی کوه دونا پایین می‌آییم و به چال پیازک می‌رسیم که علفزار است و چشمه‌ای در آن است. این راه در صورتی که کوه را از سمت جنوب و از پایین دور بزنیم در مجموع حدود ۴/۵ تا ۵ ساعت طول می‌کشد و در صورتی که بتوانیم قارونا را از خط‌الراس دور بزنیم البته راه نزدیک‌تر می‌شود می‌توان از خود گردنه شرقی (سوتک) هم پایین آمد و بعد از دور زدن قارونا و دونا به چشمه آب رسید. ضلع شمالی دونا هم به وسیله یک تراورس راه را نزدیک می‌کند. البته آمدن کنار چشمه برای استراحت و استفاده از آب است. در غیر این صورت پایین نمی‌آییم. از کنار چشمه به سمت خط‌الراسی که به غرب بالا می‌رود بالا می‌رویم، در خط‌الراس اتافک بالای تونل کندوان پیداست. راه را ادامه می‌دهیم و از معادن گچ رد می‌شویم و از کنار اتافک می‌گذریم و به جاده اضطراری بالای تونل

می‌رسیم. این راه حدود ۳/۵ ساعت است. در صورت نیاز به آب باید مقدار زیادی پایین آمد تا نزدیک جاده در سمت راست یا شرق.

از خط الراس راه را ادامه می‌دهیم و از دکل برق فشار قوی رد می‌شویم و به گردنه می‌رسیم و بعد راه را به سمت غرب ادامه می‌دهیم و به کوهی سنگی به نام کوه گوکول می‌رسیم که جاده پاکوبی زیر آن می‌گذرد. دو خط‌الرأس در جلو هست که بر روی خط الراس سمت چپ می‌رویم که به غرب می‌رود و کاسه بزرگی را دور می‌زند و به بالای ده آزادتر می‌رسد. ده آزادبر بسیار زیباست و جاده‌های خاکی اتومبیل‌رو دارد. از سمت شمال ده رد می‌شویم و به شمال غربی آن می‌رویم و کمی دورتر به گردنه‌ای می‌رسیم که آن را ملوس می‌گویند و دره شمالی آن چمن‌های سبزی دارد. از این گردنه هم رد می‌شویم و به گردنه دیگری می‌رسیم که در سمت شمال آن کمی پایین‌تر از گردنه جای هموار خوبی هست. اینجا و دره پایین آن را بارو Baru می‌گویند. ده گراب در دره جنوبی آن است. این راه از قله کندوان تا گردنه بین بارو و گراب حدود ۸ ساعت طول می‌کشد. خط‌الرأس را ادامه می‌دهیم تا به کوه بزرگی می‌رسیم که دو سمت وجه جنوبی آن معدن گچ است و آن را ماسه‌چال یا زرینه‌کوه و یا کوه آبند می‌گویند و اول منطقه تخت سلیمان از سمت جنوب شرقی است.

خط‌الرأس دندان اژدها و تخت سلیمان

دندان اژدها مجموعه سوزنی‌ها یا صخره‌هاییست که بین سیاه‌گوگ جنوبی و تخت سلیمان واقعند. برای صعود آنها از سرچال به طرف غرب بالا می‌رویم و بعد کمی به جنوب می‌رویم تا به سیاه‌گوگ جنوبی می‌رسیم که سنگ‌های سمت جنوب آن سیاه رنگ است. فاصله سرچال تا این قله بدون کوله دو ساعت و با کوله چندروزه ۳ ساعت راه است. از کنار سنگ‌های سیاه و از سمت شرق آنها پایین می‌رویم و سوزنی‌های سر راه بیشتر از سمت شرق دور می‌زنیم و صعود می‌کنیم که احتیاج به یک سنگ‌نوردی متوسط دارد تا به دندان آخر می‌رسیم که به سنگ‌نوردی احتیاج دارد و کوهی است نسبتاً پهن و با رنگ قهوه‌ای سوخته و از سنگ‌های خورد تشکیل شده. بعد از صعود آن به گردنه بین دندان اژدها و تخت سلیمان می‌رسیم که نواری از سنگ‌های زرد سنگ‌های سفیدرنگ تخت سلیمان را از سنگ‌های قهوه‌ای دندان اژدها جدا می‌کند. تا این‌جا حدود ۱ ساعت از قله سیاه گوگ را آمده‌ایم. سوزنی‌ها و دیواره مشکل اول (شمالی) یال تخت سلیمان راه را بسته . دو راه برای عبور از آنها موجود است . یا از گردنه به سمت غرب پایین می‌رویم و سنگ‌های تخت سلیمان را دور می‌زنیم و از سمت شمال غرب تخت سلیمان و از دره‌ای که مشخص است بالا می‌آییم و به یال اصلی و نسبتاً ساده آن می‌رسیم که این راهی ساده اما دور است و یا این‌که از همان گردنه به سمت جنوب و کمی متمایل به شرق پایین می‌رویم و بعد از رد کردن دیواره‌های مشکل تخت سلیمان که در سمت راس (غرب) ماست ، بالا می‌آییم و راه را به طرف جنوب ادامه می‌دهیم . در هر دو صورت باید به سمت شرق به یال اصلی تخت سلیمان برسیم و از آن‌جا صعود کنیم . مدت صعود از راه

اول حدود ۱:۴۵ دقیقه و از راه دوم حدود یک ساعت است . برای پایین آمدن از تخت سلیمان به سمت جنوب شرق می-رویم تا به گردنه مانندی می‌رسیم . یخچال و دره پاتخت در سمت شمال یال میان سه چال پیداست. سپس به طرف شرق و جنوب شرق پایین می‌رویم . در صورتی که برف کم باشد راه ساده است و در صورت وجود برف هم از فاصله برف و سنگ یا از کنار برف‌ها می‌توان تقریباً به راحتی پایین رفت . البته اگر برف خیلی زیاد باشد ، بهتر است کلنگ یا باتوم به همراه داشته باشیم و در یخچال پاتخت از قسمت شمالی آن و در صورت وجود برف از روی برف‌ها پایین می‌رویم و سینه‌کش-های پایین تخت سلیمان و دندان اژدها را دور می‌زنیم و به سرچال می‌رسیم . کل راه از قله تخت سلیمان تا سرچال حدود ۱/۵ ساعت طول می‌کشد

علم‌کوه ، خط‌الراس دیوچال و ابیدر

قابل توجه : به علت سنگی بودن و دشواری پیدا کردن راه بهتر است فقط افرادی به این خط‌الراس بروند که (۱) سنگنورد باشند و (۲) دریافتن مسیر چه در صخره و چه در کوه وارد باشند . ابتدای این خط‌الراس در قسمت شمال شرق لشگرک بزرگ و بعد از قله‌ای سنگی است که آن را نقار نقار لشگرک می‌گویند .

از رودبارک به قرارگاه فدراسیون می‌رویم و در آن‌جا با کمک متصدیان قرارگاه ، خودرویی به مقصد تنگ گلو کرایه می‌کنیم که در سال ۸۲ مبلغ صد و سی هزار ریال است . مدت راه تا تنگ گلو معمولاً حدود ۱ ساعت است . در تنگ گلو پیاده می‌شویم و از همان جا راهی پاکوب به سمت حصارچال می‌رود . جاده از سمت جنوب حصارچال می‌گذرد . بعد از حدود ۱ ساعت در سمت چپ جاده‌ای می‌بینیم که به خط‌الراس سمت شمال شرق لشگرک بزرگ می‌رود . این‌جا نزدیک قله نقار نقار لشگرک است . سپس جاده‌ای را که از آن عبور می‌کردیم و رو به غرب می‌رفت ترک می‌کنیم و به ابتدای راه مذکور می‌رویم که حدود ۱۵ دقیقه طول می‌کشد . از این راه بالا می‌رویم و یک ربع بعد روی خط‌الراس هستیم . راه را ادامه می‌دهیم و در کمتر از نیم ساعت روی اولین قله هستیم که احتمالاً سامان است و یک ربع بعد روی دومین قله (گرمسر) و ۱۰ دقیقه بعد روی قله سوم هستیم : سیاه‌نو . بعد از این کوهی است زرد رنگ یا بهتر بگوییم قهوه‌ای روشن که رنگش با همه کوه‌ها و قله‌های خط‌الراس متفاوت است و از یک عده سوزنی و صخره تشکیل شده . قله اصلی یا بلندترین قله این کوه در انتهای شرقی آن قرار دارد. در اواسط خط‌الراس هم یک سوزنی بلند هست که احتمالاً هم ارتفاع قله اصلی است . سپس کوه را از سمت شمال و از پایین صخره‌ها طی می‌کنیم تا به سمت شرق آن می‌رسیم و از آن‌جا به قله اصلی می‌رویم . عبور از این کوه‌ها به این ترتیب بهتر است که ابتدا از راه پاکوبی که از سمت غرب کوه شروع می‌شود راه می‌افتیم و بعد از اتمام آن کمی بالا می‌آییم و از زیر صخره‌ها رد می‌شویم تا به گردنه مانند یا دروازه مانندی می‌رسیم که دو طرف آن صخره است . از این‌جا صعود قله حدود ۵ دقیقه طول می‌کشد . صعود این قله از ابتدای گردنه غربی آن

حدود ۵۰ دقیقه وقت می گیرد ، زیرا تراورس وجه شمالی که گفتیم کمی مشکل است . از قله پایین می آیم و یک شیب تند را به طرف شرق در مدت ۲۰ دقیقه طی می کنیم و به گردنه می رسیم. قله بعدی از سنگ گرانیت سیاه رنگ است. در این گردنه جای خوابی درست کرده اند. بالا می رویم و حدود ۲۰ دقیقه بعد روی خطالراسی تیز و سنگی هستیم. از اینجا گاهی از سمت شمال و گاهی از سمت جنوب بالا می رویم تا به قله ای تیز و سنگی سیاه رنگ می رسیم. از خطالراس قبلی تا اینجا هم ۵۰ دقیقه راه است. این احتمالاً قله ای است که روی نقشه آن را دوکل کمر نامیده اند. از قله پایین می آیم و به گردنه می رسیم. قله ای خورد و صخره ای جلو راه است که بهتر است از شمال آن که راهی پرشیب و نسبتاً خطرناک است رد شویم. در غیر این صورت باید از وجه جنوبی آن قدر به طرف شرق برویم تا به دره کوچکی که به سمت شمال و خطالراس راه می دهد برسیم و از آنجا بدون درگیری با سنگ به خطالراس برویم و از آنجا قله ها را که در واقع سه سوزنی جداگانه اند صعود کنیم. این سه سوزنی احتمالاً همان اشکسه چال (Eshkasehchal) است. در شرق این سوزنی ها خطالراسی ساده هست و بعد یک قله بلند سنگی. صعود این قله آخر با سنگ نوردی توام است و راه آن از دوکل کمر یک ساعت و ۲۰ دقیقه طول می کشد که اگر از سمت شمال بیاییم حدود نیم ساعت نزدیک تر می شود. در سمت شرق باز چند سوزنی خورد هست. بعد از ردکرد آن ها و بعد از ۱/۵ ساعت دیگر به دیوچال می رسیم. پس گذشتن از اشکسه چال و صخره های دو سمت آن یعنی از دوکله سر تا دیوچال نزدیک ۳ ساعت وقت می گیرد.

قله بلند بعدی ابیدر است. از دیوچال جلو می رویم و ۲۵ دقیقه بعد روی اولین سوزنی هستیم و بعد دو سوزنی دیگر را صعود می کنیم. از اینجا به بعد مسیر خطالراس پایین می آید و از روی گردنه ای که با کوهی در جنوب واقع است درست شده می گذرد. روی این گردنه می رویم و حدود ۲۵ متر مستقیم پایین می رویم و بعد به چپ می پیچیم و بالا می رویم. و بعد از لابه لای صخره ها آنقدر تراورس می کنیم و بالا و پایین می رویم تا سوزنی ها را رد می کنیم و به سینه کشی شنی می رسیم که سمت شرق آن یعنی جلو راه یک سوزنی بلند سنگی هست. راه از دیوچال تا اینجا سنگی و عبور از آنها مشکل و پیچیده است. تا اینجا هم حدود ۱ ساعت و ۱۰ دقیقه طول می کشد. سوزنی جلو راه را می توان از سمت جنوب رد کرد و از سمت شرق صعود کرد و بعد راه را ادامه می دهیم و بعد از ۱/۵ ساعت به قله ابیدر می رسیم. ابیدر دو قله یکی جنوبی و دیگری شمال شرقی دارد.

در قله ابیدر خط الراس به دو قسمت می شود یکی به سمت شمال و به خشکدر و غیره می رود و دیگری به دیوچال خوشاکش و ماسه مور (Masemur) در شرق - مسیر دیوچال همان طور که از اسمش پیداست سنگی و مشکل است و باید از لابلای صخره گذشت و با سنگ نوردی بالا و پایین رفت و به قله رسید. بعد از آن هم تا ماسه مور به طرف شمال شرق می رویم و بعد از ۵۰ دقیقه به کنده چال می رسیم.

دره‌ای که بین ابیدر و دیوچال و کندیچال (Kandychal) است دره خوشاکش (Khoshakash) نامیده می‌شود و در کف آن رودخانه‌ای جاریست. از کندیچال به سمت شرق می‌رویم و بعد از حدود نیم ساعت به حمامه‌کر (Hamamehker) می‌رسیم که قله‌ای است بر سر یک سه‌راهی یا سه‌خط‌الراسی و از کندیچال تا آن حدود نیم ساعت راه است. یک خط‌الراس به طرف شرق می‌رود که قله بلند آن ریاتچال (Reiatchal) است و برای رسیدن به آن، ابتدا از چند صخره سیاه می‌گذریم و بعد از دو قسمت صخره سفیدرنگ عبور می‌کنیم و به گردنه‌ای می‌رسیم که بعد از زمین هموار است که قله جای بلند آن است. این راه حدود ۴۰ دقیقه طول می‌کشد.

خط‌الراس دیگر به سمت شمال می‌رود که باید از خط‌الراس شرقی برگشت و به قله حمامه‌کر آمد و سپس به سمت شمال رفت. راه قله‌ها بر خلاف آنچه در نقشه کشیده شده خاکی است و قله اول کلین‌دره (Kolindareh) به فاصله حدود یک ربع از حمامه‌کر و دو قله دیگر نیز هر کدام به فاصله یک ربع از یکدیگر قرار دارند. (خودم نرفته‌ام)

از این قله‌ها یا از غرب حمامه‌کر پایین می‌آیم و وارد دره خوشاکش می‌شویم. راه نسبتاً خوب است و به یک تنگ منتهی می‌شود. بعد از تنگ دوباره دره باز می‌شود و یک گوسفندسرا روی تپه است و چشمه خوبی در سمت راست یا شرق آن کمی پایین‌تر. پایین‌تر جاده ماشین‌رویی کشیده‌اند برای حمل سنگ از این دره.

خط‌الراس رستم نیشث تا کرماکوه

(با کوله چندروزه)

از سرچال به سمت غرب بالا می‌رویم تا به قله رستم نیشث می‌رسیم که با کوله چندروزه ۲ ساعت و ۴۰ دقیقه طول می‌کشد. از آن‌جا از روی خط‌الراس به طرف شمال می‌رویم و به قله میش‌رو یا کلجاران (Kaljaran) می‌رسیم که ۴۵ دقیقه وقت می‌گیرد.

قله بلند بعدی قله کالاهوست که فاصله آن با کلجاران $1\frac{3}{4}$ ساعت است. در این‌جا خط‌الراس به دو قسمت می‌شود. یک خط‌الراس به سمت شرق می‌رود و دیگری به سمت غرب و روی خط‌الراس غربی قله دیگری نمایان است که آن را قُبی (Khoby) می‌گویند. فاصله آن دو ۲۰ دقیقه راه است. از گردنه به سمت قُبی یک جاده پاکوب هست. سپس از قبی برمی‌گردیم و دوباره به کالاهو می‌رسیم و از آن‌جا به سمت شرق حرکت می‌کنیم. راه پاکوبی از زیر قله کالاهو تا پای گردنه غربی قله بعدی که سنگ‌های سیاهی دارد و عده‌ای سیاه‌غار می‌گویند روی نقشه سیاه‌لت نوشته شده است. فاصله دو قله $3/4$ ساعت راه است.

بعد از این قله خط الراس کمی بالا و پایین می‌شود یا قله‌هایی فرعی سر راه است که از آن‌ها می‌گذریم و بعد کمی در ست جنوب پایین می‌آییم و از میان سنگ‌های سیاه می‌گذریم و به جایی می‌رسیم که راه تا اندازه‌ای خاکی می‌شود و این تپه‌های خاکی به گردنه غربی کرماکوه می‌رسد. این راه طولانی است و یک ساعت و ۱۰ دقیقه از سیاه‌غار تا گردنه پراو (Parav) درست غرب کرماکوه راه است. از این گردنه تا قله کرماکوه بدون کوله حدود ۱ ساعت راه است و راهی پاکوب دارد.

در صورتی که نخواهیم خط‌الرأس را ادامه دهیم می‌توانیم از گردنه پراو به سمت جنوب پایین بیاییم تا به رودخانه برسیم. این هم راهی طولانی است و بیش از یک ساعت طول می‌کشد.

از کنار رودخانه و از جاده مال‌رو به سمت شرق پایین می‌رویم تا به بریر (Barir) و سپس وندارین می‌رسیم. این هم راهی طولانی است. در نزدیکی بریر چند بار باید از رودخانه رد شد که جاهای مشخصی هستند و قابل عبور. از بریر به بعد جاده ماشین‌رو هست که به قرارگاه فدراسیون و سپس رودبارک می‌رسد.

خط‌الرأس علم‌کوه به شاه البرز

مبدأ حرکت قرارگاه کوهنوردی رودبارک در کلاردشت.

مسئولان قرارگاه با رانندگان تاکسی‌بارهای رودبارک آشنایی دارند. می‌توان از آن‌ها خواهش کرد، تا خودرویی را برای رسیدن به تنگ‌گلو واقع در جنوب‌شرقی قله علم‌کوه کرایه کنند. راه قرارگاه تا تنگ‌گلو حدود یک ساعت است که بیش‌تر آن خوب است و در چندجا خراب و پردست‌انداز است. تنگ‌گلو انتهای جاده ماشین‌رو است. از تنگ‌گلو جاده پاکوب خوبی تا انتهای حصارچال واقع در جنوب علم‌کوه هست.

از همین راه استفاده می‌کنیم و بعد از حدود ۱/۵ ساعت به انتهای حصارچال و به فاصله بین لشکرک در دست چپ (جنوب) و گردون‌کوه در روبه‌رو مایل به دست راست (شمال غرب) می‌رسیم. قله علم‌کوه در شمال این‌جاست. از جاده پاکوب خوبی نزدیک جوی آبی که از فاصله بین لشکرک و گردون‌کوه جاری است بالا می‌رویم. حدود یک ربع بعد به محوطه بازی می‌رسیم که در واقع یخچال بین دو کوه نام‌برده است و در این سال‌ها بیش‌تر برف آن‌جا آب شده است و فقط در قسمت غربی و زیر گردنه برف دارد. در ابتدای این محوطه دو جاده هست که یکی به سمت جنوب بالا می‌رود و بعد یخچال را دور می‌زند و به گردنه جنوبی گردون‌کوه و غرب یخچال می‌رسد، و دیگری مستقیم از محوطه یخچالی می‌گذرد و بعد از روی برف با شیب کم بالا می‌رود و به شیب تند اما کوتاه زیر گردنه می‌رسد. این شیب تند را در دو سه

دقیقه می توان بالا رفت و به گردنه رسید. راه اول حدود ۳ ربع ساعت و راه دوم کمتر از یک ربع طول می کشد در این گردنه هم دو راه است. یکی سمت راست که پیچاپیچ بالا می رود و بعد از حدود یک ساعت به قله گردون کوه می رسد و دیگر راه دست چپ که گردون کوه را از پایین و از سمت جنوب غرب دور می زند. راه از پایین دست عبور می کند و مشخص است. در صورتی که بالا برویم با شیب تند و بعضی جاها صخره درگیر می شویم. از این راه دوم حرکت می کنیم و بعد از حدود ۵۰ دقیقه به گردنه جنوب غربی گردون کوه می رسیم. در سمت راست (شمال) دره گرم رود است. این دره تقریباً شمالی جنوبی است. در سمت راست دره گرم رود، رشته هفت خوان یا لنگری است و در سمت چپ خطالراسی که به سیلان می انجامد. دو راه از این گردنه به گرم رود می رود که راه تقریباً غربی از محوطه دمچه می آید و راه خوبیست. دمچه چمن و محوطه وسیعی است در جنوب شرقی گردنه. از یال غربی بالا می رویم و بعد از حدود ۳ ربع یالی را رد می کنیم و به سوزنی سنگی می رسیم که در ظاهر راه نمی دهد، اما با کمی جست و جو، از سمت چپ آن و از نزدیک قله راهی باریک می بینیم که از توی صخره ها پایین می رود و به گردنه دیگری می رسد. بعد از رد کردن آن بالاخره به گردنه شیریشم و کوه شیریشم می رسیم.

راه از گردنه بین گردون کوه و یال شیریشم یا بین دمچه و دره گرم رود تا قله شیریشم توام با چند بار بالا و پایین رفتن است و معمولاً باید از سمت چپ، قله ها یا برآمدگی ها را دور زد این راه حدود ۲/۵ ساعت طول می کشد.

از قله شیریشم و از روی خطالراس یا نزدیک آن پایین می رویم تا نزدیک کوهی صخره ای و گرد که معمولاً به آن نرگس می گویند ولی در واقع اسم آن کوه سلیم (Salim) است. نرسیده به سلیم، جاده پاکوب خوبی از سمت راست و از دره گرم رود و نزدیک آب معدنی سلمبار بالا می آید و از کمرکش کوهی خاکی به نام بامک که در جنوب شرقی سلیم است می گذرد و به الموت می رود. ما هم باید از این راه برویم و در واقع در اینجا از خطالراسی که در نهایت به قله سیلان می رسد جدا می شویم و روی خطالراسی می افتیم که به شاه البرز می رسد. از روی خطالراس راه خود را ادامه می دهیم تا به گردنه ای می رسیم که سمت راست (غرب) آن ده اواتر (Ewater) است و سمت چپ آن (شرق) دره «رمضان در» قله بالای آن را (جنوب) آزاتر (Azatar) می گویند. نام این گردنه، «خاکی» است. از گردنه به طرف جنوب بالا می رویم و از کمرکش سمت راست (غرب) آن می گذریم و بعد از روی خطالراس عبور می کنیم تا به گردنه ای خاکی با پوشش گیاهی خوب می رسیم که آن را گردنه گبرکان (Gabrekan) می گویند. در پایین سمت چپ (تقریباً شمال) آن چند چشمه هست و محل چادر دامداران است. راه مال رو خوبی از کف دره بالا می آید و از نزدیک گردنه به طالقان می رود.

از اینجا به سمت راست از جاده ای می گذریم که در کمرکش قله ای خاکی و کله قندی شکل است و بعد به گردنه شمالی کوه سات می رسیم. سات کوهی بزرگ و پهن و با یال های خاکی است. از گردنه خاکی تا گردنه شمالی سات حدود ۲

ساعت راه است. از گردنه شمالی سات راه خاکی مشخصی ابتدا کمی به طرف چپ و بعد به سمت راست می پیچد و به صورت زیگزاگ از یک سینه پوشیده از گون بالا می رود و از سمت راست (تقریباً شمال) قله اولی و کوتاه سات را رد می کند و به پشت آن می رسد. این راه حدود یک ساعت و ربع است. از اینجا از روی یال نرم و خاکی و از جاده پاکوب بالا می رویم تا به قله سات می رسیم. این راه هم حدود ۵۰ دقیقه طول می کشد. از گردنه شمالی سات تا بلندترین قله آن کمی بیش از ۲ ساعت راه است. از سات، شاه البرز به خوبی پیداست و اولین قله بلند و نوک تیز سمت شمال غرب است. مسیر خط الراس مشخص است. از سات پایین می آییم و به گردنه ای می رسیم به نام ارک گردن (Ark-e-Gardan). دره سمت راست آن (تقریباً شمالی) را دره تاندی می گویند که به نام دهی است در پایین دست و دره سمت چپ (جنوبی) را گزینان در بند (Gazinan darband) می گویند که به شهرک طالقان می رود. از این گردنه راهی پاکوب بالا می آید و از کمرکش قله ای نسبتاً کوتاه می گذرد و به خط الراسی می رسد که ابتدا یک برآمدگی دارد و بعد خط الراسی است که سمت چپ آن قطعه سنگ های بزرگ گرانیت ریزش کرده و در نتیجه دیواره ای ایجاد شده است بعد از این یال به ابتدای یال اصلی منتهی به قله شاه البرز می رسیم.

از قله سات تا گردنه ارک گردن حدود یک ساعت و از ارک گردن تا گردنه ابتدای یال اصلی شاه البرز در جنوب شرقی آن حدود نیم ساعت راه است. از اینجا راه پاکوبی از روی یال نرم سمت شمال و شمال غرب تا قله بالا می رود. این راه تا قله حدود ۱/۵ ساعت طول می کشد. حدود ۱۰ دقیقه راه از گردنه به سمت چپ (غرب) برویم چشمه کوچکی هست، و در پایین دست در جنوب قله، زمین تختی که دو رودخانه از داخل آن می گذرد دیده می شود که آن را میانو (Miyano) می گویند و محل چادر دامداران است. از میانو راهی پاکوب پایین می آید و به حسن جون می رود که دهی است در ۶ کیلومتری شهرک طالقان. در بین راه چشمه های آب هست (به گزارش شاه البرز رجوع کنید).

خط الراس علم کوه به سیالان

۱) این خط الراس را باید قبل از مرداد صعود کرد که بر سر راه آب حوضچه ها و چشمه ها هنوز خشک نشده و احتیاج نیست با حمل آب کوله را سنگین کرد یا وقت زیادی برای آوردن آب تلف کرد.

۲) نفرات صعودکننده و به خصوص راهنما حتماً باید سنگنورد و در شناخت مسیرهای سنگی وارد باشد.

از تهران به مرزن آباد در ۳۰ کیلومتری چالوس می رویم و از آنجا با سواری های کرایه به حسن کیف می رویم که مرکز کلاردشت است. در حسن کیف کنار میدان شهر معطل سواری هایی می شویم که به رودبارک می روند. و در رودبارک باید

معمولاً ۵ کیلومتر جاده را پیاده طی کرد تا به قرارگاه فدراسیون کوهنوردی رسید. البته از مرزن‌آباد می‌توان سواری دربست برای قرارگاه فدراسیون گرفت.

برای رسیدن به حصارچال واقع در جنوب علم‌کوه باید جیب یا وانت‌بار کرایه کرد تا تنگ‌گلو واقع در یک ساعتی حصارچال می‌رود و مبلغ کرایه آن در سال ۸۲، سیزده هزار تومان است که برای یکی دو نفر مبلغ زیادی است. و در صورتی که بخواهیم پیاده برویم حدود ۴ ساعت راه را باید تا ونداربن بر سر سه‌راهی که یک راه آن به تنگ‌گلو می‌رود رفت و ۴/۵ ساعت دیگر هم از آنجا تا تنگ‌گلو راه پیمود، که با کوله‌پشتی نسبتاً سنگین راه دراز و طاقت‌فرسایی است. به هر صورت درست از جایی که خودروها در تنگ‌گلو مسافران را پیاده می‌کنند مستقیماً جلو می‌رویم و وارد جاده پاکوبی می‌شویم که کمی بعد از روی برف‌ها به طرف دیگر رودخانه می‌رود. در صورت نبودن برف معمولاً عبور از رودخانه مشکل می‌شود. جاده پاکوب با زیگزاگ بالا می‌آید و از سمت جنوب شرق وارد حصارچال می‌شود. این جاده در قسمت جنوبی حصارچال ادامه می‌یابد، تا در سمت جنوب غربی وارد یخچالی می‌شود که بین کوه‌های گردون‌کوه و لشگرک بزرگ واقع است. تا اول این یخچال کمی بیش از ۱/۵ ساعت از تنگ‌گلو راه آمده‌ایم. از این یخچال که دریاچه‌ای هم درست می‌کند عبور می‌کنیم و از سمت غرب آن و از زیر گردنه بین گردون‌کوه و لشگرک بالا می‌رویم و به گردنه می‌رسیم. از حصارچال تا اینجا هم ۱/۵ ساعت راه است.

از این گردنه جاده‌ای پاکوب، از کمرکش گردونکوه می‌گذرد و دو چال وسیع را در جنوب و جنوب غرب طی می‌کند و به گردنه یا بهتر است بگوییم، گردنه‌هایی می‌رسد که از یک طرف گردنه بین دره گرمارود و طالقان است و از طرف دیگر گردنه بین کوه‌های گردونکوه و میش‌چال. در سال‌هایی که برف زیاد است، ممکن است در جنوب‌شرقی یال بین دو چال برفی با شیب تند باشد. اگر عبور از آن مشکل باشد و تا خیلی پایین ادامه نداشته باشد، بهتر است آن را از پایین دور بزنیم. چون ادامه جاده از پایین‌دست می‌گذرد و در صورتی که برف را از بالا رد کنیم، باید مدتی پایین باییم تا به جاده برسیم، زیرا عبور از کمرکش کوه‌ها، مشکل و وقت‌گیر است. از گردنه بین لشگرک و گردونکوه تا اینجا یک ساعت و سه ربع راه است. از اینجا به سمت قله میش‌چال می‌رویم که سنگ‌های خوردی دارد و بعد به طرف کلوان جنوبی می‌رویم که در مجموع از گردنه تا آن یک ساعت و ربع طول می‌کشد و بعد از لابلاهی صخره‌ها به کلوان شرقی می‌رسیم که آن هم ۲۵ دقیقه وقت می‌گیرد. تقریباً تمام این خط‌الراس سنگی و خورد است. از کلوان شرقی حرکت می‌کنیم و بعد از یک ساعت به قله کلوان می‌رسیم که خاکی و بلند است. بعد از یک ربع ساعت دیگر به قله نزارکوه می‌رسیم که آن هم سنگی و خورد است و بعد یک قله سنگی و تیز که روش سنگچینی کوچک ساخته‌اند. در سمت غرب کلوان و روی خط‌الراس حوضچه یا دریاچه آبی هست که بسیار زیباست و در سمت مقابل و داخل دره گرمروید نیز چند دریاچه هست. از آنجا حرکت می‌کنیم و دو قله دیگر را پشت سر می‌گذاریم و حدود یک ساعت دیگر به قله خاکی دیگری می‌رسیم. از آنجا هم بعد از

۳۵ دقیقه راهپیمایی به گردنه شیربشم (Shirbashm) می‌رسیم. شیربشم در واقع گردنه‌ای است بین زمین‌های ده اباتر (Ebater) یا اواتر (Ewater) و دره الموت، و چون گردنه بین کوه‌های جنوب شرقی و شمال غربی این خط‌الراس هم به آن نزدیک است، این گردنه را هم شیربشم می‌گویند. دو قله نسبتاً کوتاه و نزدیک به هم و خاکی، بعد از گردنه هست که اولی را در نقشه شیربشم و دمی را خاگین نامیده‌اند. مردم محلی که از ده اواتر یا دره الموت آمده بودند این اسامی را قبول نداشتند. صعود این دو قله حدود ۲۰ دقیقه طول می‌کشد و بعد از این دو قله باید قله بلند و سنگی نرگس ۱ را صعود کنیم. برای عبور از این قله و قله نرگس ۲ و سوزنی‌های بین آن‌ها احتیاج به مسیرشناسی در سنگ و سنگ‌نورد است. از بین صخره‌های صعود می‌کنیم و به قله نرگس ۱ می‌رسیم و از آنجا به سمت شمال غرب پایین می‌رویم و یک صخره بزرگ را از سمت راست دور می‌زنیم و به سوزنی‌های بین دو نرگس می‌رسیم که باید آن‌ها را از سمت راست یا تقریباً شرق دور زد. اینجا یک قله چند متری سنگنوردی دشوار است. پس از آن به نرگس ۲ صعود می‌کنیم که قله‌ای سنگی ولی کوتاه است. عبور از نرگس ۱ و سوزنی‌های بین دو نرگس و رسیدن به قله نرگس ۲، حدود ۳ ساعت وقت می‌گیرد، که علت آن سختی مسیر است. نرگس ۲ قله دارد. برای پایین آمدن از آن، همان خط‌الراس را ادامه می‌دهیم تا جایی که به علت بریدگی راه نمی‌دهد. پس از وجه تقریباً شرقی کمی پایین می‌رویم و صخره‌های پیش رو را دور می‌زنیم و به زمین پر علف و نسبتاً همواری می‌رسیم. کمی که بالاتر بیاییم یک چهاردیواری را سنگچین کرده‌اند که برای خوابیدن مناسب است. از قله نرگس ۲ تا اینجا هم حدود ۴۰ دقیقه راه است. از اینجا تا پای نرگس ۳ که در سمت چپ مسیر عبور واقع است ۱۰ دقیقه راه است. نرگس ۳ هم دو قله یکی صخره‌ای و دیگری خاکی دارد، و فاصله آن‌ها زیاد نیست.

نرگس چهار. این هم قله‌ای سنگی و بلند است و در جلو راه آن هم صخره‌ای بلند هست. از زمین همواری پای نرگس ۳ و بین نرگس ۲ و چهار عبور می‌کنیم و به سمت شمال غرب می‌رویم. در جلوی رو یک صخره بلند هست که راهی پاکوب از سمت جنوب و غرب آن را دور می‌زند. این راه ادامه می‌یابد و تمام پایین دست نرگس چهار را هم از سمت چپ، یعنی جنوب غربی دور می‌زند. می‌توان بعد از رد کردن صخره بزرگ اول راه کوله‌پشتی را زمین گذاشت و قله را صعود کرد و برگشت که صعود آن حدود ۲۵ دقیقه طول می‌کشد. قسمت آخر صعود سنگی است. هم‌چنین می‌توان تمام کوه را دور زد و به سمت دیگر یعنی شمال غرب رفت و از آنجا قله را صعود کرد که آن هم حدود ۳۵ دقیقه طول می‌کشد و راهش کمی مشکل‌تر است و از توی صخره‌ها می‌گذرد. دور زدن صخره اول راه و سپس نرگس چهار حدود یک ساعت و ربع وقت می‌گیرد.

بعد از رد کردن نرگس چهار یک خط‌الراس خاکی هست که سمت جنوب شرقی آن چالی عمیق هست با چند چشمه.

از پای نرگس چهار تا قله دیگر در شمال غرب حدود ۱ ساعت طول می کشد که چند مرتبه باید بالا و پایین رفت. این قله را دوبار می گویند و دو قله نزدیک به هم دارد. البته علت دوبرابر نامیدن آن گویا دو سنگ در سمت جنوب شرقی آن است.

قله بعدی که آن را مالمزور (Malmazor) یا سرین (Sarin) می گویند یال غربی و سینه جنوبی آن صخره ایست و قابل صعود نیست و باید آن را از سمت جنوب دور زد که سنگ های بزرگی سر راه آن است و از وجه جنوب شرقی که شن اسکی است بالا رفت و از سمت شرق و شمال صعود کرد. فاصله قله دوبرابر تا این قله ۱ ساعت است. قله را از وجه شمالی پایین می رویم و به روی خطالراس خاکی و کم شیب بعدی می رسیم که به گردنه سلمبار منتهی می شود. در وجه شمال غرب قله سرین و نزدیک به خطالراس چشمه ای هست که می توان از آب آن با صرف وقت کمی برای رفت و آمد استفاده کرد. در سمت راست روبه رو ده سلمبار و در سمت چپ زمین های پیچ بُن (Pich-E-Bon) از روی قله ها پیدا بود که بسیار زیباست و چمن های زیادی دارد. صخره های سمت راست (تقریباً شرق) خطالراس شکل های زیبایی دارد و ما بدون درگیری با سنگنوردی از مجاورت آن ها عبور می کنیم. از روی قله سرین تا کاروانسرای قدیمی که نزدیک گردنه سلمبار است و بیش تر قسمت های آن خراب شده یک ساعت و ۲۰ دقیقه راه است. گردنه سلمبار، بین دهات سلمبار و پیچ بن واقع است و راهی پاکوب آن دهات را به هم وصل می کند.

از کاروانسرا به طرف شمال غرب راه را ادامه می دهیم و یک ساعت بعد به قله ماندی می رسیم که کمی بالاتر از کوه گچ هاست و دست چپ آن چند چادر دامداران هست و سمت راست چالی که امامزاده ای با گنبد سبز در آن است. و راهی در بالادست آن و دهی در سینه کش شمالی بعد از گچ ها. در صورتی که از افراد محلی همراه نداشته باشیم و یا قبلاً از گچ ها عبور نکرده باشیم، بهتر است از عبور از این کوه صرف نظر کنیم و برای رد کردن آن از همان گردنه مانند حدفاصل کوه های معمولی با کوه گچ ها پایین بیاییم و وارد چالی که در شرق گچ هاست بشویم و به راهی پاکوب و خوب که در پایین دست (شرق) گچ هاست برسیم. راه را ادامه می دهیم تا شمال چال و سپس از سینه کش روبه رو بالا می رویم و به ده ییلاقی سیلی سرا (Silisara) می رسیم که خانه های آن گلی است یا چهاردیواری گلی با سقف چادری است. مردم اینجا از ده وناش (Wanash) واقع در دره الموت در سمت غرب گردنه می آیند و مدت ۳ ماه در اینجا به دامداری مشغولند. از گردنه جنوب شرقی کوه گچ ها تا گردنه شمال غربی آن حدود یک ساعت و ۳ ربع راه است. ده سیلی سرا نزدیک گردنه شمال غربی است و دو چشمه خوب دارد که آب آنها آلوده به گچ نیست. گردنه شمال غربی گچ ها را خوروکا (Khoroka) گفتند و کوه یا قله بالای آن در شمال غرب آن را سنگ چان (Sangchan) می گویند که در واقع دو قله است. می توان از سیلی سرا به طرف شمال بالا رفت و به خطالراس رسید که ۱/۵ ساعت طول می کشد و سپس از آنجا از روی خطالراس به سمت غرب آمد و بعد از ۲۰ دقیقه به قله اول و ۲۰ دقیقه دیگر به قله دوم رسید. راه از سیلی سرا تا

روی خطالراس شناسکی و تا اندازه‌ای مشکل است، ولی بقیه راه تا قله‌ها ساده است. از قله دوم پایین می‌رویم. راه پاکوب خوبی موجود است و بعد از ۵۰ دقیقه به گردنه می‌رسیم.

قله بعدی سیاه‌لیز است. در سمت چپ یا تقریباً غرب امامزاده‌ای پیداست که راه پاکوب خوبی به آن منتهی می‌شود. در صورتی که آب کم داشته باشیم و یا نزدیک غروب به اینجا رسیده باشیم، بهتر است به آنجا برویم که تا گردنه بین سنگ‌چان و سیاه‌لیز ۲۰ دقیقه راه فاصله دارد. این امامزاده مصیب نام دارد و در آنجا دو اتاق و چشمه‌ای سرپوشیده هست که چند شیر دارد. می‌توان از همان پشت امامزاده هم از روی یال به قله سیاه‌لیز رفت. در سمت شرق گردنه هم جاده پاکوب خوبی هست که کمرکش سیاه‌لیز را دور می‌زند و از زیر گردنه به بعد نباید از آن عبور کرد چون به محل یا آبادی‌ای در پایین دست می‌رود و از قله دور می‌شود. مدت صعود قله سیاه‌لیز از روی گردنه حدود ۱ ساعت و ده دقیقه و از امامزاده ۱ ساعت و ۲۵ دقیقه است. فاصله بین سیاه‌لیز و پای قله سیالان، خطالراسی است از چند برآمدگی سنگی که یکی بعد از دیگری واقع شده‌اند و رنگ‌های مختلف دارند. برای عبور آن‌ها باید کمی از خطالراس به سمت راست یا شرق پایین رفت و از جایی مناسب با سنگ‌نوردی از سنگ‌ها پایین‌تر رفت و به روی خاک رسید و راه را ادامه داد و روی سنگ‌های بعدی رسید و باز از نزدیک خطالراس به طریق اول به بعدی رسید تا به یال اصلی سیالان رسید که شناسکی است و عبور از آن نسبتاً مشکل. فاصله زمانی از قله سیاه‌لیز تا سیالان حدود ۳ ساعت و ۲۰ دقیقه است. در قسمت انتهایی صعود قله به راه پاکوبی می‌رسیم که از گردنه شمال غربی سیالان بالا می‌آید و قله را دور می‌زند و از سمت شرق به آن می‌رسد. عبور از این راه ساده است. از سیالان و نزدیک آن چند خطالراس جدا می‌شود که دو تا از آن‌ها دارای قلل بلند است. یکی به سمت غرب و به خشه‌چال می‌رود و دیگری به سمت جنوب غرب. یک قله نسبتاً بلند هم در سمت شمال سیالان هست که فاصله آن با سیالان حدود نیم ساعت است و تمام مسیر آن از سیالان تا آن قله از سنگ‌های سیاه لاشه‌ای تشکیل شده.

در صورتی که این قله را صعود کنیم باید دوباره به روی گردنه بین سیالان و آن قله برگردیم و سیالان را از شمال و از سینه‌کشی با شیب تند و شناسکی عبور کنی و به گردنه شمال غرب برسی. فاصله دو گردنه حدود ۲۵ دقیقه راه است.

در جنوب غربی سیالان ۴ قله نسبتاً بلند هست، که جاده پاکوب خوبی از پایین دست سه‌تای آن‌ها می‌گذرد. این جاده از پشت (تقریباً شمال) هنیز بالا می‌آید تا به خطالراس می‌رسد که به آن گردنه خرتیزه (Khar Tizeh) می‌گویند و سپس از پای قله‌های نامبرده به گردنه شمال غرب سیالان می‌رسد و در آنجا به دو راه تقسیم می‌شود. یک راه از یال غربی سیالان بالا می‌رود و آن را از سمت جنوب و شرق دور می‌زند و به قله می‌رسد و راه دیگر از روی گردنه شمال غربی وارد چالی در شمال سیالان می‌شود که چند حوض یا دریاچه دارد و بعد به دریاسر و غسل محله می‌رود.

از گردنه شمال غرب سیالان به طرف غرب و جنوب غربی بالا می‌رویم و ۲۵ دقیقه بعد به پای قله اول می‌رسیم که آن را خراسان خنی (Kharasan Khony) می‌گویند. از اینجا در مدت نیم ساعت می‌توان به قله خراسان خنی رفت. قله خراسان خنی را روی نقشه گندیکان نوشته‌اند. قله بعدی زرخوانی (Zarkhany) است. از راه پاکوب و از گردنه شرقی خراسان خنی راه می‌افتیم و به یال شرقی زرخوانی می‌رسیم که حدود ۴۰ دقیقه طول می‌کشد. کوله را زمین می‌گذاریم و از جاده پاکوب خوبی بالا می‌رویم که از زیر قله‌ها می‌گذرد و به سمت غرب می‌رود. در جای مناسب راه را رها کرده به قله می‌رویم که از اول یال تا آن ۳۵ دقیقه طول می‌کشد. سپس برمی‌گردیم و دوباره وارد راه پای قله‌ها می‌شویم. این راه از زیر قله‌های کوه سوم که آن را کوله‌سره یا کوله‌سرک (Kulehsarak) می‌نامند می‌گذرند - قله این کوه شبیه یک خط‌الراس است که سمت شرق آن صخره بزرگ و زردرنگ دارد و سمت غرب آن روی یک صخره آنتن مخابرات نصب کرده‌اند و راه از دو سه دقیقه‌ای آن می‌گذرد. از یال شرقی زرخوانی تا اینجا هم حدود ۵۰ دقیقه راه است. جاده از سمت غرب این قله به صورت پیچ‌پایین (به جنوب) می‌رود و بعد دوباره به طرف غرب می‌رود تا به گردنه خرتیزه می‌رسد. از قله زرخوانی تا اینجا هم حدود ۱ ساعت راه است. باز در اینجا کوله را بر سر راهی که به دهکده هنیز می‌رود می‌گذاریم و خود به سمت قله آخر که آن را هودکان (Haudekan) می‌نامند می‌رویم. راه این قله از روی چند تپه می‌گذرد که سمت راست آنها جاده‌ای پاکوب دارد و بعد از کمرکش تپه‌ای بلند می‌گذرد و به سمت غرب می‌رود. از همین راه عبور می‌کنیم تا جایی که به یک فرورفتگی جوی‌مانند می‌رسد. سپس برمی‌گردیم و به سمت بالا و جنوب شرق می‌رویم تا جایی که به خط‌الراس اصلی قله که تقریباً شمالی جنوبی است می‌رسیم و به قله می‌رویم. این راه از روی خط‌الراسی که جنوب آن هنیز است تا قله هودکان یک و سه چهارم ساعت است، در صورتی که کوله‌پشتی سنگین نداشته باشیم. این قله جای مناسبی برای عکاسی از شاه البرز و علم‌کوه تا سیالان و سپس خشه‌چال است. از همان راهی که رفته‌ایم برمی‌گردیم. جز این‌که تپه‌های اول راه را می‌توان از سمت جنوب هم عبور کرد و به بالای سینه‌کشی که پایین آن هنیز است رسید. از این‌جا یعنی گردنه خرنیزه، از راهی پیچ‌پایین می‌رویم که در قسمت‌های آخر به سمت چپ یا شرق می‌رود و سپس وارد ده می‌شود. مدت پایین رفتن حدود یک ساعت و ربع است.

دهکده هنیز، مینی‌بوسی دارد که صبح‌ها حدود ساعت ۸ از ده راه می‌افتد و به قزوین میدان ولیعصر، جنب ترمینال تهران می‌رود و از تهران هم صبح‌ها مینی‌بوس دیگری به ده می‌آید. هم‌چنین مینی‌بوس دیگری به معلم کلایه می‌رود و برمی‌گردد. بیش‌تر راه هنیز تا معلم کلایه خاکی است (در سال ۸۲). راه از معلم کلایه تا ده آتان در دست مرمت است و روی آن آسفالت سرد می‌ریزند. در صورت اتمام این راه قسمت اعظم راه خیلی بهتر می‌شود.

خطالراس کرماکوه تا داکوه

قسمتی از این خط الراس یعنی از کرماکوه تا قبی غربی را در جای دیگر، (خطالراس تخت رستم تا کرماکوه) شرح دادیم.

چون در آنجا این قسمت را از غرب به شرق نوشته‌ایم، در اینجا صعود آن را از شرق به غرب می‌نویسیم.

کرماکوه

برای صعود این کوه از چند جا می‌توان شروع کرد. در اینجا از دره ساییدیم را شرح می‌دهیم. از فرارگاه کوهنوردی رود پارک حدود ۵ کیلومتر از جاده ماشین‌رو بالا می‌آییم. در سمت چپ ماشین‌آلاتی که برای شرکت مترو کار می‌کنند دیده می‌شود. حدود ۱۵۰ متر بالاتر در سمت راست مدخل دره ساییدیم است.

دره ساییدیم دره باریکی است که در مردادماه آب کمی از آن جاری است و در کنار جوی راه پاکوب مشخصی دارد. از این راه بالا می‌رویم و از دو تنگه رد می‌شویم که اولی حدود ۲۰۰ متر و دومی حدود ۱۵ متر طول دارد و در دو طرف آن‌ها صخره‌های بلند حدود ۳۰ متری هست. بعد از حدود ۲ ساعت راهپیمایی در سمت چپ و بر روی یک بلندی گوسفندسرایبی است و کمی بالاتر در سمت راست گوسفندسرای دیگری. اگر از دره بالا بیاییم و به سمت چپ نرویم، بعد از ۳ ساعت دیگر به گردنه جمروند (Jemernd) می‌رسیم که در شمال کرماکوه و بین کرماکوه و کوه کوتاه شمالی آن واقع است. در بین راه چند چشمه هست که آخرین آن‌ها حدود سه ربع ساعت راه با گردنه فاصله دارد. از گردنه شمالی تا قله حدود یک و یک چهارم ساعت راه است. پس از مدخل دره ساییدیم تا قله کرماکوه پنج و یک چهارم ساعت راه است. وقتی از دره ساییدیم بالا می‌آییم بعد از حدود ۳ ساعت می‌توان به سمت چپ و به روی یال کرماکوه رفت و از آنجا به قله رسید که نزدیک‌تر است. آبی که از دره ساییدیم جاری است به علت وجود گوسفندان در بالادست و رفت‌وآمد آلوده است و باید فقط از آب چشمه‌ها استفاده کرد. از کرماکوه به طرف غرب سرازیر می‌شویم و بعد از ۲۵ دقیقه به گرمای کوچک می‌رسیم و از آنجا باز به سمت غرب پایین می‌رویم و به گردنه پروگردن (Pro Gardan) یعنی گردنه غربی کرماکوه می‌رسیم که حدود ۲۵ دقیقه دیگر طول می‌کشد.

کالاهو، ۴۴۱۲ متر

از گردنه پروگردن به سمت غرب بالا می‌رویم. بعد از حدود ۱ ساعت به قله‌ای می‌رسیم با سنگ‌های سیاه که احتمالاً پیت غار است و بعد از ۱/۵ ساعت دیگر به قله کالاهو می‌رسیم. در تمام طول راه جاده پاکوب مشخصی است که بهتر است از آن استفاده شود. نرسیده به قله کالاهو جاده‌ای به سمت چپ و به گردنه شمالی کالاهو می‌رود که در مردادماه که آب را باید از زیر برف‌ها تهیه کرد، بهتر است از این جاده به گردنه برویم و بعد از تهیه آب به سمت شمال و به قله بیاییم که حدود ۲۰ دقیقه راه است.

قبی شرقی (۴۳۵۹ متر) و قبی غربی (۴۳۹۹ متر)

از کالاهو به طرف شمال غرب می‌رویم و ابتدا به قله قبی شرقی و بعد به قبی غربی می‌رسیم. این‌جا هم جاده پاکوب هست و تا قبی غربی حدود ۲۰ دقیقه طول می‌کشد. در سمت غرب قبی غربی قله کوتاه زردرنگی است که به سمت آن می‌رویم. از قبی تا این‌جا حدود ۲۰ دقیقه راه کم شیب و خاکی است. از این‌جا خط‌الراس به سمت شمال می‌پیچد و بعد از ۱۵ دقیقه به اولین قله می‌رسیم که بعضی نقشه‌ها آن را لوی‌نا (Loyena) (شرکت کوهنوردی و سیاحتی علم‌کوه - گسا - نقشه ۱:۵۰,۰۰۰) و بعضی آن را پیت‌غار (سازمان جغرافیایی کشور سال ۲۵۳۶) نوشته‌اند. در واقع در روی خط‌الراس این قله به صورت قسمتی از خط‌الراس نمایان است اما از سمت شرق به صورت قله‌ای نوک‌تیز با دیواره‌ای پرشیب دیده می‌شود.

از سمت چپ (غرب) این قله به طرف پایین می‌رویم. درست شمال و جلوی رو قله‌ای کاملاً مخروطی دیده می‌شود که در سمت غرب آن چال نسبتاً بزرگی دیده می‌شود. این قله را کل‌چال (Kale - chal) می‌گویند که ۴۱۰۰ متر ارتفاع دارد (نقشه سازمان جغرافیایی ۲۵۳۶). برای صعود آن طوری حرکت می‌کنیم که از سمت راست چال به زیر مخروط قله برسیم و بعد آن را صعود کنیم. در بین راه برف‌چالی با آب تمیز (اواسط مرداد) هست. از بین سنگ‌ها رد می‌شویم و چال را دور می‌زنیم و از قسمت مخروطی بالا می‌رویم و بعد از یک ساعت و ۵ دقیقه به قله کل‌چال می‌رسیم. می‌توان از سمت چپ هم چال را دور زد و کوله‌پشتی را در زیر قسمت کله‌قندی جا گذاشت و بعد از صعود و برگشت آن را برداشت.

نمازکوه یا نواس کوه

از کل‌چال پایین می‌آییم و به سمت شمال پیش می‌رویم. خط‌الراس سنگی است و عبور از آن به علت درگیری با سنگ‌ها و پایین و بالارفتن طول می‌کشد. پس از جاده پاکوب پایین خط‌الراس می‌گذریم، تا به زیر قله نمازکوه می‌رسیم. جاده به

سمت شمال ادامه دارد. ما از جای مناسبی بالا می‌رویم و بعد از یک ساعت که از روی کل‌چال حرکت کرده‌ایم به قله می‌رسیم. از سمت دیگر که خاکی است پایین می‌رویم و به زمینی وسیع و تقریباً هموار می‌رسیم که در پایین سمت مشرق آن در مردادماه معمولاً تکه برف بزرگی است که از زیر آن آب جاری است و در روی گردنه چهاردیواری کوتاهی با سنگ درست کرده‌اند و در خیلی پایین آن و در شرق گاوداری نسبتاً بزرگی است به نام لونا (Luna). در جلوی رو دو قله نمایان است.

قله شله‌رجه (Shaleraje)

از گردنه به طرف شمال می‌رویم و از همواری گردنه می‌گذریم و راه با شیبی ملایم به قله اول که آن را شله‌رجه می‌گویند می‌رسد و مدت زمان فاصله بین نمازکوه و شله‌رجه حدود یک ساعت و ۱۰ دقیقه است.

پیازچال

از شله‌رجه به سمت قله دوم می‌رویم. باز هم شیب نسبتاً کم است و بعد از ۴۰ دقیقه به قله پیازچال می‌رسیم، که سمت شرق آن هم سنگی است و باید از سمت چپ پایین آمد. در سمت راست اینجا منطقه داکو (Dakuh) یا دی‌کوه (Dikuh) است با چمن‌های زیاد و سبز و خرم و چندین راه پاکوب و در سمت چپ دره‌ای که از زیر نمازکوه ادامه دارد که در بالا گشاد است و سبز و خرم و در پایین (شمال) تنگ می‌شود و راهی باریک آن را قطع می‌کند که به شرق و غرب و بعد شمال می‌رود. در سمت غرب این‌جا قله منفردی است که در پایین‌دست آن و در دشت دهکده آرود (Arod) است.

قله گردله (Gardeleh)

از پیازچال پایین می‌آییم و به گردنه‌ای می‌رسیم بین منطقه داکوه و منطقه غرب آن یا بین کوه پیازچال و کوه یا سوزنی زرد در شمال آن. این گردنه را زردر غار (Zarde khar) می‌گویند. این گردنه در سمت شرق دره پهنی است که قبلاً گفتیم. عرض این دره را طی می‌کنیم و به یال غربی آن می‌رسیم و از جاده پاکوب مشخصی به سمت قله گردله می‌رویم.

نرسیده به کوه حدود ۱۰ دقیقه پایین می‌رویم و به گردنه جنوب شرقی آن می‌رسیم و بعداً در حدود ۳۵ دقیقه صعود می‌کنیم و به قله می‌رسیم. راه از گردنه زردغار تا قله یک ساعت و ۲۵ دقیقه طول می‌کشد.

در سمت شمال گردنه زردغار یک برآمدگی نسبتاً کوتاه هست که با شیب تند که در مدت چند دقیقه می‌توان از آن بالا رفت و در واقع قله‌ای نیست.

برای برگشت از کوه، می‌توان به سمت شرق، منطقه داکوه رفت. برای این کار باید از گردنه زردغار به سمت شرق پایین رفت با به محوطه تخت و چمنزاری در پایین آن رسید. در سمت شمال این زمین هموار، دره تنگی هست که جاده پاکوبی دارد. هم‌چنین کمی بالاتر (جنوبی‌تر) جاده پاکوبی به روی تپه‌ای می‌رود که بعد به سمت شمال و ادامه همان دره شمالی می‌پیچد و به گوسفندسرای بزرگی بر روی یک برآمدگی می‌رسد به نام پل کُن چشمه (Pol Con Cheshmeh). از پل کن‌چشمه حدود نیم ساعت پایین می‌آییم. و به دهکده نسبتاً بزرگی می‌رسیم به نام بالنده (Balendeh). آخرین خانه بالنده نزدیک دره یا جوی آب است که سه راه از آن منشعب می‌شود. ما از همان نزدیک آخرین خانه و نرسیده به جوی، جاده سمت راست را در پیش می‌گیریم و همیشه به سمت راست می‌رویم تا جایی که راه به دو قسمت می‌شود که از راه سمت چپ عبور می‌کنیم. راه‌ها از بالنده به بعد در جنگل است و باید به آغاز آن و سپس در ادامه به مسیر راه توجه کافی کرد. در بالنده هم باید از مردم راهنمایی خواست. بعد از حدود ۲ ساعت که از بالنده خارج شدیم به جاده ماشین‌رو خانه‌ای پلاستیکی می‌رسیم که متعلق به جنگلداران و آشپز آن‌هاست. در این‌جا باید معطل خودروهایی شد که معمولاً ساعت ۱۰ صبح به سمت لیره‌سر (Liresar) و تنکابن می‌روند. جنگل در این قسمت و هم‌چنین جاده عباس‌آباد بسیار زیباست اگر اراه برقی شرکت‌های بزرگ بگذارند.

راه دوم برای پایین آمدن. از سمت شمال غرب گردنه زردغار است که از جاده‌ای پاکوب به سمت آرود و قاضی محله و سپس تنکابن می‌رود. راه سوم. آن است که خط‌الراس را ادامه دهیم و شمالی‌ترین قله را که آن راه شاه‌رشید می‌گوید صعود کنیم و سپس از یکی از دره‌ها پایین برویم که چون عبور نکرده‌ام از شرح آن معذورم.